

RMUTP

วารสารศิลปศาสตร์ราชมงคลพระนคร

Journal of Liberal Arts

Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2569

Vol. 6 No. 1 January - June 2026

ISSN 3057-1049 (Online)

วารสารศิลปศาสตร์ราชวมงคลพระนคร

Journal of Liberal Arts Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

Vol.6 No.1 January – June 2026

ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 มกราคม - มิถุนายน 2569

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่ผลงานวิชาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ประกอบด้วย ศิลปศาสตร์ การโรงแรม การท่องเที่ยว วัฒนธรรม ภาษาและการสื่อสาร การศึกษา จิตวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง สำหรับนักวิชาการ นักวิจัย อาจารย์ นักศึกษา และบุคคลทั่วไป ทั้งแวดวงวิชาการ และสังคมทั่วไป

ขอบเขตผลงานที่รับตีพิมพ์

1. ขอบเขตเนื้อหาประกอบด้วย ศิลปศาสตร์ การโรงแรม การท่องเที่ยว วัฒนธรรม ภาษาและการสื่อสาร การศึกษา จิตวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ และสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง
2. ประเภทบทความ ประกอบด้วย บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ และบทความปริทัศน์

นโยบายการกลั่นกรองบทความ

1. วารสารมีการตีพิมพ์อย่างต่อเนื่องและมีการตรวจสอบคุณภาพของบทความโดยผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความ (peer reviewer) ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกที่ไม่ได้สังกัดสถาบันเดียวกับผู้เขียนบทความและมาจากหลากหลายสถาบัน จำนวน 3 คนต่อบทความ โดยผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความจะไม่ทราบชื่อของผู้เขียนบทความและผู้เขียนไม่ทราบชื่อผู้ทรงคุณวุฒิประเมินบทความ (Double-blind peer review)
2. บทความต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อน และต้องไม่อยู่ในกระบวนการพิจารณาของวารสารหรือสิ่งตีพิมพ์อื่นใด และต้องไม่ละเมิด หรือคัดลอกผลงานผู้อื่น
3. บทความ ข้อความ ภาพประกอบ และตารางประกอบที่ปรากฏในวารสารฉบับนี้เป็นลิขสิทธิ์เฉพาะส่วนบุคคลของผู้เขียน กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป และไม่มีส่วนรับผิดชอบใด ๆ

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม – ธันวาคม

ติดต่อกองบรรณาธิการ

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

86 ถนนพิษณุโลก แขวงสวนจิตรลดา เขตดุสิต กรุงเทพฯ

โทรศัพท์ 092 5365516

อีเมล : j_larts@rmutp.ac.th

ที่ปรึกษา

ดร.ณัฐวรพล รัชสิริวัชรบุล

อธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุทธิภูมิ สุวรรณเวช

รองอธิการบดี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วัชรพงษ์ สูงปานเขา

รักษาราชการแทนคณบดีคณะศิลปศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผกามาศ ชัยรัตน์

รองคณบดีฝ่ายวิชาการและวิจัย

บรรณาธิการ

ดร.เมทิกา รุยันต์

คณะศิลปศาสตร์

กองบรรณาธิการ

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกสถาบัน

Prof. (Adj.) Dr. Supraprawat Siripipatthanakul

Manipal GlobalNxt University, Malaysia

Prof.Dr. Richard Jugar

University of San Carlos, Philippines

ศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ วิไลนุช

มหาวิทยาลัยศิลปากร

รองศาสตราจารย์ ดร.เสรี วงษ์มณฑา

มหาวิทยาลัยพะเยา

รองศาสตราจารย์ ดร.สิงหนาท น้อมเนียน

มหาวิทยาลัยมหิดล

รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญภา กุลนาคดล

มหาวิทยาลัยบูรพา

รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยุทธ ถาวรานุรักษ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

รองศาสตราจารย์ ดร.พัชรินทร์ ษ์งะ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษณ์ โปณะทอง

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ดร.เพ็ญพิมพ์ พวงสุวรรณ

มหาวิทยาลัยพะเยา

ผู้ทรงคุณวุฒิภายในสถาบัน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำนาจ เอี่ยมสำอางค์

คณะศิลปศาสตร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อังคณา แวซอหาะ

คณะศิลปศาสตร์

ดร.สุวรรณา เข้มแดง

คณะศิลปศาสตร์

ดร.ชัยวุฒิ ชัยฤกษ์

คณะศิลปศาสตร์

ผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ

Reviewers

รองศาสตราจารย์ ดร.กฤตพล วังภูสิต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ไกรลาศ ดอนชัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณัฐ สิริวรรณานนท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ร้อยตรี ดร.ธนรัตน์ รัตนพงศ์ธระ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทรงธรรม ตีวานิชสกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุทธิภูมิ สุวรรณเวช

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ผกามาศ ชัยรัตน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประพาฬภรณ์ อีรมงคล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกียรติพงษ์ ศรีจันทิก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อำไพ หมั่นสิทธิ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สาลินี ทิพย์เพ็ง

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนกฤต แก้วพิลาธมย์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรธูมาศ พลธิษฐ์ภักกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรศักดิ์ โตประสี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิรินทร์ญา กิตติคุณนพวัชร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โอปอ กลัษสกุล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรา สุขะสุนนท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภิญญาพัชญ์ นาคภิบาล

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธนพรธณ บุญรัตกลิน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณาริญา วีระกิจ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมรักษ์ ชัยสิงห์กานานนท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญพักร์ศินา วิเชียรวรรณ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศักย์ ทับพลี

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ทรงสิริ วิชิรานนท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชาญญานุภัก ไชยพรรณ

ดร.ดิณณา อุดม

ดร.เกชา ลาวงษา

ดร.ชัยวุฒิ ชัยฤกษ์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนรินทร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

มหาวิทยาลัยชินวัตร

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

นักวิชาการอิสระ

นักวิชาการอิสระ

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

ดร.ไบเพิร์น วงษ์บัวงาม

ดร.เมธิกา รุยันต์

ดร.ทัศนีย์ นาคเสนีย์

ดร.คณิศ จุลสุคนธ์

ดร.ไตรมาศ พูลผล

ดร.ศุภชัย สร้อยจิต

ดร.สุพิรพัชร พิมพมาศ

ดร.ณัฐรินทร์ ปรีวงศ์กุลธร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

มหาวิทยาลัยพะเยา

บทบรรณาธิการ

“วารสารศิลปศาสตรราชชมงคลพระนคร” ฉบับนี้ดำเนินการเป็นปีที่ 6 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2569) โดยคณะศิลปศาสตร ราชชมงคลพระนคร เพื่อเป็นแหล่งเผยแพร่ผลงานวิจัยและวิชาการระดับชาติ ทางด้านศิลปศาสตร์หรือสาขาที่เกี่ยวข้อง สำหรับคณาจารย์ นักวิจัย นักวิชาการ ตลอดจนนิสิตหรือนักศึกษา ตั้งแต่ระดับปริญญาตรี บัณฑิตศึกษา นักวิชาการอิสระ หรือบุคคลทั่วไปที่สนใจ

สำหรับฉบับนี้ “พหุมิติแห่งศิลปศาสตร์: สังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อสังคมและวัฒนธรรม” ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความกว้างขวางของศาสตร์แห่งศิลปศาสตร์ และความเชื่อมโยงกับศาสตร์ต่าง ๆ บริบททางสังคมและ วัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง ฉบับนี้ได้รวบรวมงานวิจัยที่น่าสนใจ ตั้งแต่ด้านการเรียนการสอนและการพัฒนา ความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ไปจนถึงองค์ความรู้เชิงลึกเกี่ยวกับ เทคนิคการแกะสลักมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของชาติ รวมไปถึงการศึกษการใช้ภาษาในบทเพลง อันเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมร่วมสมัย และงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมในมิติที่น่าสนใจอีกมากมาย นอกจากนี้ ยังมีบทความที่เน้นเรื่องราวเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนฐานราก การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และ มิติอันหลากหลายของการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ ซึ่งล้วนเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และสังคมให้เติบโตอย่างสมดุล และงานวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจของการบริการ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตและสุขภาพของประชาชน

วารสารยังคงมุ่งมั่นที่จะพัฒนาคุณภาพในอนาคตและหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความในวารสารฉบับนี้ จะเป็นแหล่งอ้างอิงทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ เป็นแรงบันดาลใจในการศึกษาค้นคว้าต่อยอด และเป็นเวที สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของคณาจารย์ นักวิจัย นักศึกษา และผู้ที่สนใจทุกท่าน ขอขอบคุณผู้เขียน บทความและผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่กรุณาเป็นผู้ประเมินบทความในฉบับนี้

บรรณาธิการ

ดร.เมธิกา รุยันต์

สารบัญ

บทความวิจัย

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน สำหรับหลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน รายวิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีด วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง ดุยพรรณ เงามจิตร และ รุ่งอรุณ พรเจริญ	1
การพัฒนาโรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริดเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์ทะเล พื้นที่บ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี กุลยศ สุวันทโรจน์ พลรัตน์ บุญมี และ ปณิธิ คมวชิรกุล	14
คำสรรพนามในบทเพลงยอดนิยมของนักร้องไทย หยุน หลี และ ชลมาณ ดาราฉาย	26
ความเป็นไปได้ในการร่วมกันจัดทำบริการสาธารณะแบบไตรภาคี ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น นิภาพรรณ เจนสันติกุล	40
ผลของคุณภาพบริการที่มีต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการในแผนก ผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลวชิรพยาบาล กรุงเทพมหานคร ธนากร ประเคนคะชา และ ญัฐพัชร มณีโรจน์	58
การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1 ในรายวิชาการออกแบบกราฟิกพื้นฐาน ด้วยการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา ภัทรชัย วรรณยศ และ ปาริชาติ ประเสริฐสังข์	74
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร จงกล โกสกุล และ ศิริรัตน์ พ่วงแสงสุข	83
ห่วงโซ่คุณค่าทางวัฒนธรรม: ชุตไทยในจังหวัดสงขลา สิริพร รอดเกลี้ยง และ บุญเลิศ จันทระ	100

บ้านน้อย: มรดกทางวัฒนธรรมและความหมายเชิงสัญลักษณ์ในสังคมร่วมสมัย ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน ตำบลดอนแร่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ฉัตรเพชร ชมใจ จุฑามาศ พีรพัชระ และ พัทธ์ชัย ศิริวงศ์	117
การจัดการห่วงโซ่อุปทานการผลิตด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อยกระดับผู้ประกอบการ เศรษฐกิจฐานราก จังหวัดนครปฐม ศักดิ์ดา สุภาพ และ ไตรมาศ พูลผล	130
การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน วิชาภาษาเขมร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พิชญ์ณัฐ์ สุขแซก และ ประสาท เนืองเฉลิม	145
แนวทางการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาทักษะและเทคนิคการแกะสลัก ผักและผลไม้อย่างมืออาชีพ สุกัญญา จันทกุล ศักรินทร์ หงส์รัตนวรกิจ และ มธุรส ช่มจิตร	159
บทความวิชาการ	
แนวทางการจัดการขยะอาหารในการจัดประชุมและอีเวนต์ กรณีศึกษาโรงแรม 5 ดาวในกรุงเทพมหานคร เพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน สิตา เอี่ยมโอภาส	173

การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน สำหรับหลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน รายวิชาการซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีด วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง

ดุลยพรรณ เงามจิตร¹ และ รุ่งอรุณ พรเจริญ^{1*}

^{1*} คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

* Corresponding author e-mail: rungaroon.s@rmutp.ac.th

Received: 16/09/2025, Revised: 25/10/2025, Accepted: 03/11/2025

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน รายวิชาการซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีด หลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้เข้าอบรมหลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน สาขาวิชาช่างยนต์ วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง ที่ลงทะเบียนเรียนในรุ่น 187/2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 20 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย ขั้นตอนกำหนดปัญหา ขั้นตอนทำความเข้าใจปัญหา ขั้นตอนดำเนินการศึกษาค้นคว้า ขั้นสังเคราะห์ความรู้ ขั้นสรุปและประเมินค่าของคำตอบ และขั้นเสนอและประเมินผลงาน 2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 3) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที ผลการวิจัยพบว่า

1) ผลการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน 6 ขั้นตอนทำให้ ผู้เข้าอบรมสามารถระบุปัญหาที่เกิดขึ้นพร้อมนำเสนอผลงานได้อย่างมีหลักการ โดยความรู้ผ่านประสบการณ์และการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เมื่อทำการวิเคราะห์แบบทดสอบท้ายบท พบว่า ผู้เข้าอบรมมีคะแนนเฉลี่ย 76.17 อยู่ในเกณฑ์ดี 2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่พัฒนาขึ้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.50, SD = 0.55)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนการสอน, ปัญหาเป็นฐาน, หลักสูตรวิชาชีพพระยะสัน

**Problem-Based Learning and Teaching Management for a Short-Term
Vocational Program in Fuel-Injected Motorcycle Repair
at Nakhon Luang Polytechnic College**

Dunyatat Ngaowijit¹ and Rungaroon Pornchagorn^{1*}

^{1*}Faculty of Industrial Education, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

Abstract

This research aims to 1) develop problem-based learning and teaching management, 2) compare learning achievement using problem-based learning and teaching, and 3) study the satisfaction of trainees towards problem-based learning and teaching in the short-term vocational course on fuel-injected motorcycle repair at Nakhon Luang Polytechnic College. The sample group for this research was 20 trainees from the short-term vocational course in automotive mechanics at Nakhon Luang Polytechnic College, who were registered for session 189/2 in the academic year 2024. A cluster random sampling method was used to select the classroom. The research instruments included 1) problem-based learning and teaching management plans with 6 steps; problem definition, problem understanding, research, knowledge synthesis, summarizing and evaluating the answers, and presenting and evaluating the work, 2) a learning achievement test, and 3) a satisfaction questionnaire. The statistical methods used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, and a t-test.

The research findings revealed that: 1) the results of the development of teaching management using 6 steps of problem-based learning enable trainees to identify problems that occur and present their work in a principled manner, through knowledge gained through experience and by doing it themselves. An analysis of the post-test results showed that the trainees' average score was 76.17, which is considered good, 2) the comparison of learning achievement using the developed problem-based learning showed that the post-test scores were significantly higher than the pre-test scores at a statistical significance level of .05, and 3) The trainees' satisfaction with the problem-based learning instruction was at a high level. ($\bar{x} = 4.50$, $SD = 0.55$)

Keywords: learning Management, problem-Base, short-term vocational program

บทนำ

ตามนโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568-2569 มุ่งเน้น "เรียนดี มีความสุข" โดยมีหลักการ "การศึกษาเพื่อความเป็นเลิศและการศึกษาเพื่อความมั่นคงของชีวิต" พร้อมทั้งสร้าง "การศึกษาเท่าเทียม" และ "ปฏิวัติการศึกษา แก้ปัญหาประเทศ" เพื่อพัฒนาคนไทยให้ "ฉลาดรู้ ฉลาดคิด ฉลาดทำ" สนับสนุนประเทศให้ "มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน" (กระทรวงศึกษาธิการ, 2567) ทำให้งานสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ได้ประกาศนโยบายการพัฒนาอาชีวศึกษา ปีงบประมาณ พ.ศ. 2568-2569 โดยให้สถานศึกษาขับเคลื่อนการพัฒนาผ่าน 8 ประเด็นการพัฒนา (8 Agenda) เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ นโยบายรัฐบาล ยุทธศาสตร์ชาติ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2567)

วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง เป็นหนึ่งของสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ดำเนินการจัดการเรียนการสอนตาม 8 Agenda โดยเน้นหลักสูตรวิชาชีพพระยาสันที่พัฒนาผู้เข้าอบรมอาชีวศึกษาในทุกมิติ (วิชาชีพ วิชาการ วิชาชีวิต) ทันสมัยตามมาตรฐานสากล เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานและยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง, 2567) ทำให้แผนกวิชาช่างยนต์ของวิทยาลัยได้จัดสอนหลักสูตรวิชาชีพพระยาสัน เพื่อเป็นแหล่งบริการความรู้แก่ชุมชน พัฒนากำลังคนสมรรถนะสูง และขยายโอกาสทางการศึกษาแก่หน่วยงานต่าง ๆ เช่น ทหาร กรมราชทัณฑ์ และโรงเรียนมัธยมศึกษา(ห้องเรียนอาชีพ)ในหลักสูตรวิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีด ซึ่งเป็นหลักสูตรวิชาชีพพระยาสัน 75 ชั่วโมง ครอบคลุมการซ่อมระบบควบคุมการฉีดเชื้อเพลิง เซนเซอร์ ระบบน้ำมันเชื้อเพลิง ระบบจุดระเบิด การวิเคราะห์ปัญหา การบำรุงรักษา และการประมาณราคา โดยมีเป้าหมายผลิตช่างจักรยานยนต์และเพิ่มทักษะช่างเทคนิค

จากการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมา ผู้สอนพบว่า ผลสัมฤทธิ์เฉลี่ยของผู้เข้าอบรมในหน่วย “ระบบน้ำมันเชื้อเพลิง” เท่ากับ 69.55% ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ 75% สะท้อนปัญหาการเรียนรู้เชิงลึกที่ยังไม่เพียงพอ โดยเฉพาะทักษะการวิเคราะห์และวินิจฉัยปัญหา เช่น การตรวจวัดแรงดันเชื้อเพลิง การอ่านอาการเสียจากสัญญาณเซนเซอร์ และการตรวจสอบระบบจุดระเบิดอิเล็กทรอนิกส์ สาเหตุสำคัญหนึ่งคือรูปแบบการสอนแบบบรรยายที่เน้นการรับรู้ข้อเท็จจริงมากกว่าการลงมือแก้ปัญหาจริง ทำให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์ซ่อมจริงได้จำกัด

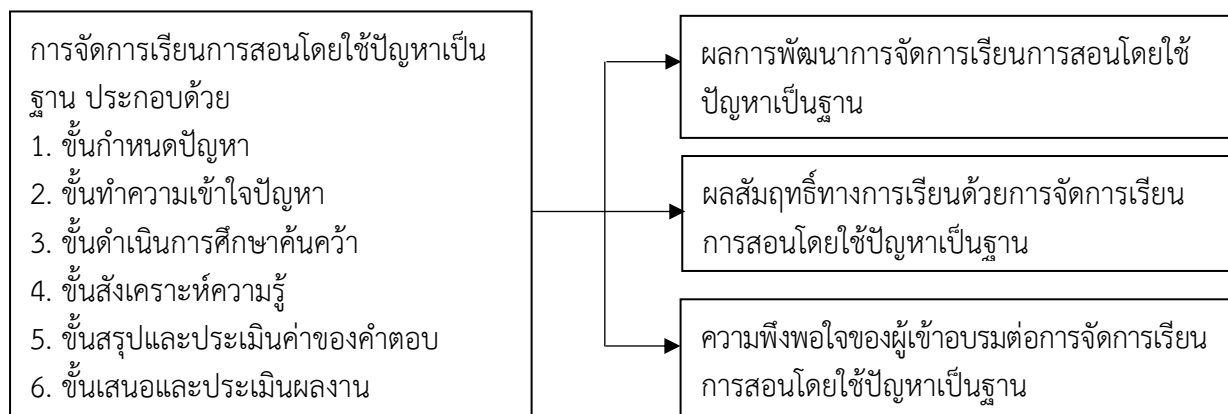
แนวทางหนึ่งที่ได้รับการยอมรับว่าช่วยส่งเสริมการคิดเชิงวิเคราะห์และการแก้ปัญหาเชิงระบบ คือการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-Based Learning: PBL) ซึ่งมีรากฐานจากแนวคิดของ Dewey และพัฒนาต่อเนื่องภายใต้มนต์สัจพจน์ของ Bruner และ Piaget โดยใช้ “ปัญหาจริง” เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนสืบค้นข้อมูล เชื่อมโยงทฤษฎีกับการปฏิบัติ ทำงานร่วมกัน และสะท้อนคิด ส่งผลให้เกิดการยกระดับทักษะการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการตัดสินใจในบริบทงานช่างที่มีความซับซ้อน (เกรียงศักดิ์ พลอยแสง, 2561 และ Maksum, H., 2024)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงต้องการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มาใช้ในหน่วยงานระบบน้ำมันเชื้อเพลิง วิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีด หลักสูตรวิชาชีพพระยาสัน วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เข้าอบรม อันจะทำให้เกิดการฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นขั้นเป็นตอน กล้าคิดแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ มีความภาคภูมิใจในความคิดของตนเอง มีทักษะการคิดวิเคราะห์ที่เข้มแข็งและสามารถคิดในระดับขั้นสูงขึ้นไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน รายวิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีด หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน รายวิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีด หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน รายวิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีด หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) โดยใช้แบบแผนการวิจัยแบบหนึ่งกลุ่มสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (One Group Pretest-Posttest Design) (ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และคณะ, 2562)

T1	X	T2
----	---	----

เมื่อ T1 คือ ทดสอบก่อนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน
X คือ การเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน
T2 คือ ทดสอบหลังเรียนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้เข้าอบรมหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น สาขาวิชาช่างยนต์ วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง ที่ลงทะเบียนเรียนในรุ่น 187 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 168 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้เข้าอบรมหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น สาขาวิชาช่างยนต์ วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง ที่ลงทะเบียนเรียนในรุ่น 187/2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 20 คน ใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster random sampling)

2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน หน่วยงานระบบน้ำมันเชื้อเพลิง ประกอบด้วย 3 บทเรียน ได้แก่ งานหัวฉีด งานปั้มน้ำมันเชื้อเพลิง และงานท่อน้ำมันแรงดัน

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีด หน่วยงานระบบน้ำมันเชื้อเพลิง เป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

2.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน รายวิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีด ประกอบด้วย ด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดและประเมินผล เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ

3) การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีขั้นตอนในการพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

3.1 แผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาและวิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรวิชาชีพพระยาสัน รายวิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีดของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในประเภทวิชาอุตสาหกรรม สาขาวิชาช่างยนต์

2) ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน โดยศึกษาจากหนังสือและตำราที่เกี่ยวข้อง

3) สร้างแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์การเรียนการสอนที่กำหนดไว้

4) นำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาควบคุมวิทยานิพนธ์ ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำ

5) นำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา ความถูกต้องของการใช้ภาษา และองค์ประกอบของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของข้อคำถามระหว่างเนื้อหาสาระกับตัวชี้วัด ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์, 2562) ผลการพิจารณา พบว่า แผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน รายวิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีด หลักสูตรวิชาชีพพระยาสัน วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง มีความเหมาะสมของเนื้อหาอยู่ในเกณฑ์ 0.5 ขึ้นไป

6) นำแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่แก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญแล้ว เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

3.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาหลักสูตร หลักสูตรวิชาชีพพระยาสัน รายวิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีดของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในประเภทวิชาอุตสาหกรรม สาขาวิชาช่างยนต์ กลุ่มวิชางานจักรยานยนต์

2) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีการสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก

3) วิเคราะห์เนื้อหา สมรรถนะของหน่วยและคำอธิบายรายหน่วย หลักสูตรวิชาชีพพระยาสัน รายวิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีดของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อสร้างแบบทดสอบ

4) สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ให้ครอบคลุมเนื้อหา สมรรถนะของหน่วย และคำอธิบายรายหน่วย ออกข้อสอบเป็นแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 60 ข้อ เพื่อคัดเลือกไว้ใช้จริง จำนวน 30 ข้อ

5) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของประธาน และกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

6) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อทำการตรวจสอบคุณภาพหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ของข้อคำถามระหว่างเนื้อหาสาระกับตัวชี้วัด ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป (ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์, 2562) ผลการพิจารณา พบว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีด หน่วยงานระบบน้ำมันเชื้อเพลิง มีดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.60 – 1.00

7) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่แก้ไขตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

8) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีด กลุ่มวิชางานจักรยานยนต์ ไปทดลองกับผู้เข้าอบรม กลุ่มโรงเรียนมัธยมวัดราชา รุ่นที่ 187 ปีการศึกษา 2567 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างและได้เรียนเนื้อหาเรื่องนี้มาแล้ว จำนวน 16 คน

9) นำผลการทดสอบมาวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (P) และค่าอำนาจจำแนก (B) ของแบบทดสอบเป็นรายข้อ โดยใช้วิธี B-index (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2563)

10) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งฉบับ ไปตรวจหาค่าความเชื่อมั่นโดยใช้สูตร KR20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (ศิริชัย กาญจนวาสี, 2563) ผลการคำนวณค่าความยากง่าย มีค่าอยู่ระหว่าง 0.20 – 0.80 และค่าอำนาจจำแนก มีค่าอยู่ระหว่าง 0.20 ขึ้นไป และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 79% แสดงให้เห็นว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างได้

11) จัดพิมพ์แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับสมบูรณ์ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้ว จำนวน 30 ข้อ เพื่อนำไปใช้จริงในการวิจัยต่อไป

3.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีขั้นตอนดังนี้

1) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องชัดเจน

2) ศึกษารูปแบบ หลักเกณฑ์ วิธีสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ

3) สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนการสอนปัญหาเป็นฐานประกอบด้วย ด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดและประเมินผล เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 25 ข้อ

4) นำแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนการสอนปัญหาเป็นฐาน ที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ดำเนินการปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำ

5) นำแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนการสอนปัญหาเป็นฐาน ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน

เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของภาษาที่ใช้ และความสอดคล้องของข้อความกับวัตถุประสงค์แล้ว ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ แล้วหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ ของครอนบาค ผลการพิจารณา พบว่า แบบสอบถาม มีดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 0.60 – 1.00 และมีค่า ความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 84%

6) นำแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนการสอนปัญหาเป็นฐาน เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้ง

7) จัดพิมพ์แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนการสอนปัญหาเป็นฐาน ฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้จริงในการวิจัยต่อไป

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.1 ปฐมนิเทศผู้เข้าอบรมเพื่อให้ทราบขั้นตอนของการวิจัยและลงชื่อยินยอมเป็นกลุ่มตัวอย่างของ การวิจัย

4.2 ทดสอบก่อนเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์ หัวฉีด กลุ่มวิชางานจักรยานยนต์

4.3 ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนโดยประยุกต์ใช้ กระบวนการเรียนการสอนปัญหาเป็นฐาน วิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีด กลุ่มวิชางานจักรยานยนต์ โดยใช้เวลา จำนวน 25 ชั่วโมง

4.4 ทดสอบหลังเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบวัดความพึงพอใจที่ มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนการสอนปัญหาเป็นฐาน

5) การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เข้าอบรม รายวิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีด กลุ่มวิชางานจักรยานยนต์ โดยหาค่าร้อยละ และเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนหลังเรียน โดยใช้สถิติค่าที (t-test แบบ Dependent)

5.2 ข้อมูลแบบวัดความพึงพอใจของผู้เข้าอบรม รายวิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีด กลุ่มวิชา งานจักรยานยนต์ ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยประยุกต์ใช้กระบวนการเรียนการสอนปัญหาเป็น ฐานโดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน รายวิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์ หัวฉีด หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง

ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน รายวิชางานซ่อม รถจักรยานยนต์หัวฉีด หน่วยงานระบบน้ำมันเชื้อเพลิง ประกอบด้วย 3 บทเรียน มีขั้นตอนในการจัดการเรียน การสอน 6 ขั้นตอน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ขั้นตอนการจัดการเรียนการสอน

ขั้นตอนปัญหาเป็นฐาน	รายละเอียดการจัดการเรียนการสอน	ภาพกิจกรรม
1. ขั้นกำหนดปัญหา	ผู้สอนสร้างสถานการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับระบบฉีดน้ำมันเชื้อเพลิงรถจักรยานยนต์เพื่อกระตุ้นผู้เข้าอบรม โดยยกตัวอย่างสถานการณ์ เพื่อให้ผู้เข้าอบรมเกิดความสนใจและมองเห็นปัญหา จากนั้นผู้เข้าอบรมทำงานเป็นกลุ่มเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์และระบุสาเหตุที่อาจเป็นไปได้ และช่วยกันตั้งคำถามเพื่อนำไปสู่การแก้ไข	
2. ขั้นทำความเข้าใจปัญหา	ผู้สอนกระตุ้นผู้เข้าอบรมด้วยคำถามหรือการเสริมแรง เพื่อให้ผู้เข้าอบรมทำความเข้าใจกับปัญหาที่อยากรู้โดยเน้นให้เกิดการระดมสมอง เพื่อหาแนวทางและวิธีการในการหาคำตอบ โดยมีครูผู้สอนคอยดูแลตรวจสอบเพื่อให้เกิดความถูกต้อง ผู้เข้าอบรมแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายประเด็นปัญหาที่ตั้งขึ้น ผู้เข้าอบรมแต่ละกลุ่มร่วมกันวางแผนการดำเนินการศึกษาค้นคว้าตามประเด็นปัญหาที่ผู้เข้าอบรมสนใจ	
3. ขั้นดำเนินการศึกษาค้นคว้า	ผู้เข้าอบรมต้องดำเนินการศึกษาค้นคว้าอย่างเป็นระบบร่วมกัน โดยกำหนดกติกา วางเป้าหมายดำเนินกิจกรรมตามระยะเวลาที่กำหนด โดยมีครูผู้สอนคอยให้คำชี้แนะและอำนวยความสะดวก จากนั้นศึกษาค้นคว้าตามประเด็นที่ต้องการและบันทึกข้อมูลผลค้นคว้าวางแบบบันทึกข้อมูลการศึกษา ค้นคว้า และนำความรู้ที่ได้มาประยุกต์ใช้กับปัญหารถจักรยานยนต์จริงไปจนถึงการถอดประกอบและซ่อมแซม	

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ขั้นตอนปัญหาเป็นฐาน	รายละเอียดการจัดการเรียนการสอน	ภาพกิจกรรม
4. ขั้นสังเคราะห์ความรู้	ผู้เข้าอบรมแต่ละคนสังเคราะห์ความรู้ที่ได้จากการค้นคว้า โดยมีการนำเสนอภายในกลุ่มเพื่อหาข้อสรุปทบทวนและตรวจสอบความถูกต้อง โดยมีครูผู้สอนถามคำถามโดยกระตุ้นให้ผู้เข้าอบรมมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเกิดความคิดรวบยอด	
5. ขั้นสรุปและประเมินค่าของคำตอบ	ผู้เข้าอบรมแต่ละกลุ่มนำข้อสรุปที่ได้มาสร้างเป็นองค์ความรู้ใหม่ และเลือกวิธีที่นำเสนอสู่ห้องเรียน โดยผ่านความเห็นชอบจากครูผู้สอนในการตรวจสอบความถูกต้อง และความเหมาะสมในการนำเสนอ	
6. ขั้นเสนอและประเมินผลงาน	ผู้เข้าอบรมแต่ละกลุ่มนำเสนอองค์ความรู้โดยครูผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้จากการดำเนินงานของผู้เข้าอบรมตามสภาพจริง ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันออกแบบการสรุปผลการดำเนินการศึกษาค้นคว้าของกลุ่ม เพื่อนำเสนอหน้าชั้นเรียนตามรูปแบบที่ผู้เข้าอบรมสนใจ	

ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน รายวิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีด หน่วยงานระบบน้ำมันเชื้อเพลิง จำนวน 3 บทเรียน และทำแบบทดสอบท้ายบทเรียนในแต่ละบทเรียน และเมื่อเรียนครบทั้ง 3 บทเรียน ได้ทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน มีผลการวิเคราะห์คะแนนดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการหาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

แบบทดสอบ	จำนวน (คน)	คะแนนเต็ม	คะแนนรวมที่ได้	ค่าเฉลี่ยร้อยละ
บทเรียนที่ 1	20	10	150	75.00
บทเรียนที่ 2	20	10	153	76.50
บทเรียนที่ 3	20	10	154	77.00
รวมบทเรียน	20	30	468	76.17
แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	20	30	495	82.50
ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน มีค่าเท่ากับ				76.17/82.50

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนแบบทดสอบท้ายบทเรียนอยู่ที่ ร้อยละ 76.17 และค่าเฉลี่ยคะแนนแบบทดสอบหลังเรียนทั้งหน่วยอยู่ที่ ร้อยละ 82.50 จึงได้ค่าประสิทธิภาพการเรียนรู้ E1/E2 เป็น 76.17/82.50 ซึ่ง ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน 75/75 ที่กำหนดไว้

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน รายวิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีด หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง

ผู้วิจัยได้นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน รายวิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีด ไปทดสอบกับผู้เข้าอบรมก่อนเรียนและหลังเรียน สามารถเปรียบเทียบผลการเรียนของผู้เข้าอบรม ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

คะแนน	N	$\bar{X}$	SD	t
ก่อนเรียน	20	15.2	2.52566	22.57
หลังเรียน	20	24.3	1.26074	

*p<.05

จากตารางที่ 3 พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผลการทดสอบทีแบบจับคู่ให้ค่า $t(19) = 22.57$, $p < .05$ แสดงว่าการจัดการเรียนรู้แบบปัญหาเป็นฐาน ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างชัดเจน

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน รายวิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีด หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง

หลังจากจัดการเรียนการสอนเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน รายวิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีดที่พัฒนาขึ้น หลังจากที่เราเรียนจบทุกบทเรียนด้วย โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจในด้านการเรียนการสอน ด้านสื่อการสอน และด้านการวัดและประเมินผล ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์แบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เข้าอบรม จำแนกตามรายด้าน

รายละเอียด	$\bar{X}$	SD	ระดับความพึงพอใจ
ด้านการเรียนการสอน	4.40	0.58	มาก
ด้านสื่อการสอน	4.52	0.55	มากที่สุด
ด้านการวัดและประเมินผล	4.58	0.51	มากที่สุด
ภาพรวม	4.50	0.55	มาก

จากตารางที่ 4 ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน รายวิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีด หลักสูตรวิชาชีพระยะสั้น วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง พบว่า ภาพรวมมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$, $SD = 0.55$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการวัดและประเมินผลมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด

($\bar{X}$ = 4.58, SD = 0.51) รองลงมาได้แก่ ด้านสื่อการสอน ($\bar{X}$ = 4.52, SD = 0.55) และด้านการเรียนการสอน มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.40, SD = 0.58)

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยสามารถสรุปและอภิปรายในประเด็นต่าง ๆ ได้ดังนี้

1) ผลการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานที่พัฒนาขึ้นมี 6 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นกำหนดปัญหา 2) ขั้นทำความเข้าใจปัญหา 3) ขั้นดำเนินการศึกษาค้นคว้า 4) ขั้นสังเคราะห์ความรู้ 5) ขั้นสรุปและประเมินค่าของคำตอบ และ 6) ขั้นเสนอและประเมินผลงาน โดยมีประสิทธิภาพของกระบวนการและผลลัพธ์ (E1/E2) เท่ากับ 76.17/82.50 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 75/75 ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบการสอน 6 ขั้นตอน ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน ที่เน้นให้ผู้เข้าอบรมเป็นศูนย์กลางและสร้างองค์ความรู้จากการเผชิญปัญหาจริง ขั้นตอนทั้ง 6 ที่กำหนดขึ้นนั้น ได้นำทางผู้เข้าอบรมอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การกำหนดปัญหาไปจนถึงเสนอและประเมินผลงาน ซึ่งกระบวนการดังกล่าวสะท้อนถึงหลักการของทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ที่เชื่อว่าผู้เข้าอบรมสร้างความเข้าใจและความรู้ผ่านประสบการณ์และการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง (Piaget, 1971 as cited in Bada & Olusegun, 2015) และสอดคล้องกับงานวิจัยของเกียรติศักดิ์ ลาภขุนทด และคณะ (2564) ที่ได้พัฒนารูปแบบการสอนแบบ PBL ในรายวิชาปฏิบัติสำหรับนักศึกษาครุศาสตรบัณฑิต และพบว่าขั้นตอนที่เป็นระบบ ช่วยส่งเสริมให้ผู้เข้าอบรมเกิดกระบวนการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากการเปลี่ยนบทบาทผู้สอนจากการเป็นผู้บรรยาย (Sage on the Stage) มาเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Guide on the Side) ทำให้ผู้เข้าอบรมได้ฝึกฝนทักษะที่จำเป็นสำหรับช่างเทคนิค คือ การสืบค้น วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล เพื่อแก้ปัญหาหน้างานจริง

2) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน รายวิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีดระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า ผู้เข้าอบรมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เข้าอบรมหลังเรียนด้วยรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้น สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งการที่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเป็นเครื่องยืนยันที่ชัดเจนถึงประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เมื่อเทียบกับการสอนแบบบรรยายแบบเดิม เหตุผลสำคัญคือ การจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นรูปแบบการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่กระตุ้นให้ผู้เข้าอบรมต้องมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการเรียนรู้ ตั้งแต่การทำความเข้าใจปัญหา การระดมสมอง การค้นคว้า และการลงมือปฏิบัติกับรถจักรยานยนต์จริง ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและคงทนกว่าการฟังบรรยายเพียงอย่างเดียว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Maksum, H. (2024) ที่ศึกษาการใช้ PBL ในการสอนวิชาช่างยนต์ และพบว่ากลุ่มที่เรียนด้วยการใช้ปัญหาเป็นฐานมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการแก้ปัญหาสูงกว่ากลุ่มที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ การใช้สถานการณ์ปัญหาจริงในบริบทของงานซ่อมรถจักรยานยนต์ ("ระบบฉีดน้ำมันเชื้อเพลิง") ช่วยเชื่อมโยงความรู้ทางทฤษฎีเข้ากับการปฏิบัติจริง ทำให้ผู้เข้าอบรมเห็นความหมายและความสำคัญของสิ่งที่เรียนรู้ นำไปสู่ความเข้าใจที่ถ่องแท้และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาในสายอาชีพศึกษา

3) ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐานในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.50) ซึ่งเป็นไปตามทฤษฎีแรงจูงใจ (Motivation Theory) โดยเฉพาะแนวคิดเรื่องการ

กำหนดได้ด้วยตนเอง (Self-Determination Theory) ที่ระบุว่ามนุษย์จะมีแรงจูงใจภายในสูงขึ้นเมื่อรู้สึกว่าคุณภาพตนเองมีอิสระ (Autonomy) มีความสามารถ (Competence) และมีความสัมพันธ์กับผู้อื่น (Relatedness) (Deci, E. L., & Ryan, R. M., 2000) การเรียนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานตอบสนองต่อความต้องการเหล่านี้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้สืบค้นและหาคำตอบด้วยตนเอง (Autonomy) รู้สึกว่าคุณภาพตนเองทำได้เมื่อแก้ปัญหาสำเร็จ (Competence) และได้ทำงานร่วมกับเพื่อนเป็นกลุ่ม (Relatedness) โดยมีความพึงพอใจด้านการวัดและประเมินผลและด้านสื่อการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด อาจเป็นเพราะการประเมินผลในรูปแบบปัญหาเป็นฐานเป็นการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) ซึ่งสะท้อนความสามารถในการปฏิบัติงานจริงของผู้เข้าอบรมได้ดีกว่าการทดสอบความจำจากข้อสอบปรนัยเพียงอย่างเดียว ผลการวิจัยนี้คล้ายคลึงกับงานวิจัยของ Simamora, R.E. et al. (2021) ที่พบว่านักศึกษาที่เรียนด้วยปัญหาเป็นฐานมีความพึงพอใจสูง เนื่องจากรูปแบบการสอนมีความท้าทาย ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และทำให้บรรยากาศการเรียนรู้ไม่น่าเบื่อ เพราะมีการปรับบทบาทของครูผู้สอนในการกระตุ้นและอำนวยความสะดวกให้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

1.1) การเรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน เป็นการเรียนที่เน้นผู้เข้าอบรมเป็นสำคัญส่งผลให้ผู้เข้าอบรมมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้จากการทำงานด้วยตนเอง ได้ฝึกทักษะจากความสามารถของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับแนวปฏิบัติการเรียนรู้ที่เน้นผู้เข้าอบรมเป็นสำคัญ

1.2) จากการวิจัย พบว่า ความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมต่อการจัดการเรียนการสอนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน รายวิชางานซ่อมรถจักรยานยนต์หัวฉีด วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง โดยเฉพาะความพึงพอใจเกี่ยวกับการเรียนการสอน ซึ่งนักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในอันดับสุดท้าย ควรจะต้องหาวิธีในการปรับปรุงให้ด้านการเรียนการสอน ให้มีความเหมาะสมมากขึ้น

2) ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

2.1) ควรมีการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐานในรายวิชาอื่น ๆ หรือ ในระดับชั้นอื่น ๆ เพื่อเป็นการขยายโอกาสทางการเรียนรู้ให้แก่ผู้เข้าอบรมในสถานศึกษามากยิ่งขึ้น

2.2) ควรมีการศึกษาผลการใช้งานการเรียนรู้ปัญหาเป็นฐานกับตัวแปรอื่น ๆ เช่น ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการทำงานเป็นทีม หรือ การนำเสนองานหน้าชั้นเรียน เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร และทุกท่านที่ทำให้บทความฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2567). *ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง นโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568-2569*. กระทรวงศึกษาธิการ.

เกรียงศักดิ์ พลอยแสง. (2561). การเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย*, 5(ฉบับพิเศษ), 131-141. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JMA/article/view/141078/104583>

- เกียรติศักดิ์ ลาภขุนทด สิทธิชัย แก้วเกื้อกุล และปรัชญา เพียสุระ. (2564). การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับบทเรียนผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เรื่อง การเชื่อมอะลูมิเนียม สำหรับนักศึกษาครุศาสตร์อุตสาหกรรม. *วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม*, 20(2), 1-11.
- ลัดดาวัลย์ เพชรโรจน์ และคณะ. (2562). *ระเบียบวิธีการวิจัย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง. (2567). *รายงานผลการประเมินตนเอง ประจำปีการศึกษา พ.ศ. 2567*. วิทยาลัยสารพัดช่างนครหลวง.
- ศิริชัย กาญจนวาสี. (2563). *ทฤษฎีการทดสอบแนวใหม่* (พิมพ์ครั้งที่ 5). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2567). *นโยบายการพัฒนาอาชีวศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568-2569*. กรุงเทพมหานคร.
- Bada, S. O., & Olusegun, S. (2015). Constructivism learning theory: A paradigm for teaching and learning. *Journal of Research & Method in Education*, 5(6), 66-70.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227-268.
https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01
- Simamora, R. E., Sidabutar, D. R., & Surya, E. (2021). Improving learning activity and students' problem solving skill through problem based learning (PBL) in junior high school. *International Journal of Educational Review, Law and Social Sciences (IJERLAS)*, 1(1), 21-30.
- Maksum, H., Purwanto, W., Siman, Ampera, D., Yuvenda, D., & Hasan, H. (2024). Improving problem-solving and communication skills in automotive vocational education through the development of Teaching Factory Model with Problem-Based Learning (TEFA-PBL) concept. *International Journal of Education in Mathematics, Science, and Technology (IJEMST)*, 12(2), 364-386. <https://doi.org/10.46328/ijemst.3941>

การพัฒนาโรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริดเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์ทะเล พื้นที่บ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

กฤษฎา สุวันทโรจน์^{1*} พลรัตน์ บุญมี¹ และ ปณิธิ คมวชิรกุล¹

^{1*}คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

* Corresponding author e-mail: kullayot.s@rmutp.ac.th

Received: 24/11/2025, Revised: 19/12/2025, Accepted: 30/12/2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและพัฒนาต้นแบบโรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริดนวัตกรรมเพื่อความยั่งยืนและยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน 2) พัฒนาชุมชนต้นแบบที่ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการแก้ปัญหาการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทะเลภายใต้ข้อจำกัดด้านพื้นที่และสภาพภูมิอากาศ 3) วิเคราะห์ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมจากการใช้นวัตกรรมโรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริดต่อเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์ทะเล ใช้กระบวนการออกแบบเชิงแนวคิดผสานกับแนวคิดเทคโนโลยีที่เหมาะสมและการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การมีส่วนร่วมของชุมชน กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ประกอบการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทะเล ผู้นำชุมชน นักวิชาการท้องถิ่น และผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมจำนวน 20 คน ซึ่งคัดเลือกโดยใช้หลักเกณฑ์ที่กำหนด ผลการวิจัยพบว่า

นวัตกรรมโรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริดซึ่งใช้แหล่งพลังงานความร้อนอย่างน้อย 2 แหล่งร่วมกันสามารถควบคุมอุณหภูมิและความชื้นในกระบวนการอบแห้งได้อย่างมีประสิทธิภาพทำให้ลดความชื้นของหมึกกล้วยและหมึกสายได้ตามค่าที่ต้องการคุณภาพสีของผลิตภัณฑ์อยู่ในเกณฑ์ที่ผู้ประกอบการยอมรับและเป็นที่ต้องการของตลาด ต้นทุนการแปรรูปหมึกแห้งเฉลี่ยลดลงจาก 296.48 บาทต่อกิโลกรัม เหลือ 291.10 บาทต่อกิโลกรัม ลดลง 5.38 บาทต่อกิโลกรัมหรือคิดเป็นร้อยละ 1.81 ขณะที่ผลผลิตต่อตารางเมตรเพิ่มขึ้นจาก 182 บาทต่อตารางเมตร เป็น 248.50 บาทต่อตารางเมตร เพิ่มขึ้น 66.50 บาทต่อตารางเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 36.50 ส่งผลให้ผลประโยชน์รวมจากการใช้นวัตกรรมเพิ่มขึ้นร้อยละ 38.97 โดยมีผลตอบแทนจากการลงทุน (ROI) เท่ากับร้อยละ 20.23 และผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) เท่ากับ 2.17 เท่า คิดเป็นมูลค่าผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมรวม 318,520.80 บาท ภายในระยะเวลา 7 เดือนของการดำเนินงานในพื้นที่เป้าหมาย ซึ่งผลลัพธ์บ่งชี้ว่า นวัตกรรมโรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริด ไม่ได้เป็นเพียงเทคโนโลยีเชิงกายภาพแต่เป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์ทะเลอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: โรงเรือนอบแห้ง, ระบบไฮบริด, นวัตกรรมชุมชน, เศรษฐกิจฐานราก

Development of a Hybrid Drying House System for the Enhancement of the
Community Economy in Seafood Product Processing in Ban Laem District,
Phetchaburi Province

Kullayot Suwantaroj^{1*} Phonratch Boonmee¹ and Patiwat Komwachirakul¹

^{1*}Faculty of Engineering, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

Abstract

This article investigates the development of a Hybrid Drying House System (HDHS) designed to support sustainability and enhance local grassroots economic activities. It also seeks to establish a model community that applies technology and innovation to address seafood processing challenges arising from limited space and weather constraints and to analyze the social return on investment generated by the adoption of this innovative technology for the community's grassroots economy. By applying a design thinking framework integrated with appropriate technology and community participation, the study involves entrepreneurs in the seafood processing sector, community leaders, local scholars, and representatives from the local administrative authority (n = 20).

Results reveal that the HDHS, which utilizes at least two heat sources, can effectively control temperature and humidity during the drying process, thereby reducing the moisture content of squid and octopus to the desired level. In addition, the color quality of the seafood products is acceptable to entrepreneurs and meets market requirements. The cost of processed dried squid and octopus declined from 296.48 baht per kilogram to 291.10 baht per kilogram, representing a reduction of 5.38 baht, or 1.81 percent. Productivity, measured as revenue per square meter, increased from 182 baht per square meter to 248.50 baht per square meter, an increase of 66.50 baht, or 36.5 percent. Overall benefits from the adoption of this innovative technology increased by 38.97 percent, driven by a return on investment of 20.23 percent and a 2.17-fold increase in social return on investment. The economic and social impact value amounted to 318,520.80 baht within seven months of utilization, indicating that the HDHS is not merely a physical technology but an important mechanism for enhancing quality of life, strengthening the grassroots economy, and promoting sustainability in seafood communities.

Keywords: drying house, hybrid system, community innovation, grassroots economy

บทนำ

ชุมชนชายฝั่งทะเลของประเทศไทยมีบทบาทสำคัญต่อความมั่นคงทางอาหารและเศรษฐกิจฐานราก โดยเฉพาะชุมชนที่ประกอบอาชีพด้านการประมงและการแปรรูปผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำ จังหวัดเพชรบุรีเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการประมงชายฝั่งอย่างต่อเนื่อง โดยอำเภอบ้านแหลมเป็นชุมชนสำคัญที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับทรัพยากรทางทะเลมาอย่างยาวนาน ผลิตภัณฑ์ทะเลแปรรูป เช่น หมึกแห้ง ปลาแห้ง และกะปิ เป็นแหล่งรายได้หลักของครัวเรือนและเป็นกลไกสำคัญของเศรษฐกิจชุมชน อย่างไรก็ตาม กระบวนการแปรรูปในพื้นที่ยังคงพึ่งพาการตากแห้งแบบดั้งเดิมกลางแจ้ง (open sun drying) ซึ่งขาดการควบคุมเชิงวิศวกรรมด้านอุณหภูมิ ความชื้น และระยะเวลาในการอบแห้ง ส่งผลให้คุณภาพผลิตภัณฑ์ไม่สม่ำเสมอ มีความเสี่ยงด้านสุขอนามัยและการปนเปื้อน และไม่สอดคล้องกับมาตรฐานความปลอดภัยอาหารในตลาดปัจจุบัน อันกระทบต่อมูลค่าเพิ่ม ความสามารถในการแข่งขัน และรายได้ของครัวเรือนแปรรูปผลิตภัณฑ์ทะเลในชุมชน

จากการสำรวจพื้นที่ตำบลแหลมผักเบี้ยและตำบลปากทะเล อำเภอบ้านแหลม พบว่าผู้ประกอบการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทะเลจำนวนมากต้องใช้พื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ริมถนนเป็นลานตาก และในบางกรณีพึ่งพาโรงอบที่ใช้แก๊สปิโตรเลียมเหลว (LPG) โดยขาดการออกแบบระบบถ่ายเทความร้อนและฉนวนกันความร้อนที่เหมาะสม ส่งผลให้เกิดการสูญเสียพลังงาน ต้นทุนการผลิตสูง และไม่สามารถควบคุมอุณหภูมิและความชื้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของกระบวนการผลิตที่ยังไม่บูรณาการองค์ความรู้ด้านวิศวกรรมพลังงานเข้ากับบริบทชุมชน นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ก่อให้เกิดความแปรปรวนของฤดูกาล ยังเพิ่มความเสี่ยงต่อความเสียหายของผลผลิตและความไม่มั่นคงทางรายได้ ซึ่งงานศึกษาหลายชิ้นชี้ว่าการพัฒนาเทคโนโลยีการอบแห้งที่ควบคุมสภาวะการผลิตได้อย่างเหมาะสมและใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นแนวทางสำคัญในการยกระดับคุณภาพและศักยภาพการแข่งขันของผลิตภัณฑ์ชุมชน

จากข้อมูลข้างต้น ปัญหาดังกล่าวมิได้เป็นเพียงข้อจำกัดทางเทคนิคของกระบวนการผลิตเท่านั้น หากยังเชื่อมโยงกับความเปราะบางของเศรษฐกิจฐานราก การพึ่งพาปัจจัยภายนอก และข้อจำกัดในการเข้าถึงเทคโนโลยีที่เหมาะสมของชุมชน การพัฒนาเทคโนโลยีที่ไม่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ย่อมไม่ก่อให้เกิดการยอมรับและการใช้งานอย่างยั่งยืน ดังนั้น การออกแบบนวัตกรรมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทะเลจึงจำเป็นต้องบูรณาการมิติด้านวิศวกรรม เศรษฐกิจ และสังคมอย่างเป็นระบบ การพัฒนาโรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริดซึ่งผสานพลังงานแสงอาทิตย์กับแหล่งพลังงานเสริมอื่น ๆ สามารถควบคุมอุณหภูมิและความชื้นได้อย่างต่อเนื่อง ลดการพึ่งพาสภาพอากาศ ลดการสูญเสียผลผลิต และเพิ่มความสม่ำเสมอของคุณภาพสินค้า อีกทั้งยังช่วยลดต้นทุนพลังงานและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งสอดคล้องกับแนวนโยบายการพัฒนาประเทศภายใต้โมเดลเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว (BCG) (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2564) ซึ่งโรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริดเป็นนวัตกรรมสำคัญที่ช่วยยกระดับเศรษฐกิจชุมชน โดยมีข้อดี คือ ต้นทุนการดำเนินการต่ำและประหยัดพลังงาน เพราะใช้พลังงานแสงอาทิตย์เป็นหลักและเสริมด้วยพลังงานอื่น ๆ ใช้งานและบำรุงรักษาง่าย เหมาะสำหรับเกษตรกรทั่วไป และช่วยให้ได้ผลผลิตมีคุณภาพสม่ำเสมอ เก็บรักษาได้นานขึ้น ซึ่งเพิ่มมูลค่าและสร้างรายได้ที่มั่นคงให้กับชุมชน (ศิริวรรณ อาจบำรุง, 2562)

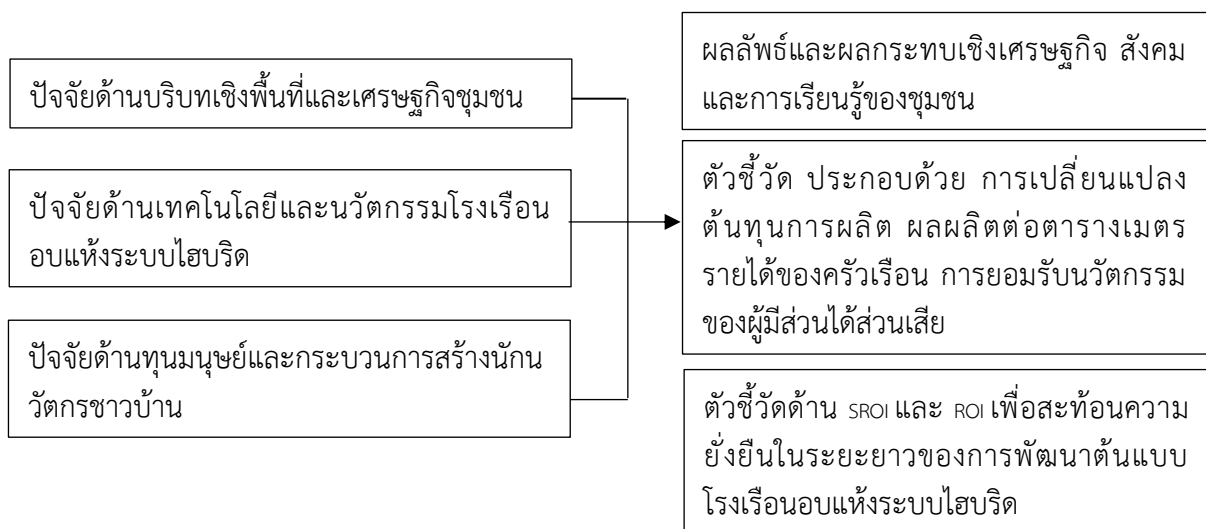
การวิจัยนี้จึงมุ่งเน้นการพัฒนาต้นแบบเชิงวิศวกรรมที่เหมาะสมกับบริบทพื้นที่ ควบคู่กับการเสริมสร้างศักยภาพของชุมชนในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาการผลิต ภายใต้ข้อจำกัดด้านพื้นที่และสภาพภูมิอากาศ ตลอดจนการประเมินผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดจากการใช้นวัตกรรมดังกล่าว เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของเทคโนโลยีในการยกระดับเศรษฐกิจฐานรากและการพัฒนาอย่างยั่งยืนของชุมชนชายฝั่งทะเลในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาและพัฒนาต้นแบบโรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริดนวัตกรรมเพื่อความยั่งยืนและยกระดับเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์ทะเลพื้นที่บ้านแหลมจังหวัดเพชรบุรี
2. เพื่อพัฒนาชุมชนต้นแบบที่ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการแก้ปัญหาการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทะเลภายใต้ข้อจำกัดด้านพื้นที่และสภาพภูมิอากาศ
3. เพื่อวิเคราะห์ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมจากการใช้นวัตกรรมโรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริดต่อเศรษฐกิจฐานรากของชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์ทะเล

กรอบแนวคิด

การวิจัยตั้งอยู่บนฐานของแนวคิดการออกแบบเชิงแนวคิด (Design Thinking) ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนการทำความเข้าใจบริบท การระบุปัญหา การระดมแนวคิด การพัฒนาต้นแบบ และการทดสอบ (Brown, 2009) ผสานกับแนวคิดเทคโนโลยีที่เหมาะสม ซึ่งมุ่งเน้นการเลือกใช้เทคโนโลยีที่สอดคล้องกับศักยภาพและทรัพยากรของชุมชน และแนวคิดการประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน หรือ Social Return on Investment (SROI) (Nicholls et al., 2012) เพื่อสะท้อนคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคมที่เกิดจากนวัตกรรมอย่างเป็นระบบในระดับปฏิบัติการ กรอบแนวคิดการวิจัยเชื่อมโยงตัวแปรสำคัญ 4 กลุ่ม ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิดกระบวนการออกแบบเชิงแนวคิด (Design Thinking) ผสานกับแนวคิดเทคโนโลยีที่เหมาะสมและการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน ตั้งแต่การสำรวจบริบทปัญหา การออกแบบนวัตกรรม การทดสอบต้นแบบ ผสานกับแนวคิดเทคโนโลยีที่เหมาะสมและการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Action Research: PAR) กลุ่มเป้าหมายหลักประกอบด้วย ผู้ประกอบการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทะเล ผู้นำชุมชน นักวิชาการท้องถิ่น และตัวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายใช้วิธีการคัดเลือกแบบมีหลักเกณฑ์ โดย

พิจารณาจากหลักเกณฑ์ดังนี้ 1) บทบาทในชุมชน 2) ประสบการณ์ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทะเล และ 3) ความพร้อมในการเป็นต้นแบบนักนวัตกรรมชาวบ้าน ประกอบด้วย ผู้ประกอบการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทะเลในพื้นที่ผู้นำชุมชน นักวิชาการท้องถิ่น/ผู้เชี่ยวชาญ ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมจำนวน 20 คน

ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลเชิงคุณภาพการสำรวจและวิเคราะห์บริบทเชิงพื้นที่และปัญหาเชิงลึกของกระบวนการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทะเล ผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ประกอบด้วย ผู้ประกอบการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทะเลในพื้นที่ ผู้ประกอบการกลุ่มแปรรูป ผู้นำชุมชน นักวิชาการท้องถิ่น/ผู้เชี่ยวชาญ ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวม จำนวน 20 คน

2. การออกแบบแนวคิดและสมมติฐานการออกแบบนวัตกรรมโรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริด โดยใช้กระบวนการ Design Thinking และการระดมความคิดเห็นร่วมกันระหว่างนักวิจัยและชุมชน รวบรวมความคิดเห็น ข้อเสนอแนะ และความต้องการของชุมชน

3. การออกแบบและสร้างต้นแบบโรงเรือนอบแห้งทั้งแบบเคลื่อนที่ได้และแบบเคลื่อนที่ไม่ได้ พร้อมติดตั้งระบบควบคุมอุณหภูมิและความชื้นระบบพลังงานแสงอาทิตย์และระบบแหล่งพลังงานความร้อนร่วมจากรังสีอินฟราเรดและไฟฟ้า

4. การดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย การทดสอบต้นแบบนวัตกรรมในสภาพการใช้งานจริง โดยเก็บข้อมูลตัวแปรด้านอุณหภูมิ ความชื้น ความเข้มรังสีอาทิตย์ คุณภาพ ผลิตภัณฑ์ก่อน-หลังการอบ และระยะเวลาในการผลิต เพื่อนามาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาและเปรียบเทียบประสิทธิภาพกับวิธีการตากแดดแบบดั้งเดิมนอกจากนี้ยังมีการคำนวณต้นทุนการผลิต ผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์ (ROI) และผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) เพื่อประเมินความคุ้มค่าของการใช้นวัตกรรมโรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริดในบริบทของชุมชน เป็นต้น

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ถูกวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยดำเนินการทบทวนข้อมูลซ้ำอย่างเป็นระบบ สร้างรหัสข้อมูล และการจัดกลุ่มประเด็นเพื่อค้นหารูปแบบและแนวคิดที่ปรากฏซ้ำ จากนั้นจึงใช้การวิเคราะห์แก่นเรื่อง (Thematic Analysis) เพื่อระบุ ตรวจสอบ และอธิบายแก่นเรื่องที่เกิดขึ้นภายในข้อมูลเชิงคุณภาพ การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลแบบสามเส้าโดยใช้การตรวจสอบจากหลายแหล่ง ร่วมกับการตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล และจัดทำบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตแบบมีส่วนร่วมเพื่อเพิ่มความเที่ยงตรง ความโปร่งใส และความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย

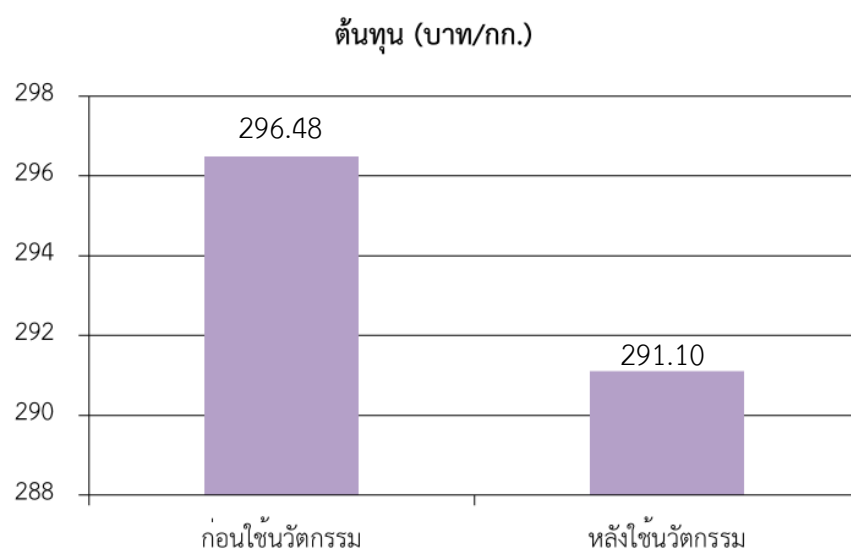
ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้กรอบแนวคิดกระบวนการออกแบบเชิงแนวคิด (Design Thinking) ผสานกับแนวคิดเทคโนโลยีที่เหมาะสมและการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน ตั้งแต่การสำรวจบริบทปัญหา การออกแบบนวัตกรรม การทดสอบต้นแบบ ผสานกับแนวคิดเทคโนโลยีที่เหมาะสมและการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก และการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Action Research: PAR) โดยผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

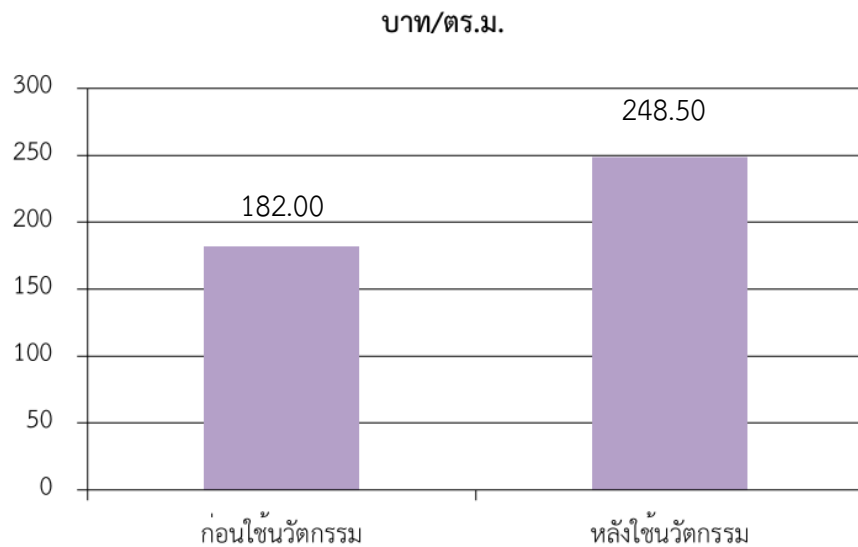
1. ด้านประสิทธิภาพของนวัตกรรมโรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริด พบว่า ระบบสามารถควบคุมอุณหภูมิและความชื้นภายในโรงเรือนได้อยู่ในช่วงที่เหมาะสม สำหรับการอบแห้งหมึกกล้วยและหมึกสายอย่าง

ต่อเนื่อง แม้ในสภาวะที่มีความแปรปรวนของสภาพอากาศภายนอก โดยเฉพาะในช่วงที่มีเมฆมากหรือฝนตก การใช้พลังงานจากแหล่งความร้อนร่วม ได้แก่ พลังงานแสงอาทิตย์และรังสีอินฟราเรด ทำให้สามารถคงระดับความร้อนที่เพียงพอต่อการลดความชื้น และลดระยะเวลาในการอบแห้งลงเมื่อเทียบกับวิธีการแบบดั้งเดิม ซึ่งผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ประสิทธิภาพของนวัตกรรมโรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริดเกิดจากการออกแบบที่สามารถจัดการพลังงานความร้อนอย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง โดยการผสานแหล่งพลังงานหลักจากแสงอาทิตย์เข้ากับแหล่งพลังงานเสริมจากรังสีอินฟราเรด ทำให้ระบบสามารถชดเชยความผันผวนของพลังงานจากธรรมชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้สภาวะภายในโรงเรือนมีความเสถียร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อกระบวนการถ่ายเทความร้อนและการระเหยความชื้นของผลิตภัณฑ์ การควบคุมอุณหภูมิและความชื้นอย่างเหมาะสมไม่เพียงช่วยลดระยะเวลาในการอบแห้ง แต่ยังช่วยลดความเสี่ยงต่อการเกิดเชื้อรา การเสื่อมคุณภาพ และการปนเปื้อนจากสิ่งแวดล้อมภายนอก สำหรับการนำไปใช้เป็นต้นแบบการออกแบบนวัตกรรม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า หลักการสำคัญอยู่ที่การออกแบบระบบอบแห้งให้สามารถทำงานได้อย่างต่อเนื่องภายใต้ข้อจำกัดด้านสภาพอากาศ การเลือกใช้แหล่งพลังงานเสริมที่เหมาะสม และการจัดการสภาวะภายในโรงเรือนอย่างเป็นระบบ ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้กับการแปรรูปผลิตภัณฑ์เกษตรและอาหารประเภทอื่นในบริบทชุมชนได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

2. ด้านต้นทุนการผลิต การวิเคราะห์เปรียบเทียบก่อนและหลังการใช้นวัตกรรมพบว่า ต้นทุนการแปรรูปหมักแห้งต่อกิโลกรัมลดลงจาก 296.48 บาท เหลือ 291.10 บาท ลดลง 5.38 บาทต่อกิโลกรัม หรือคิดเป็นร้อยละ 1.81 ของต้นทุนเดิม สาเหตุสำคัญมาจากการลดการใช้ก๊าซ LPG การใช้เวลาปฏิบัติงานที่สั้นลงจากเดิมที่ต้องใช้เวลาทำงาน 23.30 ชั่วโมงต่อการอบการผลิต ลดเหลือ 18.00 ชั่วโมง-ต่อการอบ และการใช้พื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ในขณะที่ผลผลิตต่อตารางเมตรเพิ่มขึ้นจาก 182 บาทต่อตารางเมตร เป็น 248.50 บาทต่อตารางเมตร เพิ่มขึ้น 66.50 บาทต่อตารางเมตร หรือคิดเป็นร้อยละ 36.50 แสดงให้เห็นว่าการลงทุนในนวัตกรรมโรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริด ไม่เพียงแต่ช่วยลดต้นทุน หากแต่ยังเพิ่มศักยภาพการใช้พื้นที่และผลผลิตของชุมชนอย่างมีนัยสำคัญ โดยเก็บจากผู้ประกอบการจำนวน 12 ราย ซึ่งมีพื้นที่อบแห้งของต้นแบบอย่างน้อย 12 m²

ภาพที่ 2 การเปรียบเทียบต้นทุนการแปรรูปหมักแห้งต่อกิโลกรัม
ก่อนและหลังการใช้นวัตกรรมโรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริด

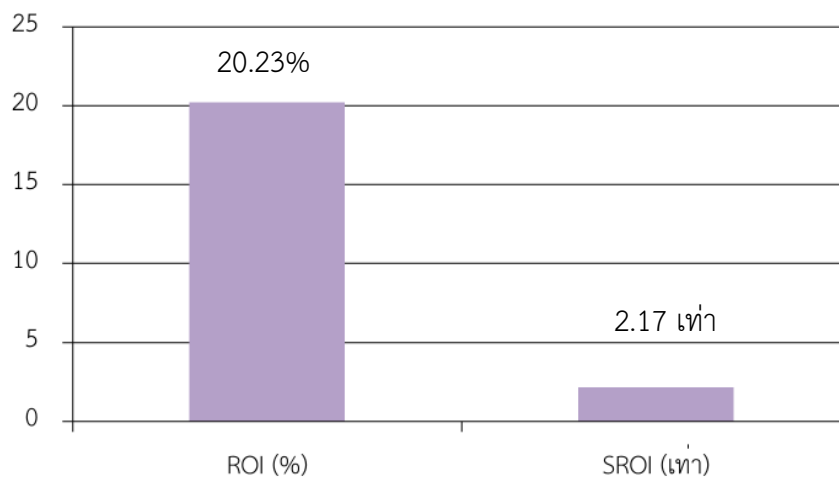
ภาพที่ 3 การเปรียบเทียบผลผลิตต่อตารางเมตร
ก่อนและหลังการใช้นวัตกรรมโรงเรียนอบแห้งระบบไฮบริด

3. การวิเคราะห์ผลตอบแทนจากการลงทุนพบว่า การใช้นวัตกรรมโรงเรียนอบแห้งระบบไฮบริดให้ผลตอบแทนทางการเงินในอัตราร้อยละ 20.23 โดยเมื่อพิจารณาต้นทุนการลงทุนทั้งหมด 80,000 บาท 120,000 บาท และ 150,000 บาท จะก่อให้เกิดผลประโยชน์สุทธิเท่ากับ 16,184 บาท 24,276 บาท และ 30,345 บาท ตามลำดับ ส่งผลให้มีอัตราผลตอบแทนจากการลงทุน (Return on Investment: ROI) เท่ากับ ร้อยละ 20.23 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่สะท้อนความคุ้มค่าในการลงทุน ส่วนผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) พบว่า โครงการก่อให้เกิดผลกระทบเชิงบวกใน 3 มิติหลัก ได้แก่ มิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยมิติเศรษฐกิจสะท้อนจากมูลค่าการเพิ่มรายได้ของครัวเรือนแปรรูปผลิตภัณฑ์ทะเล การลดต้นทุนการผลิต และการลดความสูญเสียของผลผลิต มิติสังคมครอบคลุมผลประโยชน์จากการพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ของผู้ประกอบการและนักรวมตัวชาวบ้าน การเพิ่มโอกาสการเรียนรู้ และการเสริมสร้างศักยภาพของคนในชุมชน ขณะที่มิติสิ่งแวดล้อมสะท้อนจากการลดการใช้พลังงานจากเชื้อเพลิงฟอสซิลและการลดของเสียจากกระบวนการผลิต ส่งผลให้เกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจและสังคมรวมตลอดระยะเวลา 7 เดือน เท่ากับ 318,520.80 บาท ในสองตำบลเป้าหมาย และเมื่อพิจารณาการคำนวณ SROI โดยกำหนด Total Input เป็นมูลค่าการลงทุนรวมของโครงการ และคำนวณ Total Impact จากมูลค่าผลลัพธ์รวมในทั้งสามมิติ จากนั้นหักปัจจัยผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่เกี่ยวข้องกับโครงการเพื่อให้ได้ Net Impact พบว่า ค่า SROI เท่ากับ 2.17 หมายความว่า ทุก 1 บาทที่ลงทุนในโครงการสามารถสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมรวมประมาณ 2.17 บาท สะท้อนถึงความคุ้มค่าและศักยภาพของนวัตกรรมโรงเรียนอบแห้งระบบไฮบริดในการยกระดับเศรษฐกิจฐานรากและการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

4. ด้านการพัฒนานักนวัตกรชาวบ้าน การดำเนินโครงการสามารถคัดเลือกและพัฒนานักนวัตกรชาวบ้านจำนวน 5 ราย โดยมีเกณฑ์การคัดเลือกนักนวัตกรชาวบ้านประกอบด้วย (1) มีประสบการณ์ตรงในการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทะเลและเข้าใจบริบทปัญหาการผลิตของชุมชน (2) มีทัศนคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้และ

การใช้นวัตกรรม (3) มีศักยภาพในการสื่อสารและถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้อื่น (4) ได้รับการยอมรับหรือความเชื่อถือจากสมาชิกในชุมชน และ (5) มีความพร้อมในการทำหน้าที่เป็นต้นแบบการประยุกต์ใช้นวัตกรรมในชีวิตประจำวัน ซึ่งทำหน้าที่ใน 3 ระดับ ได้แก่ 1) ระดับกำหนดทิศทางเชิงนโยบายท้องถิ่น จำนวนนักนวัตกรรม 1 ราย ทำหน้าที่เป็นผู้เชื่อมโยงระหว่างโครงการกับโครงสร้างการบริหารจัดการในระดับชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาทในการสะท้อนปัญหาเชิงนโยบาย สนับสนุนการจัดสรรทรัพยากร และผลักดันการขยายผลนวัตกรรมในระดับพื้นที่ 2) ระดับปฏิบัติการและการใช้งานนวัตกรรม จำนวนนักนวัตกรรม 3 ราย ทำหน้าที่เป็นผู้ทดลอง ใช้งาน และปรับปรุงต่อยอดนวัตกรรมโรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริดในกระบวนการผลิตจริง มีบทบาทในการให้ข้อเสนอแนะเชิงเทคนิค การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า และการพัฒนาวิธีการผลิตให้เหมาะสมกับบริบทการใช้งานของชุมชน 3) ระดับถ่ายทอดและขยายผลองค์ความรู้ จำนวนนักนวัตกรรม 1 ราย ทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และประสบการณ์จากการใช้นวัตกรรมไปสู่กลุ่มชาวประมงและผู้ประกอบการรายอื่นในชุมชน ผ่านการสาธิต การให้คำแนะนำ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในรูปแบบไม่เป็นทางการ

ROI และ SROI of Hybrid Drying Plant Innovation

ภาพที่ 4 ผลตอบแทนจากการลงทุน (ROI) และผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ของนวัตกรรมโรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริด

อภิปรายผล

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การพัฒนาต้นแบบโรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริดซึ่งผสมผสานพลังงานแสงอาทิตย์กับแหล่งพลังงานความร้อนอื่น สามารถแก้ไขข้อจำกัดเชิงพื้นที่ของชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์ทะเลในจังหวัดเพชรบุรีได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการลดการปนเปื้อน การใช้พื้นที่อย่างคุ้มค่า การลดต้นทุนการผลิต และการเพิ่มศักยภาพการผลิตของครัวเรือนแปรรูปผลิตภัณฑ์ทะเล เมื่อพิจารณาในกรอบแนวคิดเทคโนโลยีที่เหมาะสม พบว่านวัตกรรมดังกล่าวมีความสอดคล้องกับบริบทของชุมชน เนื่องจากสามารถประยุกต์ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ ใช้วัสดุอุปกรณ์ที่หาได้ในท้องถิ่น และมีระดับความซับซ้อนไม่สูง ส่งผลให้ชุมชนสามารถเรียนรู้ ดูแลรักษา และนำไปใช้ได้ด้วยตนเองในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ

Schumacher,E.F. (1973) ที่เน้นการพัฒนาเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับมิติทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ การออกแบบนวัตกรรมยังสอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมและการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนตามกรอบ “สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา” ของประเวศ วะสี (2547) โดยบูรณาการพลังประชาคม องค์ความรู้ และนโยบายสาธารณะเข้าด้วยกัน ส่งผลให้นวัตกรรมมิได้เป็นเพียงเทคโนโลยีเชิงกายภาพ แต่เป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความเข้มแข็ง การพึ่งพาตนเอง และความยั่งยืนของการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในระดับชุมชนอย่างเป็นระบบ ซึ่งตรงกับ Schumacher,E.F. (1973) ที่เสนอว่านวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบโจทย์ปัญหาเชิงพื้นที่ และปรับให้เข้ากับทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ รวมถึงมีระดับความซับซ้อนไม่สูงจนเกินไปทำให้ชุมชนสามารถเรียนรู้และดูแลรักษาได้ ซึ่งเป็นการเสริมสร้างการพึ่งพาตนเองในระยะยาว ซึ่งเทคโนโลยีที่เหมาะสมควรมีความสอดคล้องกับทรัพยากรและบริบทของชุมชน ใช้ความรู้และวัสดุในท้องถิ่น ไม่จำเป็นต้องมีความซับซ้อนสูง และส่งเสริมความสามารถในการเรียนรู้ การจัดการ และการพึ่งพาตนเองของคนในพื้นที่ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน

การใช้กระบวนการออกแบบเชิงแนวคิด (Design Thinking) ในการพัฒนาโรงเรียนอบแห้งระบบไฮบริด ช่วยให้การแก้ปัญหาได้จำกัดอยู่เฉพาะมิติด้านเทคนิค แต่คำนึงถึงประสบการณ์และมุมมองของชุมชนอย่างแท้จริง การระบุปัญหาร่วมกัน การระดมแนวคิด การสร้างต้นแบบ และการทดสอบในสภาพจริง ทำให้ชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของนวัตกรรม (Ownership) สูงขึ้น และเกิดความไว้วางใจต่อเทคโนโลยีที่ถูกพัฒนาซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการยอมรับและการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ การพัฒนานักนวัตกรรมชาวบ้านยังเป็นกลไกสำคัญในการทำให้การเปลี่ยนแปลง ไม่หยุดอยู่แค่การติดตั้งนวัตกรรม แต่ขยายไปสู่การปรับปรุงกระบวนการผลิต การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ และการพัฒนาโจทย์วิจัยใหม่จากฐานชุมชน ซึ่ง Brown,T. (2008) กล่าวว่า หัวใจสำคัญคือการทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงความต้องการ ประสบการณ์ และบริบทของผู้ใช้ (Empathy) ซึ่งสอดคล้องกับการทำงานวิจัยที่คำนึงถึงประสบการณ์และมุมมองของชุมชนอย่างแท้จริง และนำไปสู่การระบุปัญหาร่วมกัน การระดมแนวคิด การสร้างต้นแบบ และการทดสอบในสภาพจริง และผลการวิจัยครั้งนี้ยังสอดคล้องกับการดำเนินงานตามขั้นตอนของ Design Thinking (Empathize, Define, Ideate, Prototype, Test) โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้นมาตอบโจทย์ความต้องการของผู้ใช้จริง และที่สำคัญคือสร้างความรู้สึกรู้สึกเป็นเจ้าของ (Ownership) และความไว้วางใจ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ Norman,D.A. (2013) ได้เน้นย้ำว่าเป็นหัวใจของการออกแบบที่ดีที่ทำให้ผู้ใช้รู้สึกผูกพันและใช้งานผลิตภัณฑ์หรือบริการนั้น ๆ งานวิจัยนี้จึงแสดงให้เห็นถึงการประยุกต์ใช้ Design Thinking ที่ไม่เพียงแค่สร้างนวัตกรรมทางเทคนิค แต่ยังสร้าง "นวัตกรรมทางสังคม" ด้วยการเสริมสร้างศักยภาพและความรู้สึกเป็นเจ้าของในชุมชน ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับแนวคิดของนักวิชาการชั้นนำทั้งในและต่างประเทศอย่างแท้จริง

เมื่อพิจารณาจากมุมมองเศรษฐกิจฐานราก ผลตอบแทนทางการเงิน (ROI) ที่อยู่ในเกณฑ์ดี และค่า SROI ที่สูงกว่า 1 เท่าอย่างมีนัยสำคัญ สะท้อนให้เห็นว่าโครงการมิได้สร้างผลลัพธ์เชิงเศรษฐกิจเพียงในระดับครัวเรือน หากแต่สร้างคุณค่าทางสังคมที่จับต้องได้ในระดับชุมชน ทั้งในด้านการเพิ่มรายได้ การลดความเสี่ยงจากการผลิต การสร้างความมั่นใจของผู้บริโภคต่อคุณภาพสินค้า และการสร้างทุนมนุษย์ในรูปของนักนวัตกรรมชาวบ้าน ผลดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการประเมิน SROI ที่มุ่งเน้นการประเมินคุณค่าที่เกิดขึ้นจากการลงทุนเชิงสังคมในมิติต่าง ๆ และสะท้อนศักยภาพของนวัตกรรมฐานชุมชนในการขับเคลื่อนการพัฒนาเชิงพื้นที่อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและเศรษฐกิจฐานรากของไทย ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดการพัฒนาที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

ทรงพระราชทานไว้ โดยเน้นหลักความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว บนพื้นฐานของความรู้และคุณธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมการพัฒนาที่สมดุล ครอบคลุมทั้งมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม มุ่งเน้นการสร้างเสริมความเข้มแข็งจากภายใน การพึ่งพาตนเอง และการลดความเสี่ยง จากผลการวิจัยยังสะท้อนหลักการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อย่างชัดเจน การที่นวัตกรรมช่วย "เพิ่มรายได้" แต่ในขณะเดียวกันก็ "ลดความเสี่ยงจากการผลิต" (ความพอประมาณและภูมิคุ้มกัน) และ "สร้างความมั่นใจของผู้บริโภคต่อคุณภาพสินค้า" (ความมีเหตุผลและคุณธรรม) เหล่านี้ล้วนนำไปสู่ความมั่นคงและความยั่งยืนในระดับครัวเรือนและชุมชน การที่ SROI สูง แสดงว่านวัตกรรมนี้ไม่เพียงตอบสนองมิติเศรษฐกิจ (ROI) แต่ยังสร้าง "คุณค่าทางสังคม" อันเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาที่สมดุลและรอบด้านตามแนวทางของ SEP และ คณิสรา ศิริพงษ์ (2566) ศึกษาผลตอบแทนทางสังคม (Social Return on Investment: SROI) จากการลงทุนโครงการของภาครัฐ กรณีศึกษาโครงการฟื้นฟูเมืองชุมชนดินแดง พบว่า ผลตอบแทนทางสังคมจากการดำเนินโครงการมีค่ามากกว่า 1 แสดงถึงคุณค่าในการลงทุนสามารถยกระดับ คุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของผู้อยู่อาศัยในโครงการให้ดีขึ้น และพบว่า กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนโครงการฯ คือ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมทางสังคมเพื่อสร้างการรับรู้เข้าใจและยอมรับการฟื้นฟูเมือง โดยให้ผู้อยู่อาศัยเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการฯ และ Nicholls, J., Lawlor, E., Neitzert, E., & Goodspeed, T. (2012) กล่าวว่าผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน เน้นการวัดมูลค่าที่ครอบคลุมทั้งด้านสังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจ ที่องค์กรหรือโครงการต่างๆ สร้างขึ้น ซึ่งช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องสามารถเห็นภาพรวมของผลกระทบที่เกิดขึ้นจริง และนำไปสู่การตัดสินใจที่ดีขึ้นและการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ในขณะทำงานวิจัยของ พรพิมล อริยะวงษ์ (2564) การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) เพื่อสร้างความยั่งยืนของ กลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหลหิน ตะวันตก อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง พบว่า ค่าผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) ของกลุ่มทอผ้าที่กระตุกไหลหินตะวัน ตก มีค่าเท่ากับ 0.99 และเมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมายค่า SROI พบว่า $SROI < 1.00$ (น้อยกว่า 1.00) หมายความว่า ผลลัพธ์ของกิจกรรมกลุ่มก่อให้เกิดผลตอบแทนทางสังคมที่น้อยกว่ามูลค่าลงทุนตั้งต้นกล่าวคือเงินลงทุนทุก ๆ 1 บาท จะได้ผลตอบแทนกลับมา 0.99 บาท

สรุป

การพัฒนาโรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริดเพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์ทะเล พื้นที่บ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี ประสบความสำเร็จทั้งในมิติด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ และสังคม โรงเรือนอบแห้งที่พัฒนาขึ้นสามารถลดต้นทุนการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพการใช้พื้นที่และเวลาในการแปรรูป เพิ่มคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้สอดคล้องกับมาตรฐานสุขอนามัย และลดความเสี่ยงจากสภาพอากาศที่ไม่แน่นอน นอกจากนี้กระบวนการดำเนินโครงการยังสร้างนักนวัตกรรมชาวบ้าน และต้นแบบแพลตฟอร์มการเรียนรู้และนวัตกรรมที่เชื่อมโยงภาคส่วนต่าง ๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการดูแลและพัฒนานวัตกรรมต่อยอดได้ด้วยตนเอง

ผลการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจและสังคมสะท้อนให้เห็นว่า นวัตกรรมโรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริด สามารถยกระดับเศรษฐกิจฐานรากและคุณภาพชีวิตของชุมชนเป้าหมายได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะในมิติของการเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย และการสร้างโอกาสการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชน ดังนั้น โรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริดจึงควรถูกมองในฐานะ “นวัตกรรมเพื่อความยั่งยืน” ที่มีศักยภาพในการขยายผลไปยังพื้นที่อื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่เกิดจากผลการวิจัย ดังนี้

1. ควรสนับสนุนให้ชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์รวมกลุ่มกันใช้โรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริดในลักษณะทรัพยากรร่วม (Shared Facility) เพื่อลดภาระการลงทุนและเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ควบคู่ไปกับการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ต่อเนื่องด้านเทคโนโลยีดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูล และการบริหารจัดการธุรกิจสำหรับนักนวัตกรชาวบ้านและเยาวชน เพื่อให้ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากนวัตกรรมได้อย่างเต็มศักยภาพ และใช้โรงเรือนเป็นต้นแบบการเรียนรู้แก่ชุมชนใกล้เคียง

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมประมง สำนักงานเกษตรจังหวัด ควรบูรณาการนวัตกรมโรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริดเข้าในแผนพัฒนาท้องถิ่นและแผนพัฒนาจังหวัด เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องด้านงบประมาณ การสนับสนุนด้านเทคนิค และการขยายผลไปยังชุมชนอื่น ๆ ได้อย่างกว้างขวาง

3. ควรมีการศึกษาความคุ้มค่าเชิงสังคมและเศรษฐกิจ (SROI และ ROI) ของนวัตกรรมในระยะยาวอย่างน้อย 1 รอบโครงการ เพื่อสะท้อนความคุ้มค่าเชิงโครงสร้างและผลกระทบด้านทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ และทุนวัฒนธรรม พร้อมทั้งส่งเสริมให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนและผู้ประกอบการรายย่อยนำนวัตกรรมนี้ไปประยุกต์ใช้ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดความเสี่ยง และสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในระดับครัวเรือนและชุมชนอย่างยั่งยืน

จากผลการวิจัย สามารถนำเสนอการวิจัยสำหรับอนาคตในประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการขับเคลื่อนนวัตกรรมและเสริมสร้างความยั่งยืนของเศรษฐกิจฐานรากในชุมชน ดังนี้

1. ศึกษาปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคของการบริหารจัดการโรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริดแบบรวมกลุ่ม (Shared Facility) ของผู้ประกอบการแปรรูปผลิตภัณฑ์ทะเลในชุมชน ควบคู่ไปกับการประเมินประสิทธิผลของการพัฒนาหลักสูตรต่อเนื่องด้านเทคโนโลยีดิจิทัล การวิเคราะห์ข้อมูล และการบริหารจัดการธุรกิจสำหรับนักนวัตกรชาวบ้านและเยาวชน เพื่อยกระดับทักษะ การประยุกต์ใช้นวัตกรรม และการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ พร้อมทั้งเสนอรูปแบบหลักสูตรที่เหมาะสมกับบริบทและความต้องการของแต่ละช่วงวัย

2. วิเคราะห์มาตรการและกลไกเชิงนโยบายที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดในการบูรณาการนวัตกรมโรงเรือนอบแห้งระบบไฮบริดเข้าสู่แผนพัฒนาท้องถิ่นและแผนพัฒนาจังหวัด ซึ่งรวมถึงการจัดสรรงบประมาณ การสนับสนุนทางเทคนิค และการขยายผลนวัตกรรมไปยังชุมชนอื่นที่มีบริบทคล้ายกันได้อย่างยั่งยืน พร้อมทั้งระบุปัจจัยขับเคลื่อนและอุปสรรคในการผลักดันนโยบายดังกล่าว

3. ศึกษาและพัฒนานวัตกรมตลอดห่วงโซ่มูลค่าเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์และชุมชน เช่น เทคโนโลยีควบคุมอัตโนมัติ การประยุกต์ใช้พลังงานทดแทนรูปแบบอื่น การออกแบบบรรจุภัณฑ์และตราสินค้า ที่ยกระดับและเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม เพื่อสร้างระบบนิเวศนวัตกรรมที่สมบูรณ์แบบ พร้อมทั้งประเมินผลตอบแทนทางการเงิน (ROI) และผลตอบแทนทางสังคม (SROI) ของนวัตกรรมในระยะยาว เพื่อสะท้อนความคุ้มค่าเชิงโครงสร้างและผลกระทบด้านทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ และทุนวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นกับชุมชน รวมถึงวิธีการวัดและประเมินผลกระทบเหล่านี้ในบริบทของเศรษฐกิจฐานรากอย่างเหมาะสมและน่าเชื่อถือ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณสำหรับงบประมาณสนับสนุนจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่(บพท.) ที่ได้มอบโอกาสในการดำเนินงานวิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนในครั้งนี้ และมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนครที่ให้การสนับสนุนสถานที่ บุคลากร และผู้ให้ข้อมูลสำคัญทุกท่านในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี ที่ให้ความร่วมมือและข้อมูลสำคัญต่าง ๆ ในทุกขั้นตอน ทำให้สามารถพัฒนาและทดสอบนวัตกรรมที่ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- คณิสสา ศิริพงษ์. (2566). *ผลตอบแทนทางสังคม (Social Return on Investment: SROI) จากการลงทุนโครงการของภาครัฐ กรณีศึกษาโครงการฟื้นฟูเมืองชุมชนดินแดง* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พรพิมล อริยะวงษ์. (2564). การประเมินผลตอบแทนทางสังคมจากการลงทุน (SROI) เพื่อสร้างความยั่งยืนของกลุ่ม ทอผ้ากี่กระตุกไหลหินตะวันตก อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง. *วารสารด้านการบริหารธุรกิจและการเมือง*, 10(2), 147–166.
- ประเวศ วะสี, ป. (2547). *สามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา: กระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงสังคม*. สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- ศิริวรรณ อาจบำรุง. (2562). *คู่มือแหล่งพลังงานแสงอาทิตย์ประสิทธิภาพสูง* (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2550). *ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางการประยุกต์ใช้*. สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). *โมเดลเศรษฐกิจ BCG กับการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน*. สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- Brown, T. (2008). Design thinking. *Harvard Business Review*, 86(6), 84–92.
<https://www.scrip.org/reference/referencespapers?referenceid=3028459>
- Brown, T. (2009). *Change by design: How design thinking creates new alternatives for business and society*. HarperCollins.
- Nicholls, J., Lawlor, E., Neitzert, E., & Goodspeed, T. (2012). *A guide to social return on investment*. The SROI Network.
- Norman, D. A. (2013). *The design of everyday things* (Revised and expanded ed.). Basic Books.
- Schumacher, E. F. (1973). *Small is beautiful: A study of economics as if people mattered*. Blond & Briggs.

คำสรรพนามในบทเพลงยอดนิยมของนักร้องไทย

หยุน หลี¹ และ ซัลมาน ดาราฉาย^{2*}

¹นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสมัยใหม่ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

²อาจารย์ประจำ สาขาวิชาภาษาไทยเพื่อการสื่อสารสมัยใหม่ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

*Corresponding author e-mail: salman.dar@kbu.ac.th

Received: 8/10/2025, Revised: 22/12/2025, Accepted: 27/12/2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) จำแนกชนิดของคำสรรพนามในบทเพลงยอดนิยมของนักร้องไทย และ 2) วิเคราะห์ความถี่ของคำสรรพนามในบทเพลงดังกล่าว กลุ่มตัวอย่างข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยเก็บข้อมูลบทเพลงยอดนิยมประจำปี พ.ศ. 2566 จากเว็บไซต์ www.joox.com/th ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่ให้บริการด้านการฟังเพลงในรูปแบบออนไลน์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ข้อมูลคำสรรพนามที่รวบรวมได้มีจำนวน 23 คำ ซึ่งมีความถี่ในการปรากฏรวม 3,361 ครั้ง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคืออัตราส่วนร้อยละ ผลการวิจัยปรากฏว่า คำสรรพนามในบทเพลงยอดนิยมของนักร้องไทยจำแนกได้ 4 ชนิด เรียงลำดับตามความถี่ในการปรากฏจากมากไปน้อย ได้แก่ คำบุรุษสรรพนาม (ร้อยละ 80.93) คำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะ (ร้อยละ 12.02) คำสรรพนามแยกฝ่าย (ร้อยละ 3.72) และคำสรรพนามชี้เฉพาะ (ร้อยละ 3.33) สรุปได้ว่า บทเพลงยอดนิยมมีแนวโน้มใช้คำบุรุษสรรพนามมากที่สุด เพื่อเน้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสาร ผู้รับสาร และบุคคลหรือสิ่งที่กล่าวถึง ยิ่งไปกว่านั้น คำสรรพนามในบทเพลงยอดนิยมยังเป็นเครื่องบ่งชี้ทิศทางการสื่อสารที่เน้นผู้ฟังเป็นหลัก และมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ทางอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดร่วมกัน ผลการวิจัยอาจเป็นแนวทางให้แก่นักประพันธ์เพลงและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเพลงไทยในการเลือกใช้คำสรรพนามที่เหมาะสมต่อผู้ฟัง เพื่อสร้างอารมณ์ ความสัมพันธ์ และความเข้าใจร่วมระหว่างผู้ร้องกับผู้ฟัง

คำสำคัญ: คำสรรพนาม, บทเพลงยอดนิยม, นักร้องไทย

Pronoun Use in Thai Popular Songs

Yun Li¹ and Salman Darachai^{2*}

¹Master Student in Thai Language to Modern Communication Program, Faculty of Liberal Arts,
Kasem Bundit University

^{2*}Lecturer, Department of Thai Language to Modern Communication, Faculty of Liberal Arts,
Kasem Bundit University

Abstract

This study classifies the types of pronouns used in popular songs performed by Thai singers and analyzes their frequency in the corpus. Using purposive sampling, the study selected popular songs released in 2023 from www.joox.com/th, one of the largest online music streaming platforms in Thailand. A total of 23 pronoun forms were identified, occurring 3,361 times in the corpus. The data were analyzed using percentage statistics.

Four types of pronouns were identified. Personal pronouns were the most frequent (80.93%), followed by indefinite pronouns (12.02%), distributive pronouns (3.72%), and demonstrative pronouns (3.33%). These results suggest that popular songs rely heavily on personal pronouns to construct interpersonal relationships between speakers and listeners. The overall distribution of pronoun types further suggests a listener-oriented discourse style that facilitates emotional connection. The findings may serve as a useful reference for Thai songwriters and other music industry professionals involved in lyric production when considering how pronoun use can be tailored to different audiences to foster emotional engagement and mutual understanding.

Keywords: pronouns, popular songs, Thai singers

บทนำ

บทเพลงที่ประพันธ์ขึ้นเพื่อเผยแพร่ผ่านระบบอุตสาหกรรมดนตรี โดยมีโครงสร้างของเพลงและถ้อยคำที่เข้าถึงง่าย ผู้ฟังสามารถจดจำคำร้อง จังหวะ และทำนอง แล้วร้องตามต้นฉบับได้โดยสะดวก จึงอาจได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในช่วงเวลาหนึ่ง บทเพลงเหล่านี้เรียกได้ว่าเป็นบทเพลงยอดนิยม (popular song) (Negus, 1996; Frith, 2004) บทเพลงยอดนิยมนอกจากจะเป็นสื่อที่ให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟังแล้ว ยังทำหน้าที่สะท้อนเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้วยการบันทึกประสบการณ์และความทรงจำที่ผู้คนในสังคมมีร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นเนื้อหาคำร้อง ท่วงทำนอง และการเล่าเรื่องที่สะท้อนประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจ และวิถีชีวิตของประชาชนกลุ่มต่าง ๆ ในประเทศ บทเพลงยอดนิยมจึงกลายเป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานด้านวัฒนธรรมที่นักวิชาการสามารถใช้วิเคราะห์การเปลี่ยนผ่านของเอกลักษณ์และค่านิยมของสังคม (Sawangchot, 2025) นอกจากนี้ บทเพลงยอดนิยมยังเป็นเครื่องมือสร้างความผูกพันทางสังคมและเป็นสะพานเชื่อมระหว่างคนรุ่นหนึ่งสู่คนรุ่นต่อไป ยิ่งไปกว่านั้น บทเพลงยอดนิยมยังเป็นสื่อที่มีศักยภาพในการกระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้จริง (Masiri, 2024)

บทเพลงโดยทั่วไปใช้ภาษาเพื่อกำหนดท่าทีของผู้ร้องและสื่อสารความใกล้ชิด ความห่างเหิน หรือความรู้สึกร่วมกันด้วยการเลือกใช้คำสรรพนาม เช่น “ฉัน-เธอ” หรือ “เรา-เขา” คำสรรพนามไม่ได้เป็นเพียงองค์ประกอบที่ทำให้เนื้อเพลงมีความเป็นธรรมชาติและเข้าใจง่ายเท่านั้น แต่ยังสะท้อนเอกลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมที่ผู้ฟังสามารถเชื่อมโยงเนื้อเพลงกับประสบการณ์ของตนได้ด้วย (ณฐ อังศุวิริยะ, บุษกร โกมลตรี และ จตุพร เพชรบุรณ, 2563) คำสรรพนามยังทำหน้าที่เป็นกลวิธีทางวาทศิลป์ (rhetorical strategy) ในการโน้มน้าวและสร้างอารมณ์ร่วมในบทเพลง โดยคำสรรพนามบุรุษที่หนึ่ง เช่น “ผม” “ฉัน” และคำสรรพนามบุรุษที่สอง เช่น “คุณ” “เธอ” ช่วยเปิดพื้นที่ในบทเพลงให้ผู้ฟังรู้สึกราวกับว่า ผู้ร้องพูดถึงผู้ฟังโดยตรง ส่วนคำสรรพนามบุรุษที่สาม เช่น “เขา” “มัน” ใช้ในการกล่าวอ้างถึงบุคคลหรือสิ่งอื่น ซึ่งช่วยสร้างมิติของเหตุการณ์ที่กว้างขึ้น งานวิจัยด้านภาษาศาสตร์ (Richardson, 2011 ; Sawangchot, 2025) บ่งชี้ว่าการใช้คำสรรพนามในบทเพลงเป็นเครื่องมือสำหรับการสื่อความหมายเชิงอารมณ์ที่ช่วยให้บทเพลงมีพลังและมีอิทธิพลต่อผู้ฟังมากขึ้น

จากการสังเกตเบื้องต้น ผู้วิจัยพบการใช้คำสรรพนามในบทเพลงยอดนิยมที่เผยแพร่ทางเว็บไซต์ www.joox.com/th ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่มีบริการสำหรับการฟังเพลงในรูปแบบออนไลน์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย (Perez, 2016) ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(ก) “บางสิ่งก็คล้ายบทเรียน ที่ฉันไม่เคยผ่านมันได้เลยซ้ำ ๆ” (เพลงมีผลต่อหัวใจ)

(ข) “แต่ถ้าวันหนึ่ง ใครคิดจะเปลี่ยนใจก็คงไม่สาย” (เพลงไม่มีเธอ ไม่ตาย)

(ค) “นั่นคือ Caption แบบหวมมากพุดยาก” (เพลงภูเขาบังเส้นผม)

ตัวอย่าง (ก) แสดงให้เห็นคำว่า “ฉัน” และคำว่า “มัน” ซึ่งเป็นคำสรรพนามบุรุษที่หนึ่งและคำสรรพนามบุรุษที่สาม ตามลำดับ สำหรับตัวอย่าง (ข) มีคำว่า “ใคร” ที่เป็นคำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะ ซึ่งมีความหมายเกี่ยวกับบุคคล และตัวอย่าง (ค) เริ่มต้นด้วยคำว่า “นั่น” ซึ่งเป็นคำสรรพนามชี้เฉพาะ ใช้อ้างถึงสิ่งที่อยู่ไกล

ตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นคำสรรพนามประเภทต่าง ๆ ที่ปรากฏในบทเพลงยอดนิยมซึ่งเผยแพร่ทางสื่อออนไลน์

จากความสำคัญของบทเพลงยอดนิยมและการใช้คำสรรพนามในบทเพลงดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีคำถามการวิจัย (research question) 2 ประการ ได้แก่ 1) คำสรรพนามที่ปรากฏใช้ในบทเพลงยอดนิยมสามารถจำแนกเป็นกี่ชนิด และ 2) คำสรรพนามแต่ละชนิดมีความถี่ในการปรากฏมากน้อยเพียงใด การสำรวจวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ภาษาในบทเพลงไทยพบงานร่วมสมัย เช่น การศึกษาเรื่อง “กลวิธีการใช้ภาษาและความเชื่อในเรื่องความรักที่ปรากฏในบทเพลงไทยสากลปัจจุบัน” (ณฐ อังศุวิริยะ และคณะ, 2563) การศึกษาเรื่อง “การสื่อสารความหมาย “มือที่สาม” ในเพลงไทยสมัยนิยม พ.ศ. 2527-2566” (ศุภศิลป์ ธรรมถิวัธ, 2566) การศึกษาเรื่อง “การศึกษาเพลงนั้สการร่วมสมัยของ W501 ช่วงปีพุทธศักราช 2557-2564” (ปฎิญา ตริวิวัฒน์กุล, สกาวรุ่ง สายบุญมี และ นันธิดา จันทรางศุ, 2567) การศึกษาเรื่อง “แนวคิดเรื่องความรักในบทเพลงยอดนิยมของเทย์เลอร์ สวิฟต์” (ปรียาภรณ์ เจริญบุตร, สันติภาพ บรรชิต และ อภิสิทธิ์ บุญโสดากรณ์, 2567) การศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์คำสแลงที่ใช้ในเนื้อเพลงยอดนิยมบน TikTok บิลบอร์ดชาร์ต” (อาอีชะห์ เชื้อชาติ และคณะ, 2568) การศึกษาเรื่อง “Development of Ontology for Thai Country Songs” (Jaitiang et al., 2023) และการศึกษาเรื่อง “Thai Rap Songs Through the World Englishes Approach: Code-Switching and Nativization” (Ruanglertsilp, 2024)

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้นยังไม่มีการศึกษาใดที่มุ่งวิเคราะห์คำสรรพนามอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะคำสรรพนามในบทเพลงยอดนิยมของนักร้องไทยที่เผยแพร่ทางเว็บไซต์ www.joox.com/th ซึ่งเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีความโดดเด่นในบริบทแพลตฟอร์มสตรีมมิงของไทย การศึกษาเรื่อง “คำสรรพนามในบทเพลงยอดนิยมของนักร้องไทย” จะแสดงข้อค้นพบเกี่ยวกับชนิดและความถี่ของคำสรรพนามที่ปรากฏใช้ในบทเพลงดังกล่าว ซึ่งมีส่วนช่วยในการทำความเข้าใจลักษณะการใช้ภาษาที่สะท้อนรูปแบบการสื่อสารของคนไทยร่วมสมัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมิติความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสารผ่านบทเพลงยอดนิยมที่เป็นสื่อสร้างสรรค์ (creative media) ประเภทหนึ่งซึ่งเข้าถึงผู้คนอย่างกว้างขวาง นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังอาจเป็นแนวทางสำหรับนักประพันธ์เพลงและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเพลงไทยในการพิจารณาเลือกใช้ภาษาเพื่อสร้างอารมณ์ ความสัมพันธ์ และความเข้าใจร่วมระหว่างผู้ร้องกับผู้ฟัง ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาเรื่องดังกล่าว

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อจำแนกชนิดของคำสรรพนามในบทเพลงยอดนิยมของนักร้องไทย
2. เพื่อวิเคราะห์ความถี่ของคำสรรพนามในบทเพลงยอดนิยมของนักร้องไทย

กรอบแนวคิด

1. แนวคิดเรื่อง “ชนิดของคำสรรพนาม” (วิจิตร ภาณุพงศ์ และอนันต์ เหล่าเลิศวรกุล, 2555) ที่กล่าวถึงคำสรรพนามว่าเป็นคำที่ใช้แทนนาม โดยทำหน้าที่เป็นส่วนหลักของนามวลีได้เหมือนคำนาม คำสรรพนามจำแนกเป็น 5 ชนิด ได้แก่ 1) คำบุรุษสรรพนาม 2) คำสรรพนามถาม 3) คำสรรพนามชี้เฉพาะ 4) คำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะ และ 5) คำสรรพนามแยกฝ่าย

2. แนวคิดเรื่อง “คำแทน” (นวรรณ พันธุเมธา, 2559) ที่เสนอว่า ในการสื่อสารโดยทั่วไป ผู้ส่งสารมักใช้คำหลัก ได้แก่ คำนามและคำกริยา แต่บางกรณี ผู้ส่งสารอาจใช้คำอีกชนิดหนึ่งแทนคำหลักก็ได้ คำชนิดนี้เรียกว่า คำแทน ซึ่งจำแนกเป็น 6 ชนิด ได้แก่ 1) คำบอกบุรุษ 2) คำชี้เฉพาะ 3) คำไม่ชี้เฉพาะ 4) คำบอกจำนวน 5) คำบอกการแยก และ 6) คำบอกผู้ทำร่วม

นิยามศัพท์

1. คำสรรพนาม หมายถึง คำที่ใช้แทนนาม คำสรรพนามทำหน้าที่เป็นส่วนหลักของนามวลีได้เช่นเดียวกับคำนาม คำสรรพนามแบ่งเป็นชนิดต่าง ๆ ได้แก่ คำบุรุษสรรพนาม คำสรรพนามถาม คำสรรพนามชี้เฉพาะ คำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะ และคำสรรพนามแยกฝ่าย

2. บทเพลงยอดนิยม หมายถึง บทเพลงที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในกลุ่มคนส่วนใหญ่ ซึ่งสำรวจและจัดอันดับโดยเว็บไซต์ www.joox.com/th

3. นักร้องไทย หมายถึง บุคคลที่มีความสามารถในการขับร้องเพลง และประกอบอาชีพด้านการร้องเพลงในบริบทของประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการวิจัย ได้แก่ บทเพลงยอดนิยมของนักร้องไทยที่เผยแพร่ทางสื่อออนไลน์ การเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive random sampling) (ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2557) โดยเลือกบทเพลงยอดนิยมประจำปี พ.ศ. 2566 จากเว็บไซต์ www.joox.com/th ซึ่งจัดอันดับบทเพลงยอดนิยมไว้ 100 อันดับ สาเหตุที่เลือกเว็บไซต์ www.joox.com/th เนื่องจากเว็บไซต์นี้มีคุณสมบัติโดดเด่น 3 ประการ ได้แก่ 1) มีการแสดงเนื้อเพลงแบบประสานจังหวะ (lyrics synchronization) และโหมดคาราโอเกะ (sing-along/karaoke) ที่เปิดช่องทางให้ผู้ให้บริการสามารถร้องเพลงพร้อมกัน ซึ่งเป็นจุดขายสำคัญเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและประสบการณ์ระหว่างผู้ใช้ (MusicPressAsia, 2022) 2) มีฐานผู้ใช้บริการซึ่งมีพฤติกรรมการฟังที่โดดเด่นในประเทศไทย (GWI, 2022) และ 3) มีบริการด้านการฟังเพลงในรูปแบบออนไลน์ที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย เมื่อเปรียบเทียบกับบริการประเภทเดียวกัน (Perez, 2016)

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลคำสรรพนามจากกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกไว้ตามข้อที่ 1 โดยตรวจสอบชนิดของคำและความหมายของคำจากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2566) เช่น คำว่า “ผม” หมายถึง คำใช้แทนตัวผู้พูด เพศชาย ใช้พูดโดยสุภาพ เป็นสรรพนามบุรุษที่หนึ่ง คำว่า “คุณ” หมายถึง คำใช้แทนผู้ที่เราพูดด้วย เป็นคำสุภาพ เป็นสรรพนามบุรุษที่สอง ส่วนคำว่า “เขา” หมายถึง คำใช้แทนผู้ที่เราพูดถึง เป็นสรรพนามบุรุษที่สาม สำหรับคำว่า “ใคร” หมายถึง ผู้ใดผู้หนึ่ง คนใดคนหนึ่ง ซึ่งมีได้กำหนดแน่นอนลงไป และคำว่า “นี้” หมายถึง คำใช้แทนนามที่อ้างถึงบุคคลหรือสิ่งที่อยู่ใกล้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมคำสรรพนามได้จำนวนทั้งสิ้น 23 คำ ซึ่งมีความถี่ในการปรากฏรวม 3,361 ครั้ง

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลคำสรรพนามในบทเพลงยอดนิยมเพื่อจำแนกคำสรรพนามออกเป็นชนิดต่าง ๆ โดยมีกรอบแนวคิดที่ประกอบด้วย 1) แนวคิดเรื่อง “ชนิดของคำสรรพนาม” (วิจิตรนัฏ ภาณุพงศ์ และอนันต์ เหล่าเลิศวรกุล, 2555) และ 2) แนวคิดเรื่อง “คำแทน” (นววรรณ พันธุมธธา, 2559) ตัวแปรในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ ชนิดของคำสรรพนามในบทเพลงยอดนิยม ซึ่งเป็นตัวแปรต้น (independent variable) และความถี่ในการปรากฏของคำสรรพนามในบทเพลงยอดนิยม ซึ่งเป็นตัวแปรตาม (dependent variable) ผู้วิจัยคำนวณค่าความถี่และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติเชิงพรรณนา โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนามุ่งเปรียบเทียบหรือทดสอบสมมติฐาน

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า คำสรรพนามในบทเพลงยอดนิยมของนักร้องไทยสามารถจำแนกเป็น 4 ชนิดเรียงลำดับตามความถี่ในการปรากฏจากมากไปน้อย ได้แก่ คำบุรุษสรรพนาม คำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะ คำสรรพนามแยกฝ่าย และคำสรรพนามชี้เฉพาะ ดังข้อมูลในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 คำสรรพนามในบทเพลงยอดนิยมของนักร้องไทย

คำสรรพนาม	รูปภาษาที่เป็นตัวบ่งชี้	ความถี่	
		จำนวน (ครั้ง)	ร้อยละ
1. คำบุรุษสรรพนาม			
1.1 คำสรรพนามบุรุษที่ 1	1. ฉัน (796) 2. เรา (180)	2,720	80.93
	3. ผม (40) 4. เค้า (11)	1,027	30.56
1.2 คำสรรพนามบุรุษที่ 2	1. เธอ (1,225) 2. คุณ (57)	1,293	38.47
	3. ออเจ้า (7) 4. ท่าน (4)		
1.3 คำสรรพนามบุรุษที่ 3	1. มัน (317) 2. เขา (83)	400	11.90

ตารางที่ 1 (ต่อ)

คำสรรพนาม	รูปภาษาที่เป็นตัวบ่งชี้	ความถี่	
		จำนวน (ครั้ง)	ร้อยละ
2. คำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะ		404	12.02
2.1 คำที่มีความหมายเกี่ยวกับบุคคล	ใคร (184)	184	5.47
2.2 คำที่มีความหมายเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ	1. อะไร (82) 2. ไต (8)	90	2.68
2.3 คำที่มีความหมายเกี่ยวกับสถานที่	ไหน (79)	79	2.35
2.4 คำที่มีความหมายเกี่ยวกับปริมาณ	1. เท่าไร (29) 2. เท่าไหร่ (15)	44	1.31
2.5 คำที่มีความหมายเกี่ยวกับเวลา	เมื่อไหร่ (7)	7	0.21
3. คำสรรพนามแยกฝ่าย	กัน (125)	125	3.72
4. คำสรรพนามชี้เฉพาะ		112	3.33
4.1 คำที่ใช้กล่าวถึงสิ่งที่อยู่ใกล้	1. นี่ (71) 2. นี้ (6)	77	2.29
4.2 คำที่ใช้กล่าวถึงสิ่งที่อยู่ไกล	1. นั้น (31) 2. นั่น (3)	34	1.01
4.3 คำที่ใช้กล่าวถึงสิ่งที่อยู่ไกลมาก	นั่น (1)	1	0.03
รวม		3,361	100.00

ตารางที่ 1 แสดงให้เห็นคำสรรพนามชนิดต่าง ๆ เรียงลำดับตามความถี่ในการปรากฏจากมากไปน้อย ได้แก่ คำบุรุษสรรพนาม (ร้อยละ 80.93) คำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะ (ร้อยละ 12.02) คำสรรพนามแยกฝ่าย (ร้อยละ 3.72) และคำสรรพนามชี้เฉพาะ (ร้อยละ 3.33) คำบุรุษสรรพนามแบ่งเป็น 3 ชนิด ประกอบด้วย คำสรรพนามบุรุษที่ 1 คำว่า “ฉัน” “เรา” “ผม” “เค้า” คำสรรพนามบุรุษที่ 2 คำว่า “เธอ” “คุณ” “อ้อเจ้า” “ท่าน” และคำสรรพนามบุรุษที่ 3 คำว่า “มัน” “เขา” ทั้งนี้ คำบุรุษสรรพนามที่มีความถี่ในการปรากฏมากที่สุด ได้แก่ คำสรรพนามบุรุษที่ 2 (ร้อยละ 38.47) รองลงมาเป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 1 (ร้อยละ 30.56) และคำสรรพนามบุรุษที่ 3 (ร้อยละ 11.90) ตามลำดับ ส่วนคำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะแบ่งเป็น 5 ชนิด ได้แก่ คำที่มีความหมายเกี่ยวกับบุคคล คำว่า “ใคร” คำที่มีความหมายเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ คำว่า “อะไร” “ใด” คำที่มีความหมายเกี่ยวกับสถานที่ คำว่า “ไหน” คำที่มีความหมายเกี่ยวกับปริมาณ คำว่า “เท่าไร” “เท่าไหร่” และคำที่มีความหมายเกี่ยวกับเวลา คำว่า “เมื่อไหร่” คำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะที่มีความถี่มากที่สุด ได้แก่ คำที่มีความหมายเกี่ยวกับบุคคล (ร้อยละ 5.47) รองลงมาคือคำที่มีความหมายเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ (ร้อยละ 2.68) และคำที่มีความหมายเกี่ยวกับสถานที่ (ร้อยละ 2.35) ตามลำดับ สำหรับคำสรรพนามแยกฝ่ายมีรูปภาษาที่เป็นตัวบ่งชี้เพียงคำเดียวคือคำว่า “กัน” โดยมีความถี่ในการปรากฏร้อยละ 3.72 นอกจากนี้ คำสรรพนามชี้เฉพาะ

แบ่งเป็น 3 ชนิด ได้แก่ คำที่ใช้กล่าวถึงสิ่งที่อยู่ใกล้ คำว่า “นี่” “นี้” คำที่ใช้กล่าวถึงสิ่งที่อยู่ไกล คำว่า “นั่น” “นั้น” และคำที่ใช้กล่าวถึงสิ่งที่อยู่ไกลมาก คำว่า “นั่น” คำสรรพนามชี้เฉพาะที่มีความถี่มากที่สุด ได้แก่ คำที่ใช้กล่าวถึงสิ่งที่อยู่ใกล้ (ร้อยละ 2.29) รองลงมาคือคำที่ใช้กล่าวถึงสิ่งที่อยู่ไกล (ร้อยละ 1.01) และคำที่ใช้กล่าวถึงสิ่งที่อยู่ไกลมาก (ร้อยละ 0.03) ตามลำดับ คำสรรพนามชนิดต่าง ๆ มีรายละเอียดดังนี้

1. คำบุรุษสรรพนาม

คำบุรุษสรรพนาม หมายถึง คำสรรพนามที่ใช้ระบุแทนบุคคลเพื่อแสดงว่าเป็นผู้ส่งสาร ผู้รับสาร หรือผู้ที่กล่าวถึง จากการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏว่า คำบุรุษสรรพนามแบ่งเป็น 3 ชนิด ได้แก่ คำสรรพนามบุรุษที่ 1 คำสรรพนามบุรุษที่ 2 และคำสรรพนามบุรุษที่ 3 ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) “ฉัน₁มีแค่เธอ₁ และเธอ₂ก็มีเพียงฉัน₂” (เพลงไม่มีเธอ ไม่ตาย)

(2) “คำ₁ที่เธอ₁บอกรักเขา₁ รูป₁ที่เธอ₂กอดกับเขา₂ เธอ₃ลงให้เห็นทุกวัน” (เพลงลบนานาที่มีเธอ)

ตัวอย่างที่ (1) แสดงให้เห็นคำสรรพนามบุรุษที่ 1 คำว่า “ฉัน₁” “ฉัน₂” โดยคำแรก ปรากฏหน้าคำกริยากรรม “มี” และคำที่สองปรากฏหลังคำบอกความสำคัญ “เพียง” ตัวอย่างนี้ยังแสดงให้เห็นคำสรรพนามบุรุษที่ 2 คำว่า “เธอ₁” “เธอ₂” ซึ่งปรากฏหลังคำบอกความสำคัญ “แค่” และคำเชื่อมบอกความคล้ายตาม “และ” ตามลำดับ ในตัวอย่างที่ (2) มีคำสรรพนามบุรุษที่ 2 คำว่า “เธอ₁” “เธอ₂” “เธอ₃” ซึ่งปรากฏหน้าคำกริยา “บอกรัก” “กอด” “ลงให้เห็น” ตามลำดับ และคำสรรพนามบุรุษที่ 3 คำว่า “เขา₁” “เขา₂” โดยคำแรกอยู่หลังคำกริยา “บอกรัก” และคำที่สองอยู่หลังคำเชื่อมบอกผู้มีส่วนร่วม “กับ”

2. คำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะ

คำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะ หมายถึง คำสรรพนามที่ไม่ระบุหรือกำหนดแน่นอนว่าหมายถึงผู้ใด สิ่งใด สถานที่ใด ปริมาณเท่าไร หรือเวลาเมื่อไร จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า คำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะจำแนกตามความหมายได้ 5 ชนิด คือ คำที่มีความหมายเกี่ยวกับบุคคล คำที่มีความหมายเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ คำที่มีความหมายเกี่ยวกับสถานที่ คำที่มีความหมายเกี่ยวกับปริมาณ และคำที่มีความหมายเกี่ยวกับเวลา ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(3) “แต่ใครก็รู้ความจริง มันไม่ได้หายไปไหน” (เพลงดวงจันทร์กลางวัน)

(4) “มีบางอย่างที่คล้ายกัน ก็แค่รู้สึกอยากหาอะไรให้เธอดีม๊ากกั๊วหนึ่ง” (เพลงเอามั๊ย)

ตัวอย่างที่ (3) แสดงให้เห็นว่า คำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะ คำว่า “ใคร” เป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวกับบุคคล ซึ่งปรากฏหลังคำเชื่อมบอกความขัดแย้ง “แต่” ส่วนคำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะ คำว่า “ไหน” เป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวกับสถานที่ และเป็นส่วนหนึ่งของกริยาวิเศษณ์ “ไม่ได้หายไปไหน” สำหรับตัวอย่างที่ (4) มีคำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะ คำว่า “อะไร” ที่ปรากฏหลังกริยาเรียง “รู้สึกอยากหา” คำว่า “อะไร” เป็นคำที่มีความหมายเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ในบริบทนี้อาจหมายถึงเครื่องดื่มชนิดใดชนิดหนึ่ง

3. คำสรรพนามแยกฝ่าย

คำสรรพนามแยกฝ่าย หมายถึง คำสรรพนามที่ใช้แทนคำนามหรือคำบุรุษสรรพนามเพื่อแสดงว่ามีมากกว่าหนึ่งฝ่าย โดยแต่ละฝ่ายแยกกันแสดงอาการหรือความรู้สึกอย่างใดอย่างหนึ่ง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบคำสรรพนามชนิดนี้เพียงคำเดียว ได้แก่ คำว่า “กัน” ดังตัวอย่างในบทเพลงต่อไปนี้

(5) “เธอคงลืมแล้วใช่ไหมว่าเราเคยรักกัน” (เพลงลบนานาที่มีเธอ)

(6) “ทำเหมือนฉันเป็นคนไม่มีความหมาย ที่ผ่านมานั้นเคยผูกพันกันบ้างไหม” (เพลงจริง ๆ มันก็ดี)

ตัวอย่างที่ (5) แสดงให้เห็นคำสรรพนามแยกฝ่าย คำว่า “กัน” ที่ปรากฏหลังคำกริยา “รัก” คำสรรพนามแยกฝ่ายในตัวอย่างนี้แสดงว่าต่างฝ่ายต่างมีใจผูกพันด้วยความเสน่หา และตัวอย่างที่ (6) มีคำว่า “กัน” ที่ปรากฏหลังคำกริยา คำว่า “ผูกพัน” ซึ่งแสดงว่าทั้งสองฝ่ายต่างแสดงความเป็นห่วงกังวลเพราะความรักใคร่

4. คำสรรพนามชี้เฉพาะ

คำสรรพนามชี้เฉพาะ หมายถึง คำสรรพนามที่ใช้บอกระยะใกล้ไกล ผลการวิเคราะห์บทเพลงยอดนิยมพบว่า คำสรรพนามชี้เฉพาะแบ่งเป็น 3 ชนิด ได้แก่ คำที่ใช้กล่าวถึงสิ่งที่อยู่ใกล้ คำที่ใช้กล่าวถึงสิ่งที่อยู่ไกล และคำที่ใช้กล่าวถึงสิ่งที่อยู่ไกลมาก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(7) “นี่แหละคือความรัก คือเสียงที่ดังข้างในหัวใจ” (เพลงนี่แหละความรัก)

(8) “ฉันเลยถอยไปอยู่ตรงนั้น ตรงที่ไม่มีใครให้กอด” (เพลงถอย)

ตัวอย่างที่ (7) แสดงให้เห็นคำสรรพนามชี้เฉพาะ คำว่า “นี่” ที่ปรากฏหน้าคำบอกมาลา “แหละ” คำว่า “นี่” ข้างต้นเป็นคำที่ใช้กล่าวถึงสิ่งที่อยู่ใกล้ ในบริบทนี้อาจหมายถึงการมีใจผูกพันกันด้วยความเสน่หา และตัวอย่างที่ (8) แสดงให้เห็นว่า คำที่ใช้กล่าวถึงสิ่งที่อยู่ไกล คำว่า “นั้น” ซึ่งปรากฏหลังคำเชื่อมบอกความสัมพันธ์ทางสถานที่ “ตรง” คำว่า “นั้น” ในตัวอย่างดังกล่าวอาจหมายถึงสถานที่หรือบริเวณที่ไม่มีใครให้กอด

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า คำสรรพนามในบทเพลงยอดนิยมของนักร้องไทยสามารถจำแนกออกเป็น 4 ชนิด เรียงลำดับตามความถี่ในการปรากฏจากมากไปน้อย ได้แก่ คำบุรุษสรรพนาม (ร้อยละ 80.93) คำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะ (ร้อยละ 12.02) คำสรรพนามแยกฝ่าย (ร้อยละ 3.72) และคำสรรพนามชี้เฉพาะ (ร้อยละ 3.33) ข้อสรุปนี้แสดงให้เห็นว่าบทเพลงยอดนิยมมีแนวโน้มใช้คำสรรพนามเพื่อเน้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสาร ผู้รับสาร และบุคคลหรือสิ่งที่ถูกกล่าวถึง

เมื่อพิจารณารายละเอียดของคำบุรุษสรรพนาม พบว่าคำสรรพนามบุรุษที่ 2 ปรากฏมากที่สุด (ร้อยละ 38.47) เช่น คำว่า “เธอ” “คุณ” ซึ่งสะท้อนให้เห็นทิศทางการสื่อสารที่มุ่งเน้นผู้รับสารเป็นสำคัญ รองลงมาคือคำสรรพนามบุรุษที่ 1 (ร้อยละ 30.56) เช่น คำว่า “ฉัน” “เรา” ที่แสดงถึงการเปิดเผยความรู้สึก

นึกคิดและความเป็นตัวตนของผู้ส่งสาร ส่วนคำสรรพนามบุรุษที่ 3 ปรากฏน้อยที่สุด (ร้อยละ 11.90) เช่น คำว่า “เขา” และ “มัน” โดยทำหน้าที่อ้างอิงถึงบุคคลหรือสิ่งที่ถูกกล่าวถึง ทั้งนี้ยังพบการใช้คำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะ เช่น “ใคร” “อะไร” “ไหน” ซึ่งไม่บ่งชี้ความหมายให้ชัดเจนเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้รับสารตีความได้อย่างหลากหลาย รวมถึงคำสรรพนามแยกฝ่าย “กัน” ที่ใช้แสดงความรู้สึกร่วระหว่างสองฝ่ายโดยเฉพาะในบริบทความรัก สำหรับคำสรรพนามชี้เฉพาะ พบว่ามีการใช้คำที่สื่อถึงระยะใกล้ เช่น “นี้” “นี่” มากกว่าคำที่สื่อถึงระยะไกล เช่น “นั้น” “นั่น” หรือคำที่สื่อถึงระยะไกลมาก เช่น “นั่น” ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้แต่งเพลงเน้นการสื่อสารโดยกล่าวอ้างถึงสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้มากกว่าสิ่งที่อยู่ไกลออกไป กล่าวโดยสังเขป ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า คำสรรพนามในบทเพลงยอดนิยมของนักร้องไทยมีบทบาทสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ทางอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดระหว่างผู้ร้องกับผู้ฟัง ตลอดจนเป็นเครื่องมือที่ช่วยถ่ายทอดความหมายและบ่งชี้ทิศทางของการสื่อสารผ่านบทเพลงด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

ข้อค้นพบที่ว่าคำบุรุษสรรพนามปรากฏใช้มากที่สุดในบทเพลงยอดนิยมของนักร้องไทยสอดคล้องกับผลการศึกษบทเพลงในภาษาอังกฤษที่พบว่าคำสรรพนามบุรุษที่หนึ่ง คำว่า “I” “me” เป็นคำที่ใช้มากในเพลงสมัยนิยม (popular music) เพื่อให้ผู้ฟังรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของบทเพลง และคำสรรพนามบุรุษที่สอง คำว่า “you” มักปรากฏในเพลงที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นเพลงยอดนิยม (Goyak et al., 2021) กล่าวได้ว่า การเลือกใช้คำบุรุษสรรพนามต่าง ๆ เช่น “ฉัน” “คุณ” “เธอ” อาจมีนัยยะในการดึงผู้ฟังให้เข้ามามีส่วนร่วมในบทเพลง ประเด็นที่น่าสังเกตคือคำสรรพนามบุรุษที่สองมีความถี่ร้อยละ 38.47 สูงกว่าคำสรรพนามบุรุษที่หนึ่งซึ่งมีความถี่ร้อยละ 30.56 ข้อค้นพบนี้แสดงให้เห็นว่าเพลงยอดนิยมของนักร้องไทยเน้นการสื่อสารด้วยการพูดถึงผู้ฟังหรือคู่สนทนามากกว่าการพูดถึงตนเอง งานที่เปรียบเทียบการแปลเพลงไทย-อังกฤษ บ่งชี้ว่าการแปลบทเพลงลูกทุ่งมีการใช้คำว่า “I” แทนคำสรรพนามในภาษาไทย คำว่า “ผม” “ฉัน” “กู” และใช้คำเรียกญาติ เช่น “พี่-น้อง” เพื่อสร้างความใกล้ชิด (Opasee et al., 2024) การใช้ภาษาลักษณะนี้ในบทเพลงอาจสะท้อนถึงกลยุทธ์การสื่อสารที่ศิลปินไทยใช้เพื่อสร้างบรรยากาศและอารมณ์ร่วมในบทเพลง

การที่คำสรรพนามบุรุษที่สาม คำว่า “เขา” “มัน” มีสัดส่วนน้อย (ร้อยละ 11.90) สอดคล้องกับเนื้อหาของบทเพลงที่มุ่งเน้นเรื่องเล่า (narrative) ผสานจินตนาการและความรู้สึกเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความสะเทือนอารมณ์ ซึ่งเป็นการสื่อสารระหว่างผู้ร้องกับผู้ฟังเป็นหลัก มากกว่าการกล่าวอ้างถึงบุคคลอื่นที่ไม่ได้อยู่ร่วมในเวลานั้น ผู้ประพันธ์เพลงจึงอาจเลี่ยงการใช้คำว่า “เขา” “มัน” ยิ่งไปกว่านั้น งานวิเคราะห์เพลงสมัยนิยม (popular music) โดยใช้หลักการทางภาษาศาสตร์คลังข้อมูล (corpus linguistics) ก็พบว่าคำสรรพนามบุรุษที่หนึ่งและคำสรรพนามบุรุษที่สองเป็นองค์ประกอบสำคัญที่นำมาใช้บ่อยครั้งในเพลงสมัยนิยม (popular music) เพื่อกำหนดจังหวะและอารมณ์เพลง ตลอดจนสร้างความใกล้ชิดระหว่างผู้ร้องกับผู้ฟัง (Xue & Xu, 2021)

ผลการวิจัยเกี่ยวกับคำบุรุษสรรพนามในบทเพลงยอดนิยมสอดคล้องกับงานวิจัยที่บ่งชี้ว่าการใช้คำสรรพนามบุรุษที่สองในบทเพลงโดยทั่วไปช่วยสร้างความรู้สึกเชื่อมโยงทางอารมณ์และความใกล้ชิดระหว่างผู้ฟังกับเนื้อหาของบทเพลง (Packard & Berger, 2020) การเลือกใช้คำสรรพนามเหล่านี้จึงอาจไม่ใช่แค่กลวิธีในการประพันธ์เพลง แต่ยังเป็นเครื่องมือทางวัฒนธรรมที่ช่วยให้บทเพลงเข้าถึงผู้ฟังในวงกว้างและประสบความสำเร็จในเชิงพาณิชย์ นอกจากนี้ การใช้คำสรรพนามบุรุษที่หนึ่งและบุรุษที่สามยังสะท้อนการเล่าเรื่องที่เน้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสาร ผู้รับสาร และบุคคลที่สาม ซึ่งเป็นลักษณะเด่นของวัฒนธรรมไทยที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์และบทบาททางสังคม (Uckaradejdumrong, 2016; Rusmeecharoen, 2017)

คำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะ เช่น “ใคร” “อะไร” “ไหน” แม้จะมีสัดส่วนค่อนข้างน้อย (ร้อยละ 12.02) แต่มีบทบาททางวาทศิลป์ในการสร้างความคลุมเครือ (ambiguity) และเปิดโอกาสให้ผู้ฟังตีความได้หลากหลาย เช่น ประโยค “แต่ใครก็รู้ความจริง” ใช้คำว่า “ใคร” ซึ่งไม่ระบุตัวตนให้แน่ชัด เพื่อให้ผู้ฟังตีความและทำความเข้าใจความหมายของคำนี้ตามประสบการณ์ของตนเอง ข้อค้นพบนี้เป็นไปในทิศทางเดียวกับผลการวิจัยของ Rusmeecharoen (2017) ที่พบว่าบริบทสังคมและมิติความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูด-ผู้ฟัง มีอิทธิพลต่อรูปแบบการใช้คำสรรพนามในภาษาไทย ส่วนงานของ Uckaradejdumrong (2016) ช่วยอธิบายว่าการเลือกใช้คำสรรพนาม (pronominal choice) ที่แสดงความใกล้ชิด สถานภาพ และอารมณ์สามารถบ่งบอกความสัมพันธ์ระหว่างผู้สื่อสาร สำหรับปริญาณีพนธ์ระดับปริญาโทเรื่อง “การสร้างบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องการใช้คำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยสำหรับนักศึกษาชาวจีน” (ชมพูนุช ประชาอุสสิทธิ, 2563) ก็ยืนยันว่าการเลือกใช้คำสรรพนามร่วมกับคำเรียกขานสามารถบ่งชี้ความสัมพันธ์ทางสังคมและระดับความสนิทสนมได้อย่างชัดเจน ดังนั้น แม้คำสรรพนามไม่ชี้เฉพาะจะมีความถี่น้อย แต่มีบทบาทสำคัญในการเป็นช่องทางให้ผู้ฟังจินตนาการตามบทเพลงและมีความรู้สึกนึกคิดร่วมกับผู้ร้อง

คำสรรพนามชี้เฉพาะ ได้แก่ “นี้” “นี่” “นั่น” “นั้น” “นั่น” มีสัดส่วนน้อยที่สุด (ร้อยละ 3.33) แต่กลับโดดเด่นในเรื่องการชี้ตำแหน่งระยะใกล้ (proximal deixis) และการชี้ตำแหน่งระยะไกล (distal deixis) ภายในบทเพลง เช่น ประโยค “นี่แหละคือความรัก” ใช้คำว่า “นี้” เพื่อบ่งชี้สิ่งที่อยู่ใกล้ผู้สื่อสาร ทำให้ผู้ฟังมีความรู้สึกที่อยู่กับปัจจุบัน ในทางตรงข้าม คำว่า “นั่น” “นั้น” “นั่น” ใช้อ้างถึงสิ่งที่อยู่ไกลออกไป เช่น “ตรงนั้น” ซึ่งอาจสะท้อนระยะห่างทางอารมณ์หรือความทรงจำด้วย การวิเคราะห์ด้านวาทศิลป์ปฏิบัติศาสตร์ (pragmatics) พบว่าคำสรรพนามชี้เฉพาะทำหน้าที่ในการระบุภักัดของพื้นที่และการสร้างความหมายร่วม (shared meaning-making) ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร โดยสร้างทั้งความใกล้ชิดและความห่างเชิงสัญลักษณ์ (Hanks, 2009; Cutting, 2015)

ในเชิงวัฒนธรรม การเลือกใช้คำสรรพนามในบทเพลงยอดนิยมของนักร้องไทยยังสะท้อนถึงโครงสร้างอำนาจและลำดับชั้นทางสังคม เช่น การเลือกใช้คำสรรพนามที่สุภาพหรือไม่สุภาพ การใช้คำแทนบุคคลเพื่อแสดงความใกล้ชิดหรือระยะห่าง ตลอดจนการใช้คำสรรพนามที่แยกฝ่ายหรือชี้เฉพาะ ล้วนเป็นการแสดงออกถึงสถานภาพ ความสัมพันธ์ และอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูดกับผู้ฟัง (Simpson, 1997;

Uckaradejdumrong, 2016) ดังนั้น การใช้คำสรรพนามในบทเพลงไทยจึงเป็นภาพสะท้อนของพลวัตทางสังคม วัฒนธรรม และความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในสังคมไทยร่วมสมัย

ข้อเสนอแนะ

1. ควรขยายกลุ่มตัวอย่างข้อมูลไปยังบทเพลงในหลายยุคสมัยหรือหลายแนวเพลง เช่น เพลงลูกทุ่ง เพลงเพื่อชีวิต เพลงพื้นบ้าน เพลงแร็ป และเพลงป๊อป เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการใช้คำสรรพนามในเชิงประวัติศาสตร์หรือเชิงวัฒนธรรม

2. ควรพิจารณาปัจจัยด้านสังคม วัฒนธรรม และเพศสภาพของนักร้องหรือนักประพันธ์เพลงว่ามีผลต่อการเลือกใช้คำสรรพนามอย่างไร เช่น เพศของนักร้องอาจสัมพันธ์กับการใช้คำว่า “ฉัน” “ผม” หรือ “เรา”

เอกสารอ้างอิง

- ชมพูชัช ประชาญสิทธิ. (2563). การสร้างบทเรียนสำเร็จรูป เรื่องการใช้คำบุรุษสรรพนามในภาษาไทยสำหรับนักศึกษาชาวจีน [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณัฐ อังศุวิริยะ, บุษกร โกมลตรี และ จตุพร เพชรบุรณ์. (2563). กลวิธีการใช้ภาษาและความเชื่อในเรื่องความรักที่ปรากฏในบทเพลงไทยสากลปัจจุบัน. *วารสารนานาชาติ มหาวิทยาลัยขอนแก่น สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(2), 155-184.
- นพวรรณ พันธุ์เมธา. (2559). *ไวยากรณ์ไทย*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปริญญญา ตริวิวัฒน์กุล, สกาวรุ่ง สายบุญมี และ นันธิดา จันทรางศุ. (2567). การศึกษาเพลงนมัสการร่วมสมัยของ W501 ช่วงปีพุทธศักราช 2557-2564. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 26(1), 87-101.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2557). *ระเบียบวิธีวิจัยการสื่อสาร* (พิมพ์ครั้งที่ 7). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรียาภรณ์ เจริญบุตร, สันติภาพ บรรชิต และ อภิสิทธิ์ บุญโสดากรณ์. (2567). แนวคิดเรื่องความรักในบทเพลงยอดนิยมของเทย์เลอร์ สวิฟต์. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*, 12(1), 85-95.
- ราชบัณฑิตยสภา. (2566). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. <https://dictionary.apps.royin.go.th>
- วิจิตรนัฏ ภาณุพงศ์ และ อนันต์ เหล่าเลิศวรกุล. (2552). ประโยค. ใน วิจิตรนัฏ ภาณุพงศ์ และคณะ, *บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 3: ชนิดของคำ วลี ประโยค และสัมพันธ์สาร*. สถาบันภาษาไทย กระทรวงศึกษาธิการ.
- ศุภศิลป์ ธรรมดิษฐ์. (2566). การสื่อสารความหมาย “มือที่สาม” ในเพลงไทยสมัยนิยม พ.ศ. 2527-2566 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อาอีซะห์ เชื้อชาติ และคณะ. (2568). การวิเคราะห์คำสแลงที่ใช้ในเนื้อเพลงยอดนิยมบน TikTok บิลบอร์ดชาร์ต. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 12(2), 134-147.

- Cutting, J. (2015). *Pragmatics: A resource book for students* (3rd ed.). Routledge.
- Frith, S. (2004). *Popular music: Critical concepts in media and cultural studies*. Routledge.
- Goyak, F., Muhammad, M. M., Khaja, F. N. M., Zaini, M. F., & Mohammad, G. (2021). Conversational mental verbs in English song lyrics: A corpus-driven analysis. *Asian Journal of University Education (AJUE)*, 17(1), 222-239.
- GW. (2022). *Music streaming in Asia-Pacific: 8 unskippable statistics for brands*. GWI Blog. <https://www.gwi.com/blog/music-streaming-apac>
- Hanks, W. F. (2009). Fieldwork on deixis. *Journal of Pragmatics*, 41(1), 10–24.
- Jaitiang, T., Kabmala, M., & Chansanam, W. (2023). Development of Ontology for Thai Country Songs. *Journal of Information Science Theory and Practice*, 11(1), 79-88.
- Masiri, P. (2024). The relationship of music and society: Concept to study, influence of social structure and social change. *CONNEXION: Journal of Humanities and Social Sciences*, 13(1), 109-122.
- MusicPressAsia. (2022). *Joox launches new karaoke feature*. MusicPressAsia. <https://www.musicpressasia.com/2022/02/11/joox-launches-new-karaoke-feature/>.
- Negus, K. (1996). *Popular music in theory: An introduction*. Polity Press.
- Opasee, W., Boontam, P. (2024). A comparative corpus-driven study of Thai and English country songs. *LEARN Journal: Language Education and Acquisition Research Network*, 17(2), 69-94.
- Packard, G., & Berger, J. (2020). Thinking of You: How Second-Person Pronouns Shape Cultural Success. *Psychological Science*, 31(4), 1-10.
- Perez, B. (2016). *Tencent's Joox music streaming service proves a hit across Asia South China Morning Post*. <https://www.scmp.com/tech/china-tech/article/2046842/tencents-joox-music-streaming-service-proves-hit-across-asia>
- Richardson, J. T. E. (2011). *Analysing popular music: Theory, method and practice*. In A. Bennett & B. Waksman (Eds.), *The SAGE Handbook of Popular Music* (pp. 36–54). SAGE.
- Ruenglertsilp, E. (2024). Thai Rap Songs Through the World Englishes Approach: Code-Switching and Nativization. *Manusya: Journal of Humanities*, 27(1), 1-23.
- Rusmeecharoen, T. (2017). Pronominal reference in Standard Thai: Mirror of interpersonal relationships and socio-cultural perspectives in Thai society. *Vacana*, 5(2), 70-103.

- Sawangchot, V. (2025). *Made in Thailand: Studies in popular music*. Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781003145622>
- Simpson, R. C. (1997). Metapragmatic Discourse and the Ideology of Impolite Pronouns in Thai. *Journal of Linguistic Anthropology*, 7(1), 38-62.
- Uckaradejdumrong, P. (2016). A systemic functional approach to analyzing Thai pronouns. *SAGE Open*, 6(3), 1–16.
- Xue, H., & Xu, J. (2021). A corpus-based study of personal pronouns in English pop songs. *Theory and Practice in Language Studies*, 11(3), 300–309.

ความเป็นไปได้ในการร่วมกันจัดทำบริการสาธารณะแบบไตรภาคี ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น

นิภาพรณ เจนสันติกุล^{1*}

^{1*}สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

*Corresponding author e-mail: nipajen@kku.ac.th

Received: 24/08/2025, Revised: 24/10/2025, Accepted: 3/11/2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการร่วมกันจัดทำบริการสาธารณะแบบไตรภาคีในมิติภารกิจของหน่วยงานภาครัฐ มิติศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมิติรูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 9 คน คัดเลือกแบบเจาะจง และทำการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า มีความเป็นไปได้ของการร่วมกันจัดทำบริการสาธารณะแบบไตรภาคีในมิติภารกิจของหน่วยงานภาครัฐ มิติศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและมิติรูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่นโดยมีลักษณะเป็นองค์การความร่วมมือที่ไม่เป็นนิติบุคคล เป็นลักษณะการทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและควรเป็นการบริการสาธารณะด้านโครงสร้างพื้นฐาน โดยมีตัวอย่าง คือ บริษัท ขอนแก่น ทรานซิท ซิสเต็ม จำกัด (KKTS) ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจร่วมของ 5 เทศบาลในจังหวัดขอนแก่น ในการดำเนินโครงการระบบขนส่งสาธารณะอย่างใดก็ตามผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดของระเบียบ กฎหมายที่เกี่ยวข้องและการร่วมกันจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

คำสำคัญ: ความเป็นไปได้, บริการสาธารณะ, ไตรภาคี, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Feasibility of a Tripartite Public Service Model among Local Administrative Organizations in Khon Kaen, Thailand

Nipapan Jentsantikul^{1*}

^{1*}Department of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University

Abstract

This qualitative study examines the feasibility of implementing a tripartite public service model structured around three dimensions: the mission of local administrative organizations, their institutional capacity, and non-governmental participation in Khon Kaen, Thailand. Data were collected through in-depth interviews with nine key informants selected through purposive sampling.

The analysis indicates that implementation is feasible through formal collaborative agreements among local administrative organizations within the province. Under this arrangement, participating organizations assume joint responsibility for infrastructure-related public services and operate collectively within a non-juristic framework. In contrast, establishing a separate juristic entity may generate legal and administrative complications. This is illustrated by the case of Khon Kaen Transit System Co., Ltd., a joint state-owned enterprise formed by authorized representatives of five municipalities in Khon Kaen to oversee and manage the province's public transportation services. The enterprise has faced legal challenges due to ambiguities in the governing legal framework and statutory constraints on its operational authority.

Keywords: feasibility, public services, tripartite public service model, local administrative organizations

บทนำ

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงและการปรับเปลี่ยนการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งผลให้จำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันมีทั้งสิ้น 7,843 แห่ง จำแนกเป็น องค์การบริหารส่วนจังหวัด 76 แห่ง เทศบาล 2,474 แห่ง ประกอบด้วย เทศบาลนคร 35 แห่ง เทศบาลเมือง 221 แห่ง เทศบาลตำบล 2,218 แห่ง องค์การบริหารส่วนตำบล 5,291 แห่ง และองค์กรปกครองท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ (กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา) 2 แห่ง (กระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครอง, 2568) ทำให้การบริการสาธารณะในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันตามบริบท ทรัพยากรและศักยภาพ ซึ่งในแต่ละพื้นที่ต่างประสบปัญหาการจัดบริการสาธารณะที่แตกต่างกันไป ตามทฤษฎีการเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้ 3 รูปแบบ คือ การเพิ่มงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีขนาดที่เหมาะสมกับภารกิจที่เพิ่มมากขึ้น การควมรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นองค์กรที่มีขนาดใหญ่ขึ้น และการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินการจัดบริการสาธารณะขึ้นพื้นฐาน (บัญชา ส่องสัมพันธ์ และคณะ, 2561) การพัฒนาความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยจะมีอยู่ 2 รูปแบบ คือ ความร่วมมือระหว่างองค์การบริหารส่วนจังหวัดและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัด ซึ่งดำเนินการในรูปแบบการประสานแผนพัฒนาท้องถิ่นระดับจังหวัด และความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งริเริ่มโดยระบบราชการส่วนกลาง

ทั้งนี้สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรีได้กำหนดรูปแบบความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะเพื่อศึกษารูปแบบความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะ 4 ภารกิจ ได้แก่ การบริหารจัดการขยะ การดูแลรักษาแหล่งน้ำ การบริหารจัดการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และการดูแลผู้สูงอายุ (สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2559) โดยมีการรวบรวมแนวทางและรูปแบบความร่วมมือ วิธีการบริหารจัดการ ปัจจัยสู่ความสำเร็จ และการพัฒนาให้เกิดความยั่งยืน อย่างไรก็ตามรูปแบบความร่วมมือเป็นแนวทางที่ไม่สามารถนำมาใช้ได้กับทุกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากศักยภาพและปัญหาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันมาก รวมถึงยังไม่เคยมีการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการจัดบริการสาธารณะร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีพื้นที่ติดต่อกันและต่อเนื่องกัน ที่ผ่านมามีการส่งเสริมการดำเนินการร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยการกำหนดรูปแบบการพัฒนาความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยการจัดตั้งสหการ ซึ่งสหการมีการกำหนดรูปแบบการดำเนินการที่ชัดเจนไว้ในกฎหมายแต่พบว่า รูปแบบดังกล่าวไม่เป็นที่ยอมรับเนื่องจากขาดความคล่องตัวในทางปฏิบัติ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งมีการพัฒนาความร่วมมือระหว่างกันอย่างไม่เป็นทางการ ตั้งแต่การการมอบหมายหน้าที่ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การทำข้อตกลงระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (บัญชา ส่องสัมพันธ์ และคณะ, 2561)

ทั้งนี้ในการบริการสาธารณะระดับท้องถิ่นนั้น มีการดำเนินการ 2 ประเภท คือ 1) บริการสาธารณะซึ่งรัฐมอบหมายให้องค์ปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการจัดทำ และ 2) บริการสาธารณะซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีกฎหมายแบ่งแยกหน้าที่และประเภทของบริการสาธารณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภทจะเป็นผู้จัดทำ ได้แก่ บริการสาธารณะทางด้านสุขอนามัย บริการสาธารณะทางด้านเศรษฐกิจ บริการสาธารณะทางด้านสังคมและการศึกษา และบริการสาธารณะทางด้านวัฒนธรรม ซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2549 และตามอำนาจของกฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้ง 5 ฉบับ (รวมที่แก้ไขเพิ่มเติม) อย่างไรก็ตามในการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ ทำให้การจัดการบริการสาธารณะไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มศักยภาพ สอดคล้องกับพิรพงศ์ กนกเลิศวงศ์ และธนสุวิทย์ ทับทิมรัช (2563) ที่ระบุปัญหาเกี่ยวกับการบริการสาธารณะไว้ ดังนี้ 1) ปัญหาทางการบริหารงาน 2) ปัญหาด้านการบริหารการเงินการคลัง 3) ปัญหาทางการบริหารทรัพยากรมนุษย์ 4) ปัญหาทางการมีส่วนร่วมของประชาชน ตามหลักการปกครองตนเองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชนในท้องถิ่นนั้น ๆ 5) การทับซ้อนของอำนาจ การที่รูปแบบการปกครองส่วนภูมิภาคมีส่วนในการบริหารงาน และแม้แต่ท้องถิ่นเองยังมีการทับซ้อนกันอยู่ และ 6) ความล่าช้าในการกระจายอำนาจ โดยเฉพาะด้านการศึกษาและด้านสาธารณสุข เนื่องจากหน่วยงานราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคยังดำเนินการด้านนี้อยู่ ส่วนหนึ่งมาจากข้าราชการเกิดการต่อต้านที่จะย้ายไปสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และสอดคล้องกับวรฉัตร วรวิธ (2567) ที่ทำการศึกษารื่อง การบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย อำนาจและหน้าที่ รูปแบบ และประเด็นปัญหา โดยระบุว่า ปัญหาการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กกับงบประมาณที่ไม่สมดุลกับการกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์การบริหารส่วนตำบลและเทศบาลตำบลที่มีขนาดเล็กและมีประชากรน้อย แต่มีภารกิจตามกฎหมายจัดตั้งเทียบเท่ากับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่กว่า ซึ่งมีรูปแบบและสถานะทางกฎหมายเท่ากัน กลับได้รับการจัดสรรงบประมาณจำนวนน้อยกว่า จึงไม่สามารถจัดทำบริการสาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพและเพียงพอต่อการพัฒนาที่ทัดเทียมท้องถิ่นอื่น ๆ

นอกจากนี้จากการศึกษาข้อมูล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การศึกษาประเด็นความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นต่างใช้แนวคิดทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์มาใช้ในการอธิบายให้เห็นถึงกระบวนการที่รัฐประศาสนศาสตร์คือการบริหารแบบมีส่วนร่วม (พ.ศ. 2533 (ค.ศ. 1990) เป็นต้นมา) ที่เน้นการปรับโครงสร้างความสัมพันธ์หรือเปลี่ยนแปลงแบบแผนการประสานงาน เชื่อมโยงกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นแนวทางการปรับปรุง หรือพัฒนาระบบความสัมพันธ์ หรือการปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจหน้าที่กับภาคส่วนอื่นทั้งในรูปแบบเครือข่าย การผลิตบริการสาธารณะร่วมกัน และความร่วมมือระหว่างองค์กร มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการบริหารงานเพื่อลดต้นทุน เพิ่มความรวดเร็วและสามารถทำให้ทุกคนเข้าถึงบริการสาธารณะได้ (นิภาพรรณ เจนสันติกุล, 2566) ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการทบทวนสถานะองค์ความรู้ ช่องว่างขององค์

ความรู้ และองค์ความรู้ในเชิงของการจัดการจากผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องเพื่อร่วมวิเคราะห์ผลความเป็นไปได้ของการร่วมกันจัดทำบริการสาธารณะแบบไตรภาคี ซึ่งการศึกษานี้มีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้แก่ เป้าหมายที่ 3 สร้างหลักประกันการมีสุขภาพที่ดี และส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับทุกคนในทุกช่วงวัย เป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและระหว่างประเทศ เป้าหมายที่ 16 ส่งเสริมให้สังคมมีความเป็นปึกติสุข ไม่แบ่งแยก เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน มีการเข้าถึงความยุติธรรมโดยถ้วนหน้า และสร้างให้เกิดสถาบันอันเป็นที่พึงของส่วนรวม มีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับในทุกระดับ และเป้าหมายที่ 17 เสริมสร้างความเข้มแข็งในวิธีการปฏิบัติให้เกิดผลและสร้างพลังแห่งการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระดับสากลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งมุ่งเน้น People (มิติด้านสังคม) และ Partnership (มิติด้านหุ้นส่วนการพัฒนา)

สำหรับจังหวัดขอนแก่นถือเป็นจังหวัดใหญ่ที่มีอัตราการเติบโตของประชากร 2.09% ต่อปี นับได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีขนาดประชากรมากที่สุดอันดับ 4 ของประเทศ โดยตัวเลขอัตราการเติบโตของจังหวัดขอนแก่นถือว่าสูงมากหากเมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศที่มีการเติบโตของเมืองที่รวดเร็ว ซึ่งผลของการเติบโตของเมืองทำให้เกิดปัญหาภายในเมืองตามมา อาทิ ปัญหามลพิษ การจราจรติดขัด ปัญหาระบบขนส่งมวลชนความไม่เท่าเทียมกันในการเข้าถึงโอกาสทางสังคม ปัญหาการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยให้พัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับคนในจังหวัดขอนแก่น ทั้งที่จังหวัดขอนแก่นมีความพร้อมแต่ยังขาดการจัดการที่เป็นระบบ ลำพังเพียงงบประมาณจากภาครัฐที่มักเป็นการกระจายงบประมาณศูนย์ไม่เพียงพอสำหรับการแก้ไขปัญหาได้ (กฤษณะ สุระคณัย, พงษ์เมธี ไชยศรีหา และสัญญา เคนาภูมิ, 2564) “ความเป็นเมือง” ได้ขยายตัวออกไปนอกเขตเทศบาลนครขอนแก่น ถ้าหากนับรวมเอาเทศบาลเมืองศิลา เทศบาลตำบลบ้านเป็ด เทศบาลตำบลเมืองเก่า และเทศบาลตำบลพระลับ จนทำให้เมืองขอนแก่นมีประชากรกว่า 450,000 คน (บัวพันธ์ พรหมพักพิง, ยรรยงค์ อินทร์ม่วง และมนต์ชัย ผ่องศิริ, 2562) ซึ่งจากจำนวนประชากร ขนาดพื้นที่และการขยายตัวของเมืองต่างส่งผลให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดประสิทธิภาพเพราะการทำงานแยกส่วนตามพื้นที่ที่รับผิดชอบ และจากการศึกษาข้อมูล และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องยังไม่พบงานวิจัยที่ระบุถึงความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดทำบริการสาธารณะร่วมกัน

จากปัญหาข้างต้นเป็นที่มาของการศึกษาเรื่องความเป็นไปได้ในการร่วมกันจัดทำบริการสาธารณะแบบไตรภาคีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ไปกำหนดแนวทางการจัดทำบริการสาธารณะในรูปแบบที่หลากหลาย และรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง และลดข้อจำกัดด้านงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความเป็นไปได้ของการร่วมกันจัดทำบริการสาธารณะแบบไตรภาคีในมิติภารกิจของหน่วยงานภาครัฐ มิติศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมิติรูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น

การทบทวนวรรณกรรม

การจัดการร่วมระหว่างภาครัฐและเอกชนถือเป็นแนวทางการจัดการภาครัฐที่น่าหลักการแนวคิดของวิชาหรือศาสตร์ด้านการจัดการภาครัฐแนวใหม่ เช่น แนวคิดการตลาดภาครัฐ แนวคิดธรรมาภิบาล แนวคิดสถาบันแนวใหม่ แนวคิดตัวการ-ตัวแทน ทฤษฎีทางเลือกสาธารณะ เป็นต้น มาใช้ในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์และวิธีบริหารงานภาครัฐจากเดิมที่ให้ความสำคัญต่อทรัพยากรหรือปัจจัยนำเข้าและอาศัยกฎระเบียบเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานเพื่อให้การใช้จ่ายงบประมาณมีประสิทธิภาพ มาเป็นการปฏิรูประบบราชการในเชิงโครงสร้างและระบบการบริหาร โดยลดความเป็นทางการและลำดับขั้นของโครงสร้างเพื่อก่อให้เกิดความคล่องตัวในการทำงาน (Robinson, 2015; Barbier & Tenge, 2023; Gupta & Lamsal, 2023) และเป็นการเปิดโอกาสให้ภาคส่วนอื่นที่ไม่ใช่รัฐ เช่น รัฐวิสาหกิจ เอกชน เข้ามาทำงานร่วมกับภาครัฐโดยใช้การประสานความร่วมมือภายในเครือข่ายแทน เป็นไปตามหลักการที่ว่าภาครัฐดึงภาคเอกชนมาเป็นพันธมิตรที่ผูกพันกันด้วยสัญญาตามกลไกการทำงานแบบภาคเอกชน และการปรับระบบการทำงาน โดยเฉพาะในเรื่องงบประมาณ รัฐใช้วิธีการระดมการลงทุนจากภาคเอกชน รวมไปถึงการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรมและความเชี่ยวชาญ ทักษะเฉพาะด้านของบุคลากรภาคเอกชนมาใช้ในการดำเนินงาน การจัดการร่วมระหว่างภาครัฐและเอกชนตั้งแต่การออกแบบ การระดมทุน การก่อสร้าง การดำเนินหรือจัดให้บริการ การถือครองกรรมสิทธิ์ การบำรุงรักษาโครงการ การจัดการโอนทรัพย์สิน เป็นต้น

กระบวนกรเหล่านี้จะนำมาสู่รูปแบบความร่วมมือที่หลากหลาย อาทิ 1) รูปแบบการจัดการที่ภาครัฐให้สัมปทานแก่เอกชนในการลงทุน ก่อสร้าง และให้บริการ ไปจนกระทั่งสิ้นสุดสัญญาจึงโอนกรรมสิทธิ์คืนแก่รัฐ 2) รูปแบบการจัดการที่รัฐให้เอกชนร่วมดำเนินการตั้งแต่การออกแบบ ลงทุน ก่อสร้าง และรัฐให้สัมปทานเอกชนจัดการและให้บริการสาธารณะ เมื่อหมดสัญญาจะโอนกรรมสิทธิ์คืนรัฐ 3) รูปแบบการจัดการที่ภาครัฐให้เอกชนทำการลงทุน ก่อสร้างในสินค้าสาธารณะ เมื่อสร้างเสร็จภาครัฐจะรับซื้อและถ่ายโอนกรรมสิทธิ์การถือครองมาจากภาคเอกชน ให้ภาครัฐเป็นผู้ถือครองพร้อมกับรัฐทำการจัดการและให้บริการด้วยตนเอง และ 4) รูปแบบการจัดการที่ภาคเอกชนเป็นผู้ลงทุนออกแบบ ก่อสร้าง ดำเนินการ บำรุงรักษา ถือครองทรัพย์สิน และให้บริการ จากนั้นภาครัฐจะขอรับซื้อสินทรัพย์จากเอกชน แต่ไม่มีกำหนดระยะเวลาในการโอนย้ายทรัพย์สินให้รัฐ (บุรณจิตร์ แก้วศรีมล, 2562; สุภัทร ชูประดิษฐ์ และคณะ, 2562) ซึ่งการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐหรือความเป็นหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ถือเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสร้างผลผลิตของการบริการสาธารณะที่สำคัญทั้งในต่างประเทศรวมถึงประเทศไทย โดยเป็นรูปแบบการลงทุนที่อาศัยความรู้ ความเชี่ยวชาญจากภาคเอกชน การจัดสรรความเสี่ยงระหว่างกันอย่างเหมาะสม และเป็นการลดภาระทางการเงินในการจัดหาแหล่งเงินทุนของรัฐจากรูปแบบเดิมผ่านระบบงบประมาณและการกู้เพื่อมาพัฒนาโครงการ อาจกล่าวได้ว่า รูปแบบการลงทุนดังกล่าวเป็นการประสานความร่วมมือกันเพื่อให้บรรลุเป้าประสงค์สูงสุดของภาครัฐและภาคเอกชนไปพร้อมกัน (พลกฤต ประสิทธิ์ศิลป์ศิริ, 2560) ซึ่งประเทศไทยได้นำวิธีการจัดการร่วม

ระหว่างภาครัฐและเอกชนมาใช้ในการทำงานโดยใช้ชื่ออย่างเป็นทางการว่า “การให้ภาคเอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ” และได้ตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้เอกชนเข้าร่วมงานหรือดำเนินการในกิจการของรัฐ ขึ้นมาใน พ.ศ. 2535 และต่อมาปรับเป็น พระราชบัญญัติการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐ พ.ศ. 2556 ที่เปิดโอกาสให้ภาคเอกชนร่วมลงทุนในการกิจการด้านสาธารณูปโภคพื้นฐานของประเทศหลายอย่าง โดยเฉพาะ “รถไฟฟ้า” (บุรณจิตร แก้วศรีมล และสุมาลี วงษ์วิจิต, 2562) ทั้งนี้กฎหมายที่ให้การสนับสนุนระบบการให้เอกชนร่วมลงทุนในกิจการของรัฐของประเทศไทยยังปรากฏอยู่ในกฎหมายอื่นด้วยแต่ยังมีปัญหาและข้อจำกัดทางกฎหมายอยู่มาก อาทิ ปัญหาอำนาจทางกฎหมายในการบังคับใช้รูปแบบการให้การสนับสนุนโดยรัฐบาล ปัญหาความไม่สอดคล้องกับหลักการของกฎหมายการคลังสาธารณะและกรอบวินัยทางการเงินการคลัง ปัญหาความไม่สอดคล้องกับหลักการสากลของการให้การสนับสนุนโดยรัฐบาล ปัญหาการไม่มีวิธีการพิจารณาเลือกใช้รูปแบบการให้การสนับสนุนโดยรัฐบาลอย่างเหมาะสม เป็นต้น (พลกฤต ประสิทธิ์ศิลป์ศิริ, 2560)

ดังนั้นความร่วมมือกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อจัดบริการสาธารณะมีเป้าหมายสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพ ประสิทธิผล หรือยกระดับคุณภาพการบริการสาธารณะ และผลลัพธ์มากกว่าการที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งใดแห่งหนึ่งจัดทำเพียงลำพัง ซึ่งอาจเกิดขึ้นหลายรูปแบบตั้งแต่การจัดตั้งนิติบุคคลร่วมกันอย่างเป็นทางการ หรือ การจัดทำข้อตกลงหรือพันธะสัญญาระหว่างกัน หรือ เป็นลักษณะของความร่วมมือที่ไม่เป็นทางการ โดยการทำงานร่วมกันต้องมีการสื่อสารที่เปิดเผย การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน การแบ่งปันทรัพยากร และการสร้างความไว้วางใจ จะทำให้เกิดการขับเคลื่อนการเติบโตและความสามารถในการแข่งขันได้อย่างรวดเร็ว (อาทิตย์ ชาวคำ, รณชิต อภัยวาทีน และนิพัทธ์พนธ์ นันทะวงศ์, 2568) อาทิ งานวิจัยของชัชวรินทร์ ตันติเวชพาณิชย์ (2559) เรื่องความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อจัดการบริการสาธารณะกรณีศึกษา พื้นที่ภาคตะวันออก งานวิจัยของวรรณวิภา ไตลังคะ และคณะ (2565) เรื่องการจัดบริการสาธารณะแบบร่วมผลิตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และงานวิจัยของวสันต์ เหลืองประภัสร์, เกรียงชัย ปิงประวัติ และชาย ไชยชิต (2566) เรื่องการยกระดับการมีส่วนร่วมในการจัดบริการสาธารณะซึ่งต่างใช้แนวคิดกระบวนการทัศน์ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ คือ การบริหารแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการอธิบายให้เห็นถึงการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยงานวิจัยของวสันต์ เหลืองประภัสร์, เกรียงชัย ปิงประวัติ และชาย ไชยชิต (2566) ได้มีการกำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์ขอบเขตและรูปแบบการมีบทบาทของประชาชนในการร่วมการจัดบริการสาธารณะในความรับผิดชอบของหน่วยงานภาครัฐ ไว้ 3 ประการ คือ 1) เกณฑ์การวิเคราะห์ความเหมาะสมและความเป็นไปได้จากมิติภารกิจของหน่วยงานภาครัฐ 2) เกณฑ์การวิเคราะห์ความเหมาะสมและความเป็นไปได้จากมิติรูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน และ 3) เกณฑ์การวิเคราะห์ความเหมาะสมและความเป็นไปได้จากมิติศักยภาพและความพร้อมขององค์กรภาคประชาชน ซึ่งผู้วิจัยได้นำเกณฑ์การวิเคราะห์นี้มาปรับใช้เป็นกรอบสำหรับการวิจัยครั้งนี้โดยแบ่งความเป็นไปได้

ของการร่วมกันจัดทำบริการสาธารณะแบบไตรภาคี ใน 1) มิติภารกิจของหน่วยงานภาครัฐ 2) มิติศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 3) มิติรูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ออกแบบการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) (Creswell et al., 2007) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการโดยใช้การวิจัยเอกสารด้วยการทบทวนสถานภาพองค์ความรู้จากงานวิจัยและเอกสารต่าง ๆ โดยการศึกษาและประมวลองค์ความรู้ด้านการร่วมกันจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อยกระดับการมีส่วนร่วมและความเป็นหุ้นส่วน และการสังเคราะห์ประเด็นความเห็นและข้อเสนอจากการสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ปฏิบัติงานระดับท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับการบริการสาธารณะ ผู้วิจัยกำหนดรายละเอียด ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการคัดเลือกแบบเจาะจง แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) ผู้มีบทบาทในการบริการสาธารณะในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 6 คน มีการกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ 1.1) เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น 1.2) เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีผลงานโดดเด่นหรือเคยได้รับรางวัลจากหน่วยงานองค์กรต่าง ๆ ทั้งระดับชาติหรือนานาชาติที่เกี่ยวข้องกับการบริการสาธารณะหรือมีการบริหารจัดการที่ดีใน พ.ศ. 2567 1.3) มีความยินดีที่จะให้ข้อมูลวิจัยประกอบการวิจัยครั้งนี้ 2) ผู้เชี่ยวชาญ/นักวิชาการด้านนโยบายสาธารณะหรือด้านการคลังของท้องถิ่นหรือด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ให้ข้อมูลในกลุ่มนี้ จำนวน 3 คน มีการกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก คือ 2.1) เป็นผู้เชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์ด้านนโยบายสาธารณะหรือด้านการคลังของท้องถิ่นหรือด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่น้อยกว่า 5 ปี 2.2) เป็นผู้มีผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับด้านนโยบายสาธารณะหรือด้านการคลังของท้องถิ่นหรือด้านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับการเผยแพร่ตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดในการพิจารณาแต่งตั้งให้บุคคลดำรงตำแหน่งทางวิชาการอย่างน้อย 3 รายการ ในรอบ 5 ปีย้อนหลัง และ 2.3) มีความยินดีที่จะให้ข้อมูลวิจัยประกอบการวิจัยครั้งนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แนวทางการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการร่วมกันจัดทำบริการสาธารณะแบบไตรภาคีจำนวน 4 ประเด็น และทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยโดยผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐประศาสนศาสตร์จำนวน 3 คน ผลการหาค่าดัชนีความตรงรายข้อ (Item-Content Validity Index: I-CVI) ของแนวทางการสัมภาษณ์ โดยคิดจากอัตราส่วนของผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาเกี่ยวกับความเห็นว่าคุณค่าถามสอดคล้องกับเนื้อหาที่ต้องการวัด พบว่า แนวทางการสัมภาษณ์มีค่า I-CVI เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ

ในส่วนของการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการจัดกระทำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารและการสัมภาษณ์ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การจำแนกข้อมูล การจัดหมวดหมู่ข้อมูล การเปรียบเทียบข้อมูลเพื่อให้ข้อมูลมีความแม่นยำ น่าเชื่อถือ และป้องกันความผิดพลาด ผู้วิจัยมีการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลด้วยการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล เป็นการพิสูจน์ความถูกต้องของข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งที่มา โดยพิจารณา

แหล่งเวลา แหล่งสถานที่ และแหล่งบุคคล และทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย โดยการตีความให้เหตุผล
สร้างเป็นข้อสรุป (Liau, 2022)

ผลการวิจัย

1. ความเป็นไปได้ในการร่วมกันจัดทำบริการสาธารณะแบบไตรภาคีในมิติภารกิจของหน่วยงาน
ภาครัฐขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น พบว่า ในการจัดทำบริการสาธารณะขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่นมีกฎหมายหลายฉบับที่ได้กำหนดแนวทางการดำเนินการไว้ อาทิ กฎหมายว่าด้วยการ
จัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กฎหมายว่าด้วยการกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น ระเบียบกระทรวงมหาดไทยหรือหนังสือชกข้อหมแนวทางปฏิบัติของกระทรวงมหาดไทย
รวมถึงประกาศคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ก.ก.อ.) ซึ่งกฎหมายที่กล่าว
มาทั้งหมดมีการกำหนดแนวทางการความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยตนเอง หรือความ
ร่วมมือกับหน่วยงานของรัฐ หรือความร่วมมือกับเอกชนในการจัดทำบริการสาธารณะหรือกิจกรรมสาธารณะ
ในหลากหลายรูปแบบ เช่น 1) การว่าจ้าง (Out Sourcing) เช่น งานจ้างเหมาเอกชนเก็บขนและกำจัดขยะมูล
ฝอย 2) ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน (Public – Private Partnership-PPP) 3) สหการ
(Co-operative) 4) กิจการพาณิชย์และกิจการเพื่อสังคม (Local Public Enterprise and Social Enterprise)
5) การจัดบริการสาธารณะร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 6) การทำความตกลงร่วมมือกันจัดทำ
บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 7) การร่วมกับบุคคลอื่นโดยการก่อตั้งบริษัทจำกัดหรือ
ถือหุ้นในบริษัทจำกัด เช่น บริษัท กรุงเทพมหานคร จำกัด ซึ่งกรุงเทพมหานครเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ เป็นต้น
(ศุภลักษณ์ ปรานาคี, 2567) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า มีความเป็นไปได้ในการร่วมกัน
จัดทำบริการสาธารณะในมิติภารกิจของหน่วยงานภาครัฐ โดยมีลักษณะเป็นองค์ความร่วมมือที่ไม่เป็นนิติ
บุคคล เป็นลักษณะการทํานั้กข้อตกลงร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มักระบุสาระสำคัญอย่าง
ชัดเจน เช่น ขอบเขตความร่วมมือ โครงสร้าง และวิธีการบริการ ซึ่งความร่วมมือลักษณะนี้มีความยืดหยุ่นใน
การบริหาร ดังที่ระบุว่า

“ความร่วมมือดังกล่าวอาจมีการทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วน
ท้องถิ่นต่าง ๆ กับหน่วยงานของรัฐ โดยขึ้นอยู่กับว่าภารกิจต่าง ๆ จะเป็นภารกิจในลักษณะ
ใด ซึ่งการตกลงอาจเป็นไปในรูปแบบของ MOU การจัดหาผู้ทรงคุณวุฒิหรือวิทยากรที่มี
ความรู้ในด้านต่าง ๆ จากหลากหลายหน่วยงาน เช่น ด้านการดูแลสุขภาพอาจร่วมมือ
กับหน่วยงานในกระทรวงสาธารณสุข ด้านการท่องเที่ยว อาจร่วมมือกับกระทรวงการ
ท่องเที่ยวและกีฬา การจัดบริการสาธารณะในลักษณะนี้จึงมีความเป็นไปได้”

(คุณ ก, การสื่อสารส่วนบุคคล, 13 มิถุนายน 2568)

ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลยังมีความเห็นเพิ่มเติมว่า การมีส่วนร่วมของภาคเอกชนในส่วนงานอื่นในการจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถดำเนินการได้ ส่วนใหญ่จะเป็นโครงการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน ทางรถไฟ โรงพยาบาล โรงเรียน หรือ อาคารสำนักงานของหน่วยงานรัฐบาล ซึ่งจะต้องเป็นโครงการที่มีความน่าสนใจให้เอกชนเข้ามาลงทุน และเอกชนสามารถที่จะระดมทุนได้ในหลายรูปแบบ โดยเฉพาะการนำกระแสเงินสดที่คาดว่าจะได้รับในอนาคตเป็นสินทรัพย์ค้ำประกัน ผ่านนิติบุคคลเฉพาะกิจ (Special Purpose Vehicles: SPVs) ซึ่ง SPVs อาจจะเป็นการร่วมกันของหลายบริษัทหรือบริษัทเดียวก็ได้ โดยที่ SPVs จะสร้างขึ้นเพื่อจุดประสงค์เฉพาะกิจในการดำเนินงานของ PPP ในแต่ละโครงการเป็นลักษณะบริษัทเพื่อจัดบริการสาธารณะ (Joint venture company limited) โดยระบุว่า

“การมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ในการจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีความเป็นไปได้ในระดับปานกลางถึงสูง ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจของภาคเอกชน เช่น สิทธิประโยชน์ทางภาษี หรือภาพลักษณ์ขององค์กร การจัดทำบริการสาธารณะควรอยู่ในรูปแบบของ Public-Private Partnership (PPP) เช่น การจัดเก็บขยะ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว หรือการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลท้องถิ่น ซึ่งสามารถ ช่วยยกระดับคุณภาพบริการได้อย่างมาก”

(คุณ ข, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 มิถุนายน 2568)

ทั้งนี้ตัวอย่างโครงการที่เกิดขึ้นจากความร่วมมือของทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในจังหวัดขอนแก่น คือ โครงการรถไฟฟ้ารางเบา หรือ Light Rail Transit: LRT (ระยะที่ 1) เป็นโครงการพัฒนาเมืองขอนแก่นให้เป็นเมืองอัจฉริยะ (Smart City) ซึ่งเป็นโครงการด้านขนส่งมวลชน (Smart Mobility) ที่มีการจัดตั้งกองทุนโครงสร้างพื้นฐานจังหวัดขอนแก่น เพื่อลดภาระด้านงบประมาณของภาครัฐ ต่อมาในปี พ.ศ. 2560 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่นจำนวน 5 แห่ง ประกอบด้วย เทศบาลนครขอนแก่น เทศบาลเมืองศิลา เทศบาลตำบลสำราญ เทศบาลตำบลเมืองเก่า และเทศบาลตำบลท่าพระ ได้ร่วมกันจัดตั้ง บริษัท ขอนแก่นทรานซิท ซิสเต็ม จำกัด (KKTS) ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจของเทศบาลขึ้นเพื่อดำเนินโครงการระบบขนส่งสาธารณะ โดยได้รับเงินบริจาคเพื่อจัดตั้งบริษัท จากหอการค้าจังหวัดขอนแก่น และสภาอุตสาหกรรมจังหวัดขอนแก่น (จุริกรณ์ วลัยมนตรี และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวุธ, 2563) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มสัดส่วนรูปแบบการเดินทางในชีวิตประจำวันให้มีความสะดวกมากยิ่งขึ้น และเป็นการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการให้บริการในรูปแบบระบบขนส่งมวลชนของเมืองที่อยู่ในส่วนภูมิภาค พร้อมกับการพัฒนาเมืองโดยมีระบบขนส่งมวลชนเป็นตัวนำ (Transit Oriented Development) และเป็นโครงการต้นแบบของจังหวัดขอนแก่นในการจัดทำโครงการสาธิตูปโภคขนาดใหญ่ที่รวมทั้งระบบขนส่งมวลชน ทำให้ต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก ลำพังเพียงงบประมาณจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงไม่สามารถจัดทำโครงการในลักษณะนี้ได้ ซึ่งในกรณีของรถโดยสารส่วนบุคคลนั้น พบปัญหาสำคัญที่ทำให้ต้องยุติโครงการ คือ ปัญหาด้านงบประมาณที่รัฐบาลไม่มีงบประมาณที่จะจัดสรรให้ได้ จนกระทั่งมีกลุ่มเอกชนเข้ามาสนับสนุนในเรื่องของงบประมาณ แต่รถโดยสาร

ด่วนพิเศษก็ยังคงติดปัญหาในเรื่องของการระดมทุนจึงได้มีการปรับเปลี่ยนเป็นรถไฟฟ้ารางเบาโดยมีภาคเอกชนยังคงให้การสนับสนุนด้านงบประมาณในการบริหารจัดการโครงการและการวางแผนทางในการจัดหางบประมาณมาก่อนสร้างให้แล้วเสร็จ (ปิยะมาศ ทับพวง และอัครณัฐ วงศ์ปรีดี, 2565) ซึ่งจากการศึกษารายละเอียดของโครงการดังกล่าว พบว่า มีลักษณะการจัดทำบริการสาธารณะร่วมกันแบบไตรภาคี คือ มีภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เข้ามาร่วมกันจัดทำบริการสาธารณะด้านการขนส่ง ทั้งนี้ในขั้นตอนของการจัดตั้งบริษัทจำกัดดังกล่าวมีขั้นตอนที่ยุ่งยากและเกิดปัญหาความไม่ชัดเจนด้านกฎหมายบางประการ เช่น กฎเกณฑ์ในทางกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินการจัดตั้ง สถานภาพทางกฎหมาย ตลอดจนข้อจำกัดบางประการเกี่ยวกับการดำเนินงานของบริษัทขอนแก่น ทราฟฟิค ซิสเต็ม จำกัด โดยเฉพาะระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการเบิกค่าใช้จ่ายในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2562 (สร้อย มารู, 2565)

2. ความเป็นไปได้ในการร่วมกันจัดทำบริการสาธารณะแบบไตรภาคีในมิติศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภท มีการจัดบริการสาธารณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องดำเนินการมีสองประเภท คือ บริการสาธารณะระดับชาติซึ่งรัฐมอบหมายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการจัดทำและบริการสาธารณะซึ่งเป็นหน้าที่โดยตรงขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยมีกฎหมายแบ่งแยกหน้าที่และประเภทของบริการสาธารณะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภทจะเป็นผู้จัดทำ แบ่งได้เป็น 4 ประเภท คือ 1) บริการสาธารณะทางด้านสุขอนามัย 2) บริการสาธารณะทางด้านเศรษฐกิจ 3) บริการสาธารณะทางด้านสังคมและการศึกษา และ 4) บริการสาธารณะทางด้านวัฒนธรรม ทั้งนี้จะคำนึงถึงรายได้และศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากมีข้อจำกัดด้านงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรไม่เพียงพอกับปริมาณงานจริง จำนวนบุคลากรที่ต้องดำเนินการภายใต้กรอบมาตรา 35 ของพระราชบัญญัติระเบียบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่น ศักยภาพของบุคลากรและความไม่ชัดเจนในบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การบริการสาธารณะด้านการสุขาภิบาลน้ำเสีย เทศบาลนครขอนแก่นมีกลไกในการดำเนินงานกับเครือข่ายหน่วยงานภาครัฐและสถาบันการศึกษาในพื้นที่ ประกอบด้วย สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 10 ขอนแก่น และสถาบันแหล่งน้ำและสิ่งแวดล้อม คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีหน้าที่ในการสนับสนุนเทศบาลตรวจสอบและประเมินผลในกระบวนการทำงานของระบบบำบัดน้ำเสียของเทศบาล และนำผลดังกล่าวเสนอต่อผู้บริหารเพื่อกำหนดนโยบายและแนวทางในการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น จากข้อมูลพบว่าเทศบาลนครขอนแก่นกับหน่วยงานทั้งสองแห่งเป็นเครือข่ายที่เป็นทางการมีความร่วมมือกันในรูปแบบที่ชัดเจน (พรอนันต์ ทองสมบัติ และ ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม, 2563) สอดคล้องกับผู้ที่ให้ข้อมูลที่ว่า

“ในภาพรวมการดำเนินการจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ยังคงมีข้อจำกัดในด้านรายได้และทรัพยากรบุคคล โดยเฉพาะองค์กรที่มีขนาดเล็กหรืออยู่ในพื้นที่ชนบทซึ่งมีรายได้น้อย ทำให้ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมได้เต็มตามศักยภาพ การบริการ

บางประเภทจึงอยู่ในระดับเพียงพอเท่านั้น ไม่ถึงกับ “มีคุณภาพ” อย่างไรก็ตาม ในบางท้องถิ่นที่มีการบริหารจัดการที่ดี มีการวางแผนและใช้กลไกความร่วมมือกับภาคีเครือข่าย ก็สามารถยกระดับการให้บริการอยู่ในระดับมีคุณภาพดีมาก”

(คุณ ค, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 มิถุนายน 2568)

“ปัจจุบันท้องถิ่นได้รับการถ่ายโอนงานมามากขึ้น แต่งบประมาณสำหรับบางงานไม่ได้มีตามมาด้วย งบที่ได้รับมาและมีอยู่จึงต้องจัดสรรเฉลี่ยให้ตามความเหมาะสม และสมดุลกับรายได้ที่มี”

“ข้อจำกัดมาจากในส่วนของงบประมาณบุคลากรของเทศบาล เพราะการเปิดอัตรารับตำแหน่งบางอย่างจะทำให้เกินกรอบอัตรารายได้ของเทศบาลตามมาตรา 35 ทำให้ไม่สามารถเปิดอัตรารับเพิ่มได้ ในขณะที่เทศบาลต้องการบุคลากรเพิ่ม เพราะท้องถิ่นกำลังขับเคลื่อนในการพัฒนา”

(คุณ ง, การสื่อสารส่วนบุคคล, 3 กรกฎาคม 2568)

3. ความเป็นไปได้ในการร่วมกันจัดทำบริการสาธารณะแบบไตรภาคีในมิติรูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น พบว่า ผู้ให้ข้อมูลมีความเห็นสอดคล้องกันว่า ความเป็นไปได้ โดยเน้นส่งเสริมให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย วางแผน และจัดสรรทรัพยากร การร่วมออกแบบบริการสาธารณะ หน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชนทำงานยังสามารถร่วมกันในขั้นตอนการแสวงหาแนวทางปรับปรุง/เปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดบริการสาธารณะเพื่อให้มีคุณภาพสูง การร่วมจัดทำบริการสาธารณะแก่กลุ่มเป้าหมาย ร่วมกันปฏิบัติหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะให้แก่กลุ่มเป้าหมายตามแผนงานและแนวทางการปฏิบัติที่ได้วางไว้ร่วมกัน และร่วมกันในกระบวนการติดตามและประเมินผลการจัดบริการสาธารณะ ทั้งในมิติการประเมินคุณภาพและการประเมินผลลัพธ์ของภารกิจร่วมกันตั้งโจทย์สำหรับการติดตามและประเมินผลเพื่อค้นหาว่ากิจกรรมหรือการปฏิบัติในเรื่องใดที่ได้ผล และไม่ได้ผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้และเพราะเหตุใด/อย่างไรจึงเป็นเช่นนั้น ดังที่ระบุว่า

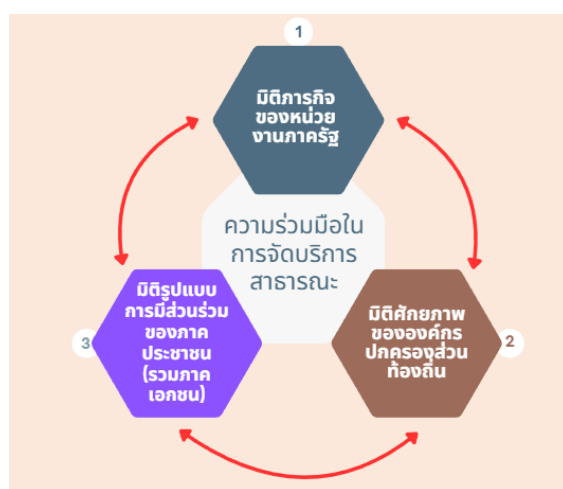
“การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการจัดทำบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ความเป็นไปได้อยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะในบริการสาธารณะที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตประจำวัน เช่น การดูแลพื้นที่สาธารณะ การจัดเวรดูแลความปลอดภัยในชุมชน การตั้งกลุ่มจิตอาสาหรือคณะกรรมการชุมชนควบคุมคุณภาพการให้บริการ ซึ่งรูปแบบ “ประชาธิปไตย” หรือการบริหารงานแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) จะเป็นแนวทางที่เหมาะสม”

“ภาคประชาชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สามารถดำเนินการได้ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมแบบมีโครงสร้าง เช่น การจัดเวทีประชาคม เวทีระดมความคิดเห็น

หรือเวทีสมัชชาท้องถิ่น ทั้งนี้ควรมีกระบวนการตั้งแต่การรับฟังความคิดเห็น การวางแผน ร่วมกัน ไปจนถึงการติดตามและประเมินผล ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนเกิดความเป็นเจ้าของ บริการ และส่งเสริมธรรมาภิบาลในท้องถิ่น”

(คุณ จ, การสื่อสารส่วนบุคคล, 22 มิถุนายน 2568)

ทั้งนี้ความเชื่อมโยงของความเป็นไปได้ในการร่วมกันจัดทำบริการสาธารณะแบบไตรภาคีในมิติภารกิจ ของหน่วยงานภาครัฐ มิติศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมิติรูปแบบการมีส่วนร่วมของภาค ประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น สามารถนำเสนอได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ความเชื่อมโยงของความเป็นไปได้ในการร่วมกันจัดทำบริการสาธารณะแบบไตรภาคี

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษา พบว่า มีความเป็นไปได้ของการร่วมกันจัดทำบริการสาธารณะแบบไตรภาคีในมิติ ภารกิจของหน่วยงานภาครัฐ มิติศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมิติรูปแบบการมีส่วนร่วมของภาค ประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น โดยในมิติภารกิจของหน่วยงานภาครัฐจะมีลักษณะ เป็นองค์กรความร่วมมือที่ไม่เป็นนิติบุคคล เป็นลักษณะการทํานานที่ข้อตกลงร่วมกันระหว่างองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นที่ระบุสาระสำคัญ เช่น ขอบเขตความร่วมมือ โครงสร้าง และวิธีการบริการ ซึ่งความร่วมมือ ลักษณะนี้มีความยืดหยุ่นในการบริหาร ทั้งนี้ Jamo & Yakasai (2017) ที่ระบุว่า รูปแบบการให้บริการแบบ ร่วมมือหรือ “หุ้นส่วน” เป็นการจัดทำข้อตกลงระหว่างรัฐบาลและองค์กรเอกชนในการให้บริการแก่ประชาชน ภายในกรอบเวลาและงบประมาณที่กำหนดสำหรับเป้าหมายเฉพาะ หุ้นส่วนนี้เกี่ยวข้องกับความร่วมมือ ระหว่างรัฐบาลและภาคเอกชนในการให้บริการเฉพาะอย่างแก่ประชาชนภายใต้ข้อตกลงที่กำหนด ข้อตกลง เหล่านี้ถูกจำกัดให้เหลือเพียงสัญญาที่เป็นทางการและถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งมีบทลงโทษ โดยบทลงโทษอาจ รวมถึงการระงับการจ่ายเงินหรือการบอกเลิกสัญญา รัฐบาลต้องมั่นใจว่ามีการบริหารจัดการงบประมาณ

สาธารณะอย่างเพียงพอเพื่อให้เกิดการส่งมอบบริการที่ดีขึ้นสอดคล้องกับ ชัชวรินทร์ ตันติเวทวณิช และวสันต์ เหลืองประภัสร์ (2562) ระบุว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยมีรูปแบบความร่วมมือด้วยการลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) เพื่อจัดตั้งองค์กรความร่วมมือในรูปแบบที่มีชนิตบุคคล ทั้งความร่วมมือของท้องถิ่นระดับล่างด้วยกัน และความร่วมมือระหว่างท้องถิ่นระดับบนและระดับล่าง เช่น ความร่วมมือเพื่อจัดตั้งศูนย์บรรเทาสาธารณภัย อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

ส่วนมิติศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้คำนึงถึงรายได้และศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณ จำนวนบุคลากร ศักยภาพของบุคลากร และความไม่ชัดเจนในบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สอดคล้องกับ Oakerson (1999) ที่ระบุว่า สินค้าสาธารณะและบริการสาธารณะของแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน เพราะระบบเศรษฐกิจในพื้นที่มีความแตกต่างกัน และมีรูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน ควรเน้นส่งเสริมให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมกำหนดเป้าหมาย วางแผนจัดสรรทรัพยากร ร่วมออกแบบบริการสาธารณะ ร่วมกันการแสวงหาแนวทางปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดบริการสาธารณะเพื่อให้มีคุณภาพสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนภูมิ นราธิกร, ศุภวัฒนากร วงศ์ธนสุ และกิตติบดี ไยพูล (2562) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่: กรณีเมืองขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า ตัวแบบการพัฒนาเมืองขอนแก่นโมเดล ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของภาคเอกชน ภาคประชาชน ภาคสถาบันการศึกษา ภาครัฐ และภาคประชาสังคมตลอดทั้งโครงการ โดยในช่วงเวลาที่ผ่านมา ภาคเอกชนและภาคประชาสังคมมีการจัดกิจกรรมเพื่อเผยแพร่โครงการต่อสาธารณะบ่อยครั้ง ทั้งผ่านการจัดกิจกรรมสานเสวนา ผ่านสื่อ และผ่านสถาบันการศึกษา อีกทั้งในกรณีของสถาบันการศึกษาที่ได้รับการสั่งการและงบประมาณจากสำนักงานนโยบายและแผนการขนส่งและจราจร (สนข.) ส่งผลให้ต้องมีการจัดกิจกรรมรับฟังความคิดเห็นของประชาชนขึ้น ทั้งนี้การส่งมอบบริการสาธารณะควรเป็นกระบวนการตอบสนองความต้องการของประชาชนผ่านกระบวนการที่รวดเร็วและมีประสิทธิภาพที่เกิดขึ้นจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างประชาชนและรัฐบาลที่นำไปสู่การสร้างมูลค่า เนื่องจากการส่งมอบบริการสาธารณะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้กำหนดนโยบาย ผู้ให้บริการ และประชาชน จึงครอบคลุมบริการทางสังคม (การศึกษาขั้นพื้นฐานและบริการสุขภาพขั้นพื้นฐาน) โครงสร้างพื้นฐาน (น้ำ สุขาภิบาล ถนน และสะพาน) และบริการที่ส่งเสริมความปลอดภัยส่วนบุคคล (กระบวนการยุติธรรม ตำรวจ ฯลฯ) (Ndukwe et al., 2023) ซึ่งรูปแบบการให้บริการสาธารณะประชาชน ควรให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ โดย Angahar (2013) อธิบายว่าการให้บริการ หมายถึง การจัดหาสินค้าหรือบริการสาธารณะที่ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน รวมถึงการจัดหาสาธารณูปโภค ความมั่นคง โครงการพัฒนาเศรษฐกิจ และการบังคับใช้กฎหมาย เป็นต้น สอดคล้องกับ Kayoed, Sunday & Silas (2013) ที่กำหนดให้การส่งมอบบริการ หมายถึง สินค้าและบริการที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ที่รัฐบาลจัดหาให้เพื่อปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน (Dike, 2019)

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ควรมีการทบทวนระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการเบิกค่าใช้จ่ายในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2562 เพื่อลดข้อจำกัดด้านการเบิกจ่ายและการร่วมกันจัดบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีอาณาเขตใกล้เคียงกัน ควรมีการกำหนดแนวทางการร่วมกันจัดทำบริการสาธารณะแบบไตรภาคีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่นให้มีความชัดเจน เป็นรูปธรรม และส่งเสริมประสิทธิภาพของการให้บริการสาธารณะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรใช้วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาประยุกต์ใช้เพื่อสนับสนุนให้เกิดการดำเนินงานตามข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ข้อที่ 2 ที่จะช่วยให้เห็นรูปธรรมของการขับเคลื่อนเชิงพื้นที่ในการร่วมกันจัดทำบริการสาธารณะแบบไตรภาคีในมิติภารกิจของหน่วยงานภาครัฐ มิติดังกล่าวขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และมีรูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่นได้อย่างชัดเจน

2. ควรมีการขยายพื้นที่การศึกษาวิจัยในประเด็นการร่วมกันจัดทำบริการสาธารณะให้ครอบคลุมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งในจังหวัดขอนแก่น รวมถึงจังหวัดใกล้เคียงด้วย

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงมหาดไทย กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2568). *สรุปข้อมูล อบท. ทั่วประเทศ ข้อมูลอัปเดตเมื่อวันที่ 4/10/2568*. <https://nlc.dla.go.th/public/orgInfo01.do>

กฤษณะ สุระดณัย, พงษ์เมธี ไชยศรีหา และสัญญา เคนาภูมิ. (2564). แนวนโยบายการขับเคลื่อนเทศบาลนครขอนแก่นสู่ความเป็นเมืองทันสมัย. *Journal of Social Science and Buddhist Anthropology*, 6(3), 319-333.

จุรีภรณ์ วาลย์มนตรี และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวิสุ. (2563). ตัวแสดงในการสร้างความร่วมมือพัฒนาเมืองขอนแก่นอัจฉริยะ. *วารสารการบริหารปกครอง*, 9(1), 263-303.

ชัชวินธ์ ตันติเวชพาณิชย์ และวสันต์ เหลืองประภัสร์. (2562). ศึกษาเปรียบเทียบความร่วมมือและการบูรณาการท้องถิ่นในต่างประเทศ: แนวทางการพัฒนาท้องถิ่นในประเทศไทย. *วารสารผู้ตรวจการแผ่นดิน*, 12(1), 47-72.

ชัชวินธ์ ตันติเวชพาณิชย์. (2559). *ความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อจัดการบริการสาธารณะกรณีศึกษา พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ธนภูมิ นราธิปกร, ศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวุธ และกิตติบดี ไยพูล. (2562). การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่: กรณีเมืองขอนแก่น. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 17(2), 23-45.
- นิภาพรรณ เจนสันติกุล. (2566). นวัตกรรมจัดการภาครัฐกับกระบวนการทัศน์ทางรัฐประศาสนศาสตร์: การทบทวนองค์ความรู้และประเภทของนวัตกรรม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มจร วิทยาเขตอีสาน*, 4(1), 63-77.
- บัญชา สัมพันธ์ และคณะ. (2561). การจัดการบริการสาธารณะขั้นพื้นฐานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็ก (รายงานการวิจัย). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- บัวพันธ์ พรหมพักพิง, ยรรยงค์ อินทร์ม่วง และมนต์ชัย ผ่องศิริ. (2562). เมืองขอนแก่น การเติบโต ความท้าทาย และโอกาส. สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.
- บุรณจิตร แก้วศรีมิล และสุมาลี วงษ์วิจิต. (2562). รูปแบบการร่วมลงทุนของภาคเอกชนในกิจการของรัฐในกิจการรถไฟฟ้ามหานครบีทีเอสและเอ็มอาร์ทีที่ส่งผลต่อสิทธิประโยชน์ของผู้รับบริการและผู้ให้บริการและความคุ้มค่าต่อรัฐ. *วารสารสารสนเทศ*, 18(1), 25-39.
- บุรณจิตร แก้วศรีมิล. (2562). การจัดการร่วมระหว่างภาครัฐและเอกชนในระบบรถไฟฟ้าขนส่งของไทย. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 38(6), 32-43.
- ปิยะมาศ ทัฒนกุล และอัชฌาธิ์ วงศ์ปรีดี. (2565). ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชนในการพัฒนาเมืองขอนแก่นสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ: ศึกษากรณีโครงการการก่อสร้างรถไฟฟ้ารางเบา. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์*, 16(2), 137-154.
- พรอนันต์ ทองสมบัติ และศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม. (2563). กลไกการบริหารจัดการด้านการสุขภาพของเทศบาลนครขอนแก่น. *Journal of Modern Learning Development*, 5(4), 1-13.
- พลกฤต ประสิทธิ์ศิลป์ศิริ. (2560). การให้การสนับสนุนโดยรัฐบาลเพื่อส่งเสริมบทบาทของภาคเอกชนในการร่วมลงทุนในกิจการของรัฐของประเทศไทย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พีรพงศ์ กนกเลิศวงศ์ และธนสุวิทย์ ทับทิมรุ่งโรจน์. (2563). ปัจจัยที่มีผลต่อการบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดนนทบุรี. *วารสาร มจร.บุรีรัมย์*, 5(1), 109-121.
- วรรณธร วรรณ. (2567). การบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย: อำนาจและหน้าที่รูปแบบ และประเด็นปัญหา. *วารสารราชภัฏสุรินทร์วิชาการ*, 2(1), 105-120.
- วรรณวิภา ไตรรงค์ และคณะ. (2565). การจัดการบริการสาธารณะแบบร่วมผลิตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี*, 14(1), 353-366.
- วสันต์ เหลืองประภัสร์, เกรียงชัย ปิงประวัต และชาย ไซยชิต. (2566). การยกระดับการมีส่วนร่วมในการจัดการบริการสาธารณะ. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 21(3), 72-101.

- ศุภลักษณ์ ปรานนาดี. (2567). สหการ: รูปแบบความร่วมมือ เพื่อจัดทำบริการสาธารณะของ อบท.
<https://www.senate.go.th/view/386/News/%E0%B8%88%E0%B8%B1%E0%B8%B1%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%A3%E0%B8%B2Issue/132/TH-TH>
- สร้อย มารู. (2565). การจัดทำบริการสาธารณะโดยวิสาหกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น [วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2559). รายงานการติดตามผล
การดำเนินงานรูปแบบความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะ.
<https://www.kpp-local.go.th/files/order/20160628144603ujzfv.pdf>
- สุภัทร ชูประดิษฐ์ และคณะ. (2562). แนวคิดการสร้างภาคีหุ้นส่วนระหว่างภาครัฐกับเอกชนเพื่อยกระดับการ
ให้บริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารวิชาการ สถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ*,
5(1), 469-483.
- อาทิตย์ ชาวคำ, รณชิต อภัยวาทีน และนิพัทธ์พนธ์ นันทะวงศ์. (2568). แนวทางการส่งเสริมสมรรถนะการ
ทำงานในอนาคตสำหรับผู้เรียนในโลกยุคแห่งนวัตกรรม. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม*, 15(2), 125-140.
- Angahar, P. A. (2013). The impact of existing inter-governmental financial relations on
effective service delivery at the grassroots in Nigeria. *International Journal of
Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences*, 3(1), 112-118.
- Barbier, L. & Tenengeh, R.K. (2023). Literature Review of Public Administration and Good
Governance from 1890 to 2023. *Jurnal Transformativ*, 9(1), 43-65.
- Creswell et al., (2007). Qualitative Research Designs: Selection and Implementation. *The
Counseling Psychologist*, 35(2), 236-254.
- Dike, E.E. (2019). The New Public Administration and Service Delivery in Public Organizations
in Nigeria. *International Journal of Academic Multidisciplinary Research*, 3(4), 22-27.
- Gupta, A. K. & Lamsal, B. P. (2023). From traditional to innovative public service: A review of
paradigm shifts. *Public Administration Issue*, 6(Electronic edition), 137-156.
- Jamo, I.A. & Yakasai, D. (2017). *Local Government (LG) and the Challenges of Service
Delivery in Nigeria: Exploring the Alternatives*. Ahmadu Bello University.
- Kayoed, A., Sunday, O.A. & Silas, F.A. (2013). Corruption and service delivery: The case of
Nigerian public service. *Wudpecker Journal of Public Administration*, 1(1), 001-006.
- Liau. T.T. (2022). Content Analysis and Its Application with Dynamic Online Content: A Case
Study. *Jurnal Teknik Industri*, 24(2), 105-115.

- Ndukwe, C., Nwakamma, M.C., Edeh, J.N., Nwokwu, B.N. & Nwuzor, C.I. (2023). New Public Service Approach to Public Administration and Service Delivery in Nigeria: Issues & Prospects. *South East Journal of Political Science*, 9(2), 148-168.
- Oakerson, R.J. (1999). *Governing Local Public Economies*. ICS Press.
- Robinson, M. (2015). *From Old Public Administration to the New Public Service, Implications for Public Sector Reform in Developing Countries*. UNDP Global Centre for Public Service Excellence.

ผลของคุณภาพบริการที่มีต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการในแผนก ผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลวชิรพยาบาล กรุงเทพมหานคร

ธนากร ประเคนคชา¹ และ ณัฏฐพัชร มณีโรจน์^{2*}

¹นิสิตหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

^{2*}อาจารย์ที่ปรึกษา ภาควิชาบริหารธุรกิจ คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

*Corresponding author e-mail: manirochana@gmail.com

Received: 4/01/2025, Revised: 31/01/2025, Accepted: 4/02/2025

บทคัดย่อ

การให้บริการทางการแพทย์ในแผนกผู้ป่วยนอกจำเป็นต้องตอบสนองต่อความคาดหวังที่หลากหลายของผู้รับบริการ ส่งผลให้คุณภาพบริการเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้ป่วย การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับคุณภาพบริการและความพึงพอใจของผู้รับบริการ และ 2) ศึกษาคุณภาพบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการในแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลวชิรพยาบาล กรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล คุณภาพบริการ และความพึงพอใจของผู้รับบริการ กลุ่มตัวอย่างคือผู้เข้ารับบริการในแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลวชิรพยาบาล กรุงเทพมหานคร จำนวน 384 คน ได้มาจากการสุ่มกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Krejcie และ Morgan (1970)

ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณภาพบริการโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56, S.D. = 0.51$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านความน่าเชื่อถือ รองลงมา คือ ด้านการสร้าง ความมั่นใจและด้านการตอบสนอง ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งหมด ขณะที่ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด แต่อยู่ในระดับมาก และ 2) ความพึงพอใจของผู้รับบริการแผนกผู้ป่วยนอกอยู่ในระดับมาก โดยคุณภาพบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจมากที่สุดคือ ด้านความเห็นอกเห็นใจ (X_5) รองลงมาคือ ด้านการสร้าง ความมั่นใจ (X_4) ด้านการตอบสนอง (X_3) และด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ (X_1) ส่วนด้านความน่าเชื่อถือ (X_2) ไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลวชิรพยาบาล กรุงเทพมหานคร

คำสำคัญ: คุณภาพบริการ ความพึงพอใจของผู้ป่วย แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลวชิรพยาบาล

Service Quality as a Predictor of Patient Satisfaction in the Outpatient

Department at Vajira Hospital, Bangkok

Thanakorn Prakenkacha¹ and Nattapat Manirochana^{2*}

¹Student, Master of Business Administration Program,

Faculty of Business Administration for Society, Srinakharinwirot University

^{2*}Advisor, Department of Business Administration,

Faculty of Business Administration for Society, Srinakharinwirot University

Abstract

Outpatient Department (OPD) medical services must address patients' diverse expectations and needs, with service quality serving as a primary determinant of patient satisfaction. This quantitative study examines the level of service quality and patient satisfaction and determines which aspects of service quality influence patient satisfaction in the OPD at Vajira Hospital, Bangkok. Data were collected using a questionnaire comprising three parts: demographic information, service quality, and patient satisfaction. The sample comprised 384 OPD patients, determined using the Krejcie and Morgan (1970) formula.

Overall service quality was rated at the highest level ($M = 4.60$, $SD = 0.51$). Among the service quality dimensions, 'Reliability' had the highest mean score, followed by 'Assurance' and 'Responsiveness', all rated at the highest level. Although 'Tangibles' had the lowest mean score, it remained in the high category. Patient satisfaction was also rated at a high level. 'Empathy' was the strongest predictor of patient satisfaction, followed by 'Assurance', 'Responsiveness', and 'Tangibles'. 'Reliability', however, was not a significant predictor of patient satisfaction.

Keywords: service quality, patient satisfaction, outpatient department, Vajira Hospital

บทนำ

การให้บริการทางการแพทย์ในแผนกผู้ป่วยนอกมีบทบาทสำคัญต่อระบบสาธารณสุข เนื่องจากเป็นจุดให้บริการหลักที่ประชาชนเข้าถึงบริการสุขภาพในชีวิตประจำวัน โรงพยาบาลวชิรพยาบาล กรุงเทพมหานคร ซึ่งอยู่ในสังกัดมหาวิทยาลัยวชิราทราช ภายใต้การกำกับดูแลของกรุงเทพมหานคร เป็นโรงพยาบาลภาครัฐขนาดใหญ่ที่มีผู้เข้ารับบริการแผนกผู้ป่วยนอกจำนวนมาก โดยในปี พ.ศ. 2567 มีผู้มาใช้บริการมากกว่า 1,123,000 คน สะท้อนถึงภาระงานและบทบาทสำคัญในการดูแลสุขภาพประชาชนในเขตเมือง (มหาวิทยาลัยวชิราทราช, 2567) ปริมาณผู้รับบริการที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องก่อให้เกิดความท้าทายในการบริหารจัดการบริการ ทั้งด้านความแออัด ระยะเวลารอคอย และการใช้ทรัพยากรอย่างจำกัด สถานการณ์ดังกล่าวทำให้การยกระดับคุณภาพบริการกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่โรงพยาบาลต้องให้ความสำคัญ เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการและความคาดหวังของผู้รับบริการได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ

ในมุมมองทางวิชาการ ความพึงพอใจของผู้รับบริการถือเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่สะท้อนคุณภาพและประสิทธิผลของการให้บริการด้านสาธารณสุข เนื่องจากผู้รับบริการจะประเมินประสบการณ์จากทั้งกระบวนการให้บริการและปฏิสัมพันธ์กับบุคลากรทางการแพทย์ (Cullen, 2001) แนวคิดคุณภาพบริการตามกรอบ SERVQUAL ของ Parasuraman, Zeithaml & Berry (1988) อธิบายว่าคุณภาพบริการเกิดจากการเปรียบเทียบระหว่างความคาดหวังก่อนรับบริการกับการรับรู้คุณภาพบริการที่ได้รับจริง โดยประกอบด้วยมิติด้านความเป็นรูปธรรมของบริการ ความน่าเชื่อถือ การตอบสนอง การสร้างความมั่นใจ และความเห็นอกเห็นใจ แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับลักษณะการให้บริการด้านสาธารณสุขซึ่งมีความซับซ้อน ไม่สามารถจับต้องได้ และต้องอาศัยปฏิสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่างผู้ให้บริการและผู้รับบริการ (Donabedian, 2003) การประเมินคุณภาพบริการจากมุมมองของผู้รับบริการจึงเป็นแนวทางสำคัญในการทำความเข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจอย่างแท้จริง

จากเหตุผลดังกล่าว การศึกษาผลของคุณภาพบริการที่มีต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการในแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลวชิรพยาบาล กรุงเทพมหานคร จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติการ ในเชิงวิชาการ งานวิจัยนี้ช่วยยืนยันความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างมิติของคุณภาพบริการและความพึงพอใจของผู้รับบริการในบริบทของโรงพยาบาลภาครัฐในเขตเมืองใหญ่ ซึ่งยังมีงานวิจัยเชิงประจักษ์ในบริบทเฉพาะนี้ไม่มากนัก ขณะที่ในเชิงปฏิบัติการ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ในการวางแผน กำหนดนโยบาย และปรับปรุงการให้บริการของแผนกผู้ป่วยนอก ทั้งด้านการพัฒนาบุคลากร การออกแบบกระบวนการให้บริการ และการจัดการสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อยกระดับคุณภาพบริการให้สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้รับบริการ อันจะนำไปสู่การเพิ่มความพึงพอใจ ความเชื่อมั่น และภาพลักษณ์ที่ดีของโรงพยาบาลอย่างยั่งยืน (Kotler, 2000; Zeithaml & Berry, 2000)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพบริการและความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลศิริพยาบาล กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาคุณภาพบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลศิริพยาบาล กรุงเทพมหานคร

สมมติฐาน

การวิจัยเพื่อทดสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างคุณภาพบริการและความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลศิริพยาบาล กรุงเทพมหานคร ได้ดังนี้

H1: ความเป็นรูปธรรมของบริการส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลศิริพยาบาล กรุงเทพมหานคร

H2: ความน่าเชื่อถือในการให้บริการส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลศิริพยาบาล กรุงเทพมหานคร

H3: การตอบสนองต่อความต้องการบริการส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลศิริพยาบาล กรุงเทพมหานคร

H4: การสร้างความมั่นใจแก่ผู้ใช้บริการส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลศิริพยาบาล กรุงเทพมหานคร

H5: ความเห็นอกเห็นใจส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลศิริพยาบาล กรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

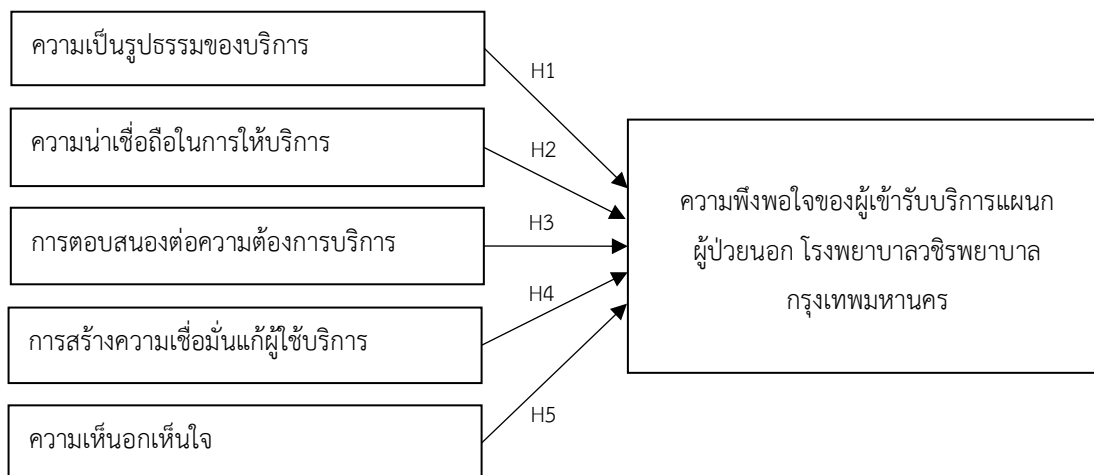
คุณภาพบริการเป็นแนวคิดสำคัญในการอธิบายการรับรู้และการประเมินประสบการณ์ของผู้รับบริการ โดยเฉพาะในภาคบริการสุขภาพซึ่งมีลักษณะเฉพาะด้านความเสี่ยง ความไม่แน่นอน และความคาดหวังด้านความปลอดภัยของผู้ป่วย Parasuraman, Zeithaml & Berry (1988) เสนอกรอบแนวคิด SERVQUAL ซึ่งอธิบายว่าคุณภาพบริการเกิดจากการเปรียบเทียบระหว่างการรับรู้ผลการบริการที่ได้รับกับความคาดหวังของผู้รับบริการก่อนเข้ารับบริการ กรอบแนวคิดดังกล่าวประกอบด้วย 5 มิติ ได้แก่ ความเป็นรูปธรรมของบริการ (Tangibles) ความน่าเชื่อถือในการให้บริการ (Reliability) การตอบสนองต่อความต้องการบริการ (Responsiveness) การสร้างความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ (Assurance) และความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) ซึ่งสะท้อนทั้งมิติทางกายภาพ กระบวนการให้บริการและปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับผู้รับบริการ งานวิจัยในบริบทโรงพยาบาลชี้ให้เห็นว่า ผู้ป่วยส่วนใหญ่มักประเมินคุณภาพบริการจากประสบการณ์โดยรวมมากกว่าผลลัพธ์ทางการแพทย์เพียงอย่างเดียวทำให้คุณภาพบริการกลายเป็นกลไกสำคัญ

ที่เชื่อมโยงการดำเนินงานของโรงพยาบาลกับการรับรู้คุณค่าและทัศนคติของผู้ป่วย (Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L., 1988)

ส่วนแนวคิดความคาดหวังของผู้รับบริการเป็นพื้นฐานสำคัญในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพบริการและความพึงพอใจ Kotler (2000) อธิบายว่าคุณภาพบริการเป็นปัจจัยเชิงกลยุทธ์ที่องค์กรบริการใช้สร้างความแตกต่างและความได้เปรียบทางการแข่งขัน (Competitive Advantage) ผู้รับบริการจะประเมินคุณภาพบริการโดยเปรียบเทียบประสบการณ์ที่ได้รับกับความคาดหวังที่ก่อตัวจากประสบการณ์ในอดีต การสื่อสารแบบปากต่อปาก และการประชาสัมพันธ์ของโรงพยาบาล Zeithaml & Berry (2000) รวมถึง Lovelock & Wright (1999) ได้ขยายแนวคิดดังกล่าวผ่านกรอบ “Zone of Tolerance” ซึ่งอธิบายว่าผู้รับบริการมีช่วงการยอมรับผลการบริการที่แตกต่างกัน ตั้งแต่ระดับบริการที่คาดหวังว่าจะได้รับ (Desired Service) ไปจนถึงระดับขั้นต่ำที่ยอมรับได้ (Adequate Service) แนวคิดนี้สะท้อนว่าการรับรู้คุณภาพบริการในแต่ละมิติของ SERVQUAL อาจส่งผลต่อความพึงพอใจในระดับที่ไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับบริบท ประสบการณ์ และลักษณะเฉพาะของผู้รับบริการในแต่ละองค์กรบริการ

ความพึงพอใจของผู้รับบริการถือเป็นผลลัพธ์เชิงทัศนคติที่สะท้อนการประเมินคุณภาพบริการในภาพรวม Cullen (2001) ให้นิยามความพึงพอใจว่าเป็นการรับรู้ทั้งระยะสั้นและระยะยาวของบุคคลต่อคุณภาพบริการซึ่งครอบคลุมทั้งมิติแคบ เช่น ความรับผิดชอบ ความน่าเชื่อถือและความเอาใจใส่ของผู้ให้บริการและมิติภาพรวมที่เกิดจากประสบการณ์บริการทั้งหมด งานวิจัยด้านการตลาดบริการและบริการสุขภาพจำนวนมากพบว่า ความพึงพอใจของผู้รับบริการ หรือผู้ป่วยเป็นผลลัพธ์โดยตรงของการรับรู้คุณภาพบริการและมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในอนาคต เช่น ความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำ ความไว้วางใจและภาพลักษณ์องค์กร (Parasuraman, Zeithaml, & Berry, 1988; Kotler, 2000) ด้วยเหตุนี้ ความพึงพอใจจึงถูกนำมาใช้เป็นตัวแปรตามที่สะท้อนประสิทธิภาพของการบริหารคุณภาพบริการในองค์กรบริการสุขภาพอย่างแพร่หลายในงานวิจัยเชิงปริมาณระดับนานาชาติ

จากกรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีดังกล่าวสามารถอธิบายความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างคุณภาพบริการและความพึงพอใจของผู้รับบริการได้อย่างเป็นระบบ โดยคุณภาพบริการทั้ง 5 มิติ ได้แก่ ความเป็นรูปธรรมของบริการ ความน่าเชื่อถือในการให้บริการ การตอบสนองต่อความต้องการบริการ การสร้างความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ และความเห็นอกเห็นใจ เหล่านี้ทำหน้าที่เป็นตัวแปรต้นที่ส่งผลต่อการรับรู้และการประเมินประสบการณ์บริการของผู้ป่วยซึ่งสะท้อนออกมาในรูปของความพึงพอใจในฐานะตัวแปรตาม การนำกรอบ SERVQUAL มาใช้ร่วมกับการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อใช้ทดสอบปัจจัยบางประการของคุณภาพบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลวชิรพยาบาล กรุงเทพมหานคร ความสัมพันธ์ดังกล่าวถูกสังเคราะห์และนำเสนอในรูปของกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมและกรอบแนวคิดการวิจัยที่อาศัยแนวคิดคุณภาพบริการตามโมเดล SERVQUAL ซึ่งประกอบด้วย 5 มิติ ได้แก่ ความเป็นรูปธรรมของบริการ ความน่าเชื่อถือในการให้บริการ การตอบสนองต่อความต้องการบริการ การสร้างความมั่นใจแก่ผู้ใช้บริการ และความเห็นอกเห็นใจ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่างวิจัยและการกำหนดตัวอย่างวิจัย

1.1 ประชากรเป็นผู้เข้ารับบริการด้านสุขภาพชาวไทย อายุ 18 ปีขึ้นไปในแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลวชิรพยาบาล กรุงเทพมหานคร โดยเป็นประชากรที่ไม่ทราบจำนวนแน่นอน

1.2 ตัวอย่างวิจัยและการกำหนดจำนวนตัวอย่างวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดจำนวนตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Krejcie & Morgan (1970) แบบไม่ทราบจำนวนประชากรในการคำนวณขนาดตัวอย่างตัวอย่าง โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ค่าความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ร้อยละ 5 เมื่อแทนค่าในสูตรแล้วได้จำนวนตัวอย่างขั้นต่ำที่ต้องใช้มีจำนวนทั้งสิ้น 384 ตัวอย่าง

1.3 การเลือกกลุ่มตัวอย่างวิจัย ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) โดยเก็บข้อมูลจากผู้เข้ารับบริการในแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลวชิรพยาบาล กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นผู้รับบริการที่สมัครใจและความเต็มใจในการตอบแบบสอบถามในการวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการวิจัย แบ่งเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล มีตัวแปรวัดจำนวน 5 ตัวแปร ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ สิทธิประกันสุขภาพ และการเข้ารับบริการ โดยลักษณะของข้อคำถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 ข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นในด้านคุณภาพบริการ มีตัวแปรวัดจำนวน 5 ตัวแปร ประกอบด้วย ความเป็นรูปธรรมของบริการ ความน่าเชื่อถือในการให้บริการ การตอบสนองต่อความต้องการบริการ การสร้างความมั่นใจแก่ผู้ใช้บริการ และความเห็นอกเห็นใจ โดยข้อคำถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของ Likert (1932) ซึ่งกำหนดคำตอบเป็น 5 ระดับ เรียงลำดับจากน้อยที่สุดไปหามากที่สุด 5 หมายถึง ท่านเห็นด้วยมากที่สุด และ 1 หมายถึง ท่านเห็นด้วยน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 ข้อคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการ โดยข้อคำถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า ตามแบบของ Likert (1932) ซึ่งกำหนดคำตอบเป็น 5 ระดับ เรียงลำดับจากน้อยที่สุดไปหามากที่สุด 5 หมายถึง ท่านเห็นด้วยมากที่สุด และ 1 หมายถึง ท่านเห็นด้วยน้อยที่สุด

2.2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ข้อคำถามที่ใช้ในการวิจัยสร้างจากคำนิยามศัพท์เฉพาะให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ราย ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาด้วยดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและจุดมุ่งหมายที่ต้องการวัด (Index of Item Objective Congruence: IOC) โดยข้อคำถามทั้งหมดมีค่าความสอดคล้องอยู่ที่ 0.72 ซึ่งผ่านเกณฑ์ 0.50 ($IOC \geq 0.50$) (บุญชม ศรีสะอาด, 2554) และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับกลุ่มตัวอย่างวิจัยที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 ตัวอย่างวิจัย เพื่อตรวจสอบความเที่ยงด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient Method) พบว่า ค่า Cronbach's Alpha ที่ได้จากการวิเคราะห์ คือ 0.78 ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับดี (Cronbach's $\alpha > 0.60$) (Nunnally & Almand, 1982; Cronbach, 1990)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google Forms พร้อมจัดทำคิวอาร์โค้ดเพื่ออำนวยความสะดวกแก่กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้รับอนุญาตและการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากโรงพยาบาลศิริพยาบาล กรุงเทพมหานคร (COA no. 188/E) การเก็บข้อมูลดำเนินการในแผนกผู้ป่วยนอกในวันและเวลาราชการ โดยประชาสัมพันธ์คิวอาร์โค้ดและชี้แจงวัตถุประสงค์ สิทธิ และการรักษาความลับแก่ผู้เข้าร่วมการวิจัย ซึ่งเข้าร่วมด้วยความสมัครใจและสามารถยุติการตอบแบบสอบถามได้ทุกเมื่อ ผู้วิจัยติดตามและตรวจสอบข้อมูลอย่างต่อเนื่องจนได้กลุ่มตัวอย่างครบตามเกณฑ์ขั้นต่ำ 384 คน ก่อนปิดแบบสอบถามและตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ทางสถิติ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการคำนวณทางคอมพิวเตอร์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ SPSS for Windows

4.1 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean: $\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: $S.D.$) โดยเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2560) โดยแบ่งระดับความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ คือ ค่าเฉลี่ยช่วง 4.21–5.00

= มากที่สุด ค่าเฉลี่ยช่วง 3.41–4.20 = มาก ค่าเฉลี่ยช่วง 2.61–3.40 = ปานกลาง ค่าเฉลี่ยช่วง 1.81–2.60 = น้อย และค่าเฉลี่ยช่วง 1.00–1.80 = น้อยที่สุด ส่วนการแปลผลส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานใช้เพื่อพิจารณาความแตกต่างของความคิดเห็น โดยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: *S.D.*) น้อยกว่า 1.00 หมายถึงความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างมีความคล้ายคลึงกัน

4.2 การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression Analysis: *MRA*) โดยการตีความขนาดของความสัมพันธ์ในงานวิจัยนี้ใช้เกณฑ์การตีความของ Best (1977) คือ ค่า r อยู่ระหว่าง 0.00–0.09 ไม่มีความสัมพันธ์ หรือต่ำมาก คือ แทบไม่สัมพันธ์กันเลย ค่า r อยู่ระหว่าง 0.10–0.29 ระดับความสัมพันธ์ต่ำ คือ มีความสัมพันธ์เล็กน้อย ค่า r อยู่ระหว่าง 0.30–0.49 ระดับความสัมพันธ์ปานกลาง คือ มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง ค่า r อยู่ระหว่าง 0.50–0.69 ระดับความสัมพันธ์สูง คือ มีความสัมพันธ์ค่อนข้างสูง ค่า r อยู่ระหว่าง 0.70–0.89 ระดับความสัมพันธ์สูงมาก คือ มีความสัมพันธ์สูงมาก และค่า r อยู่ระหว่าง 0.90–1.00 ระดับความสัมพันธ์สมบูรณ์ คือ เกือบเป็นเส้นตรงสมบูรณ์

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยนำเสนอเป็นผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางและความเรียงอธิบายใต้ตาราง มีดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นของคุณภาพบริการ ประกอบด้วย รูปธรรมของการบริการ ความน่าเชื่อถือในการให้บริการ การตอบสนองต่อความต้องการบริการ การสร้างความมั่นใจแก่ผู้เข้ารับบริการและความเห็นอกเห็นใจ และศึกษาระดับความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลวชิรพยาบาล กรุงเทพมหานคร ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคุณภาพบริการ ความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการ แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลวชิรพยาบาล กรุงเทพมหานคร

ตัวแปร/ตัวแปรวัด	$\bar{x}$	<i>S.D.</i>	ระดับความคิดเห็น
ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (X_1)	4.47	0.53	มาก
ความน่าเชื่อถือในการให้บริการ (X_2)	4.60	0.48	มากที่สุด
การตอบสนองต่อความต้องการบริการ (X_3)	4.57	0.51	มากที่สุด
การสร้างความมั่นใจแก่ผู้เข้ารับบริการ (X_4)	4.59	0.51	มากที่สุด
ความเห็นอกเห็นใจ (X_5)	4.57	0.52	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	4.60	0.51	มากที่สุด
ความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการ (Y)	4.50	0.53	มาก

จากตารางที่ 1 คุณภาพบริการในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, $S.D. = 0.51$) เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความน่าเชื่อถือในการให้บริการ (X_2) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, $S.D. = 0.48$) รองลงมาเป็นด้านการสร้างความมั่นใจแก่ผู้เข้ารับบริการ (X_4) อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.59$, $S.D. = 0.51$) และการตอบสนองต่อความต้องการบริการ (X_3) อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ($\bar{X} = 4.57$, $S.D. = 0.51$) ขณะที่ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ (X_1) มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด แต่อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.47$, $S.D. = 0.53$) ส่วนความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการ (Y) อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.50$, $S.D. = 0.53$)

2. ผลการวิเคราะห์คุณภาพบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลศิริพยาบาล กรุงเทพมหานคร ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ โดยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณ (b) ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยพหุคูณมาตรฐาน (Beta) และการทดสอบนัยสำคัญทางสถิติของตัวแปรด้านคุณภาพบริการที่มีต่อความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลศิริพยาบาล กรุงเทพมหานคร ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยเพื่อทำนายความความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการแผนก

ผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลศิริพยาบาล กรุงเทพมหานคร โดยนำตัวแปรคุณภาพบริการทุกด้านเข้าในสมการ (All Enter)

ปัจจัยทำนาย	b	SE _b	Beta	t	p-value	Collinearity Statistic	
						Tolerance	VIF
ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (X_1)	.180	.041	.180	4.413**	.000	.524	1.909
ความน่าเชื่อถือในการให้บริการ (X_2)	.028	.057	.026	.497	.620	.327	3.059
การตอบสนองต่อความต้องการบริการ (X_3)	.218	.056	.210	3.881**	.000	.299	3.347
การสร้างความมั่นใจแก่ผู้เข้ารับบริการ(X_4)	.258	.068	.251	3.818**	.000	.202	4.946
ความเห็นอกเห็นใจ (X_5)	.265	.054	.260	4.917**	.000	.311	3.217
ค่าคงที่	.177	.163		1.084	.279		
$R = .819$, $R^2 = .670$, adjusted $R^2 = .666$, $SE_{est} = \pm .307$, $F = 153.775$, $p\text{-value} = .000$, ** $p < .01$, * $p < .05$							

จากตารางที่ 2 ผลการตรวจสอบภาวะร่วมเส้นตรงหลายตัวแปร (Multicollinearity) โดยพิจารณา ค่า Tolerance และค่า Variance Inflation Factor (VIF) พบว่า ค่า Tolerance ของตัวแปรคุณภาพบริการอยู่ในช่วง 0.202–0.524 ซึ่งอยู่ในระดับยอมรับได้ตามเกณฑ์ที่กำหนดให้ค่า Tolerance ต้องมากกว่า 0.20 (Menard, 1995) และค่า VIF อยู่ในช่วง 1.909–4.946 ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ($VIF < 10$) แสดงให้เห็นว่าไม่พบปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงหลายตัวแปรในระดับที่ส่งผลต่อความแม่นยำของแบบจำลองการถดถอยพหุคูณ

ส่วนค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยของตัวแปรทำนายชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ (X_1) ด้านการตอบสนองต่อผู้ป่วยโรค (X_3) ด้านการให้ความมั่นใจแก่ผู้ป่วยโรค (X_4) และด้านความเห็นอกเห็นใจ (X_5) มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลวชิรพยาบาล กรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$) ในทางกลับกัน ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือ (X_2) ไม่พบว่า มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการ หรือไม่สามารถทำนายผลลัพธ์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p > .05$)

ตัวแปรคุณภาพบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลวชิรพยาบาล กรุงเทพมหานครมากที่สุด หรือตัวแปรที่ทำนายได้มากที่สุด คือ ความเห็นอกเห็นใจ (X_5) ($Beta = .260, p < .01$) รองลงมาเป็นด้านการสร้างความมั่นใจแก่ผู้เข้ารับบริการ (X_4) ($Beta = .251, p < .01$) ถัดมาเป็นด้านการตอบสนองต่อความต้องการบริการ (X_3) ($Beta = .210, p < .01$) และด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ (X_1) ($Beta = .180, p < .01$) ตามลำดับ โดยตัวแปรคุณภาพบริการทั้ง 5 ด้าน มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลวชิรพยาบาล กรุงเทพมหานคร ในระดับสูง ($0.80 \leq R \leq 0.91$) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเป็น .819 ($R = .819$) และสามารถร่วมกันทำนายความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลวชิรพยาบาล กรุงเทพมหานคร ได้ร้อยละ 67.00 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ $\pm .307$

สมการทำนายความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลวชิรพยาบาล กรุงเทพมหานคร เมื่อนำตัวแปรปัจจัยทุกด้านเข้าสมการถดถอยในรูปคะแนนดิบ (B) เป็นดังนี้ $Y' = .177 + .180X_1 + .218X_3 + .258X_4 + .265X_5$

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผล

1. ผลการศึกษาระดับคุณภาพบริการและความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลวชิรพยาบาล กรุงเทพมหานคร พบว่า คุณภาพบริการโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56, S.D. = 0.51$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านความน่าเชื่อถือ รองลงมา คือ ด้านการสร้างความมั่นใจและด้านการตอบสนอง ซึ่งอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งหมด ขณะที่ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด แต่อยู่ในระดับมาก และความพึงพอใจของผู้รับบริการแผนกผู้ป่วยนอกอยู่ในระดับมาก

2. ผลการศึกษาคูณภาพบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลวชิรพยาบาล กรุงเทพมหานคร พบว่า คุณภาพบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจมากที่สุด คือ ด้านความเห็นอกเห็นใจ (X_5) รองลงมาคือ ด้านการสร้างความมั่นใจ (X_4) ด้านการตอบสนอง (X_3) และด้านความ

เป็นรูปธรรมของการบริการ (X_1) ส่วนด้านความน่าเชื่อถือ (X_2) ไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลวชิรพยาบาล กรุงเทพมหานคร

อภิปรายผล

ปัจจัยด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ (X_1) ด้านการตอบสนองต่อความต้องการบริการ (X_3) ด้านการสร้างความมั่นใจแก่ผู้เข้ารับบริการ (X_4) และด้านความเห็นอกเห็นใจ (X_5) สามารถทำนายความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการ แผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลวชิรพยาบาล กรุงเทพมหานครได้ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะด้านความเป็นรูปธรรม เป็นปัจจัยแรกที่ยอมรับบริการนั้นสามารถรับรู้และประเมินความพึงพอใจได้ทันทีส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของบริการและส่งเสริมให้ผู้บริโภคมีแนวโน้มกลับมาเข้ารับบริการซ้ำ ด้านการตอบสนองต่อความต้องการบริการ ความรวดเร็วในการให้บริการและความสามารถของเจ้าหน้าที่ในการให้ข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจนซึ่งช่วยลดความสับสนในขั้นตอนต่าง ๆ และการที่บุคลากรสามารถแก้ไขปัญหาได้ทันที การแจ้งความคืบหน้าระหว่างรอ รวมถึงความพร้อมและความตั้งใจในการให้บริการล้วนทำให้ผู้ป่วยรู้สึกว่าได้ได้รับความใส่ใจและมีคุณค่าส่งผลให้เกิดประสบการณ์การรับบริการที่ดีและเพิ่มระดับความพึงพอใจโดยรวมของผู้เข้ารับบริการ

ในส่วนของการสร้างความมั่นใจแก่ผู้เข้ารับบริการอาจเกิดจากความรู้และความเชี่ยวชาญของบุคลากรทางการแพทย์ที่สามารถให้ข้อมูล วินิจฉัยและอธิบายขั้นตอนการรักษาได้อย่างถูกต้องช่วยให้ผู้ป่วยเข้าใจและไว้วางใจในการรักษามากขึ้น อีกทั้งท่าทีที่สุภาพและความเป็นมืออาชีพของเจ้าหน้าที่ รวมถึงมาตรการด้านความปลอดภัย เช่น การรักษาความลับข้อมูลผู้ป่วย และการตรวจสอบตัวตนก่อนให้บริการ ล้วนเสริมสร้างความมั่นใจให้แก่ ผู้เข้ารับบริการ เมื่อผู้ป่วยได้รับข้อมูลที่ชัดเจน และการดูแลจากบุคลากรที่เชื่อถือได้ ย่อมทำให้เกิด ความพึงพอใจต่อการบริการของแผนกผู้ป่วยนอกในระดับที่สูงขึ้น และด้านความเห็นอกเห็นใจ ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะการที่บุคลากรให้ความใส่ใจต่อความต้องการเฉพาะราย การรับฟังปัญหาอย่างจริงจัง และการให้บริการด้วยความสุภาพเป็นกันเองซึ่งช่วยให้ผู้ป่วยรู้สึกได้ว่าได้รับความสำคัญ

นอกจากนี้การให้คำแนะนำอย่างเหมาะสมและการดูแลอย่างต่อเนื่องยังมีส่วนช่วยลดความกังวลของผู้ป่วย ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจต่อการรับบริการในภาพรวมมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Zeithaml, Berry & Parasuraman (1996) และ Ladhari (2009) ที่อธิบายว่ามีมิติต่าง ๆ ของคุณภาพบริการไม่ว่าจะเป็นด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ ด้านการตอบสนองต่อผู้บริโภค และด้านการเอาใจใส่ ล้วนเป็นตัวทำนายสำคัญที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและความภักดีของผู้รับบริการในอุตสาหกรรมบริการทุกรูปแบบ นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นว่า ความเป็นรูปธรรมของสิ่งอำนวยความสะดวก ความรวดเร็วในการตอบสนอง และการดูแลเอาใจใส่ มีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมผู้บริโภคหลังการรับบริการ เช่น ความตั้งใจที่จะกลับมาใช้บริการซ้ำ การบอกต่อเชิงบวก และการยินดีจ่ายค่าบริการซึ่งเป็นผลลัพธ์สำคัญต่อความยั่งยืนของการให้บริการในภาคสาธารณสุข นอกจากนี้ยังสนับสนุนงานของ สากล ไชประภาส (2566) ที่อธิบายไปในทิศทางเดียวกับ ศุภชัย ศรภักย์วานิช (2568) ว่าคุณภาพบริการ ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ ด้านการตอบสนองต่อความต้องการบริการ

ด้านการสร้างความมั่นใจแก่ผู้เข้ารับบริการ และด้านความเห็นอกเห็นใจ นั้นส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ ดังนั้นเมื่อพิจารณาพร้อมกับข้อมูลเชิงสถิติจากงานวิจัยครั้งนี้ จะเห็นได้ว่าองค์ประกอบของคุณภาพบริการทั้งสี่ด้านมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการยกระดับความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการ

ส่วนปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือ (X_2) ไม่สามารถทำนายความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลศิริพยาบาล กรุงเทพมหานครได้ซึ่งแตกต่างจากสมมติฐานการวิจัย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะผู้ใช้บริการแผนกผู้ป่วยนอกมีความคาดหวังต่อความถูกต้อง ความปลอดภัยและความเป็นมืออาชีพของการรักษาในระดับสูงเป็นพื้นฐานอยู่แล้วจึงทำให้ระดับความน่าเชื่อถือไม่ใช่ปัจจัยที่สร้างความประทับใจเพิ่มเติมในประสบการณ์การรับบริการ

นอกจากนี้ความน่าเชื่อถือเป็นองค์ประกอบที่ผู้เข้ารับบริการประเมินได้ยาก เนื่องจากเป็นกระบวนการทางวิชาชีพที่เกิดขึ้นภายใน ซึ่งแตกต่างจากปัจจัยด้านความเป็นรูปธรรม ด้านการตอบสนอง และด้านความเอาใจใส่ที่เป็นสิ่งที่ผู้ป่วยรับรู้ได้โดยตรงในระหว่างการใช้บริการจึงส่งผลต่อความพึงพอใจมากกว่า สอดคล้องกับ ศุภชัย ศราภยวานิช (2568) ตรงกับ ศศิธร จินดาสมุทร (2566) ว่าองค์ประกอบด้านความน่าเชื่อถือในการให้บริการ (Reliability) ไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการซึ่งผู้วิจัยได้อธิบายผลดังกล่าวว่า หน่วยตรวจผู้ป่วยนอก ศัลยกรรมของโรงพยาบาลรามธิบดีมีระบบการนัดหมายผู้รับบริการที่ชัดเจนและเป็นระบบ โดยมีการกำหนดจำนวนผู้รับบริการในแต่ละวันให้เหมาะสม และสอดคล้องกับตารางการลงตรวจของศัลยแพทย์ รวมถึงมีการแจ้งวันและเวลานัดหมายในการเข้าพบแพทย์อย่างชัดเจนแก่ผู้รับบริการล่วงหน้าส่งผลให้ผู้รับบริการเกิดความเชื่อถือและความเชื่อมั่น

อีกทั้งงานวิจัยนี้ยังสอดคล้องกับทฤษฎีการยืนยันความคาดหวังของ Oliver (1977) ซึ่งอธิบายว่าผู้บริโภคย่อมมีระดับความคาดหวังต่อบริการที่ตนจะได้รับ และเมื่อคุณภาพบริการที่ได้รับสอดคล้องหรือสูงกว่าความคาดหวังดังกล่าว ย่อมนำไปสู่ความพึงพอใจและความตั้งใจที่จะใช้บริการซ้ำ อย่างไรก็ตามในกรณีของปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือซึ่งเป็นองค์ประกอบที่ผู้รับบริการคาดหวังไว้เป็นพื้นฐานอยู่แล้ว การมีหรือไม่มี ความโดดเด่น ในด้านนี้จึงไม่ก่อให้เกิดความพึงพอใจเพิ่มเติมอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากผู้รับบริการมองว่าเป็นมาตรฐานขั้นต่ำที่โรงพยาบาลควรมีอยู่แล้ว และแนวคิดของ Zeithaml, Berry & Parasuraman (1996) ระบุว่า ความน่าเชื่อถือมักมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจลดลงในกรณีที่บริการนั้นเป็นที่รู้จักหรือได้รับการใช้บริการอย่างแพร่หลาย ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของโรงพยาบาลศิริพยาบาล กรุงเทพมหานคร ที่ผู้เข้ารับบริการมีความคาดหวังด้านความน่าเชื่อถือและความมั่นใจอยู่แล้วในฐานะมาตรฐานพื้นฐานของการให้บริการทางการแพทย์ ส่งผลให้ปัจจัยดังกล่าวไม่ปรากฏอิทธิพลต่อระดับความพึงพอใจอย่างมีนัยสำคัญ ขณะที่ผู้ใช้บริการกลับให้ความสำคัญกับประสบการณ์ที่รับรู้ได้โดยตรง เช่น ความสะดวกสบาย ความเอาใจใส่ และคุณภาพปฏิสัมพันธ์กับบุคลากร ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สามารถประเมินได้ทันทีในระหว่างการรับบริการ สอดคล้องกับงานของ Muangmee et al. (2021) ที่ระบุว่า ปัจจัยด้านความน่าเชื่อถือไม่ได้แสดงอิทธิพลต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรมของผู้บริโภค ในขณะที่ปัจจัยด้านความคาดหวังต่อประสิทธิภาพ และความปลอดภัยที่รับรู้กลับมีผล

ต่อความตั้งใจเชิงพฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคให้ความสำคัญกับประสบการณ์และผลลัพธ์ที่จับต้องได้มากกว่าปัจจัยพื้นฐานด้านความน่าเชื่อถือซึ่งคาดหวังไว้อยู่แล้ว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้

จากผลการวิจัยที่พบว่าองค์ประกอบด้านคุณภาพบริการส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการแผนกผู้ป่วยนอก โรงพยาบาลวชิรพยาบาล กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางเชิงปฏิบัติที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพการให้บริการได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังต่อไปนี้

1.1 ด้านความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangibles) โรงพยาบาลควรให้ความสำคัญกับการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้อยู่ในสภาพที่สะอาด สวยงาม และเอื้อต่อการให้บริการ เช่น การจัดพื้นที่รอคอยให้มีความสะดวกสบาย ปรับปรุงป้ายบอกทางให้ชัดเจน รวมทั้งพัฒนาอุปกรณ์ทางการแพทย์และอุปกรณ์สำนักงานให้มีความพร้อมและทันสมัยอยู่เสมอ

1.2 ด้านการตอบสนองต่อความต้องการบริการ (Reliability) โรงพยาบาลควรเสริมสร้างระบบงานที่มีความถูกต้องและเชื่อถือได้ ไม่ว่าจะเป็นการลงทะเบียน การนัดหมายการบันทึกข้อมูลเวชระเบียน หรือการจ่ายยา ซึ่งควรมีมาตรฐานที่ชัดเจนเพื่อลดความคลาดเคลื่อน และทำให้ผู้ป่วยมั่นใจว่าได้รับการอย่างถูกต้องตามขั้นตอน

1.3 ด้านความน่าเชื่อถือในการให้บริการ (Responsiveness) บุคลากรควรได้รับการพัฒนาให้สามารถให้บริการแก่ผู้ป่วยได้อย่างรวดเร็วและเหมาะสม โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มีผู้รับบริการจำนวนมาก โรงพยาบาลควรมีระบบกระจายงานหรือเพิ่มบุคลากรเพื่อรองรับความต้องการ

1.4 ด้านสร้างความมั่นใจแก่ผู้เข้ารับบริการ (Assurance) ควรพัฒนาทั้งทักษะด้านวิชาชีพ ทักษะการสื่อสาร และทัศนคติในการให้บริการแก่บุคลากร เพื่อเสริมสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้เข้ารับบริการ โดยเฉพาะแพทย์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่ที่ต้องให้ข้อมูลสำคัญแก่ผู้ป่วย การสื่อสารที่ชัดเจน ถูกต้อง และสุภาพ

1.5 ด้านความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) โรงพยาบาลควรส่งเสริมให้บุคลากรมีความเอาใจใส่ต่อความต้องการของผู้ป่วยมากขึ้น โดยใช้เวลาแก่ผู้ป่วยในการซักถามข้อสงสัย ให้คำแนะนำด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย และคำนึงถึงสภาพของผู้ป่วยแต่ละราย และการจัดระบบเจ้าหน้าที่อำนวยความสะดวก เช่น การนำทาง หรือช่วยเหลือด้านงานเอกสาร จะช่วยลดความยุ่งยากและเพิ่มความพึงพอใจแก่ผู้รับบริการได้อย่างมีนัยสำคัญ

1.6 ด้านอื่น ๆ ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศด้านบริการสุขภาพ ให้รองรับความต้องการของผู้ป่วยยุคใหม่ เช่น ระบบลงทะเบียนล่วงหน้าออนไลน์ ระบบแจ้งเตือนนัดหมาย และระบบจัดการคิวแบบเรียลไทม์ เพื่อเพิ่มความคล่องตัว ลดเวลารอคอย และลดความแออัดในพื้นที่บริการ

2. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ครั้งต่อไป

จากขอบเขตและข้อจำกัดของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีประเด็นที่ควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและครอบคลุมยิ่งขึ้น ดังต่อไปนี้

2.1 ควรเพิ่มตัวแปรอื่นที่อาจมีอิทธิพลต่อความพึงพอใจ นอกเหนือจากคุณภาพบริการ เช่น ประสิทธิภาพด้านสุขภาพของผู้ป่วย ภาวะทางอารมณ์ก่อนเข้ารับบริการ ภาพลักษณ์องค์กร หรือความคาดหวังก่อนการรับบริการ ตัวแปรเหล่านี้อาจช่วยให้เข้าใจกลไกที่ซับซ้อนระหว่างคุณภาพบริการ และระดับความพึงพอใจของผู้ป่วยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.2 ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก โดยเฉพาะการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ป่วยหรือบุคลากรทางการแพทย์ เพื่ออธิบายประสบการณ์ ความรู้สึก และปัญหาที่อาจไม่สามารถวัดได้จากแบบสอบถามเชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว

2.3 ควรศึกษาปัจจัยด้านการบริหารจัดการภายในโรงพยาบาล เช่น ภาระงานของบุคลากร ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร และนโยบายการจัดสรรทรัพยากร ซึ่งอาจส่งผลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อคุณภาพการบริการและความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 จากวิทยาลัยพัฒนาชุมชนเมือง มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช ผู้วิจัยขอขอบพระคุณการสนับสนุนอันทรงคุณค่านี้ รวมทั้งขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ตอบแบบสอบถามทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์และมีส่วนสำคัญทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 10). สุวีริยาสาส์น.

มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช. (2567). *ข้อมูลสถิติการให้บริการ: จำนวนผู้ป่วยนอก ปี 2567*.

<https://www.nmu.ac.th/grid/65f8f6173e3ab23d2fb00d0f?contentId=OkaVsflldKVzafzcVWpL2ypsnSgqsKk&lang=th>

ศศิธร จินดาสมุทร. (2566). *องค์ประกอบของคุณภาพบริการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการหน่วยตรวจผู้ป่วยนอก คลินิกกรรม โรงพยาบาลรามาริบัติ* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยบูรพา.

ศุภชัย ศรีภักย์วานิช. (2568). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการสุขภาพของผู้รับบริการในหน่วยบริการปฐมภูมิและเครือข่ายหน่วยบริการปฐมภูมิ (PCU/NPCU)*. *หัวหินเวชสาร*, 5(1), 1-20.

- สากล ไชประภาส. (2566). *ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของผู้รับบริการโรงพยาบาลโคกศรีสุพรรณ อำเภอโคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- Best, J. W. (1977). *Research in education* (3rd ed.). Prentice-Hall.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th ed.). UCL Press.
- Cullen, R. (2001). Perspectives on user satisfaction surveys. *Library Trends*, 49(4), 662–686.
- Donabedian, A. (2003). *An introduction to quality assurance in health care*. Oxford University Press.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607–610.
- Kotler, P. (2000). *Marketing management* (Millennium ed.). Prentice Hall.
- Ladhari, R. (2009). Service quality, emotional satisfaction, and behavioural intentions: A study in the hotel industry. *Managing Service Quality: An International Journal*, 19(3), 308–331.
- Likert, R. A. (1932). Technique for the measurement of attitude. *Psychological Archives*, 3(1), 42–48.
- Lovelock, C., & Wright, L. (1999). *Principles of service marketing and management*. Prentice Hall.
- Muangmee, C., Dacko-Pikiewicz, Z., Meekaewkunchorn, N., Kassakorn, N., & Khalid, B. (2021). Green entrepreneurial orientation and green innovation in small and medium-sized enterprises (SMEs). *Social Sciences*, 10(4), Article 136.
- Nunnally, J. C. & Almand, N. (1982). *Educational measurement and evaluation* (2nd ed.). McGraw-Hill.
- Oliver, R. L. (1977). Effect of Expectation and disconfirmation on postexposure product evaluations: An alternative interpretation. *Journal of Applied Psychology*, 62(4), 480–486.
- Parasuraman, A., Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (1988). SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring consumer perceptions of service quality. *Journal of Retailing*, 64(1), 12–40.

Zeithaml, V., Berry, L. and Parasuraman, A. (1996). The Behavioral consequences of service quality. *Journal of Marketing*, 60(2), 31-46.

Zeithaml, V. A., & Berry, L. L. (2000). *Delivering quality service: Balancing customer perceptions and expectations*. Free Press.

การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1 ในรายวิชาการออกแบบกราฟิกพื้นฐาน ด้วยการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา

ภัทรชัย วรรณยศ^{1*} และ ปาริชาติ ประเสริฐสังข์²

^{1*} นักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการเรียนการสอน

คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

² คณะครุศาสตร์และการพัฒนามนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

* Corresponding author e-mail: winner.co.th@gmail.com

Received: 13/10/2025, Revised: 15/12/2025, Accepted: 19/12/2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 ในรายวิชาการออกแบบกราฟิกพื้นฐาน ด้วยการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา การวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ 3 วงรอบ กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักเรียนสาขาวิชาดิจิทัลกราฟิก วิทยาลัยอาชีวศึกษาร้อยเอ็ด จำนวน 10 คน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ จำนวน 3 กิจกรรม 12 ชั่วโมง แบบประเมินความคิดสร้างสรรค์ และแบบสังเกตพฤติกรรม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้นตามลำดับ โดยใน วงรอบปฏิบัติการที่ 1, 2 และ 3 มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 80 จำนวน 5, 8 และ 10 คน คิดเป็นร้อยละ 50, 80 และ 100 ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียน โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนเพื่อส่งเสริมทักษะผู้เรียนในบริบทการเรียนการสอนสายอาชีพได้

คำสำคัญ: ความคิดสร้างสรรค์, การออกแบบกราฟิกพื้นฐาน, การจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา

The Development of Creativity in First-Year Vocational Certificate Students in the Basic Graphic Design Course using STEAM Education Learning Management

Phattarachai Wannayos^{1*} and Parichart Prasertsang²

^{1*}Master of Education Student, Curriculum and Instruction Program, Faculty of Education and Human Development, Roi Et Rajabhat University

²Faculty of Education and Human Development, Roi Et Rajabhat University

Abstract

This three-cycle action research study evaluates the effectiveness of a STEAM-based instructional approach in enhancing the creativity of first-year students enrolled in the Basic Graphic Design course. The participants were ten first-year students in the Digital Graphic Program at Roi Et Vocational College during the first semester of the 2025 academic year. The instruments used in this study included a set of instructional materials consisting of three learning activities delivered over 12 hours, a creativity evaluation form, and a behavioral observation form. Data were analyzed using descriptive statistics, including mean scores, standard deviations, and percentages.

The findings show progressive improvement in students' creativity across the three cycles. In Cycle 1, five students met the 80 percent criterion. This increased to eight students in Cycle 2 and ten students in Cycle 3, representing 50 percent, 80 percent, and 100 percent, respectively. The results suggest that the STEAM-based instructional approach was effective in enhancing students' creativity when systematically implemented through classroom action research, thereby supporting the development of vocational students' skills.

Keywords: Creativity, Basic Graphic Design, STEAM Education Learning Management

บทนำ

ในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต้องการบุคลากรผู้มีความคิดสร้างสรรค์และทักษะรอบด้าน การจัดการเรียนรู้แบบดั้งเดิมที่เน้นการถ่ายทอดความรู้เพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพออีกต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของอาชีวศึกษา ซึ่งหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) มุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะและประสบการณ์เพื่อเตรียมความพร้อมผู้เรียนสู่โลกอาชีพและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา, 2567) รายวิชาการออกแบบกราฟิกพื้นฐานจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นรากฐานของการพัฒนาจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการประยุกต์ใช้หลักการออกแบบเพื่อสร้างสรรค์ผลงานสำหรับสื่อดิจิทัลและสื่อสิ่งพิมพ์ (เพียรพิมพ์ ยารณะ และธงชัย เส็งศรี, 2564)

จากประสบการณ์ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการออกแบบกราฟิกพื้นฐาน ของผู้วิจัยพบว่า นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 1 วิทยาลัยอาชีวศึกษาร้อยเอ็ด ยังขาดความคิดสร้างสรรค์ โดยเฉพาะผลการประเมินชิ้นงาน นักเรียนยังยึดติดกับรูปแบบงานเดิม ๆ ขาดจินตนาการในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ รวมถึงยังไม่คุ้นเคยกับรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติและบูรณาการองค์ความรู้ด้วยตนเอง (สุภัก โอฬาริทธิกุล, 2562) ปัญหาดังกล่าวหากไม่ได้รับการแก้ไขอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นใจและสมรรถนะในการประกอบวิชาชีพในอนาคต

การจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการแก้ปัญหา เนื่องจากเป็นการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ ได้แก่ วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี วิศวกรรมศาสตร์ ศิลปะ และคณิตศาสตร์เข้าไว้ด้วยกัน (Yakman, 2008) กระบวนการนี้ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้พัฒนาความคิดสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง โดยมีผู้เรียนเป็นสำคัญ (Dewey, 1938) ครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกที่คอยสนับสนุนการตั้งคำถาม การค้นคว้า และการใช้เทคโนโลยี (ปาริชาติ ประเสริฐสังข์, 2560) ซึ่งไม่เพียงแต่กระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์จริงในงานอาชีพ แต่ยังเปิดโอกาสให้ได้ทดลองและสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเอง นำไปสู่การเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนสายอาชีพที่ต้องการทักษะปฏิบัติควบคู่กับความคิดสร้างสรรค์

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในรายวิชาการออกแบบกราฟิกพื้นฐาน ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1 วิทยาลัยอาชีวศึกษาร้อยเอ็ด ด้วยการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา เพื่อศึกษาว่าการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาจะสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนอาชีวศึกษาได้มากน้อยเพียงใด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาระดับความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนในรายวิชาการออกแบบกราฟิกพื้นฐานด้วยการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา ให้ผลหลังการเรียนรู้สูงกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 80 ตามเกณฑ์แบบประเมินความคิดสร้างสรรค์ของผู้วิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการดำเนินการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ตามแนวคิดของ Kemmis & McTaggart (1988) ประกอบด้วยวงรอบปฏิบัติการ 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นวางแผน ขั้นปฏิบัติ ขั้นสังเกต และขั้นสะท้อนผล จำนวน 3 วงรอบ มีรายละเอียด ดังนี้

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาดิจิทัลกราฟิก วิทยาลัยอาชีวศึกษาร้อยเอ็ด ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชาการออกแบบกราฟิกพื้นฐาน ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 ผู้วิจัยได้คัดเลือกกลุ่มเป้าหมาย โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 10 คน จากนักเรียนทั้งหมด 38 คน เกณฑ์ที่ใช้ในการคัดเลือกคือ เป็นนักเรียนที่มีผลการประเมินความคิดสร้างสรรค์จากผลงานก่อนการวิจัย ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (ร้อยละ 80) การคัดเลือกนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อควบคุมตัวแปรพื้นฐานของผู้เรียนให้ใกล้เคียงกัน และเพื่อให้เห็นผลพัฒนาการของความคิดสร้างสรรค์ที่ชัดเจนภายหลังการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 3 ประเภท ผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน มีรายละเอียด ดังนี้

1. ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 5.00
2. แบบประเมินความคิดสร้างสรรค์จากผลงาน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00
3. แบบสังเกตพฤติกรรมนักเรียน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 ตามขั้นตอนของวงรอบปฏิบัติการ ดังนี้

1. ก่อนการวิจัย ประเมินความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนทั้ง 38 คน เพื่อคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายจำนวน 10 คน กำหนดเกณฑ์การผ่านที่ร้อยละ 80 ของคะแนนเต็ม ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายความสำเร็จของผู้เรียนตามรายงานการประเมินตนเอง (SAR) ของวิทยาลัยอาชีวศึกษาร้อยเอ็ด (2566)
2. ระหว่างการวิจัย ดำเนินการจัดกิจกรรมตามชุดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 3 วงรอบ กิจกรรมละ 4 ชั่วโมง รวมระยะเวลา 12 ชั่วโมง ได้แก่ วงรอบที่ 1 กิจกรรมโปสเตอร์เปลี่ยนโลก วงรอบที่ 2 กิจกรรม

โปสเตอร์สู่โลกออนไลน์ และวงรอบที่ 3 กิจกรรมโปสเตอร์ไม่ใช่แค่สวยแต่ต้องสื่อ โดยแต่ละกิจกรรมดำเนินการตามขั้นตอนด้วยการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นตั้งคำถามและระบุปัญหา 2) ขั้นสืบค้นและรวบรวมข้อมูล 3) ขั้นระดมและพัฒนาแนวคิด 4) ขั้นลงมือปฏิบัติและพัฒนาผลงาน 5) ขั้นนำเสนอผลงาน และ 6) ขั้นประเมินและสะท้อนผล ในระหว่างการจัดกิจกรรม ผู้วิจัยได้ใช้ แบบสังเกตพฤติกรรม เพื่อบันทึกข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับพฤติกรรมการเรียนรู้และการทำงานร่วมกัน

3. สิ้นสุดแต่ละวงรอบ หลังจากสิ้นสุดกิจกรรมในแต่ละวงรอบปฏิบัติการ ผู้วิจัยใช้แบบประเมินความคิดสร้างสรรค์ ประเมินผลงานนักเรียนเพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ และนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เพื่อสะท้อนผล และวางแผนปรับปรุง ในวงรอบถัดไป เช่น การปรับกิจกรรมเพื่อสร้างความมั่นใจและลดการเลียนแบบผลงานในวงรอบแรก และการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มความประณีตของผลงานในวงรอบถัดมา จนครบทั้ง 3 วงรอบ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์คะแนนที่ได้จากแบบประเมินความคิดสร้างสรรค์จากผลงานในแต่ละวงรอบ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ เพื่อเปรียบเทียบจำนวนนักเรียนที่ผ่านเกณฑ์ และ ค่าเฉลี่ย เพื่อดูแนวโน้มคะแนนโดยรวม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อศึกษาพัฒนาการและการกระจายของคะแนน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสังเกตพฤติกรรม โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และสรุปเป็นข้อความสรุป เพื่อใช้อธิบายและสนับสนุนผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

ผลการวิจัย

การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1 ในรายวิชาการออกแบบกราฟิกพื้นฐาน ด้วยการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา มีผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ จากการประเมินผลงานนักเรียนในแต่ละวงรอบปฏิบัติการ พบว่านักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยและความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบผลคะแนนเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความคิดสร้างสรรค์ในแต่ละวงรอบปฏิบัติการ

วงรอบปฏิบัติการ	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ร้อยละของคะแนนเฉลี่ย	ผลการประเมิน
วงรอบที่ 1	12	7.10	3.07	59.17	พอใช้
วงรอบที่ 2	12	10.70	1.86	89.17	ดีเยี่ยม
วงรอบที่ 3	12	12.00	0.00	100.00	ดีเยี่ยม

จากตารางที่ 1 พบว่า ในวงรอบปฏิบัติการที่ 1 นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 7.10 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.07 คิดเป็นร้อยละ 59.17 ซึ่งอยู่ในระดับพอใช้ เมื่อดำเนินการปรับปรุงกิจกรรมในวงรอบที่ 2 คะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 10.70 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.86 คิดเป็นร้อยละ 89.17 และในวงรอบที่ 3 นักเรียนทุกคนมีคะแนนเต็ม 12.00 คะแนน ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.00 คิดเป็นร้อยละ 100.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้

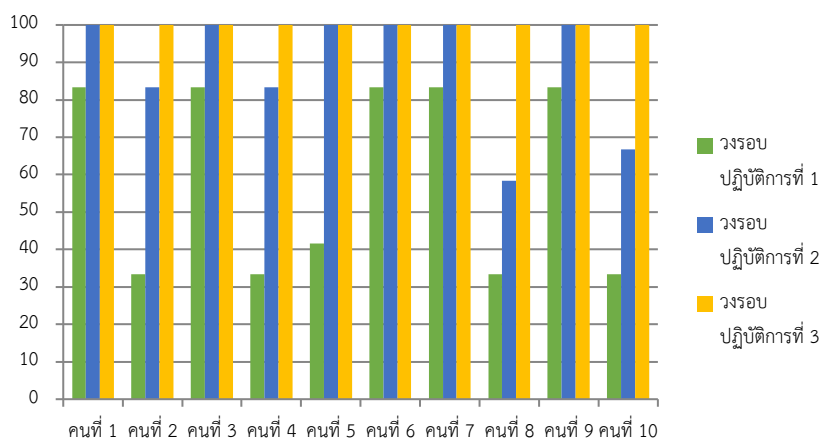
2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการสังเกตพฤติกรรมและวิเคราะห์ผลงานรายบุคคล พบพัฒนาการที่เด่นชัด ดังกรณีศึกษาของ นักเรียนคนที่ 8 ซึ่งสะท้อนการเปลี่ยนแปลงดังนี้

วงรอบที่ 1 ผลงานยังขาดความคิดริเริ่มและยึดติดกับรูปแบบตัวอย่าง ขาดความมั่นใจในการนำเสนอแนวคิด ทำให้ได้คะแนนเพียง 4 คะแนน (ระดับควรปรับปรุง)

วงรอบที่ 2 หลังจากได้รับการกระตุ้นด้วยคำถามและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นักเรียนเริ่มกล้าเสนอแนวคิดที่แตกต่าง แต่ยังขาดความละเอียดลออในเนื้อหา ได้คะแนนเพิ่มขึ้นเป็น 7 คะแนน (ระดับดี)

วงรอบที่ 3 นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสร้างสรรค์ผลงานที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีความยืดหยุ่นในการปรับเปลี่ยนแนวคิด และใส่ใจรายละเอียดได้สมบูรณ์ จนได้คะแนนเต็ม 12 คะแนน (ระดับดีเยี่ยม)

ผลการประเมินความคิดสร้างสรรค์จากผลงานของนักเรียน ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา ผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการจำนวน 3 วงรอบ แสดงดังกราฟที่ 1

กราฟที่ 1 แผนภูมิแสดงผลการประเมินความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนในแต่ละวงรอบปฏิบัติการ

จากกราฟที่ 1 ผลการประเมินความคิดสร้างสรรค์แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของนักเรียนอย่างชัดเจน และต่อเนื่องตลอด 3 วงรอบปฏิบัติการ โดยในวงรอบที่ 1 มีนักเรียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 50 จากนั้นเพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 80 ในวงรอบที่ 2 และท้ายที่สุดแล้วในวงรอบที่ 3 นักเรียนทุกคน ร้อยละ 100 สามารถผ่านเกณฑ์ที่กำหนดได้สำเร็จ จากผลดังกล่าวจึงสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษามีประสิทธิภาพในการพัฒนา

ความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนในรายวิชาการออกแบบกราฟิกพื้นฐาน ความสำเร็จนี้สะท้อนจากการที่นักเรียนมีพัฒนาการที่ดีขึ้นตามลำดับจนบรรลุเป้าหมายการวิจัยในที่สุด ซึ่งเป็นผลมาจากการที่กระบวนการเรียนรู้ได้ส่งเสริมองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ความคิดริเริ่ม ความคิดยืดหยุ่น ความคิดคล่องแคล่ว และความคิดละเอียดลออ

สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอด 3 วงรอบปฏิบัติการ จนกระทั่งนักเรียนทุกคนสามารถผ่านเกณฑ์ที่กำหนดได้ในวงรอบสุดท้าย คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งเป็นผลโดยตรงจากการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา ที่ส่งเสริมองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ความคิดริเริ่ม ที่กิจกรรมการตั้งคำถามและระบุปัญหาช่วยกระตุ้นให้นักเรียนกล้าคิดนอกกรอบและสร้างสรรค์ผลงานที่ไม่ซ้ำใคร ความคิดยืดหยุ่น จากการระดมความคิดและแลกเปลี่ยนข้อมูลที่ช่วยให้นักเรียนยอมรับมุมมองที่แตกต่าง ความคิดคล่องแคล่ว ที่เกิดจากการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง และ ความคิดละเอียดลออ ซึ่งเป็นผลจากการประเมินและสะท้อนผล ช่วยให้นักเรียนใส่ใจในรายละเอียดและความประณีตของผลงานมากขึ้น จากการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา ได้ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านการลงมือสร้างสรรค์ผลงานจริง (ขั้นที่ 4) ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแนวคิดนามธรรมให้กลายเป็นชิ้นงานที่จับต้องได้ ขณะเดียวกันยังเปิดโอกาสให้ใช้จินตนาการและบูรณาการมิติทางศิลปะ (ขั้นที่ 3) เข้ากับการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ การดำเนินงานที่เป็นระบบตั้งแต่การตั้งคำถามโดยผู้เรียนไปจนถึงการสะท้อนผลเพื่อปรับปรุง (ขั้นที่ 1-6) ยังสะท้อนถึงการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติ การบูรณาการศิลปะ และการส่งเสริมผู้เรียนอย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับ Yakman (2008), ปาริชาติ ประเสริฐสังข์ (2560) และ Dewey (1938) ทั้งนี้ ผลสัมฤทธิ์ที่ปรากฏชัดเจนจนนักเรียนทุกคนสามารถผ่านเกณฑ์ได้ในระดับดีเยี่ยม นั้น เป็นผลสืบเนื่องจากการออกแบบกิจกรรมที่เข้มข้นเพื่อแก้ปัญหาในกลุ่มเป้าหมายเฉพาะเจาะจงจำนวน 10 คน ซึ่งเอื้อให้ผู้สอนสามารถดูแลและสะท้อนผลรายบุคคลได้อย่างทั่วถึงภายในระยะเวลาดำเนินการกระชับ 3 วงรอบ (12 ชั่วโมง) ประกอบกับการใช้เกณฑ์การประเมินที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นให้สอดคล้องกับบริบทเนื้อหาทฤษฎีวิชา จึงทำให้สามารถวัดระดับพัฒนาการของทักษะความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริงได้อย่างแม่นยำและตรงจุด

ซึ่งผลการวิจัยในบริบทดังกล่าวสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลายฉบับ เช่นเดียวกับ ปัทมพร สุขพงษ์ไทย (2566) อวิศยา สันคม (2566) และ อวยพร ผลาheim (2567) ซึ่งต่างค้นพบว่าการนำกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาไปใช้กับผู้เรียนสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมได้ โดยผลการศึกษาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีระดับความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด มีพัฒนาการด้านผลสัมฤทธิ์และความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานเพิ่มขึ้นในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งเป็นการยืนยันถึงประสิทธิผลของแนวทางการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษาในการส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

1. การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ด้วยการจัดการเรียนรู้สะเต็มศึกษา ควรเริ่มจากโจทย์หรือตัวอย่างที่เชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของผู้เรียน เช่น ปัญหาสังคม สิ่งแวดล้อม หรือวัฒนธรรมร่วมสมัย เพื่อกระตุ้นแรงบันดาลใจและความสนใจในการเรียนรู้
2. การจัดการเรียนรู้ควรออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน โดยเน้นความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้ผู้เรียนทุกคนสามารถแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ได้เต็มที่
3. ผู้สอนควรสร้างบรรยากาศที่เปิดกว้างและปลอดภัยทางความคิด เพื่อให้ นักเรียนกล้าเสนอแนวคิดใหม่ ๆ โดยไม่กังวลว่าจะผิดหรือแตกต่างจากผู้อื่น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป

1. ควรเพิ่มจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่มากขึ้น เพื่อให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือและสามารถอ้างอิงไปใช้ได้บริบทที่กว้างขึ้น
2. ควรศึกษาผลของการจัดกิจกรรมในระยะยาว ว่าผู้เรียนสามารถรักษาความคิดสร้างสรรค์และนำไปใช้ในการเรียนหรือการทำงานจริงได้หรือไม่

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณคณะผู้บริหารและคณะครูแผนกวิชาคอมพิวเตอร์กราฟิก วิทยาลัยอาชีวศึกษาร้อยเอ็ด ที่ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกอย่างยิ่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ รวมทั้งขอขอบพระคุณนักเรียนทุกคนที่ให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วง

เอกสารอ้างอิง

- ปัทมพร สุขพงษ์ไทย. (2566). ศึกษาผลการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดสะเต็มศึกษาเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความสามารถในการสร้างสรรค์ชิ้นงานของผู้เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ปาริชาติ ประเสริฐสังข์. (2560). การออกแบบหลักสูตรในศตวรรษที่ 21. พิมพ์ครั้งที่ 2. โฟโต้บุ๊กดอทเน็ต.
- เพียรพิมพ์ ยารณะ และธงชัย เส็งศรี. (2564). ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบสเต็มโพวินโนเวเตอร์เพื่อส่งเสริมการเป็นนวัตกรรมรายวิชาการออกแบบกราฟิกสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนมัธยมสาธิตมหาวิทยาลัยนเรศวร. วารสารวิจัยและนวัตกรรม สถาบันการอาชีวศึกษา กรุงเทพมหานคร, 4(1), 116–132.

วิทยาลัยอาชีวศึกษาร้อยเอ็ด. (2566). รายงานผลการประเมินตนเอง ประจำปีการศึกษา 2566. วิทยาลัยอาชีวศึกษาร้อยเอ็ด.

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2567). หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2567 ประเภทวิชาศิลปกรรมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ กลุ่มอาชีพศิลปะและการออกแบบ สาขาวิชาดิจิทัลกราฟิก. กระทรวงศึกษาธิการ.

สุภัค โอฬาริยกุล. (2562, มกราคม-มิถุนายน). STEAM EDUCATION: นวัตกรรมการศึกษาบูรณาการสู่การจัดการเรียนรู้. วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร, 9(1), 1-16.

อวยพร ผลาheim. (2567). การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์รายวิชาทัศนศิลป์ โดยใช้สเต็มร่วมกับการบริการสังคม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.

อวิศยา สันคม. (2567). การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม และเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดสเต็มศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยพะเยา.

Dewey, J. (1938). *Experience and education*. Collier Books.

Kemmis, S. & McTaggart, R. (1988). *The action research planner*. Deakin University Press.

Yakman, G. (2008). *STEAM Education: an overview of creating a model of integrative education*.

https://www.academia.edu/8113795/STEAM_Education_an_overview_of_creating_a_model_of_integrative_education

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

จกมล โกสกุล^{1*} และ ศิริรัตน์ พวงแสงสุข²

^{1*}นักศึกษาลัทธิสุตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์หัวหน้าโครงการบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

* Corresponding author e-mail: jongkol.k@rmutp.ac.th

Received: 30/10/2025, Revised: 21/10/2025, Accepted: 21/10/2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาการสนับสนุนตราสินค้าที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขต กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ที่เคยใช้สินค้ากีฬาแบรนด์ใดแบรนด์หนึ่งมาก่อนและปัจจุบันก็ยังคงใช้อยู่ โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลจำนวน 400 ชุด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าร้อยละ (percentage) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบสมมติฐานด้วย Independent Samples t-Test, One-way ANOVA (F-Test) และ Multiple Regression Analysis ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ต่างกันส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ไม่แตกต่างกัน ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ พบว่า ปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬาส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร โดยปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬาที่มีอิทธิพลเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ความภักดีต่อตราสินค้า คุณค่าของตราสินค้า ความรักในตราสินค้า การมีปฏิสัมพันธ์กับตราสินค้า และการมีส่วนร่วมกับตราสินค้า แตกต่างกัน ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร โดยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านช่องทางการจัดจำหน่าย แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: การรับรู้, คุณค่าตราสินค้า, ผู้บริโภค

Determinants of Perceived Value of Sports Brands among Consumers in Bangkok

Jongkol Kosakul^{1*} and Sirirat Pounsangsuk²

^{1*}Master of Business Administration, Faculty of Business Administration,
Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

²Assistant Professor, Head of the Master of Business Administration Program
Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

Abstract

This study examines whether demographic characteristics of consumers in Bangkok influence perceived value of sports brands and whether brand relationship factors and marketing mix components contribute to that perceived value. The sample comprised 400 consumers in Bangkok who had previously used and were continuing to use a sports brand at the time of the survey. Descriptive statistics, including frequencies, percentages, means, and standard deviations, were computed. Hypotheses were tested using an independent samples *t* test, one-way ANOVA, and multiple regression analysis.

No statistically significant differences in perceived value were found across gender, age, education level, or monthly income. Multiple regression analysis showed that brand relationship factors significantly predicted perceived value ($p < .05$). ‘Brand Loyalty’ exerted the strongest effect, followed by ‘Brand Equity’, ‘Brand Interaction’, and ‘Brand Love’, whereas ‘Brand Engagement’ had the weakest effect. Marketing mix components also significantly predicted perceived value ($p < .05$). ‘Product’ had the strongest influence, followed by ‘Price’ and ‘Promotion’, while ‘Place’ demonstrated the weakest effect.

Keywords: perceived value, sports brands, consumers

บทนำ

ปัจจุบันการออกกำลังกายเป็นเรื่องที่ง่าย แต่การออกกำลังกายให้สม่ำเสมอเป็นเรื่องที่ยากเพราะมีข้อมูลยืนยันว่าผู้ที่เริ่มออกกำลังกายจะหยุดออกกำลังกายมากที่สุดในช่วง 2 เดือนแรก เมื่อครบ 6 เดือนจะพบว่าผู้หยุดออกกำลังกายประมาณ 50% ปัจจัยรอบตัวที่มีผลต่อการคงอยู่ของการออกกำลังกาย คือ ทักษะที่ดีต่อการออกกำลังกายของคู่ครอง พบว่าในผู้ออกกำลังกายที่คู่ครองมีทักษะที่ดีกับการออกกำลังกายจะมีการคงอยู่ของการออกกำลังกายหลัง 6 เดือนราว 80% ตรงข้ามกับผู้ออกกำลังกายที่มีคู่ครองที่ทักษะไม่ดีกับการออกกำลังกายจะมีการคงอยู่ของการออกกำลังกายหลัง 6 เดือนราว 40% สิ่งที่สามารถจูงใจให้มีการออกกำลังกายสม่ำเสมอขึ้น คือ กลุ่มเพื่อนฝูงที่ออกกำลังกายด้วยกันเป็นประจำ เป็นต้น ซึ่งหากเป็นการเล่นกีฬาแล้วในส่วนของความท้าทายในเรื่องการพัฒนาทักษะเพื่อแข่งขันกันจะเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ผู้ออกกำลังกายพยายามฝึกฝนพัฒนาตนเองเพิ่มเติม ในกรณีของการออกกำลังกายที่ไม่มีความท้าทายจากทักษะการเล่นกีฬาก็ควรมีการตั้งเป้าหมายระยะสั้นและระยะยาวไว้ เช่น เป้าหมายเรื่องการลดน้ำหนัก น้ำหนักที่สามารถยกได้ เวลาที่สามารถวิ่งได้ในระยะทางที่กำหนด รวมถึง ผลเลือดบางอย่าง เช่น ลดปริมาณน้ำตาลหรือไขมันในเลือด เป็นต้น (ภาสกร วัฒนธาดา, 2562)

กระแสการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงกระแสนิยมของการแข่งขันกีฬาหลาย ๆ ประเภท ไม่ว่าจะเป็นกีฬาฟุตบอล ฟุตบอล วอลเลย์บอล แบดมินตัน กอล์ฟ เป็นต้น ผลิตภัณฑ์กีฬาทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นเสื้อผ้า รองเท้า ล้วนแล้วแต่เป็นส่วนหนึ่งในการออกกำลังกายที่ผู้บริโภคจะนึกถึงเมื่อต้องการออกกำลังกาย และการมีนักกีฬาไทยที่มีชื่อเสียงเป็นแรงบันดาลใจ เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตลาดสินค้ากีฬา ทั้งตลาดเสื้อผ้า ตลาดรองเท้า ตลาดอุปกรณ์กีฬาต่าง ๆ มีความคึกคัก และเติบโตมากขึ้นทุกปี จากกระแสสุขภาพและความนิยมในการออกกำลังกายที่มีมากขึ้นหลังจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) รวมถึงแฟชั่นต่าง ๆ หรือความนิยมแต่งตัวด้วยชุดกีฬาของกลุ่มเจนเอเรชั่น วาย (Generation Y) เจนเอเรชั่น ซี (Generation Z) และวัยเริ่มทำงานที่ได้รับความนิยมมากขึ้น และเมื่อกระแสการออกกำลังกายมีมากขึ้นย่อมต้องการหาซื้ออุปกรณ์ และเครื่องแต่งกายของกีฬานั้น ๆ มากขึ้นตามไปด้วย เพื่อความสวยงามเพิ่มประสิทธิภาพ และเพิ่มความสุขในการเล่นกีฬานั้น ๆ รวมไปถึงช่วยในการสนับสนุน และลดความเสี่ยงของการบาดเจ็บที่อาจเกิดขึ้นหากใช้อุปกรณ์ที่ไม่ตรงกับชนิดกีฬา ชุดกีฬาในประเทศไทย รวมถึงรองเท้ากีฬา และอุปกรณ์กีฬาต่าง ๆ เป็นส่วนหนึ่งในการออกกำลังกาย ที่ผู้บริโภคจะนึกถึงเมื่อต้องการออกกำลังกาย ประโยชน์ที่นอกเหนือจากความสวยงาม และช่วยลดอาการบาดเจ็บที่อาจเกิดขึ้น ยังแสดงถึงชนิดกีฬาที่ชอบ ทำให้ผู้ที่สวมใส่มีบุคลิกภาพที่ดี มีความมั่นใจมากขึ้น และสนับสนุนการเล่นกีฬานั้น ๆ

จากเหตุผลดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาถึงปัจจัยในการสนับสนุนตราสินค้า และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของผู้บริโภคในปัจจุบันที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาในเขตกรุงเทพมหานคร โดยทำการศึกษาจากผู้บริโภคที่เคยใช้สินค้ากีฬาแบรนด์ใดแบรนด์หนึ่งมาก่อนและปัจจุบันก็ยังคงใช้อยู่ในปัจจุบัน ซึ่งผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผลจากการทำการวิจัยในครั้งนี้จะก่อให้เกิดประโยชน์และนำไปสู่การสนับสนุนตราสินค้าต่อไป

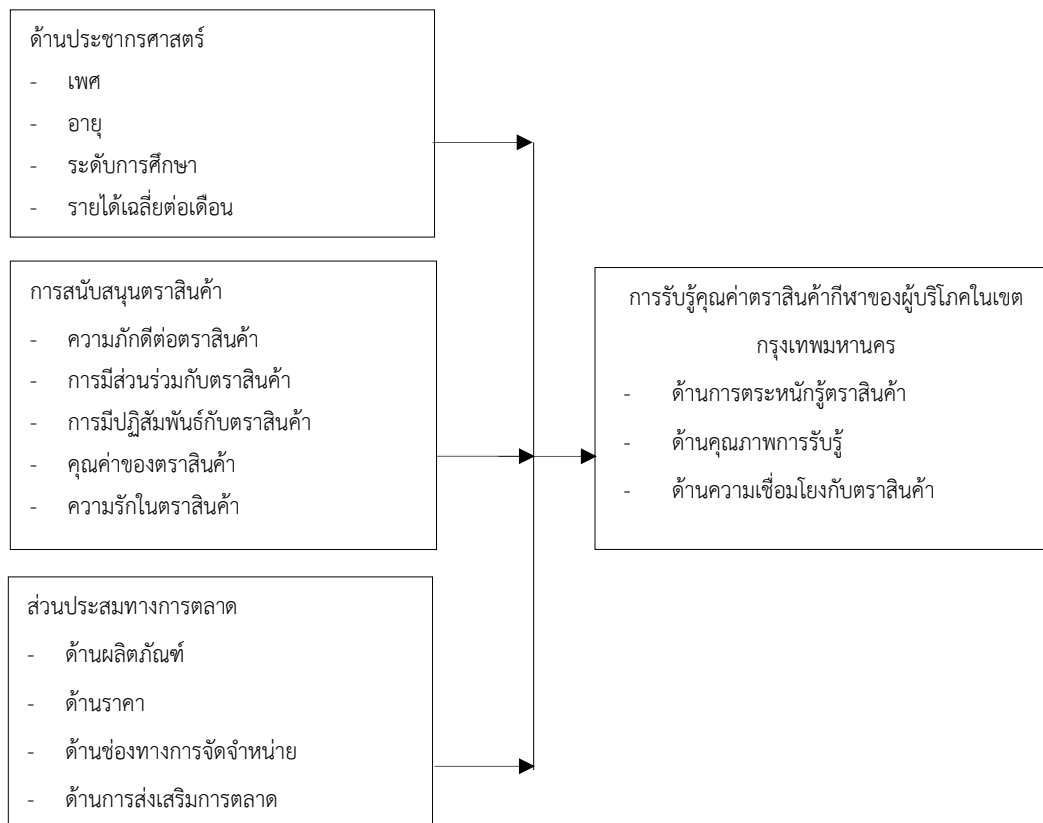
วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาด้านประชากรศาสตร์ที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาการสนับสนุนตราสินค้ากีฬาส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐาน

1. ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร
2. ปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬาส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร
3. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครที่เคยใช้สินค้ากีฬาแบรนด์ไดแบรนด์หนึ่งมาก่อนและปัจจุบันก็ยังคงใช้อยู่ โดยไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครที่เคยใช้สินค้ากีฬาแบรนด์ไดแบรนด์หนึ่งมาก่อนและปัจจุบันก็ยังคงใช้อยู่ ซึ่งในการหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างในกรณีไม่ทราบจำนวนประชากรแน่นอน (Infinite Population) จึงใช้คำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของคอเครน (Cochran, 1977) ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรการหาขนาดกลุ่มตัวอย่างได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างคำนวณได้เท่ากับ 384 คน แต่เพื่อป้องกันความผิดพลาดงานวิจัยชิ้นนี้จะเก็บกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน โดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) สร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ส่วน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน

ตอนที่ 2 ปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้าของผลิตภัณฑ์กีฬา ประกอบด้วย ความภักดีต่อตราสินค้า การมีส่วนร่วมกับตราสินค้า การมีปฏิสัมพันธ์กับตราสินค้า คุณค่าของตราสินค้า และความรักในตราสินค้า

ตอนที่ 3 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของผลิตภัณฑ์กีฬา ประกอบด้วย ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และด้านการส่งเสริมการตลาด

ตอนที่ 4 การรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภค ประกอบด้วย ด้านการตระหนักรู้ตราสินค้า ด้านคุณภาพการรับรู้ ด้านความเชื่อมโยงกับตราสินค้า

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนและพัฒนาการสร้างเครื่องมือแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ดำเนินงานตามลำดับต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้าของผลิตภัณฑ์กีฬา ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด และการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬา โดยรวบรวมข้อมูลตัวแปรต่าง ๆ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
2. ร่างแบบสอบถามที่ได้ศึกษาแล้วนำเสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบและแก้ไขประเด็นคำถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
3. นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่าน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามและวัตถุประสงค์ (Index of Item-objective Congruence: IOC) ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วงระหว่าง 0.95 ซึ่งเป็นค่าที่ยอมรับได้จึงได้นำแบบสอบถามไปใช้ในการเก็บข้อมูลต่อไป
4. ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามผู้ทรงคุณวุฒิเสนอแนะโดยผ่านความเห็นชอบจากประธานและกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์อีกครั้ง หลังจากนั้นนำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน และนำแบบสอบถามมา

จากตารางที่ 1 พบว่า โดยรวมระดับการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภค โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.09 ซึ่งมีระดับการรับรู้ด้านคุณภาพการรับรู้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 รองลงมา คือ ด้านการตระหนักรู้ตราสินค้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 และด้านความเชื่อมโยงกับตราสินค้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 ตามลำดับ

ด้านปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของผลิตภัณฑ์กีฬา เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของผลิตภัณฑ์กีฬา นำเสนอในรูปแบบค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตารางที่ 2

ตาราง 2 แสดงระดับความคิดเห็นปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของผลิตภัณฑ์กีฬา

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของผลิตภัณฑ์กีฬา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านผลิตภัณฑ์	4.11	0.692	มาก
2. ด้านราคา	4.08	0.610	มาก
3. ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	4.20	0.617	มาก
4. ด้านการส่งเสริมการตลาด	4.07	0.632	มาก
รวม	4.12	0.571	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า โดยรวมระดับความคิดเห็นปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของผลิตภัณฑ์กีฬา โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 ซึ่งมีระดับความคิดเห็นด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20 รองลงมา คือ ด้านผลิตภัณฑ์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 ด้านราคา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08 และด้านการส่งเสริมการตลาด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 ตามลำดับ

ด้านปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้าของผลิตภัณฑ์กีฬา เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้าของผลิตภัณฑ์กีฬา นำเสนอในรูปแบบค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังตารางที่ 3

ตาราง 3 แสดงระดับความคิดเห็นปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้าของผลิตภัณฑ์กีฬา

ปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้าของผลิตภัณฑ์กีฬา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ความภักดีต่อตราสินค้า	4.14	0.629	มาก
2. การมีส่วนร่วมกับตราสินค้า	4.04	0.682	มาก
3. การมีปฏิสัมพันธ์กับตราสินค้า	4.07	0.702	มาก
4. คุณค่าของตราสินค้า	4.17	0.609	มาก
5. ความรักในตราสินค้า	4.13	0.566	มาก
รวม	4.11	0.565	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า โดยรวมระดับความคิดเห็นปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้าของผลิตภัณฑ์กีฬาโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 ซึ่งมีระดับความคิดเห็นด้านคุณค่าของตราสินค้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 รองลงมา คือ ด้านความภักดีต่อตราสินค้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14 ด้านความรักในตราสินค้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13 ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับตราสินค้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07 และด้านการมีส่วนร่วมกับตราสินค้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04 ตามลำดับ

ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 การวิเคราะห์ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศ ใช้วิธีการวิเคราะห์การทดสอบค่าทีกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระจากกัน (t-Test for Independent Samples) และจำแนกตามอายุ ระดับการศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ดังตาราง 4

ตาราง 4 ผลการทดสอบสมมติฐานการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

การรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภค ในเขตกรุงเทพมหานคร	เพศ	อายุ	ระดับการศึกษา	รายได้เฉลี่ยต่อ เดือน
1. ด้านการตระหนักรู้ตราสินค้า	✓	✓	✓	✓
2. ด้านคุณภาพการรับรู้	✓	✓	×	✓
3. ด้านความเชื่อมโยงกับตราสินค้า	✓	✓	✓	✓
รวม	✓	✓	✓	✓

จากตาราง 4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ด้านการตระหนักรู้ตราสินค้า ด้านคุณภาพการรับรู้ ด้านความเชื่อมโยงกับตราสินค้า ไม่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬาส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย (Simple Regression Analysis) โดยเลือกตัวแปรอิสระเข้าสมการถดถอยด้วยเทคนิค Enter ใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ระดับ 0.05 ซึ่งผลการวิเคราะห์และทดสอบสมมติฐานปรากฏผลดังตาราง

ตาราง 5 ผลการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่ายเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬาส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

ปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬา	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>t</i>	<i>Sig.</i>
ค่าคงที่ (Constant)	1.158	0.134		8.611	0.001*
ความภักดีต่อตราสินค้า	0.709	0.032	0.742	22.082	0.001*
R Square = 0.551 ; Adjust R Square = 0.549 ; F = 487.632 ; p – value = 0.001					

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตาราง 5 พบว่า ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬา ด้านความภักดีต่อตราสินค้า ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 55.10 ($F = 487.632$, $p - value = 0.001$) โดยปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬา ด้านความภักดีต่อตราสินค้า สามารถพยากรณ์การเปลี่ยนแปลงในคุณค่าตราสินค้า ได้ร้อยละ 54.90 (Adjust R Square = 0.549) เมื่อพิจารณาพบว่า ปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬา ด้านความภักดีต่อตราสินค้ามีความสัมพันธ์กับการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬา

ตาราง 6 ผลการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่ายเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬาส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

ปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬา	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>t</i>	<i>Sig.</i>
ค่าคงที่ (Constant)	1.102	0.137		8.053	0.001*
การมีส่วนร่วมกับตราสินค้า	0.093	0.046	0.106	2.027	0.043*
R Square = 0.555 ; Adjust R Square = 0.553 ; F = 247.777 ; p – value = 0.043					

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตาราง 6 พบว่า ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬา ด้านการมีส่วนร่วมกับตราสินค้า ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 55.50 ($F = 247.777$, $p - value = 0.043$) โดยปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬา ด้านการมีส่วนร่วมกับตราสินค้า สามารถพยากรณ์การเปลี่ยนแปลงในคุณค่าตราสินค้า ได้ร้อยละ 55.30 (Adjust R Square = 0.553) เมื่อพิจารณาพบว่า ปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬา ด้านการมีส่วนร่วมกับตราสินค้ามีความสัมพันธ์กับการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬา

ตาราง 7 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่ายเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬาส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

ปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬา	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>t</i>	<i>Sig.</i>
ค่าคงที่ (Constant)	1.036	0.137		7.544	0.001*
การมีปฏิสัมพันธ์กับตราสินค้า	0.152	0.051	0.178	2.973	0.003*

R Square = 0.565 ; Adjust R Square = 0.562 ; F = 171.392 ; p – value = 0.003

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตาราง 7 พบว่า ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬา ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับตราสินค้า ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 56.50 ($F = 171.392$, $p - \text{value} = 0.003$) โดยปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬา ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับตราสินค้า สามารถพยากรณ์การเปลี่ยนแปลงในคุณค่าตราสินค้า ได้ร้อยละ 56.20 (Adjust R Square = 0.562) เมื่อพิจารณาพบว่า ปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬา ด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับตราสินค้า มีความสัมพันธ์กับการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬา

ตาราง 8 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่ายเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬาส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

ปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬา	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>t</i>	<i>Sig.</i>
ค่าคงที่ (Constant)	0.618	0.133		4.664	0.001*
คุณค่าของตราสินค้า	0.435	0.047	0.440	9.259	0.001*

R Square = 0.643 ; Adjust R Square = 0.639 ; F = 177.484 ; p – value = 0.001

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตาราง 8 พบว่า ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬา ด้านคุณค่าของตราสินค้า ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 64.30 ($F = 177.484$, $p - \text{value} = 0.001$) โดยปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬา ด้านคุณค่าของตราสินค้าสามารถพยากรณ์การเปลี่ยนแปลงในคุณค่าตราสินค้า ได้ร้อยละ 63.90 (Adjust R Square = 0.639) เมื่อพิจารณาพบว่า ปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬา ด้านคุณค่าของตราสินค้า มีความสัมพันธ์กับการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬา

ตาราง 9 ผลการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่ายเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬา
ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

ปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬา	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>t</i>	<i>Sig.</i>
ค่าคงที่ (Constant)	0.507	0.137		3.688	0.001*
ความรักในตราสินค้า	0.161	0.059	0.152	2.748	0.006*
R Square = 0.649 ; Adjust R Square = 0.645 ; F = 145.582 ; p – value = 0.006					

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตาราง 9 พบว่า ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬา ด้านความรักในตราสินค้า ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 64.90 ($F = 145.582$, $p - value = 0.006$) โดยปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬา ด้านความรักในตราสินค้าสามารถพยากรณ์การเปลี่ยนแปลงในคุณค่าตราสินค้าได้ร้อยละ 64.50 (Adjust R Square = 0.645) เมื่อพิจารณาพบว่า ปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬา ด้านความรักในตราสินค้ามีความสัมพันธ์กับการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬา

สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้วิธีการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่าย (Simple Regression Analysis) โดยเลือกตัวแปรอิสระเข้าสมการถดถอยด้วยเทคนิค Enter ใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ระดับ 0.05 ซึ่งผลการวิเคราะห์และทดสอบสมมติฐานปรากฏผลดังตาราง

ตาราง 10 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่ายเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>t</i>	<i>Sig.</i>
ค่าคงที่ (Constant)	1.314	0.114		11.496	0.001*
ด้านผลิตภัณฑ์	0.676	0.027	0.778	24.668	0.001*
R Square = 0.605 ; Adjust R Square = 0.604 ; F = 608.518 ; p – value = 0.001					

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตาราง 10 พบว่า ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 60.50 ($F = 608.518$, $p - value = 0.001$) โดยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์ สามารถพยากรณ์การเปลี่ยนแปลงในคุณค่าตราสินค้าได้ร้อยละ 60.40

(Adjust R Square = 0.604) เมื่อพิจารณาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านผลิตภัณฑ์มีความสัมพันธ์กับการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬา

ตาราง 11 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่ายเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>t</i>	<i>Sig.</i>
ค่าคงที่ (Constant)	0.541	0.107		5.062	0.001*
ด้านราคา	0.524	0.036	0.532	14.504	0.001*

R Square = 0.742 ; Adjust R Square = 0.740 ; F = 569.509 ; p – value = 0.001

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตาราง 11 พบว่า ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านราคา ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 74.20 (F = 569.509, p – value = 0.001) โดยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านราคา สามารถพยากรณ์การเปลี่ยนแปลงในคุณค่าตราสินค้า ได้ร้อยละ 74.00 (Adjust R Square = 0.740) เมื่อพิจารณาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านราคา มีความสัมพันธ์กับการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬา

ตาราง 12 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่ายเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>t</i>	<i>Sig.</i>
ค่าคงที่ (Constant)	0.407	0.110		3.684	0.001*
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	0.156	0.040	0.160	3.868	0.001*

R Square = 0.867 ; Adjust R Square = 0.751 ; F = 398.010 ; p – value = 0.001

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตาราง 12 พบว่า ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 86.70 (F = 398.010, p – value = 0.001) โดยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย สามารถพยากรณ์การ

เปลี่ยนแปลงในคุณค่าตราสินค้า ได้ร้อยละ 75.10 (Adjust R Square = 0.751) เมื่อพิจารณาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีความสัมพันธ์กับการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬา

ตาราง 13 แสดงผลการวิเคราะห์การถดถอยอย่างง่ายเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด	<i>B</i>	<i>SE</i>	β	<i>t</i>	<i>Sig.</i>
ค่าคงที่ (Constant)	0.343	0.108		3.179	0.002*
ด้านการส่งเสริมการตลาด	0.217	0.043	0.228	5.055	0.001*

R Square = 0.766 ; Adjust R Square = 0.764 ; F = 323.407 ; p – value = 0.001

*ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

จากตาราง 13 พบว่า ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านการส่งเสริมการตลาด ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 76.60 (F = 323.407, p – value = 0.001) โดยปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านการส่งเสริมการตลาด สามารถพยากรณ์การเปลี่ยนแปลงในคุณค่าตราสินค้า ได้ร้อยละ 76.40 (Adjust R Square = 0.764) เมื่อพิจารณาพบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ด้านการส่งเสริมการตลาด มีความสัมพันธ์กับการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬา

ตาราง 14 สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานการวิจัย	ผลการทดสอบสมมติฐาน
สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร	ยอมรับสมมติฐาน
สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยการสนับสนุนตราสินค้ากีฬาส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร	ยอมรับสมมติฐาน
สมมติฐานที่ 3 ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร	ยอมรับสมมติฐาน

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง การรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบประเด็นสำคัญที่สามารถนำมาอภิปรายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ได้ศึกษา ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาด้านประชากรศาสตร์ที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตรา

สินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านการตระหนักรู้ตราสินค้า ผู้บริโภคจะรับรู้ผลิตภัณฑ์กีฬาที่เลือกซื้อเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียง พบเห็นได้จากสื่อโฆษณาต่าง ๆ มีลักษณะโดดเด่นจากตราสินค้า สโลแกน หรือคำขวัญ ด้านคุณภาพการรับรู้ ผู้บริโภคจะเลือกซื้อผลิตภัณฑ์กีฬาที่ถูกใจ พอใจจากการใช้งาน ได้รับมาตรฐานและได้รับการรับรองจากหน่วยงานหรืองานวิจัยต่าง ๆ รวมถึงได้รับความเชื่อถือจากการรับรองโดยผู้มีชื่อเสียง และผู้บริโภคจะซื้อผลิตภัณฑ์ที่มีตราสินค้าซ้ำอย่างต่อเนื่อง ด้านความเชื่อมโยงกับตราสินค้า ผู้บริโภคแนะนำผลิตภัณฑ์กีฬาให้แก่ญาติ เพื่อน หรือคนรู้จัก เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีชื่อเสียง มีการช่วยเหลือสังคม หรือสาธารณะประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับวิหวัช น้อมบุญสงศรี และรุจิภาส โพธิ์ทองแสงอรุณ (2566) ได้ทำการศึกษา เรื่อง รูปแบบการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารคอลลาเจน กล่าวในเรื่องของการรับรู้คุณค่าของสินค้าและบริการ ไว้ว่า การประเมินประโยชน์ของสินค้าหรือบริการที่ได้รับอันเกิดจากการเปรียบเทียบระหว่างต้นทุนที่ลูกค้าเสียหรือจ่ายไปกับประโยชน์ที่ได้รับกลับมา หากสินค้าหรือบริการที่ได้รับมีประโยชน์และคุ้มค่ามากกว่าต้นทุนที่เสียไปจะทำให้ลูกค้าเห็นถึงคุณค่า และจะส่งผลให้เกิดการกลับมาใช้ผลิตภัณฑ์หรือบริการนั้น ๆ ในครั้งต่อไปและยังสอดคล้องกับเจตวัฒน์ เกษมไชยานันท์ (2561) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การรับรู้คุณค่าตราสินค้าที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อน้ำแร่บรรจุขวด ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีช่วงอายุระหว่าง 21 – 30 ปี ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีปัจจัยสำคัญในการซื้อ คือ คุณภาพน้ำแร่ และมีปัจจัยเพิ่มเติมในการซื้อคือ มีรสชาติเป็นธรรมชาติ และมีการซื้อน้อยกว่า 2 ครั้งต่อสัปดาห์ และผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า การรู้จักตราสินค้า ภาพลักษณ์ตราสินค้า และการรับรู้คุณภาพส่งผลต่อความภักดีต่อตราสินค้า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10 ด้านการรับรู้คุณภาพส่งผลต่อความภักดีต่อตราสินค้ามากที่สุด และความภักดีต่อตราสินค้าส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อน้ำแร่บรรจุขวดในเขตกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10 จะเห็นได้ว่าข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ไม่ว่าจะเป็นเพศ อายุ ระดับการศึกษา หรือรายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครที่แตกต่างกันออกไป

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาการสนับสนุนตราสินค้าที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า การสนับสนุนตราสินค้าในด้านของความภักดีต่อตราสินค้า การมีส่วนร่วมกับตราสินค้า การมีปฏิสัมพันธ์กับตราสินค้า และคุณค่าของตราสินค้าส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ในด้านการมีส่วนร่วมกับตราสินค้าผู้บริโภคจะเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ที่ผลิตในประเทศไทย และผลิตภัณฑ์นั้นเปิดโอกาสให้ผู้บริโภคได้เข้าร่วมกิจกรรมมีส่วนในการซื้อผลิตภัณฑ์กีฬา และสามารถเลือกซื้อสินค้าจากช่องทางออนไลน์อยู่เสมอ ในด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับตราสินค้า ผู้บริโภคจะได้รับคำแนะนำในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์กีฬาตลอดเวลา อีกทั้งยังมีการติดต่อกันเป็นประจำ มีของสมนาคุณ หรือโปรโมชั่นต่าง ๆ ในวันสำคัญ เช่น วันเกิด ในด้านของคุณค่าของตราสินค้า ผู้บริโภคมั่นใจในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์กีฬาที่ทำให้เกิดความมั่นใจทุกครั้งในการใช้งาน และผลิตภัณฑ์กีฬาที่ผู้บริโภคเลือก

ซื้อมีตราสินค้าเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับพรรณพพร เอี่ยมสำอางค์ (2560) ได้ทำการศึกษาเรื่องชื่อเสียงของตราสินค้า การรับรู้คุณภาพ การมีปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า และการสนับสนุนพิเศษมีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าแบรนด์เนมอย่างต่อเนื่องของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ผลการศึกษาพบว่า การสนับสนุนพิเศษด้านข้อมูลมีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าแบรนด์เนมอย่างต่อเนื่องของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มากที่สุด รองลงมา ได้แก่ การสนับสนุนพิเศษด้านอารมณ์ และชื่อเสียงของตราสินค้า ตามลำดับ โดยร่วมกันพยากรณ์ ความตั้งใจซื้อสินค้าแบรนด์เนมอย่างต่อเนื่องความตั้งใจซื้อสินค้าแบรนด์เนมอย่างต่อเนื่องได้ คิดเป็นร้อยละ 43 ส่วนการรับรู้ในคุณค่าและการมีปฏิสัมพันธ์กับลูกค้าไม่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าแบรนด์เนมอย่างต่อเนื่องของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จะเห็นได้ว่าการสนับสนุนตราสินค้าของผู้บริโภคจะส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้าก็หาในเรื่องของภาพลักษณ์ การสนับสนุนพิเศษต่าง ๆ ของตราสินค้ารวมถึงการทำให้ผู้บริโภคเข้าไปมีส่วนร่วมกับตราสินค้านั้น ๆ อย่างทั่วถึงและสามารถเข้าถึงได้ง่าย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้าก็หาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้าก็หาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ด้านผลิตภัณฑ์ ผู้บริโภคจะเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ก็หาที่มีเทคโนโลยีใหม่ ๆ มีความทันสมัย และสวยงาม มีการระบายละเอียดชัดเจน ด้านราคา ต้องมีความเหมาะสม คุ่มค่า มีผลิตภัณฑ์ที่มีราคาหลากหลาย สามารถผ่อนชำระได้ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีหลากหลายสาขาอยู่ในพื้นที่ที่สะดวกต่อการเดินทาง และเลือกซื้อ มีช่องทางออนไลน์ในการสั่งซื้อ มีความรวดเร็ว ถูกต้อง และครบถ้วน สามารถรับทราบข้อมูลผลิตภัณฑ์ได้ครบถ้วนจากช่องทางออนไลน์ ด้านการส่งเสริมการตลาด มีโปรโมชั่นที่ดีสามารถดึงดูดความสนใจ มีส่วนลดจากผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น บัตรเครดิต เครือข่ายโทรศัพท์ การใช้ฟรีเซ็นเตอร์ในการโฆษณา รวมถึงมีการผ่อนชำระและมีอัตราดอกเบี้ย 0% ซึ่งสอดคล้องกับจันทร์จิรา นันดีสุ (2560) ได้ทำการศึกษา เรื่อง อิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาดและภาพลักษณ์ตราสินค้าที่มีต่อคุณค่าตราสินค้า ผลการวิจัย พบว่า ส่วนประสมทางการตลาดและภาพลักษณ์ตราสินค้ามีความสัมพันธ์กับคุณค่าตราสินค้า โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลเรียงลำดับจากมากที่น้อยที่สุด คือ ผลิตภัณฑ์ การจัดจำหน่าย ภาพลักษณ์ผลิตภัณฑ์ ภาพลักษณ์ผู้ใช้ตราสินค้า ราคา การส่งเสริมการตลาด และภาพลักษณ์องค์กรตามลำดับ และแบรนด์สินค้าที่แตกต่างกันมีผลต่อส่วนประสมทางการตลาด ภาพลักษณ์ และคุณค่าตราสินค้าที่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 จะเห็นได้ว่าปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดไม่ว่าเป็นด้านราคา ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านการส่งเสริมการตลาด และด้านช่องทางการจัดจำหน่ายส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้าก็หาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดจะต้องทำให้ผู้บริโภคเข้าถึงได้ง่าย และสามารถเข้าถึงจากทุกช่องทาง มีความน่าเชื่อถือ และมีโปรโมชั่นที่น่าสนใจ อีกทั้งยังมีภาพลักษณ์ที่โดดเด่น แต่ราคาต้องไม่สูงจนเกินไป และมีคุณภาพที่ดี

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

2. การสนับสนุนตราสินค้าส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้บริหาร หรือผู้ประกอบการเกี่ยวกับธุรกิจกีฬาควรให้ความสำคัญในเรื่องของการรับรู้คุณค่าตราสินค้า สร้างความตระหนักรู้ เน้นคุณภาพ สามารถเชื่อมโยงตราสินค้ากับการช่วยเหลือสังคมหรือสาธารณประโยชน์ ให้ผู้บริโภคมีส่วนร่วมกับตราสินค้า เพื่อให้ผู้บริโภคมั่นใจเกิดความผูกพัน สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับตราสินค้าอยู่เสมอ จะทำให้ผู้บริโภคเกิดความภักดีต่อตราสินค้า รักในตราสินค้า และจะเป็นผู้สนับสนุนในตราสินค้านั้น ยากที่จะเปลี่ยนใจ

3. ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าตราสินค้ากีฬาของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้บริหาร หรือผู้ประกอบการเกี่ยวกับธุรกิจกีฬาควรให้ความสำคัญในเรื่องของการรับรู้คุณค่าตราสินค้า สร้างความตระหนักรู้ เน้นคุณภาพ สามารถเชื่อมโยงตราสินค้ากับการช่วยเหลือสังคมหรือสาธารณประโยชน์ ให้ผู้บริโภคมีส่วนร่วมกับตราสินค้า เพื่อให้ผู้บริโภคมั่นใจเกิดความผูกพัน สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับตราสินค้าอยู่เสมอ จะทำให้ผู้บริโภคเกิดความภักดีต่อตราสินค้า รักในตราสินค้า และจะเป็นผู้สนับสนุนในตราสินค้านั้น ยากที่จะเปลี่ยนใจ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาเฉพาะการรับรู้คุณค่าของตราสินค้า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด และปัจจัยสนับสนุนตราสินค้าผลิตภัณฑ์ด้านกีฬา ผู้ที่สนใจน่าจะทำการศึกษาเกี่ยวกับความคาดหวัง การรับรู้ หรือปัจจัยด้านอื่น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อตราสินค้าผลิตภัณฑ์กีฬาที่นอกเหนือจากการวิจัยในครั้งนี้

2. ควรทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลกระทบของผู้บริโภคที่มีต่อตราสินค้า และปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ เพื่อนำมาประกอบการวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครเท่านั้น ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรเลือกแหล่งในการทำการศึกษาเป็นจังหวัดที่มีคนนิยมเล่นกีฬา หรือควรระบุผลิตภัณฑ์ของชนิดกีฬา เพื่อที่จะได้ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่น่าสนใจในการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- จันทร์จิรา นันตีสู้. (2560). อิทธิพลของส่วนประสมการตลาดและภาพลักษณ์ตราสินค้าที่มีต่อคุณค่าตราสินค้า [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- เจตวัฒน์ เกษมไชยานันท์. (2561). การรับรู้คุณค่าตราสินค้าที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการซื้อน้ำแร่บรรจุขวด [สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล.

พรรณปพร เอี่ยมสำอางค์. (2560). *ชื่อเสียงของตราสินค้า การรับรู้คุณภาพ การมีปฏิสัมพันธ์กับลูกค้า และการสนับสนุนพิเศษมีอิทธิพล ต่อความตั้งใจซื้อสินค้าแบรนด์เนมอย่างต่อเนื่องของผู้บริโภคใน กรุงเทพมหานครและปริมณฑล* [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ภาสกร วัฒนธาดา. (2562, ตุลาคม). *แนวทางการออกกำลังกายเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี*.

<http://haamor.com/th/การออกกำลังกาย/>

วิหวัช น้อมบุญสงศรี และรุจิภาส โพธิ์ทองแสงอรุณ. (2566). รูปแบบการวิเคราะห์อิทธิพลเชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหารคอลลาเจน. *วารสารนวัตกรรมการธุรกิจ การจัดการ และสังคมศาสตร์*. 4(3), 20 – 40.

Cohen, J. (1977). *Statistical Power Analysis for Behavioral Sciences*. (1st Ed). Academic Press.

ห้วงโซ่คุณค่าทางวัฒนธรรม: ชุดไทยในจังหวัดสงขลา

สิริพร รอดเกลี้ยง^{1*} และ บุญเลิศ จันทระ¹

^{1*}สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ

*Corresponding author e-mail: rodklang@gmail.com

Received: 14/08/2025, Revised: 18/12/2025, Accepted: 18/12/2025

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาห้วงโซ่คุณค่าของชุดไทยในจังหวัดสงขลา โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ศึกษาจากผู้ประกอบการธุรกิจร้านเช่าชุดไทยในพื้นที่ 5 อำเภอในจังหวัดสงขลาประกอบด้วย อำเภอหาดใหญ่ อำเภอเมืองสงขลา อำเภอสิงหนคร อำเภอบางกล่ำ อำเภอจะนะ กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง ร้านตัดเย็บชุดไทยในจังหวัดสงขลา ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับชุดไทย วิเคราะห์ข้อมูลจากเนื้อหาสัมภาษณ์และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ตามลำดับของกิจกรรมในห้วงโซ่คุณค่า

ผลการศึกษา พบว่า ห่วงโซ่คุณค่าทางวัฒนธรรมของชุดไทยในจังหวัดสงขลา มีบริบทการใช้ 4 ด้าน ได้แก่ การแต่งชุดไทยในงานแต่งงาน การแต่งกายชุดไทยในวันสำคัญต่างๆ การแต่งชุดไทยเพื่อการท่องเที่ยว ชุดไทยกับความเชื่อ โดยผู้มีส่วนได้เสีย ประกอบด้วย ช่างแต่งหน้า/ทำผม/ทำเล็บ ร้านถ่ายรูป วัด โรงแรม บริษัทนำเที่ยว กลุ่มผู้ผลิต กลุ่มผู้ขาย กลุ่มผู้ซื้อ และกลุ่มภาครัฐ เป็นต้น พบว่าแหล่งผลิตชุดไทย ตัดเย็บชุดไทยให้ได้มาตรฐาน ผู้ประกอบกลางชุดไทย การให้บริการเช่าชุดไทยอย่างครบวงจร กลุ่มผู้บริโภคที่มาใช้บริการชุดไทย

คำสำคัญ: ห่วงโซ่คุณค่า, ชุดไทย, สงขลา

The Value Chain of Traditional Thai Dress in Songkhla, Thailand

Siriporn Rodkliang^{1*} and Boonlert Chanthra¹

^{1*}Institute of Southern Studies, Thaksin University

Abstract

This study examines the value chain of traditional Thai dress in Songkhla, Thailand. Data were collected from stakeholders, including handloom weavers, tailors, rental business operators, and tourism-related entrepreneurs across five districts, namely Mueang Songkhla, Hat Yai, Singhanakhon, Bang Klam, and Chana. Data were analyzed through descriptive analysis of in-depth interviews and relevant documents based on value chain stages.

The findings indicate that traditional Thai dress is used in four contexts: weddings, special occasions, tourism activities, and belief-related practices. The value chain also involves beauty service providers, photography studios, temples, hotels, tour operators, producers, retailers, consumers, and government agencies. The analysis identifies a structured value chain comprising upstream manufacturing, midstream rental services, and downstream consumption. Upstream manufacturing units engage in standardized production and quality control. Midstream operators provide integrated rental services that address diverse customer needs. Downstream consumers have access to a range of designs, types, and sizes, reflecting the industry's responsiveness to market demand.

Keywords: value chain, traditional thai dress, songkhla

บทนำ

ชุดไทยพระราชานิยม ถือเป็นชุดประจำชาติไทยอย่างเป็นทางการสำหรับสตรีซึ่งสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ทรงเป็นผู้ริเริ่มให้มีชุดประจำชาติของสตรีไทยเพื่อทรงใช้ในการโดยเสด็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เยือนประเทศสหรัฐอเมริกาและทวีปยุโรป เป็นระยะเวลานานถึง 6 เดือน ในพ.ศ. 2503 โดยทรงศึกษาค้นคว้าข้อมูลร่วมกับนักออกแบบชาวไทยเกี่ยวกับการแต่งกายตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ทรงเลือกแบบและนำมาผสมผสานจนเกิดเป็นฉลองพระองค์ชุดไทยพระราชานิยม มีทั้งหมด 8 แบบ ได้แก่ ชุดไทยจักรพรรดิ ชุดไทยจักรีชุดไทยดุสิต ชุดไทยบรมพิมาน ชุดไทยอมรินทร์ ชุดไทยศิวาลัย ชุดไทยจิตรลดา และชุดไทยเรือนต้น ชุดไทย พระราชานิยมทั้ง 8 แบบนั้นมีรูปแบบเฉพาะตัวที่แตกต่างกัน เช่น ชุดไทยที่ตัวขึ้นเป็นแบบป้าย ได้แก่ ชุดไทยเรือนต้น ชุดไทยจิตรลดาและชุดไทยอมรินทร์ส่วนชุดไทยพระราชานิยมที่เหลือทั้ง 5 แบบ ตัวขึ้นเป็นจีบนางมีชายพก ชุดไทยแบบที่เป็นแขนยาว ได้แก่ ชุดไทยบรมพิมาน ชุดไทยอมรินทร์ ชุดไทยศิวาลัย ชุดไทยจิตรลดา และชุดไทยเรือนต้น ชุดไทยที่ไม่มีแขนและห่มทับด้วยสไบ ได้แก่ ชุดไทยจักรพรรดิชุดไทยจักรีเนื่องจากชุดไทยพระราชานิยมแสดงเอกลักษณ์ความเป็นไทยได้อย่างชัดเจน จึงส่งผลให้ถูกนำไปสวมใส่ได้ในโอกาสสำคัญต่าง ๆ รวมทั้งสามารถนำไปเป็นแรงบันดาลใจในการออกแบบผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ได้ เช่น ของที่ระลึกชุดประจำชาติไทย (อนุสรณ์ ทอช่วยและคณะ, 2564)

อย่างไรก็ตาม ชุดไทยพระราชานิยมส่วนใหญ่มักถูกนำไปใช้ในงานพิธีที่เป็นทางการหรือโอกาสพิเศษ เช่น งานพระราชพิธีหรืองานพิธี งานหมั้น งานมงคลสมรส งานศพ เป็นต้น ส่วนการแต่งกายของสตรีไทยในปัจจุบันโดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นนั้นนิยมสวมใส่เสื้อผ้าสำเร็จรูปที่มีการออกแบบและตัดเย็บที่ทันสมัยสามารถสะท้อนตัวตน รูปแบบการดำเนินชีวิตและการประกอบกิจกรรมของผู้สวมใส่ รวมทั้งการแต่งกายตามกระแสนิยมจากกลุ่มเพื่อน สื่อสารมวลชนในช่องทางต่าง ๆ เช่น ใน tiktok เพจเสื้อผ้าออนไลน์เกี่ยวกับชุดไทย เป็นต้น ในขณะเดียวกันก็ยังมีกลุ่มคนที่มีความนิยมชมชอบในการนำศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิมมาประยุกต์ให้เข้ากับแฟชั่นสมัยใหม่ ผ่านการนำอัตลักษณ์ของชุด ไทยพระราชานิยมมาใช้ในการออกแบบเครื่องแต่งกายในจังหวัดสงขลามีการสืบสานและต่อยอดชุดไทย/ผ้าไทยในด้านต่างๆประยุกต์ใช้ผ้าไทยให้เข้ากับยุคสมัยนิยมในปัจจุบัน ซึ่งเป็นมรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สวมใส่ได้จริงในชีวิตประจำวันและส่งผลสำคัญในการผลักดัน Soft Power วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย และสร้างรายได้ไปสู่ท้องถิ่นและประเทศ ด้วยความสำคัญดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการจัดการห่วงโซ่คุณค่าของชุดไทยในจังหวัดสงขลา ในมุมมองด้านวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาห่วงโซ่คุณค่าทางวัฒนธรรม:ชุดไทยในจังหวัดสงขลา
2. เพื่อศึกษาบริบทการใช้ชุดไทยในจังหวัดสงขลา

การทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คุณพล ยิ่งยืน (2560) การศึกษานิยมของผู้บริโภคคนไทยที่มีต่อองค์ประกอบทางการออกแบบที่พัฒนามาจากชุดไทยพระราชนิยม ผลการวิจัยพบว่า สามารถแบ่งผู้บริโภคตามรูปแบบการดำเนินชีวิต พฤติกรรมความต้องการทางแฟชั่น 4 กลุ่ม แสดงผลลัพธ์ได้ 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบการดำเนินชีวิต และ พฤติกรรมความต้องการทางแฟชั่น 2) พื้นหลังการใช้ชีวิตของผู้บริโภค และ 3) องค์ประกอบทางการออกแบบ ที่แสดงถึงการจัดกลุ่มและความต้องการของผู้บริโภคดังกล่าว โดยสามารถจำแนกผู้บริโภคเจนเนอเรชั่นเอเซีย ในประเทศไทยออกเป็น 4 กลุ่ม ตามทัศนคติ ได้แก่ 1) กลุ่มคนเมืองชอบดีไซน์ที่ล้ำยุคแปลกใหม่หรือมี เทคโนโลยี 2) กลุ่มคนเมืองชอบดีไซน์ย้อนยุคตึงเอาจิตวัฒนธรรม ดั้งเดิมมาประยุกต์เข้ากับความทันสมัยใน ปัจจุบัน 3) กลุ่มคนเมือง เรียบ สบาย ดีไซน์น้อย 4) กลุ่มคนเมืองชอบเดินทางท่องเที่ยว มีอิสระในการ แสดงออก ซึ่งเชื่อมโยงกับสุนทรียศาสตร์ขององค์ประกอบทางการออกแบบ ได้แก่ รูปร่าง รูปทรง รายละเอียด ในการตกแต่ง วัสดุ พื้นผิว สี และลวดลายพิมพ์ที่สอดคล้องกับรูปแบบการดำเนินชีวิต พฤติกรรม และความ ต้องการทางแฟชั่นของผู้บริโภคเจนเนอเรชั่นเอเซียในประเทศไทย

ศิริภัสสร ทองโตนด (2559) ศึกษาการออกแบบเครื่องแต่งกายสตรีวัยทำงานที่ประยุกต์จากชุดไทย พระราชนิยม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบและการออกแบบเครื่องแต่งกายสตรีวัยทำงาน เพื่อศึกษาข้อมูล รูปแบบชุดไทยพระราชนิยม และเพื่อสร้างสรรค์เครื่องแต่งกายสตรีวัยทำงาน ที่ประยุกต์จากชุดไทย พระราช นิยม พบว่าการออกแบบเครื่องแต่งกายสตรีวัย ทำงานที่ประยุกต์จากชุดไทยพระราชนิยม ตอบสนองความ ต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่มีภาพลักษณ์ การแต่งกาย กล่าวคือ เป็นกลุ่มที่ติดตามแฟชั่น ใส่ใจเรื่องการแต่ง กาย รวมไปถึงการแต่งหน้า ทรงผม ดูดีเป็นทางการ มีพลังมีลักษณะของการแต่งกายมาดเทห์ เป็นรูปแบบที่ เหมาะสมลงตัว

วัชรินทร์ ชัยบุรณ์และสรพงษ์ วงศ์ธีระธรรณ (2566) ศึกษาและการสร้างสรรค์ภาพถ่ายชุดไทยเพื่อการ ส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการศึกษาพบว่า 1) อัตลักษณ์ความเป็นไทยผ่านการแต่ง กายชุดไทย ผ้าไทย และเครื่องประดับ 2) ชุดไทยกับความผูกพันกับพุทธศาสนา 3) ชุดไทยกับการเชื่อมโยง สถานที่ท่องเที่ยว

ขวัญทิพา ผิวผาด (2555) ศึกษาความเชื่อ การบนบานและการใช้ของแก้บนผู้มาแก้บนศาลเจ้าแม่ นมสาว เกาะนมสาว ตำบลสามร้อยยอด อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ชุดสตรีไทย ที่ นิยมนำมาแก้บน มีลักษณะเป็นชิ้นหรือผ้าถุง สวมทับชายเสื้อ มีหน้านางอยู่ตรง กลาง ห่มด้วยสไบเปิดไหล่ ด้านข้างหนึ่ง หลากหลาย รูปแบบ เช่น ผ้าลูกไม้ ผ้าพื้นอัดจีบ หรือผ้าพิมพ์ลาย แล้วฉลุ หรือปักด้วยเลื่อม ลูกปัด เป็นต้น ผู้แก้บนนิยม ซื้อชุดไทยมาจากร้านใกล้บ้าน

สุธินี ภัทรบุญญาภรณ์ (2557) ศึกษาแผนธุรกิจเช่าชุดไทย เดอะเลอค่าไทยเดรสส์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาปัจจัยภายในและภายนอกของการทำ ธุรกิจเช่าชุดไทยเพื่อทำความเข้าใจกับปัญหาอุปสรรคที่ จะเกิดขึ้น ในธุรกิจนี้ รวมถึงการแก้ปัญหา วิเคราะห์ตำแหน่งของธุรกิจตัวเองและคู่แข่ง รวมถึงประมาณงบประมาณต่างๆ

ในการทำธุรกิจและ ผลตอบแทนที่จะได้รับแผนธุรกิจได้จัดทำขึ้นสำหรับธุรกิจประเภทบริการโดยเป็นการดำเนินธุรกิจเทคนิคและวิธีการทำแผน พบว่าสถานการณ์เข้าร่วม อาเซียนจะส่งผลให้ธุรกิจมีโอกาสเพิ่มมากขึ้น ทั้งด้านการท่องเที่ยวและด้านแรงงาน รวมถึงอิทธิพลของโซเชียลมีเดียในปัจจุบัน ปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยแวดล้อมภายในและภายนอก ได้แก่ ผู้ประกอบการขาดประสบการณ์ความรู้ความชำนาญในการดำเนินธุรกิจ และ สภาพเศรษฐกิจ การเมืองของประเทศไทยยังไม่เสถียรอาจทำให้เกิดอุปสรรคเพิ่มขึ้น สภาพการแข่งขันของธุรกิจนี้อยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากเป็นธุรกิจรูปแบบใหม่ที่ต่อยอดจากธุรกิจรูปแบบเดิม คู่แข่งขันหลักที่สำคัญ คือ ร้านสตูดิโอทั่วไปทั้งในและนอกสถานที่เมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่งอื่น พบว่าตำแหน่งของธุรกิจในตลาดอยู่ในช่วงเริ่มต้นข้อได้เปรียบคู่แข่งอื่นคือ ได้สัมผัสรู้สึกถึงบรรยากาศแบบไทยในสถานที่จริง มากกว่านั้นคือมีความสนุกสนานเพลิดเพลินได้อย่างเต็มที่ในขณะที่ข้อเสียเปรียบทางการแข่งขัน คือ เป็นธุรกิจใหม่ยังไม่เป็นที่รู้จักและยังไม่มีชื่อเสียง กลยุทธ์ที่สำคัญในการทำธุรกิจ คือ “อยู่เมืองไทย ต้องใส่ชุดไทย” เป็นการทำกลยุทธ์ควบคู่กับแหล่งท่องเที่ยวและบริษัททัวร์เพื่อสนับสนุนให้ นักท่องเที่ยวชมแหล่งเที่ยวเพื่อสร้างโอกาสของช่องทางในการประชาสัมพันธ์ธุรกิจ

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ การสวมใส่ชุดไทย ด้วยการส่งเสริมและเผยแพร่ภาพอัตลักษณ์ความเป็นไทยอันให้ดำรงคงอยู่ปรากฏเป็นความภาคภูมิใจของคนไทย

วิธีการดำเนินการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในห่วงโซ่อุปทานชุดไทยในจังหวัดสงขลา ดังนี้

1.ประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

สัมภาษณ์ผู้ประกอบการธุรกิจร้านเช่าชุดไทยในพื้นที่ 5 อำเภอในจังหวัดสงขลาประกอบด้วย อำเภอหาดใหญ่ อำเภอเมืองสงขลา อำเภอสิงหนคร อำเภอบางกล่ำ อำเภอจะนะ กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง ร้านตัดเย็บชุดไทยในพื้นที่ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับชุดไทย

2.เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ใช้แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ซึ่งจากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่าแต่ละอำเภอในจังหวัดสงขลา มีร้านเช่าชุดไทยไม่น้อยกว่า 5 ร้านและมักจะตั้งอยู่ในตัวอำเภอเป็นส่วนใหญ่ เพื่อสะดวกต่อการให้บริการแก่ลูกค้าทั้งหลาย ส่วนในตัวเมืองสงขลาและตัวอำเภอหาดใหญ่ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดสงขลา สำหรับผู้ประกอบการธุรกิจร้านเช่าชุดไทยในพื้นที่ 5 อำเภอในจังหวัดสงขลา ประกอบด้วย อำเภอหาดใหญ่ อำเภอเมืองสงขลา อำเภอสิงหนคร อำเภอบางกล่ำ อำเภอจะนะ กลุ่มทอผ้าพื้นเมือง ร้านตัดเย็บชุดไทยในพื้นที่ ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับชุดไทย

3.การเก็บรวบรวมข้อมูล

ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้องและการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม การสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยการลงไปศึกษาในพื้นที่

4.การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาจะนำผลจากการสัมภาษณ์ข้อมูลภาคสนามในลักษณะเชิงพรรณนาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผลการศึกษา

จากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่า ชุดไทยเรือนต้น ชุดไทยจิตรลดา และชุดไทยอมรินทร์ มักพบอยู่ในงานพิธีการจัดขึ้นโดยหน่วยงานราชการและงานราชพิธีต่างๆ ในท้องถิ่น เช่น งานถวายสักการะพระมหากษัตริย์ หรืองานถวายความเคารพต่อพระบรมวงศานุวงศ์ ในวาระโอกาสสำคัญต่างๆ หรือในงานพระราชทานเพลิงศพบุคคลสำคัญในท้องถิ่น ส่วนชุดไทยสตรีอื่น ๆ เช่น ชุดไทยศิวาลัย ชุดไทยจักรี ชุดไทยจักรพรรดิ ชุดไทยดุสิต เป็นต้นพบได้โดยทั่วไปที่สวมใส่โดยเจ้าสาวในงานประเพณีแต่งงาน โดยเฉพาะในขั้นตอนของพิธีการงานแต่งงาน กล่าวโดยสรุปประเพณีแต่งงานของคู่บ่าวสาวในจังหวัดสงขลาในขั้นตอนที่เป็นพิธีการสำคัญเจ้าสาวจะแต่งตัวอยู่ในชุดไทยได้แก่ ขั้นตอนการหมั้น ขั้นตอนพิธีแต่งงาน ขั้นตอนการรดน้ำสังข์ เป็นต้น ส่วนในงานจัดเลี้ยงเจ้าสาวมักจะแต่งชุดแตกต่างกันไปตามต้องการ ส่วนใหญ่มักเป็นชุดเจ้าสาวแบบฝรั่งหรือที่เรียกกันในคำพื้นบ้านว่า “ชุดราตรีเจ้าสาว” ส่วนฝ่ายเจ้าบ่าวพบมีทั้งที่แต่งชุดไทย ชุดสากล และชุดปกติขาวข้าราชการ นอกจากนั้นแหล่งที่พบชุดไทยมีทั่วไปที่จัดแสดงสวมโชว์หุ่นตามร้านผู้ประกอบการให้เช่าชุดในพระเพณีท้องถิ่น เช่น ประเพณีแต่งงานกับนางไม้ ภาพหรือจินตนาการรูปลักษณ์ของแม่ทวดม่วงทองหรือนางไม้ เป็นภาพของหญิงสาวสวมชุดไทยจักรีเกล้าผมมวยปักด้วยปิ่นทอง ซึ่งเป็นภาพจินตนาการร่วมของคนในพื้นที่ มีนัยเกี่ยวเนื่องด้วยความเป็นไทยที่ตั้งอยู่บนฐานตัวแทนของเรื่องความเหมาะสม ความดี ความงาม ที่มีชุดไทยเป็นสัญลักษณ์

ห้วงโซ่คุณค่า ชุดไทยในจังหวัดสงขลา พบว่า กิจกรรมต้นน้ำ (แหล่งผลิต) เริ่มตั้งแต่ผ้าไหมอิตาลี ผ้ายกอินเดียจากกรุงเทพฯ ผ้าไหมจากภาคอีสาน ผ้าทอเกาะยอ แหล่งผลิตชุดไทย/เครื่องประดับ จากพาดูบางลำพู เพจออนไลน์ทั้งในกรุงเทพฯ และในภาคอีสาน สำหรับกิจกรรมกลางน้ำ (ผู้ประกอบการ) เริ่มจากผู้ประกอบการร้านเช่าชุดไทยสั่งตัด/เช่าตัดจากร้านที่พาดู บางลำพู เพจออนไลน์ต่าง ๆ และกิจกรรมปลายน้ำ (ผู้บริโภค) เริ่มตั้งแต่การจำหน่ายชุดไทย การขนส่งชุดไทย การส่งมอบ การกำหนดราคาขาย และการบริการด้านต่างๆ ให้แก่ลูกค้า เป็นการนำเสนอเอกลักษณ์ความเป็นไทยผ่านชุดประจำชาติไทยในทุกรายละเอียด ทั้งผ้านุ่ง เครื่องประดับ การแต่งหน้า หรือการทำผม ที่สื่อถึงความอ่อนช้อย งดงาม ล้วนการสนับสนุนให้เครื่องแต่งกายมีความโดดเด่นทั้งสิ้น ผู้ศึกษานำข้อมูลมาวิเคราะห์ห้วงโซ่คุณค่าชุดไทยในจังหวัดสงขลา ดังรายละเอียด

1. การแต่งชุดไทยในงานแต่งงาน

จากการลงพื้นที่ภาคสนาม พบว่า ชุดไทยมีความสวยงาม การใส่ชุดไทยในงานแต่งงานเป็นประเพณีไทย ซึ่งการแต่งงานจะมีแนวคิดในการจัดงาน นอกจากเจ้าบ่าวและเจ้าสาวแล้ว คนที่มาร่วมงานแต่ละคนจะใส่ชุดไทยตามแนวคิดในการจัดงาน เช่น เจ้าสาวแต่งชุดไทยดุสิตสีชมพูทุกสิบนิ้ว ส่วนเจ้าบ่าวจะแต่งโจงกระเบนและเสื้อราชปะแตน ถิมงานแต่งงานจะเป็นสีชมพู ผู้ที่มาร่วมงานแต่งงานชุดไทยหรือผ้าไทยสีชมพูช่วยสร้างบรรยากาศและความทรงจำพิเศษให้แก่บ่าวสาวและผู้ที่มาร่วมงาน เป็นต้น

โดยชุดแต่งงานที่ใช้ในวันแต่งงานมักจะเป็นชุดที่ได้รับการตัดเย็บหรือเช่าจากร้านที่ให้บริการเช่าและตัดชุดแต่งงานโดยเฉพาะ ซึ่งมีค่าใช้จ่ายในการตัดหรือเช่า ชุดของชายและหญิงรวมกันประมาณชุดละ 15,000-50,000 บาทโดยราคาจะขึ้นอยู่กับแบบและลักษณะของชุดที่เลือกใช้ จากการที่มี ร้านให้เช่าชุดแต่งงานหลายร้าน จึงทำให้เกิดการแข่งขัน ด้านราคาระหว่างร้านเช่าชุดไทยด้วยกันเอง ผู้เป็นเจ้าของกิจการส่วนใหญ่มีประกอบอาชีพเสริมที่นอกเหนือจากการทำอาชีพเปิดร้านเช่าชุดแต่งงาน และรวมผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับงานแต่งงานไว้ที่เดียว ผู้บริโภคสามารถหาสินค้าทุกอย่างได้ภายในร้าน เดียว ที่สามารถเลือกแพคเกจได้ตามกำลังการจ่ายของผู้บริโภค มี ให้บริการทั้งชุดเจ้าบ่าวและเจ้าสาว มีจำนวนชุดให้เลือกมากมาย มีลักษณะชุดให้เลือกหลากหลาย เช่น ชุดไทย ชุดราตรี มีการจัดแพคเกจ เช่น แพคเกจ A เช่าชุดเจ้าสาว 2 ชุดและชุดเจ้าบ่าว 2 ชุด แถมแต่งหน้าฟรี แพคเกจ B เช่าชุดเจ้าสาว 1 ชุดแถมชุดเจ้าบ่าวฟรี 1 ชุด เป็นต้น

สำหรับทำเลที่ตั้ง สาเหตุที่เป็นเหตุใหญ่ เนื่องจากเส้นสัญจรหลัก ผู้คนพลุกพล่าน เป็นย่าน ธุรกิจที่คนตื่นตัวตลอดเวลา ร้านเช่าชุดไทยต่างๆ ก็เป็นส่วนหนึ่งในไลฟ์สไตล์ของคน อยู่แล้ว ทำเลนี้ เป็นทำเลที่น่าจับตลาดลงทุน ถ้าร้านอยู่ติดริมถนนจะยิ่งได้เปรียบ หน้าร้านจะมองเห็นได้จากคนที่ผ่านไปผ่านมา หรือ กระจังอยู่บนรถ เราจะได้ลูกค้าที่เห็นชุดโชว์หน้าร้าน แล้ววอล์คอินเข้ามาลองพิตติ้งชุดเยอะ พอสมควร ถ้าร้านแอบเข้าไปอยู่ในซอยก็จะหายาก จากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่า เจ้าของร้านบั้นรัก เวตติ้ง หาดใหญ่ เช่าชุดแต่งงาน เผยถึงเทรนด์ชุดแต่งงานที่ได้รับ เป็นสไตล์ที่กำลังมาแรงเรียกว่า "เรียบโก้" มีลักษณะไม่ฟู ฟามาก เน้นคัดติ้ง-การตัดเย็บ และชุดที่มีดีเทลสวยๆ ดีเทลน้อยๆ ไปจนถึงเรียบง่าย

ภาพที่ 1 ภาพแสดงชุดไทยที่สวยงาม

อย่างไรก็ตาม แต่ละร้านจะมีจุดขายและสไตล์ ของตัวเอง ขึ้นอยู่กับลูกค้าว่าชอบแบบดีเทลชุดแบบไหน พฤติกรรมของลูกค้าส่วนใหญ่จะเซอร์เวย์ ก่อนหลายร้าน ดูแบบชุด ราคาว่าแต่ละร้านแบบชุดแตกต่างกัน ยังไง ก่อนการตัดสินใจ จากที่สอบถาม เรหราคาเริ่มต้นจะอยู่ที่ 2,000 บาทเกือบทุกร้าน สไตล์ส่วนใหญ่จะเน้นเรียบหรู เปรี๊ยะจัด ไปจนถึงแนวเวอร์วังอลังการ

2. การแต่งกายชุดไทยในวันสำคัญต่างๆ

ชุดไทยเป็นชุดที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ สามารถใส่ได้หลายโอกาส เช่น ในเทศกาลลอยกระทง งานแต่งงาน งานบวช การท่องเที่ยว การทำงาน งานกีฬา วันภาษาไทย เป็นต้น ซึ่งเป็นกระแสของวัฒนธรรมแบบสมัยนิยม (Pop Culture) และกระแสหลักของสังคมที่ก้าวสู่การแข่งขันในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ที่มีบทบาทสำคัญสำหรับการสร้างมูลค่าให้กับชุดไทย

ธุรกิจชุดไทยจึงเป็นอีกหนึ่งธุรกิจที่มีความน่าสนใจในแง่ของการสร้างรายได้ จากกระแสชุดไทยที่ได้รับการอนุรักษ์มากขึ้น ผู้ประกอบการที่มองเห็นโอกาส จึงเกิดเป็นธุรกิจทางด้านชุดไทยต่าง ๆ ตั้งแต่ธุรกิจตัดเย็บชุดไทย ขายชุดไทย ขายเครื่องประดับชุดไทย หรือแม้แต่ธุรกิจเช่าชุดไทย อีกทั้งในปัจจุบัน มีช่องทางที่ทำให้ผู้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงข้อมูลผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ทำให้กระแสในเรื่องชุดไทยขยายออกไปอย่างกว้างขวาง ซึ่งธุรกิจร้านเช่าชุดไทย และร้านเช่าชุดไทยเพื่อนเจ้าสาว-เจ้าบ่าว ที่เปิดผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เป็นธุรกิจที่มีความโดดเด่น และน่าสนใจมาก โดยธุรกิจแบบนี้ช่วยลดต้นทุนในการจ้างงาน และยังมีเพิ่มความสะดวกกับผู้ใช้บริการ ด้วยการติดต่อผ่านแอปพลิเคชัน การส่งของผ่านระบบไปรษณีย์ การชำระเงินผ่านระบบการโอนหรือระบบธนาคารอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น โดยรูปแบบชุดที่ได้รับความนิยม ได้แก่ ชุดเพื่อนเจ้าสาว-เจ้าบ่าว รูปแบบชุดไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4-8 ชุดไทยเจ้าบ่าว-เจ้าสาว ชุดไทยเด็ก ชุดใส่ไปงานเลี้ยงเป็นทีม และด้วยธุรกิจรูปแบบนี้มีต้นทุนที่ไม่สูงมาก จึงทำให้ลูกค้าสามารถเช่าในราคาที่ถูกลงได้

ภาพที่ 2 ภาพแสดงชุดไทยจักรพรรดิในงานกิจกรรมแข่งกีฬาสีโรงเรียนแจ้งวิทยา เดินพาเหรดสีชมพู
อิมเจะปากับนางรจนา

อย่างไรก็ตาม กลุ่มคนชนชั้นกลางที่ประกอบอาชีพรับราชการ อาชีพธุรกิจส่วนตัวและทำงานบริษัททั้งของภาครัฐและเอกชน มีการบริโภคชุดไทยในระดับที่ตนเองสามารถเข้าถึงได้และสามารถเลือกซื้อได้บ่อยครั้งในด้านช่องทางการเลือกซื้อผ้าไทย ของกลุ่มตัวอย่างจะเลือกซื้อผ่านช่องทางสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซเพชบุค (Facebook) หรือ tiktok ซึ่งเป็นแหล่งผลิตชุดไทยและมีการนำมาขายในช่องทางออนไลน์ หรือจากเพจที่คนรู้จักแนะนำต่อ ๆ กันมา

จึงกล่าวได้ว่า ห่วงโซ่คุณค่าด้านการบริโภคชุดไทยจากการลงพื้นที่ภาคสนาม พบว่าต้องม้องค์ความรู้ในการเลือกสรร ซึ่งองค์ความรู้ที่มีนั้นเกิดจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ด้วยตัวเอง จากการบอกเล่าปากต่อปากจากแหล่งข้อมูลออนไลน์ต่างๆ เช่น ผู้ขายหรือผู้ผลิตผ้าทอในงานกิจกรรมผ้าไทยตามสถานที่ต่าง ๆ การติดตามผู้มีชื่อเสียง (celebrity) โดยวิธีการเลือกสรรผ้าไทยของกลุ่มตัวอย่างสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ชนิดของผ้า จากประสบการณ์การเรียนรู้จึงทำให้ได้รู้ถึงรูปแบบ และความชื่นชอบของตนเอง ซึ่งจะชื่นชอบผ้าไหมและผ้าฝ้ายได้แก่ ผ้ามัดหมี่ ผ้าตีนจก ผ้าแพรวา ฝ้ายกอินดิเย เป็นต้น

2. ราคา จะมีส่วนสำคัญในจะเลือกเช่าชุดไทยในราคาที่สามารเข้าถึงได้ ส่วนใหญ่จะเลือกผ้าจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพราะมีราคาที่ไม่แพงและมีความสวยงาม และมีโอกาสที่จะสามารถเลือกเช่าได้บ่อยครั้งและนำมาใส่ในชีวิตประจำวันได้หลากหลายรูปแบบมากยิ่งขึ้น

3. แหล่งชุดไทย ผู้บริโภคจะมีการค้นหาข้อมูลหรือติดตามจากเพจเกี่ยวกับ ผ้าไทยต่าง ๆ ที่มีความน่าเชื่อถือและได้รับการแนะนำจากคนรู้จักหรือจากคนในกลุ่มเพจที่ตนเอง ติดตาม ทำให้รับรู้ช่องทางการเลือกซื้อและเข้าถึงแหล่งชุดไทยได้ง่ายจากช่องทางต่าง ๆ ทั้งทางออนไลน์และออฟไลน์

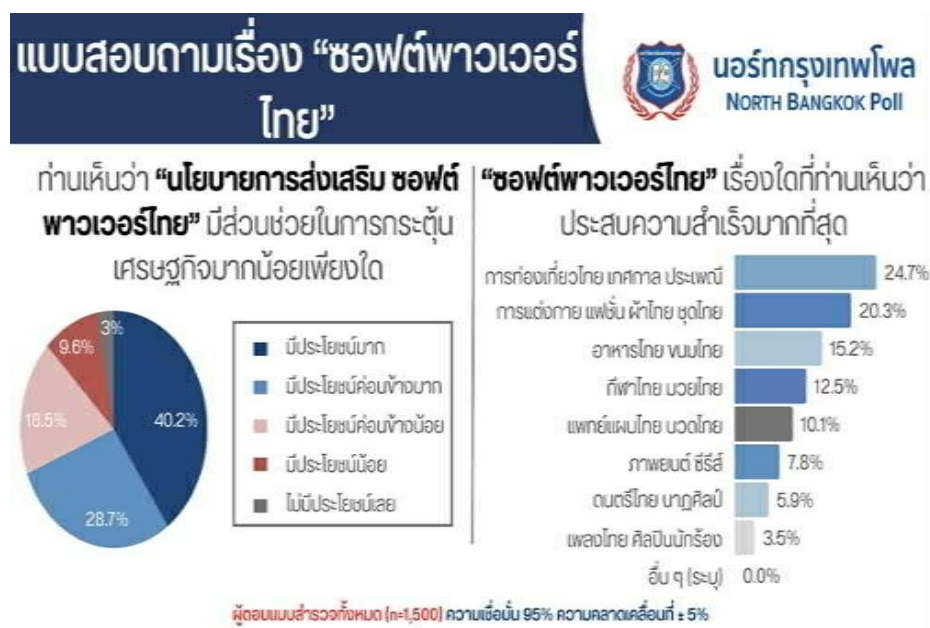
4. เนื้อผ้า ส่วนใหญ่เลือกผ้าไหม เพราะมีความพลิ้วไหวและใส่สบายดั่งนั้น ภูมิหลังการบริโภคชุดไทยทำให้ได้รับประสบการณ์ ทั้งทางตรงและจากสื่อ ต่าง ๆ จนสะสมเป็นองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมชุดไทย/ผ้าไทย อันนำไปสู่การเลือกสรรชุดไทยที่เหมาะสมกับตนเองได้

3. การแต่งชุดไทยเพื่อการท่องเที่ยว

จากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่า ห่วงโซ่คุณค่าชุดไทยในจังหวัดสงขลา นำไปสู่การเกิดธุรกิจการให้บริการเช่าชุดไทยจากการสำรวจพบว่า การเกิดขึ้นของธุรกิจให้บริการเช่าชุดไทย ในพื้นที่จังหวัดสงขลาเดิมที่มีอยู่ถึงร้อยละ 60 และยังมีอัตราการคงอยู่จนถึงปัจจุบันโดยเฉลี่ยรายได้ต่อวัน ในช่วงเทศกาลหรือวันหยุด สูงสุดถึงหลักหมื่นบาทต่อวัน

จากสถิติตัวเลขจำนวนนักท่องเที่ยวมาเลเซีย-อินโดนีเซียที่เข้ามาท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลา ข้อมูลจากสำนักงานหาดใหญ่เผยภาพรวมการท่องเที่ยวหาดใหญ่ปี 2567 และแนวโน้มปี 2568 ว่า ในปี 2567 (มกราคม-ธันวาคม) มีผู้มาเยี่ยมเยือน ทั้งไทยและต่างชาติที่เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา ประมาณ 6.7 ล้านคน เพิ่มขึ้นจาก ปี 2566 ที่ประมาณ 5.1 ล้านคน แยกเป็นผู้มาเยือนคนไทยกว่า 2.9 ล้านคน และต่างชาติกว่า 3.7 ล้านคน ซึ่งเป็นตัวเลขคาดการณ์นักท่องเที่ยวในปี 2567 ทั้งปี ตัวเลขคาดการณ์ผู้มาเยือนของจังหวัดสงขลา เพิ่มขึ้นประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ และคาดการณ์รายได้รวมประมาณกว่า 48,000 ล้านบาท

โดยนักท่องเที่ยวต่างชาติแบ่งเป็นมาเลเซีย 23 ล้าน คนอินโดนีเซีย 950,000 คน สิงคโปร์ 730,000 คน สปป.ลาว 20,000 คนและจีนกว่า 18,000 คน ปัจจัยหนุนสำคัญของการท่องเที่ยวจังหวัดสงขลา เกิดจากการฟื้นตัวหลังจากสถานการณ์โควิด ที่ก่อนหน้านี้ยังไม่มี ความมั่นใจ ยังมีความกังวล แต่ในปี 2567 ทุกอย่างกลับมาฟื้นตัวปกติบวกกับการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวปี 2567 ที่มีอย่างต่อเนื่อง เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวและเศรษฐกิจของหน่วยงานต่าง ๆ มีส่วนสำคัญทำให้เกิดสีสันของเมือง รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ ก็มี (นงเยาว์, จิรันดร, 2568) ทำให้นักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางมาจังหวัดสงขลา พร้อมกับเลือกแต่งกายชุดไทย จนกลายเป็นกระแสนิยมใส่ชุดไทยมาเที่ยววัด และโบราณสถาน ทำให้ธุรกิจที่เกี่ยวข้องนั้นเกิดการขยายตัวไปด้วย ที่วัดโคกสมาณคุณกลายเป็นจุดสายมู เพราะนอกจากความสวยงามของอุโบสถพระปรางค์สามยอด ที่นักท่องเที่ยวไทยและต่างประเทศมาถ่ายรูปกันแล้ว ที่นี่ยังเป็นที่ประดิษฐานของท้าวเวสสุวรรณ 4 กร ทำให้นักท่องเที่ยวสายมูเสี่ยงโชคมาขอพร และสมหวังหลายราย จนเป็นที่เลื่องลือทำให้ชาวมาเลเซียหลั่งไหลเข้ามาขอพรจากท่านเป็นจำนวนมาก ค่าเช่าไทยชุด 400 บาท ทำผม 50 บาท แต่งหน้า 100 บาท ซึ่งสอดคล้องกับนอร์ทกรุงเทพโพล เปิดเผยว่า จากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชน ระหว่างวันที่ 6-7 ตุลาคม 2567 จากจำนวน 1,500 ตัวอย่าง จากกลุ่มตัวอย่างทุกภูมิภาคทั่วประเทศ ในประเด็น “ซอฟต์แวร์ไทย” ในประเด็นต่อไปนี้

ภาพที่ 3 ภาพแสดงผลการสำรวจความคิดเห็นเรื่องซอฟต์แวร์ไทย

จากแบบสอบถามเรื่องซอฟต์แวร์ไทยที่คนไทยเห็นว่ามีประสบความสำเร็จมากที่สุดคือการท่องเที่ยวไทย เทศกาล ประเพณี ร้อยละ 24.7 การแต่งกาย แฟชั่น ผ้าไทย ชุดไทย ร้อยละ 20.3 อาหาร

ไทย ขนมหไทย ร้อยละ 15.2 กีฬาไทย มวยไทย ร้อยละ 12.5 แพทย์แผนไทย นวดไทย ร้อยละ 10.1 ภาพยนตร์
ซีรี่ย์ ร้อยละ 7.8 ดนตรีไทย นาฏศิลป์ ร้อยละ 5.9 และ เพลงไทย ศิลปินนักร้อง ร้อยละ 3.5

สำหรับในจังหวัดสงขลา พบว่า พื้นที่กิจกรรมงานพิเศษเกี่ยวกับผ้าไทยที่ภาครัฐเข้ามาส่งเสริม เช่น
จังหวัดสงขลา จัดส่งกรณตั้ยอนยุคส่งเสริมท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก “ไหว้พระวัดสุวรรณคีรี สรงน้ำพระ รตนน้ำ
ผู้ใหญ่” สืบสานประเพณีและเสริมความเป็นสิริมงคลปีใหม่ไทย 2568 โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมต่างสวมใส่ชุดไทย
ย้อนยุคหลากหลายสี สว่างบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความสนุกสนานและส่งเสริมความเป็นไทย และงานวันสตรี
ไทย ประจำปี พ.ศ.2568 “ร้อยเรียงดวงใจ สตรีไทยสงขลา เป็นหนึ่งเดียว” กำหนดจัดกิจกรรมวันศุกร์ที่
1 สิงหาคม 2568 ณ โรงแรมบีพี สมิหลา บีช โฮเต็ล แอนด์ รีสอร์ท ตำบลบ่อยาง อำเภอเมืองสงขลา จังหวัด
สงขลา เวลา 09.00 น.เป็นต้นไป พบกับกิจกรรม การประกวด “เทพีสตรีสงขลา ครั้งที่ 3 ประจำปี
2568 กิจกรรมการแนะนำองค์กรเครือข่ายสตรีจังหวัดสงขลา ,กิจกรรมมอบสายสะพายสตรีจังหวัดสงขลา,
กิจกรรมการแสดงขององค์กรสตรีและเครือข่าย จังหวัดสงขลา ภายใต้โครงการจัดงานพัฒนาศักยภาพกลุ่ม
องค์กรภาคประชาชนและเครือข่ายด้านความเข้มแข็งของชุมชน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2568 แต่งกาย
ด้วยชุดผ้าไทย

ภาพที่ 4 แสดงจัดส่งกรณตั้ยอนยุคส่งเสริมท่องเที่ยวเมืองมรดกโลก

ภาพที่ 5 ภาพแสดงวันสตรีไทย

4. ชุติไทยกับความเชื่อในท้องถิ่น

ในกรณีของแม่ทวดม่วงทอง เป็นความเชื่อท้องถิ่นที่ชาวบ้านแม่ทวดม่วงทองแต่ก่อนเป็นธิดาของเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช ในยุคหลายร้อยปีก่อนที่ถูกโจรฆ่าตายแล้วฝังไว้ใต้ต้นมะม่วงใหญ่ปัจจุบันคือบริเวณวัดมะม่วงหมู่ ศพถูกซ่อนอยู่ในโพรงมะม่วงใหญ่ ต่อมาได้แสดงปาฏิหาริย์ให้ปรากฏเนื่อง ๆ จนชาวบ้านนับถือและเกิดการบวงสรวงบนบานเพื่อความประสงค์ต่าง ๆ ชาวบ้านมีความเชื่อว่าทวดแม่ม่วงทองหรือนางไม้ดังกล่าวได้สิงสถิตอยู่ที่ต้นมะม่วง ซึ่งมีขนาดใหญ่โดยปรากฏให้ชาวบ้านเห็นและเข้าฝันบอกให้ชาวบ้านรู้ ต่อมาเมื่อต้นมะม่วงดังกล่าวโคนล้มลงตามธรรมชาติ และต้นมะม่วงดังกล่าวผุพังลงเหลือเฉพาะแก่น สามารถยกได้ด้วยกำลังคนเพียงคนเดียว จึงได้มีการเคลื่อนย้ายมาตั้งฝังไว้กับต้นอินทนิลขนาดใหญ่ ซึ่งอยู่ไม่ห่างจากต้นเดิมที่หักโคนลงมากนัก ต่อมาในปี พ.ศ. 2508 ทางวัดต้องการสถานที่ดังกล่าวเพื่อก่อสร้างกุฏิเจ้าอาวาสจึงได้โค่นต้นอินทนิล ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าแม่ทวดม่วงทองสิงสถิตอยู่ลง การโค่นต้นอินทนิลของทางวัด ได้มีการทำพิธีอันเชิญให้แม่ทวดม่วงทองไปสิงสถิตยังต้นประดู่ ซึ่งอยู่ทางมุมด้านทิศตะวันตกของวัด โดยหมอผู้ทำพิธีชาวอีสานการทำพิธีอันเชิญนางไม้หรือทวดม่วงทองไปอยู่ยังสถานที่ใหม่ ที่ทางวัดจัดเตรียมไว้เป็นพิธีกรรมที่มีความศักดิ์สิทธิ์ จึงมีการจัดเตรียมเครื่องเซ่นสังเวยด้วยของ 12 อย่างโดยหมอพิธี หลังจากที่ทำพิธีอันเชิญแม่ทวดม่วงทองไปสิงสถิตอยู่ ณ ต้นประดู่ อันเป็นบริเวณตลาดนัดวันเสาร์ในปัจจุบัน การทำพิธีของชาวบ้านจึงต้องย้ายไป ณ บริเวณดังกล่าวด้วย

ในด้านความเชื่อต่อแม่ทวดม่วงทอง ชาวบ้านจะบนบานให้แม่ทวดม่วงทองช่วยเหลือเมื่อเกิดความทุกข์ใจ เช่น ขอให้ลูกสอบบรรจุได้ทำงาน ขอให้หายป่วย เป็นต้น เมื่อการบนบานสมหวัง ชาวบ้านจะนำไก่ อาหาร คาวหวาน ชุติไทยมาแก้บน ศาลเจ้าแม่ทวดม่วงทองจะเต็มไปด้วยเครื่องเซ่นบูชาเหล่านี้ ซึ่งความเชื่อเกิดจากปัญหา

ชีวิตประจำวัน ปัญหาที่เกินขีดความสามารถที่จะแก้ไขได้ จึงสร้างความเชื่อว่าน่าจะมีอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติ ตอบันดาลให้เป็นไป เพื่อป้องกันภัยพิบัติที่เกิดขึ้นกับตัวเอง มนุษย์จึงวิงวอนจากอำนาจลึกลับ ถ้าบอกกล่าวหรือ ทำให้อำนาจนั้นพอใจอาจช่วยให้ปลอดภัยได้ เมื่อมีการประกอบพิธีกรรมที่ถูกต้องจะทำให้รอดพ้นจากภัยพิบัติ ต่างๆ และส่งผลให้อยู่เย็นเป็นสุข จึงมีการสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน (บุญเลิศ จันทระ, 2544)

ปัจจุบันนี้มีการเปิดร้านขายชุดไทยสำเร็จรูป ซึ่งมีการเปิดเป็นธุรกิจตัดเย็บชุดไทย มีร้านจำหน่าย และโฆษณาขายทางอินเทอร์เน็ตและสื่อออนไลน์ รูปแบบชุดไทยสำเร็จรูป จะประกอบด้วยผ้าสไบและผ้าถุงหรือผ้าซิ่น ผ้าถุงจะมีทั้งที่เป็นผ้าถุงจับหน้านาง และ ผ้าถุงโจงกระเบน บริเวณเอวจะมีเข็มขัดทอง ชุดจะประกอบใส่อยู่ในไม้ แขนว หรือตัวหุ่น พลาสติก มีถุงพลาสติกใส่หุ้มอยู่ด้านนอกป้องกันฝุ่น ราคาอยู่ระหว่าง 800-1,500 บาท

เมื่อนำรูปแบบชุดไทยพระราชานิยมมาเปรียบเทียบกับชุดไทยแก่นบน จะพบว่าแบบ ชุดไทยจักรีจะมีความคล้ายคลึงกับชุดไทยแก่นบน นั่นคือ การใช้ผ้าสไบห่มคลุม เปิดผ่าข้าง หนึ่ง มีผ้าถุงมีจีบยกข้างหน้า และคาดเข็มขัด ทางราชการได้กำหนดให้ชุดไทยแต่ละแบบ ใช้ในพิธีที่เป็นทางการในโอกาสต่าง ๆ โดยที่ชุดไทยจักรีจะใช้ในงานตอนค่ำ การแพร่หลายของชุดไทยพระราชานิยมเห็นได้อย่างชัดเจนบนเวทีประกวดนางงาม ตั้งแต่ระดับ ท้องถิ่นไปจนถึงระดับนานาชาติ ผู้หญิงที่เข้าประกวดจะสวมใส่ชุดไทยพระราชานิยมเพื่อ แสดงอัตลักษณ์ความเป็นไทยและความเป็นกุลสตรีไทย รวมทั้งเจ้าสาวที่จะเข้าพิธีมงคลสมรส ก็สวมใส่ชุดไทยพระราชานิยมในพิธีรดน้ำสังข์ ปัจจุบันนี้ ร้านตัดเย็บเสื้อผ้า ร้านจำหน่ายและร้านเช่าชุด นำแบบชุดไทยพระราชานิยม มาประยุกต์ออกแบบให้เหมาะสมกับ งานประเภทต่าง ๆ เช่น ชุดเจ้าสาว ชุดเพื่อนเจ้าสาว ชุดนางรำ ชุดนาฏศิลป์ ชุดนางงาม ชุดไทยแก่นบน เป็นต้น

ภาพที่ 6 แสดงชุดไทยแก่นบนแม่ทวดม่วงทอง

จากที่กล่าวมาข้างต้น แม่ทวดม่วงทองจะเห็นได้ว่าการประกอบสร้างความเป็นหญิงให้กับแม่ทวดม่วงทอง เริ่มมองเห็นชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรมผ่านเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายแบบชุดไทย ซึ่งเป็นชุดที่ออกแบบขึ้นภายใต้อุดมการณ์ชาติความเป็นชาติและเอกลักษณ์ไทย ชุดไทยได้ถูกทำให้กลายเป็นสัญลักษณ์ของ “หญิงไทย” ที่งดงามราวกับกุลสตรีและ “นางงาม” ในแง่นี้ ชุดไทยจึงมิได้เป็นเพียงภาพตัวแทนของ “ผู้หญิงงาม” เท่านั้น หากแต่ยัง

เป็น ภาพตัวแทนของ “ความสวย” ตามมาตรฐานของธุรกิจนางงามสมัยใหม่ กฎระเบียบของเพศภาวะที่ถูกนำไปใช้กับวัตถุสิ่งของทางสังคมด้วย ถูกทำให้แพร่หลายในวิถีชีวิตชาวบ้านผ่านห่วงโซ่คุณค่าอุตสาหกรรมแฟชั่นสมัยใหม่และความงาม เช่น ร้านตัด เสื้อและร้านจำหน่ายชุดไทยสำเร็จรูป ดังนั้น แม่ทอผ้าม่วงทองในชุดไทยที่สวยงามจึงเป็นหลักฐานทางสังคมและวัฒนธรรม

สรุปผลการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าชุดไทยในจังหวัดสงขลา

ต้นน้ำ หมายถึง กลุ่มต้นน้ำ (Upstream) กลุ่มที่เป็นเจ้าของวัตถุดิบ) ได้แก่ ช่างตัดเย็บชุดไทยร้านพาหุรัดดอทคอม ที่เป็นแหล่งเว็บไซต์ขายชุดไทยออนไลน์อันดับ 1 ดำเนินธุรกิจชุดไทยเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมการแต่งกายชุดไทย ให้ชุดไทยกลับมาถูกใส่โดยคนไทยในชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น และผู้คนในสังคมเกิดความภูมิใจที่ได้สวมใส่เอกลักษณ์ของเครื่องแต่งกายไทย โดยการนำเสนอชุดไทยทั้งแบบดั้งเดิมและแบบร่วมสมัย ให้ตอบโจทย์ความต้องการของคนในทุกวัยในยุคปัจจุบัน ในราคาที่จับต้องได้ สนับสนุนกิจกรรมที่จะช่วยกระตุ้นความนิยมการใส่ชุดไทยให้กับคนในสังคม และสร้างความพึงพอใจของลูกค้าให้อยู่ในระดับสูงสุด นอกจากนี้มีการสั่งซื้อชุดไทย เครื่องประดับ บนเพจออนไลน์ต่างๆ มีการออกแบบเครื่องประดับ ชุดไทยจากช่างผู้ชำนาญมาเป็นระยะเวลาหลายสิบปี ได้รับความนิยมและเชื่อถือในกลุ่มของผู้ที่ต้องการ ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของพลยมล หางนา (2557) ศึกษารูปแบบพื้นที่และการใช้พื้นที่ของกรุงเทพมหานคร พบว่าพื้นที่ย่านพาหุรัดเป็นพื้นที่ที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจหลากหลายรูปแบบ มีสินค้าประเภทผ้าตัด อุปกรณ์ตัดเย็บร้านตัดเย็บเสื้อผ้า ร้านขายผ้าผ้าม้วน เสื้อผ้าสำเร็จรูปสารพัดชาติทั้งไทย จีน อินเดีย

กลางน้ำ (Midstream) คือ กลุ่มผู้ประกอบการร้านชุดไทย ให้บริการตอบโจทย์ความต้องการของลูกค้า โดยผู้ประกอบการได้เล็งเห็น และมุ่งเน้นไปที่การบริการที่สมบูรณ์แบบ สินค้าที่มีคุณภาพและมีหลากหลายแบบใช้มาตรฐานและไซส์ใหญ่ มีความสวยงาม มีหลากหลายราคา ที่ลูกค้าสามารถจับต้องได้ และเป็นมาตรฐานของชุด โดยที่ลูกค้าไม่จำเป็นต้อง ลงทุนตัด หรือลูกค้าอาจจะเช่าตัดใหม่ได้ ลูกค้าที่เข้ามาใช้บริการที่ร้านสามารถเลือกชุด และปรับแต่งออกแบบเองได้จากชุดที่มีให้ชมในร้าน สามารถจำแนกโดยใช้ราคาของชุดไทยเป็นเกณฑ์ในการแบ่ง ได้ดังรายละเอียด

ตลาดราคาสูง (High Market) เป็นชุดไทยในตลาดระดับสูง ผลิตโดยห้องเสื้อตัดเย็บที่มีคุณภาพสูง เป็นสินค้าของนักออกแบบ มีราคาเฉลี่ยชุดละ 50,000 บาทต่อชุด มีรายละเอียดบนชุดไทยที่มีการตกแต่งอย่างประณีต สวยงาม กลุ่มผู้บริโภคเป็นร้านปิ่นรักเวดดิ้ง ตำบลพะตง อำเภอหาดใหญ่ที่มีกำลังสูง มีรสนิยม

ตลาดราคากลางค่อนข้างสูง (Rather Hight Class/Middle Market) เป็นตลาดชุดไทยสำเร็จรูประดับปานกลางค่อนข้างสูง มีการผลิตสินค้าในปริมาณมาก มีขนาดที่เป็นมาตรฐาน มีคุณภาพของสินค้าทั้งวัสดุผ้าและการตกแต่งที่มีรายละเอียด แต่อาจจะมีการลดทอนรายละเอียดจากสอนค้าในกลุ่มตลาดราคาสูง ราคาของชุดไทยเฉลี่ยประมาณ 50,000 บาทต่อชุด กลุ่มผู้บริโภคจะมีฐานะค่อนข้างดี มีรายได้พอที่จะลงทุนหรือใช้เงินตามฐานะของตัวเอง

ตลาดชุดไทยราคาถูก (Low Market) เป็นตลาดชุดไทยราคาไม่แพง เน้นการผลิตจำนวนมาก รูปแบบสินค้าอาจมีการลอกเลียนแบบสินค้าในระดับสูง แต่ลดทอนรายละเอียดในการตัดเย็บราคาของชุดประมาณ 300-800 บาท เป็นกลุ่มที่มีตลาดใหญ่ในปัจจุบัน กลุ่มผู้บริโภคเป็นกลุ่มคนที่มีรายได้จำกัดจำแนกโดยใช้ราคาของ

ปลายน้ำ (Downstream) คือผู้บริโภค ผู้ที่ใช้บริการร้านเช่าชุดไทย ที่ต้องการเลือกรูปแบบของชุดไทยได้หลากหลายแบบและหลากหลายราคา โดยมีงบประมาณค่าเช่าชุดไทยเริ่มต้นระหว่าง 300-500 บาทต่อชุด สำหรับโทนสีของชุดไทย สีชมพูกุหลาบ หรือ สีทอง มีโอกาสใช้ในงานมงคล หรือ งานพิธีการ ผู้บริโภคตัดสินใจหาข้อมูล จากสื่ออินเทอร์เน็ต เช่น Website, Facebook, tiktok และจากการบอกต่อของคนใกล้ชิด และเลือกมาเช่าด้วยตนเอง

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาห่วงโซ่คุณค่าของชุดไทยในจังหวัดสงขลาการศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาห่วงโซ่คุณค่าของชุดไทยในจังหวัดสงขลาเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยศึกษาจากผู้ประกอบการธุรกิจร้านเช่าชุดไทยในพื้นที่ 5 อำเภอในจังหวัดสงขลา และผู้ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำของห่วงโซ่ชุดไทยวิเคราะห์ข้อมูลจากเนื้อหาสัมภาษณ์เอกสารที่เกี่ยวข้องด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ตามลำดับของกิจกรรมในห่วงโซ่คุณค่า ข้อค้นพบจากการศึกษาสรุปผลได้ดังนี้ ห่วงโซ่คุณค่าชุดไทยในจังหวัดสงขลา มีบริบทการใช้ 4 ด้าน ได้แก่ การแต่งชุดไทยในงานแต่งงานจากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่า ชุดไทยมีความสวยงาม การใส่ชุดไทยในงานแต่งงานเป็นประเพณีไทย ซึ่งการแต่งงานจะมีแนวคิดในการจัดงานนอกจากเจ้าบ่าวและเจ้าสาวแล้ว คนที่มาร่วมงานแต่ละคนจะใส่ชุดไทยตามแนวคิดในการจัดงาน เช่น เจ้าสาวแต่งชุดไทยดุสิตสีชมพูกุหลาบ ส่วนเจ้าบ่าวจะแต่งโจงกระเบนและเสื้อราชปะแตน อีมนงานแต่งงานจะเป็นสีชมพู ผู้ที่มาร่วมงานแต่งงานชุดไทยหรือผ้าไทยสีชมพู

การแต่งชุดไทยในงานแต่งงาน ชุดไทยในกลุ่มพบว่า มีคุณค่าและมูลค่าสูงทางด้านเศรษฐกิจ และยังสามารถตอบสนองผู้มีส่วนได้เสียค่อนข้างกว้างเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอื่น ๆ การแต่งกายชุดไทยในวันสำคัญต่างๆ เป็นเรื่องของกิจกรรมที่สร้างภาพลักษณ์ในทางที่ดีได้อย่างกว้างขวาง ชุดไทยจึงเป็นทุนทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า ครอบคลุมมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ชาติ การสวมใส่ชุดไทยไม่เพียงเพิ่มความงดงามให้กับผู้สวมใส่ แต่ยังช่วยอนุรักษ์ภูมิปัญญาและส่งเสริมเรื่องราวให้ดำรงอยู่ สามารถใส่ได้หลายโอกาส เช่น ในเทศกาลลอยกระทง งานแต่งงาน งานบวช การท่องเที่ยว การทำงาน งานกีฬา วันภาษาไทย นิยมใส่ชุดไทยจักรี เป็นต้น ซึ่งเป็นกระแสของวัฒนธรรม แบบสมัยนิยม (Pop Culture) และกระแสหลักของสังคมที่ก้าวสู่การแข่งขันในยุคเศรษฐกิจสร้างสรรค์ที่มีบทบาทสำคัญสำหรับการสร้างมูลค่าให้กับชุดไทย

การแต่งชุดไทยเพื่อการท่องเที่ยว เป็นการนำชุดไทยที่มีความหมายในทางวัฒนธรรมไทยมาสร้างสรรค์เป็นสินค้าที่เป็นที่ต้องการของนักท่องเที่ยว สามารถสร้างรายได้ให้แก่ผู้มีส่วนได้เสียได้อย่างดี โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวจากประเทศในคาบสมุทรมาเลย์ทั้งหลาย สำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมาจังหวัดสงขลา พร้อมกับเลือกแต่งกายชุดไทยที่สวยงาม จนกลายเป็นกระแสนิยมใส่ชุดไทยมาเที่ยววัด และ

โบราณสถาน ทำให้ธุรกิจที่เกี่ยวข้องนั้นเกิดการขยายตัวไปด้วย ที่วัดโคกสมานคุณกลายเป็นจุดสายมู เพราะนอกจากความสวยงามของอุโบสถพระปรมาภิไธยที่นักท่องเที่ยวและต่างประเทศมาถ่ายรูปกันแล้ว ที่นี่ยังเป็นที่ประดิษฐานของท้าวเวสสุวรรณ 4 กร ทำให้นักท่องเที่ยวสายมูเสี่ยงโชคมาขอพร และสมหวังหลายราย จนเป็นที่เลื่องลือทำให้ชาวมาเลเซียหลังไหลเข้ามาขอพรจากท่านเป็นจำนวนมาก

ชุดไทยกับความเชื่อ คุณค่าสำคัญของชุดไทยกับความเชื่อเป็นเรื่องของจินตนาการเพื่อผลิตซ้ำความหมายทางวัฒนธรรมของชุดไทยในชีวิตประจำวันโดยใช้อำนาจของพลังที่อยู่เหนือธรรมชาติ เป็นช่องทางสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ชุดไทยซึ่งในประเพณีแต่งงานกับนางไม้ ภาพหรือจินตนาการรูปลักษณะของแม่ทวดมั่งทองหรือนางไม้เป็นภาพของหญิงสาวสวมชุดไทยจักรีเกล้าผมมวยปักด้วยปิ่นทอง ชาวบ้านจะนำชุดไทยจักรีมาถวายจากการบนบานเมื่อประสบสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของของขวัญทิพา ผิวผาด (2555) ความเชื่อการบนบานและการใช้ของแก้บนผู้มาแก้บนศาลเจ้าแม่พนมสว เกะพนมสว ตำบลสามร้อยยอด อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่า ชุดสตรีไทย ที่นิยมนำมาแก้บน มีลักษณะเป็นชินหรือผ้าถุง สวมทับชายเสื้อ มีหน้างานอยู่ตรงกลาง ห่มด้วยสไบเปิดไหล่ด้านข้างหนึ่ง หลากหลาย รูปแบบ เช่น ผ้าลูกไม้ ผ้าพื้นอัดจีบ หรือผ้าพิมพ์ลาย แล้วฉลุ หรือปักด้วยเลื่อมลูกปัด เป็นต้น ผู้แก้บนนิยม ชื้อชุดไทยมาจากร้านใกล้บ้าน

บริบทการใช้ทั้ง 4 ด้านส่งผลต่อมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ผู้มีส่วนได้เสีย ประกอบด้วย ช่างแต่งหน้า/ทำผม/ทำเล็บ ร้านถ่ายรูป วัด โรงแรม บริษัทนำเที่ยว กลุ่มผู้ผลิต กลุ่มผู้ขาย กลุ่มผู้ซื้อ และกลุ่มภาครัฐ เป็นต้น กระบวนการดังกล่าวยังมีศักยภาพสำคัญต่อการพัฒนาชุดไทย โดยพบว่าต้นน้ำ (แหล่งผลิตชุดไทย) ตัดเย็บชุดไทยให้ได้มาตรฐาน กลางน้ำ (ผู้ประกอบการชุดไทย) การให้บริการเช่าชุดไทยมีการพัฒนาจนสู่การบริการในรูปแบบที่เรียกว่าครบวงจร ปลายน้ำ ประกอบด้วย ผู้บริโภคที่มาใช้บริการชุดไทยสามารถเลือกซื้อสินค้า(ชุดไทย) ได้ตามความต้องการชนิดที่ว่า มีทุกแบบ ทุกไซส์ ทุกรายละเอียดตามความปรารถนาบนระบบธุรกิจการประกอบการที่เชื่อมโยงกันเป็นระบบเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของสุธินี ภัทรปัญญาภรณ์ (2557) ศึกษาแผนธุรกิจเช่าชุดไทย เดอะเลอค่าไทยเดรสส์ พบว่าสถานการณ์เข้าร่วมอาเซียนจะส่งผลให้ธุรกิจมีโอกาสเพิ่มมากขึ้นทั้งด้านการท่องเที่ยวและด้านแรงงาน รวมถึงอิทธิพลของโซเชียลมีเดียในปัจจุบัน ปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากปัจจัยแวดล้อมภายในและภายนอก ได้แก่ ผู้ประกอบการขาดประสบการณ์ความรู้ความชำนาญในการดำเนินธุรกิจ และ สภาพเศรษฐกิจ การเมืองของประเทศไทยยังไม่เสถียรอาจทำให้เกิดอุปสรรคเพิ่มขึ้น สภาพการแข่งขันของธุรกิจนี้อยู่ ในระดับต่ำ เนื่องจากเป็นธุรกิจรูปแบบใหม่ที่ต่อยอดจากธุรกิจรูปแบบเดิม คู่แข่งขันหลักที่สำคัญ คือ ร้านสตูดิโอทั่วไปทั้งในและนอกสถานที่เมื่อเปรียบเทียบกับคู่แข่ง พบว่าตำแหน่งของธุรกิจในตลาดอยู่ในช่วงเริ่มต้นข้อได้เปรียบคู่แข่งคือ ได้สัมผัสรู้สึกถึงบรรยากาศแบบไทยในสถานที่จริงมากกว่านั้นคือมีความสนุกสนานเพลิดเพลินได้อย่างเต็มที่ในขณะที่ข้อเสียเปรียบทางการแข่งขัน คือ เป็นธุรกิจใหม่ยังไม่มีที่รู้จักและยังไม่มีชื่อเสียง กลยุทธ์ที่สำคัญในการทำธุรกิจ คือ “อยู่เมืองไทย ต้องใส่ชุดไทย” เป็นการทำกลยุทธ์ควบคู่กับแหล่งท่องเที่ยวและบริษัททัวร์เพื่อสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวชมแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างโอกาสของช่องทางในการประชาสัมพันธ์ธุรกิจ

ข้อเสนอแนะ

ส่งเสริมให้มีการสวมใส่ชุดไทยในชีวิตประจำวันมากขึ้น เช่น กำหนดวันสวมใส่ชุดไทย รวมถึงการมีหลักสูตรชุดไทยในสถานศึกษา มหาวิทยาลัย

เอกสารอ้างอิง

- ขวัญทิwa ผิวผาด. (2555). *ความเชื่อ การขนานและการใช้ของแก่นผู้มาแก่นศาลเจ้าแม่แม่มสาว เกาะนมสาว ตำบลสามร้อยยอด อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์* [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ดนุพล ยั่งยืน .(2560) .*การศึกษารสนิยมของผู้บริโภคคนไทยที่มีต่อองค์ประกอบทางการออกแบบที่พัฒนามาจากชุดไทยพระราชนิยม* [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญเลิศ จันทระ. (2544). *การศึกษาทางมานุษยวิทยาวัฒนธรรม:กรณีศึกษาประเพณีการแต่งงานกับนางไม้ในเขตอำเภอลำสนธิ จังหวัดสงขลา* [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นงเยาว์ จิรินทร. (2568). *ท่องเที่ยวหาดใหญ่โต 20% มาเลเซียยังเป็นหลัก-อินโดฯมาแรง*.
<https://songkhlafocus.com/economy/26907/06/>
- พลยมล หางนา. (2557) .*ศึกษารูปแบบพื้นที่และการใช้พื้นที่ของกรุงเทพมหานคร* [วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชรินทร์ ชัยบุรณ์และสรพงษ์ วงศ์ธีระธีร์ .(2566). *การศึกษาและการสร้างสรรค์ภาพถ่ายชุดไทยเพื่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา*.วารสารนิเทศศาสตร์ปริทัศน์, 27(2), 33-39.
- ศิริภัสสร ทองโตนด. (2559). *การออกแบบเครื่องแต่งกายสตรีวัยทำงานที่ประยุกต์จากชุดไทยพระราชนิยม* [ศิลปนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- สุธินี ภัทรปัญญาภรณ์. (2557) .*ศึกษาแผนธุรกิจเข้าชุดไทย เดอะเลอค่าไทยเดรสส์* [การค้นคว้าอิสระปริญญา มหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- อนุสรฯ ทองช่วยและคณะ. (2564). *การพัฒนาชุดไทยร่วมสมัยสำหรับวัยรุ่นสตรีจากผ้าเดนิม*.วารสารวิจัยเส้นใยผ้าและแฟชั่น, 1(1), 21-30.

บ้านน้อย: มรดกทางวัฒนธรรมและความหมายเชิงสัญลักษณ์ ในสังคมร่วมสมัย ของกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน ตำบลดอนแร่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

ฉัตรเพชร ชมใจ^{1*} จุฑามาศ พืชรพีระ² และ พิทักษ์ ศิริวงศ์³

¹คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

²คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

³คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

* Corresponding author e-mail: CHATPHET-CHO@rmutp.ac.th

Received: 2/09/2025, Revised: 10/11/2025, Accepted: 22/12/2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและอธิบายความหมายและคุณค่าของบ้านน้อยวิเคราะหบริบททางวัฒนธรรมและความหมายเชิงสัญลักษณ์ และเสนอแนวทางการสืบทอดและฟื้นฟูบ้านน้อยให้ดำรงอยู่ในบริบทวัฒนธรรมร่วมสมัย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แนวทางเชิงปรากฏการณ์วิทยา เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้มีประสบการณ์ตรงและมีบทบาทในพิธีกรรม ผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วย ประชาชนชาวบ้านและนักปราชญ์ชุมชนชาวบ้านที่มีส่วนร่วมในการสร้างหรือใช้บ้านน้อย เจ้าอาวาสวัดและผู้นำชุมชน รวมจำนวน 16 คน รวบรวมข้อมูลด้วยการบันทึกภาคสนาม การบันทึกเสียงและภาพประกอบการสัมภาษณ์ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ในพื้นที่ตำบลดอนแร่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี และการถอดความเพื่อนำมาวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า “บ้านน้อย” เป็นสัญลักษณ์สำคัญที่สะท้อนความเชื่อว่าเป็นที่อยู่อาศัยของวิญญาณหลังความตาย โดยหลังพิธีฌาปนกิจ บ้านน้อยจะถูกนำไปตั้งบริเวณริมสามแยกหรือสี่แยกในเชิงสัญลักษณ์เพื่อบอกทางให้วิญญาณกลับบ้าน ตามความเชื่อที่ว่าหลังเสียชีวิตครบ 7 วัน วิญญาณจะเดินทางกลับสู่เรือนเดิมนอกจากนี้ การสร้างบ้านน้อยยังเป็นกระบวนการที่สะท้อนความสามัคคีของชุมชน ผู้ชายรับหน้าที่สร้างโครงสร้าง ส่วนผู้หญิงดูแลการจัดเตรียมเครื่องประกอบเมื่อสร้างเสร็จจะประกอบพิธีนํ้ามนต์ธรณีสารเพื่อชำระสิ่งอัปมงคลและเป็นสิริมงคลแก่ผู้ร่วมพิธี พิธีตั้ง “ท้าวทังสี่” ก่อนการทำบ้านน้อย แสดงถึงการขอขมาและขอพรจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ประจำทิศทั้งสี่ เพื่อให้การประกอบพิธีดำเนินไปอย่างราบรื่น เป็นการผ산ความเชื่อทางพุทธและความเชื่อพื้นบ้านเข้าด้วยกันอย่างมีเอกลักษณ์ ข้อเสนอแนะ ควรจัดทำเอกสารและสื่อบันทึกพิธีกรรมบ้านน้อยของไท-ยวนไว้เป็นองค์ความรู้ของชุมชน เพื่อใช้ถ่ายทอดวัฒนธรรมแก่คนรุ่นใหม่ รวมถึงการเผยแพร่ให้สาธารณชนรับรู้คุณค่าด้านจิตวิญญาณและภูมิปัญญาท้องถิ่น คงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

คำสำคัญ: บ้านน้อย, ความเชื่อไท-ยวน, พิธีกรรมงานศพ, ท้าวทังสี่, ความหมายเชิงสัญลักษณ์

Baan Noi: Cultural Heritage, Beliefs, and Revitalization Approaches in Contemporary Society among the Tai Yuan Ethnic Group in Don Rae Subdistrict, Mueang District, Ratchaburi Province

Chatphet Chomjai^{1*} Chutamas Peeraphatchara² and Phitak Siriwong³

¹Faculty of Economics Technology, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

²Faculty of Home Economics Technology, Rajamangala University of Technology Phra NaKhon

³Management Science, Silpakorn University

Abstract

This qualitative, phenomenological study investigated the meaning, value, and socio-cultural context of Baan Noi (miniature spirit house) in the Thai-Yuan funerary tradition, aiming to propose guidelines for its contemporary preservation. In-depth data was collected from 16 key informants, including local sages, villagers, and community leaders in Donrae, Ratchaburi province, using interviews and non-participant observation.

Findings confirm "Baan Noi" as a central symbol representing the spirit's temporary post-mortem dwelling. Symbolically placed at junctions after cremation, it guides the spirit home on the 7th day, reflecting the community's belief in the soul's return. The construction process inherently fosters community solidarity (men building, women preparing). Rituals like the Nam Mon Thoranee San purification and the invocation of the Four Great Kings (Thao Thang Si) demonstrate a unique syncretism between Buddhist and indigenous folk beliefs for a smooth transition of the deceased.

The research recommends systematic documentation and knowledge transfer of the Baan Noi ritual to the younger generation and the public. This is vital for promoting the spiritual value and local wisdom, thereby preserving the Thai-Yuan ethnic identity amidst rapid social change.

Keywords: Ban Noi; Tai Yuan belief; funerary rituals; Thao Thang Si ritual; symbolism

บทนำ

ในวาระสุดท้ายของวิถีชีวิตคนไทยในทุกชาติพันธุ์ ล้วนมีวัฒนธรรมและความเชื่อเกี่ยวกับพิธีอวมงคล หรือพิธีกรรมศพอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยมีวิธีแตกต่างกันเนื่องด้วยความศรัทธาในศาสนาที่หลากหลาย หรือชาติพันธุ์ หรือถิ่นที่อยู่อาศัย เมื่อกาลเวลาผ่านมาถึงปัจจุบันพิธีกรรมศพ ได้ปรับเปลี่ยนหรือผสมผสานตาม ประเพณีท้องถิ่นและชาติพันธุ์ มีผลให้พิธีกรรมศพแตกต่างกัน แต่ยังคงปฏิบัติสืบทอดกันเรื่อยมาตามความเชื่อ จากรุ่นสู่รุ่น (พระปลัดธนา, 2565) สังคมไทยปัจจุบันกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากกระแส โลกาภิวัตน์ ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และการขยายตัวทางเศรษฐกิจ สิ่งเหล่านี้ส่งผลกระทบโดยตรงต่อวิถี ชีวิตความเป็นอยู่ ความเชื่อ และประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น โดยเฉพาะกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีอัตลักษณ์ ทางวัฒนธรรมอันโดดเด่น ชาวไท-ยวนเป็นหนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมอันยาวนานใน ประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่จังหวัดราชบุรีที่มีชาติพันธุ์หลากหลายมากถึง 8 ชาติพันธุ์ (พระสมุห์สุรินทร์, 2566) ชาวไท-ยวนเป็น 1 ใน 8 กลุ่มชาติพันธุ์ อาศัยอยู่ในหลายพื้นที่ ซึ่งส่งผลถึงอัตลักษณ์บางประการที่ แตกต่างกันไป เช่น วิถีชีวิต การประกอบอาชีพ หรือสำเนียงการพูดที่ยังคงสืบทอดภาษาล้านนา (คำเมือง) โดยจะแตกต่างไปจากภาษาล้านนาเดิม เนื่องจากราชบุรีมีสำเนียงเหนือ จึงทำให้ภาษาล้านนาแตกต่างไปจาก เดิม รวมถึงขนบธรรมเนียมประเพณี ไม่ว่าจะเป็นงานมงคล หรืองานอวมงคล ชาวไท-ยวนในตำบลดอนแร่ยังคงมี การสืบทอด แต่ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนไป ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างวัยในการรักษาวัฒนธรรมประเพณี ซึ่งนับวัน ยิ่งใกล้จะสูญหายไป ส่วนชาวไท-ยวน หรือไทยล้านนา หรือโยนก กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดราชบุรี ยังคงสืบทอด ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ ที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและการดำรงชีพจากบรรพบุรุษสืบมา อาทิ พิธีการ ศพ หรืองานอวมงคล โดยมีพิธีการคล้ายชาวล้านนาในปัจจุบัน (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่, 2548)

"บ้านน้อย" คือโครงสร้างจำลองบ้านหลังเล็กที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ในพิธีศพ ของชาวไท-ยวน ไม่ได้เป็นเพียง โครงสร้างทางกายภาพ แต่ยังเป็นศูนย์รวมของความสัมพันธ์ทางสังคม ความเชื่อ พิธีกรรม และภูมิปัญญา ดั้งเดิม การเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจในปัจจุบันได้นำมาซึ่งความท้าทายต่อการสืบสานการสร้าง "บ้านน้อย" และวัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพิธีการศพ ไม่ว่าจะเป็นการรื้อล้างของวัฒนธรรมจากกลุ่มชาติ พันธุ์อื่นในจังหวัดราชบุรี การเปลี่ยนแปลงค่านิยมของคนรุ่นใหม่ การโยกย้ายถิ่นฐานเพื่อประกอบอาชีพ หรือ การพัฒนาที่มีได้คำนึงถึงมิติทางวัฒนธรรมสิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลให้วัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยยวนและ บทบาทของบ้านน้อย มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงและอาจเลือนหายไปในอนาคต

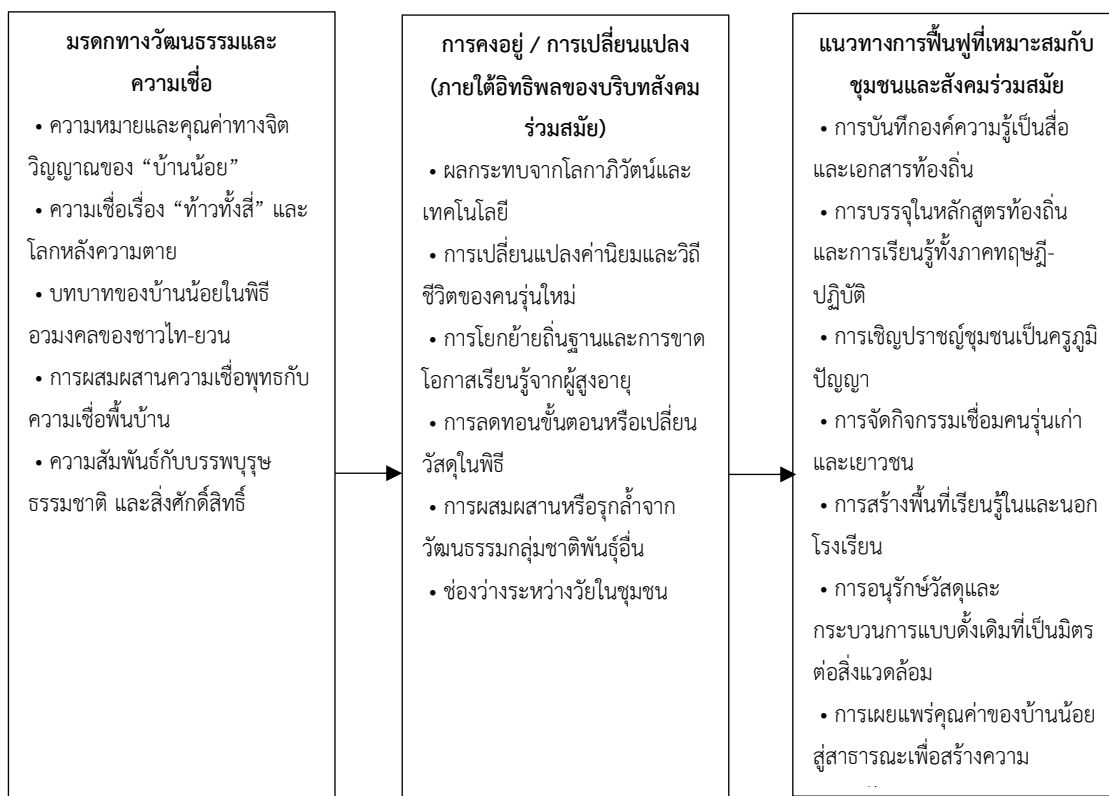
ผู้วิจัยในฐานะที่สืบเชื้อสายไท-ยวน ตำบลดอนแร่ จังหวัดราชบุรี เมื่อคราวงานอวมงคลของผู้มีพระคุณ ต่อผู้วิจัย (นายชด ชมใจ ปราชญ์ท้องถิ่น ต.ดอนแร่) ได้สังเกตพบว่า ปัจจุบันผู้มีองค์ความรู้ในพิธีกรรม ความ เชื่อการสร้างบ้านน้อยนั้นเป็นผู้สูงอายุ และยังพบว่าไม่มีการรวบรวมและการถ่ายทอดองค์ความรู้เหล่านั้น ให้กับกลุ่มเยาวชนหรือคนที่สนใจ ในด้านคหกรรมศาสตร์ บ้านน้อย ยังสะท้อนถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในวาระ สุดท้ายแห่งชีวิตที่แฝงด้วยคตินิยม ความเชื่อ หากไม่ได้รับการรวบรวมองค์ความรู้และถ่ายทอด ก็อาจสูญหาย ได้ในอนาคต จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจถึงแก่นแท้ของวัฒนธรรมไท-ยวน ตำบลดอนแร่

อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี วิเคราะห์บริบทที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง รวมถึงศึกษาแนวทางการรักษาและสืบทอดภูมิปัญญาอันล้ำค่าเหล่านี้ การวิจัยนี้ไม่เพียงแต่จะเป็นการบันทึกองค์ความรู้ทางวัฒนธรรมที่สำคัญ แต่ยังเป็นรากฐานในการเสนอแนะแนวทางที่เหมาะสมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และส่งเสริมการพัฒนาที่ยั่งยืนบนพื้นฐานของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมต่อไปอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจและอธิบายความหมายและคุณค่าของบ้านน้อยของกลุ่มเชื้อสายไท-ยวน ตำบลดอนแร่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อวิเคราะห์บริบททางวัฒนธรรมและความหมายเชิงสัญลักษณ์ของบ้านน้อย
3. เพื่อเสนอแนวทางในการสืบทอดและฟื้นฟูบ้านน้อยให้ดำรงอยู่ในบริบทวัฒนธรรมร่วมสมัยอย่างมีคุณค่าอย่างยั่งยืน

กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิด

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประเภทการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) มีลักษณะการวิจัยเชิงลึกเพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรม โดยใช้วิธีวิทยาปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) เน้นการเข้าถึงประสบการณ์ตรง ความหมาย และการตีความจากมุมมองของผู้ให้ข้อมูล เพื่ออธิบายและทำความเข้าใจ “บ้านน้อย” ในบริบทพิธีกรรมของชาวไทยวนอย่างรอบด้าน

2. วิธีวิทยาการวิจัย

การวิจัยใช้แนวทางของปรากฏการณ์วิทยาเชิงตีความ (Interpretive Phenomenology) ตามแนวคิดของ Van Manen และ Schutz (2016) โดยสำรวจมิติทางกายภาพ สัญลักษณ์ ความเชื่อ และความหมายที่ผู้คนในชุมชนให้ต่อ “บ้านน้อย” ผ่านการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เป็นการสนทนาเชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อค้นหาความหมายและประสบการณ์ส่วนตัว เน้นคำถามกึ่งโครงสร้างที่ยืดหยุ่น ข้อมูลที่ได้สะท้อนมุมมองและเรื่องราวเชิงลึกที่ตัวเลขอธิบายไม่ได้

2.2 การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-participant observation) นักวิจัยเข้าไปเฝ้าดูในสนามโดยไม่เข้าร่วมโดยตรง ได้เห็นพฤติกรรม ปฏิสัมพันธ์ และบริบทจริง รวมถึงสิ่งที่ผู้ให้ข้อมูลอาจไม่พูดออกมา เช่น ท่าทาง น้ำเสียง หรือพลวัตทางอำนาจ

2.3 การสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) การพูดคุยในกลุ่มเล็ก ๆ จำนวน 8 คน ภายใต้การกระตุ้นของผู้ดำเนินรายการ เปิดโอกาสให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและมุมมองร่วมกัน ช่วยให้เห็นทั้งความแตกต่างและการเจรจาความหมายในหมู่ผู้เข้าร่วม

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ตำบลดอนแร่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี โดยมีขั้นตอนดังนี้

3.1 การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ใช้การเลือกแบบมีวัตถุประสงค์ (Purposive sampling) และการเลือกแบบลูกโซ่ (Snowball sampling) เพื่อให้ได้ผู้ให้ข้อมูลที่มีความรู้และประสบการณ์ตรง ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้านและนักปราชญ์ชุมชน ชาวบ้านที่มีส่วนร่วมในการสร้างหรือใช้บ้านน้อย เจ้าอาวาสวัดและผู้นำชุมชน เก็บข้อมูลจนถึง จุดอิ่มตัวของข้อมูล (Data saturation) ในการศึกษาครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 16 คน

3.2 กระบวนการเก็บข้อมูล สัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยคำถามกึ่งโครงสร้างที่เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลขยายความ สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ทั้งเชิงโครงสร้าง (Structured observation) และไม่เป็นทางการ เพื่อบันทึกพฤติกรรม พิธีกรรม และสภาพแวดล้อม เพื่อบรรวบรวมความคิดเห็นและตรวจสอบข้อค้นพบจากการเก็บข้อมูลรายบุคคล โดยเข้าไปสังเกตการสร้างบ้านน้อยในงานศพของชาวไทย-วน ในพื้นที่ ต.ดอนแร่ อ.เมือง จ.ราชบุรี จำนวน 3 ครั้ง (งาน)

4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

4.1 แบบสัมภาษณ์เชิงลึก – ผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านวัฒนธรรมและวิจัยเชิงคุณภาพ

4.2 แบบบันทึกการสังเกตภาคสนาม – บันทึกรายละเอียดของเหตุการณ์ บรรยากาศ และสิ่งแวดล้อม

4.3 แนวคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม – เพื่อกระตุ้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูล

4.4 เครื่องบันทึกเสียงและภาพ – ใช้เพื่อเก็บข้อมูลดิบสำหรับการถอดความและวิเคราะห์

5. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Trustworthiness)

การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลในงานวิจัยเชิงคุณภาพเป็นกระบวนการสำคัญ โดยผู้วิจัยได้อ้างอิงแนวคิดของ Lincoln และ Guba (1985) ที่เสนอเกณฑ์หลัก 4 ประการ ได้แก่ 1) Credibility หรือความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยใช้วิธี member checking โดยให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของการตีความกับผู้ให้ข้อมูล 2) Transferability หรือการถ่ายทอดได้ โดยผู้วิจัยอธิบายบริบทของข้อมูลและกระบวนการเก็บข้อมูลอย่างละเอียดเพื่อให้ผู้อ่านได้พิจารณาความสอดคล้องกับบริบทอื่น 3) Dependability หรือความคงเส้นคงวา อาศัยการบันทึกขั้นตอนการวิจัยอย่างเป็นระบบ (audit trail) เพื่อให้ตรวจสอบย้อนหลังได้ และ 4) Confirmability หรือการยืนยันได้ โดยการใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งและหลายวิธี (data triangulation และ method triangulation) เพื่อให้ข้อค้นพบมีความเป็นกลางและปราศจากอคติของผู้วิจัย

6. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

งานวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์เชิงตีความ (Interpretive analysis) ตามแนวทางของปรากฏการณ์วิทยา เริ่มจากการถอดความ (Transcription) ของข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม จากนั้นเข้าสู่กระบวนการอ่านซ้ำและทำความเข้าใจภาพรวมของข้อมูล (Immersion) เพื่อซึมซับเนื้อหาและบรรยากาศของข้อมูลอย่างลึกซึ้ง แบ่งข้อมูลเป็นหน่วยความหมาย (Meaning units) ที่สะท้อนสาระสำคัญ จากนั้นจึงเข้ารหัส (Coding) เพื่อกำหนดรหัสหมวดหมู่ข้อมูล จัดกลุ่มรหัสเป็นประเด็นและประเด็นย่อย (Thematization) และตีความ (Interpretation) โดยเชื่อมโยงข้อมูลเข้ากับแนวคิด ทฤษฎี และบริบททางวัฒนธรรมของชาวไทเยบานเพื่อสร้างความเข้าใจเชิงลึก

7. จริยธรรมการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยอยู่ภายใต้หลักจริยธรรมอย่างเคร่งครัด เริ่มจากการขอความยินยอมอย่างรู้จริง (Informed consent) ชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีการ สิทธิ และการใช้ข้อมูลแก่ผู้ให้ข้อมูลก่อนการเก็บข้อมูลทุกครั้ง ทั้งนี้ผู้วิจัยคุ้มครองความลับ (Confidentiality) โดยไม่เปิดเผยชื่อและข้อมูลส่วนบุคคล เคารพสิทธิ ความเชื่อของชุมชน และมรดกทางวัฒนธรรมของชาวไทเยบาน และใช้ข้อมูลเพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาการเท่านั้น เพื่อให้มั่นใจว่ากระบวนการวิจัยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบในทางลบต่อผู้ให้ข้อมูลและชุมชน

ผลการวิจัย

1. ความหมายและคุณค่าของบ้านน้อยพบว่า บ้านน้อย ในวิถีชุมชนไท-ยวน มีความหมายและคุณค่าเชิงจิตวิญญาณและวัฒนธรรมสูงมาก ผู้อาวุโสหรือ “หนาน” คือผู้มีภูมิรู้และเคยบวชเรียนมาแล้วในชุมชน เป็นผู้รับหน้าที่ในการทำพิธีบอกกล่าวเจ้าที่ก่อนเริ่มงานสำคัญทุกครั้ง ทั้งงานมงคลหรืออวมงคล พิธีกรรมนี้เน้นการขออนุญาตและความสวัสดิจากเทพและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ท้องถิ่น เพื่อต่อยอดความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติ สารสำคัญของพิธีอยู่ที่การตั้งท้าวตั้งสี่หรือ ท้าวจตุโลกบาล โดยใช้ไม้ไผ่ 4 ต้น ผ่าและขัดออกเป็นซี่ โดยเว้นซี่ไม้ให้มีช่องว่างสำหรับใส่กรวยใบตองที่บรรจุดอกไม้ ธูป เทียน และมีกระถางใบใหญ่ 1 ใบ บรรจุกระถางเล็ก 4 ใบ แต่ละใบจะใส่ข้าวหุงปากหม้อเคล้าน้ำตาลปึกที่สะท้อนความเอื้อเฟื้อและความอุดมสมบูรณ์ จุดธูปบูชา 16 ดอก จุดเทียน 2 เล่ม เป็นการอัญเชิญและขอขมาเจ้าที่เจ้าทางให้รับรู้และอำนวยการ

คุณค่าทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ พิธีกรรมนี้แสดงถึงการเคารพต่อบรรพบุรุษ ความสัมพันธ์กับธรรมชาติและโลกเหนือธรรมชาติสะท้อนความเชื่อที่ว่ามนุษย์ไม่อาจดำรงอยู่โดยลำพัง จำเป็นต้องขออนุญาตและแสวงหาความเมตตาจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ก่อนดำเนินกิจกรรมใด ๆ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า พิธีบ้านน้อยในอัตลักษณ์ไท-ยวนยังคงดำรงเป็นศูนย์กลางจิตใจของชุมชน และสืบทอดต่อกันมาอย่างเข้มแข็ง สะท้อนให้เห็นถึงมิติของบ้านและการตั้งถิ่นฐานที่ผูกโยงกับความเป็นอยู่ วัฒนธรรม และจิตวิญญาณโดยสมบูรณ์

ลำดับต่อมา เป็นการสร้างบ้านน้อยกล่าวคือ เจ้าภาพจะบอกกล่าวช่างฝีมือที่มีความเชี่ยวชาญในการสร้างบ้านน้อยและคนอื่นๆ ว่ากำหนดมาปณิกวันเวลาใด เพื่อจะได้เตรียมจัดหาวัสดุอุปกรณ์และรวมกลุ่มกันสร้างบ้านน้อยตามความถนัดของแต่ละคน เช่น ผู้ชายจักตอก ประกอบสร้างบ้านน้อย ผู้หญิงช่วยเตรียมข้าวของเครื่องใช้ เช่น หัวหอม กระเทียม พริกแห้ง เกลือ ประดิษฐ์กรวยใบตองเพื่อทำต้นกุ่ม ซึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน เชื่อว่า บ้านน้อยจะเป็นที่อยู่อาศัยของวิญญาณในภพหน้า เป็นจาริตประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมา มีคุณค่าทางด้านจิตใจและเป็นที่ยึดเหนี่ยว

ลักษณะของบ้านน้อย เป็นบ้านขนาดย่อมที่ประดิษฐ์ด้วยวัสดุธรรมชาติ อาทิ ต้นกล้วย ไม้ไผ่ จำลองเป็นบ้านมีต้นกล้วยเป็นฐาน สามารถหามหรือยกได้ นำก้านกล้วยและตอกสร้างเป็นโครงหลังคาลักษณะหน้าจั่วอย่างบ้านทรงไทย ภายในบรรจุสิ่งของเครื่องใช้ อาทิ เตาถ่าน กระทะ หม้อ จานชาม ช้อน เสื้อผ้า รองเท้า เครื่องนอน ตาลปัตร ผ้าขาว และสิ่งของอื่น ๆ ตามกำลังเจ้าภาพ นอกจากนี้ ยังมีเครื่องประกอบบ้านน้อยเรียกว่า ต้นกุ่ม ประดิษฐ์จากใบตองม้วนเป็นกรวยบรรจุ หมาพลู ข้าวสาร พริก เกลือ กระเทียม หอมแดง เงินอย่างละ 1 คู่ แล้วกลัดปากกรวยปิดให้เรียบร้อย ห้อยกับโครงสร้างไม้ไผ่ที่สร้างขึ้นคล้ายทรงกลม ซึ่งหมายถึงวัฏจักร และมีกระถางอีก 8 กระถาง ใส่เงินเพื่อให้คนที่ยกโลงนำกลับไปแทนการขอบคุณ

ภาพที่ 2 บ้านน้อยและต้นกุ่มที่สร้างแล้วเสร็จ ภายในบ้านบรรจุสิ่งของที่จะทำบุญอุทิศให้ผู้เสียชีวิต เตรียมพร้อมในการประกอบพิธีก่อนเคลื่อนศพไป฼าปนสถานในวันรุ่งขึ้น

ก่อนเคลื่อนศพไป฼าปนกิจ พระสงฆ์จะชักผ้าบังสุกุล (ผ้าขาวที่ทำเป็นหลังคา) และเจ้าภาพนำสิ่งของเหล่านี้ถวายแด่พระสงฆ์เป็นการทำทานอุทิศให้ผู้ตาย สมัยก่อนจะเป็นสลาก เพื่อไม่ให้เจาะจงว่าพระรูปใดจะได้สิ่งของอะไร แต่ปัจจุบันลดทอนขั้นตอนเป็นเพียงถวายสิ่งของให้เป็นส่วนกลางเข้าวัดแทน ซึ่งบ้านน้อยของไท-ยวนคล้ายกับบ้านกระดาศในพิธีงเต็กของชาวไทยเชื้อสายจีน

2. บริบททางวัฒนธรรมและความหมายเชิงสัญลักษณ์ พบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไท-ยวน มีความสัมพันธ์และความเกี่ยวข้องทางสายเลือดและเครือญาติเป็นหลัก เมื่อหมู่บ้านหรือบ้านใดมีงานศพงานแต่งงาน หรือพิธีกรรมสำคัญ สมาชิกในหมู่บ้านจะรวมกลุ่มช่วยงานเจ้าภาพกันตามความถนัด อาทิ พ่อครัว แม่ครัว ช่างฝีมือ จัดเตรียมสถานที่ เตรียมข้าวของเครื่องใช้ การรวมกลุ่มนี้นอกจากเป็นทำให้งานประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และยังส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลในชุมชน นอกจากนี้การสร้างบ้านน้อยยังเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีระหว่างชาวบ้าน ที่ร่วมกันสร้างให้แล้วเสร็จภายในหนึ่งวัน ก่อนเคลื่อนศพออก฼า เมื่สร้างแล้วเสร็จจะทำนํ้ามนต์อธิษฐานประพรมอุปกรณ์และคนที่มาช่วย ซึ่งเชื่อว่าจะล้างสิ่งอัปมงคลสิ้นไป

ภาพที่ 3 ผู้ชายที่มีความเชี่ยวชาญช่วยกันทำโครงสร้างบ้านน้อย และผู้หญิงจักตอกทำเครื่องประกอบต้นกุ่ม

บ้านน้อย เป็นความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ชาวไทย-ยวน สืบต่อกันมาอย่างต่อเนื่องหลายชั่วอายุคน เป็นศูนย์กลางสำคัญทางจิตใจและจิตวิญญาณของชุมชน โดยเฉพาะในบริบทของพิธีกรรมทางศาสนาและความเชื่อเกี่ยวกับชีวิตหลังความตาย โดยเชื่อว่าเป็นที่อยู่อาศัยของวิญญาณ หลังพิธีฌาปนกิจ จะยกบ้านน้อยไปวางไว้บริเวณริมทางร่วมทางแยกถนน เช่น สามแยกหรือสี่แยก โดยถือเป็นจุดบอกทางกลับบ้านให้กับวิญญาณของผู้ล่วงลับ มีความเชื่อว่าสามแยกหรือสี่แยกเป็นทางเลือกหรือทางแยกแห่งโชคชะตา กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-ยวนมีความเชื่อที่ว่าภายหลังจากเสียชีวิตครบ 7 วันแล้ว ดวงวิญญาณจะกลับสู่บ้านของตน การนำบ้านน้อยไปวางไว้ ณ จุดตัดถนนจึงมีความหมายลึกซึ้งทั้งในด้านวัฒนธรรมและจิตวิญญาณ เป็นการสื่อสารกับผู้ล่วงลับพร้อมกับบอกทางพิธีกรรมให้ดวงวิญญาณได้รับรู้ถึงเส้นทางกลับสู่ครอบครัวและบ้านที่อบอุ่น

เช่นนั้นแล้ว สำหรับชาวไทย-ยวน ถือว่าเป็นจำเป็นอย่างยิ่งที่ ครอบครัวของผู้ตายต้องสร้างขึ้นเพื่ออุทิศให้แก่ผู้ตาย และไม่นิยมสร้างเป็นบ้านน้อยจากไม้ (แข็งแรง ถาวร) เพราะเชื่อว่าวิญญาณจะแย่งที่อยู่อาศัยกัน จึงเชื่อถือนันว่าต้องสร้างให้เฉพาะบุคคล

ภาพที่ 4 บ้านน้อย ที่เป็นสัญลักษณ์แก่ผู้ตายตามความเชื่อว่าเป็นทางกลับบ้าน นำมาไว้ที่บริเวณทางสามแพร่ง

ขณะเดียวกัน ต้นกุ่ม ที่มีลักษณะเป็นทรงกลม หมายถึง วัฏ คือการเวียนว่ายตายเกิด กรวยใบทองที่ห้อยมี 8 คู่ แทนความหมายโลกธรรม 8 คือ ธรรมดาของโลก หรือสภาวะที่เกิดขึ้นกับชีวิตของทุกคน แบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายที่น่าปรารถนา (อริยธรรม) มี 4 ประการ ได้แก่ ลาภ ยศสรรเสริญ สุข และฝ่ายที่ไม่น่าปรารถนา (อนิยธรรม) มี 4 ประการ ได้แก่ เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์ (พระครูภาวนาธรรมาภรณ์, 2566) ซึ่งที่กล่าวมานั้นมนุษย์ทุกคนล้วนต้องเผชิญ

ภาพที่ 5 ต้นกุ่ม เครื่องประกอบบ้านน้อย

ที่กล่าวมา ล้วนเป็นเชิงสัญลักษณ์ที่ประจักษ์ว่า เมื่อเสียชีวิตแล้ว สิ่งของต่าง ๆ ที่มีค่าหรือไม่มีค่า ไม่สามารถนำติดตัวไปด้วยได้ เป็นเพียงความเชื่อทางจิตใจของผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ว่า เป็นการทำบุญทำทานอุทิศให้ผู้ตาย เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจว่าได้กตัญญูต่อผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว

3. แนวทางที่เหมาะสมในการสืบทอดและฟื้นฟูบ้านน้อยให้ดำรงอยู่ในบริบทวัฒนธรรมร่วมสมัยอย่างมีคุณค่าอย่างยั่งยืนจากการสนทนากลุ่ม พบว่า ปัจจุบันมีผู้สนใจหรือให้ความสำคัญในการเรียนรู้การสร้างบ้านน้อยน้อยลง โดยปัจจุบันลูกหลานเดินทางไปทำงานต่างถิ่นฐานบ้านเกิด กระแสสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และการปรับตัวให้สอดคล้องกับพหุวัฒนธรรมแนวทางการสืบทอดควรสนับสนุนให้เยาวชนหรือผู้ที่สนใจในตำบลดอนแร่เรียนรู้การสร้างบ้านน้อย ส่งเสริมเป็นกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียน แก่นักเรียนโรงเรียนวัดนาหนองและโรงเรียนวัดทุ่งหญ้าแคมบาง เชิญผู้เชี่ยวชาญ ปู่ย่า ตายาย เป็นผู้ถ่ายทอดความรู้เพื่อลดช่องว่างระหว่างวัย และเปิดโอกาสให้เยาวชนมีบทบาทร่วมกัน เช่น การมีส่วนร่วมในการสร้างบ้านน้อยตามวาระโอกาสอันสมควร

ในสถานะที่สังคมขับเคลื่อนไปอย่างรวดเร็ว มีสิ่งอำนวยความสะดวกและบ้านน้อยก็ได้รับอิทธิพลนั้นด้วย กล่าวคือ สมัยก่อนใช้ตอกมัดประกบก้านกล้วยเข้าด้วยกัน หรือมัดประกอบโครงสร้างตัวบ้าน ปัจจุบันใช้สายรัดพลาสติก (Cable tie) ทดแทนตอก ทำให้ประหยัดเวลาและสะดวกมากขึ้น แต่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมคือ สายรัดพลาสติกไม่ย่อยสลายตามธรรมชาติ เป็นสิ่งที่ต้องให้ความตระหนักและใส่ใจมากยิ่งขึ้น

สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า “บ้านน้อย” ในพิธีอวมงคลของชาวไทย-ยวน ไม่เพียงเป็นสิ่งปลูกสร้างเชิงกายภาพ หากยังทำหน้าที่เป็นสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมและจิตวิญญาณที่เชื่อมโยงระหว่างมนุษย์กับความตาย

ซึ่งสอดคล้องกับ (เกษม มานะรุ่งวิทย์, 2564) ที่กล่าวว่า สัญลักษณ์และความเชื่อที่สะท้อนงานทางด้านศิลปกรรม ล้วนสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์ทางสังคมและศาสนารวมไปถึงความเชื่อ พิธีการสร้างบ้านน้อยจากวัสดุธรรมชาติ เช่น ต้นกล้วยและไม้ไผ่ สะท้อนหลักคิดเรื่อง “ความไม่จีรัง” (Impermanence) ผ่านการเลือกใช้วัสดุที่ย่อยสลายได้ตามกาลเวลา อีกทั้งการบรรจุสิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านน้อยยังแสดงถึงความเชื่อเรื่อง “ความต่อเนื่องของจิตวิญญาณ” (Continuity of the spirit) หลังความตาย แนวคิดนี้มีความคล้ายคลึงกับการสร้าง “บ้านกระดาษ” ในพิธีกึ่งเด็กของชาวไทยเชื้อสายจีน ซึ่งสะท้อนถึงปรากฏการณ์ “วัฒนธรรมร่วม” (Syncretic cultural practices) อันเกิดจากการผสมผสานความเชื่อและพิธีกรรมต่างชาติพันธุ์ภายใต้บริบทสังคมไทย

ปัจจุบันการผสมผสานหรือการรื้อล้าจากจากวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ชาติพันธุ์ไทยจีน เริ่มมีให้เห็นในพิธีศพของไท-ยวน กล่าวคือ ครอบครัวที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในตำบลดอนแร่ ที่มีเชื้อสายจีน ก็ยังใช้บ้านกระดาษ (พิธีกึ่งเด็ก) แทนบ้านน้อยอย่างชาวไท-ยวน หรือ ชาวไท-ยวนที่แต่งงานกับชาติพันธุ์ไทยจีน ก็เลือกที่จะใช้บ้านกระดาษแทนการสร้างบ้านน้อย

การวางบ้านน้อยไว้บริเวณสามแยกหรือสี่แยกหลังพิธีฌาปนกิจยังสอดคล้องกับแนวคิด “ช่วงภาวะก้ำกึ่ง” (liminality) ของ Turner (1995) ที่อธิบายว่าพิธีกรรมเปลี่ยนผ่าน (Rites of passage) มักมีระยะเวลาที่ผู้ตายอยู่ระหว่างโลกของผู้มีชีวิตกับโลกของวิญญาณ ตำแหน่งทางกายภาพดังกล่าวทำหน้าที่เป็น “สัญลักษณ์นำทาง” กลับสู่เรือนเดิมของวิญญาณ และยังเป็นเวทีที่ชุมชนร่วมกันปฏิบัติพิธีกรรม เสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมและความรู้สึกเป็นหนึ่งเดียวของสมาชิก

นอกจากนี้ กระบวนการสร้างบ้านน้อยยังเป็นกิจกรรมที่เสริมพลังทางสังคม (Social capital) ผ่านการร่วมแรงร่วมใจของคนในชุมชน ผู้ชายทำหน้าที่ประกอบโครงสร้าง ขณะที่ผู้หญิงจัดเตรียมเครื่องประกอบ เช่น “ต้นกุ่ม” และกระทงเงิน ไม่เพียงต่อยกย่ำบาทบาททางเพศเชิงวัฒนธรรม แต่ยังเป็นพื้นที่ของการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom transmission) แบบไม่เป็นทางการ

ประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การสืบทอดและฟื้นฟูบ้านน้อยให้คงอยู่ในบริบทสังคมร่วมสมัย จำเป็นต้องเน้นการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ การสร้างพื้นที่เรียนรู้ร่วมระหว่างปราชญ์ชาวบ้านและเยาวชนถือเป็นกลไกสำคัญของการลดช่องว่างระหว่างวัย (Intergenerational bridging) และเสริมสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ แนวทางนี้สอดคล้องกับแนวคิด “มรดกทางวัฒนธรรมที่ยังมีชีวิต” (living heritage) ของ UNESCO ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการอนุรักษ์ที่มีประสิทธิภาพต้องควบคู่กับการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน

โดยสรุป พิธีกรรมบ้านน้อยของชาวไท-ยวนในตำบลดอนแร่ มิได้เป็นเพียงพิธีอวมงคล หากแต่เป็นระบบสัญลักษณ์ที่รวมมิติทางศาสนา ความเชื่อ จิตวิญญาณ และสังคมไว้อย่างลึกซึ้ง การคงอยู่ของพิธีกรรมนี้จึงเป็นการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และเป็นกลไกสำคัญของการสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนในยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัยครั้งนี้

1.1 องค์กรท้องถิ่นและหน่วยงานด้านวัฒนธรรม ควรบูรณาการการอนุรักษ์และถ่ายทอดความรู้การสร้างบ้านน้อยเข้าสู่กิจกรรมชุมชน เช่น งานประเพณีท้องถิ่นหรือโครงการพัฒนาวัฒนธรรม โดยให้เยาวชนมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเรียนรู้ การปฏิบัติ และการตีความความหมาย เพื่อสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ชาติพันธุ์และลดช่องว่างระหว่างวัย

1.2 สถานศึกษาในพื้นที่ตำบลดอนแร่ ควรบรรจุเนื้อหาการเรียนรู้เรื่องบ้านน้อยและประเพณีไทยวนในหลักสูตรท้องถิ่น (Local curriculum) ทั้งเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ พร้อมเชิญปราชญ์ชุมชนและผู้สูงอายุมาเป็นครูภูมิปัญญา เพื่อสืบสานองค์ความรู้และให้เยาวชนเข้าใจบริบททางวัฒนธรรมร่วมสมัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมนี้

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ โดยศึกษาพิธีบ้านน้อยเปรียบเทียบกับพิธีกรรมอวมงคลของชาติพันธุ์อื่นในภาคกลางและภาคเหนือ เพื่อค้นหาความเหมือนและความแตกต่างทั้งในเชิงสัญลักษณ์ ความเชื่อ และบทบาททางสังคม อันจะช่วยขยายความเข้าใจเรื่องวัฒนธรรมร่วมและเอกลักษณ์เฉพาะของแต่ละชุมชน

2.2 การวิเคราะห์ผลกระทบของความเปลี่ยนแปลงทางสังคมสมัยใหม่ต่อพิธีบ้านน้อย โดยวิจัยผลของเทคโนโลยี การโยกย้ายถิ่นฐาน และการเปลี่ยนแปลงค่านิยมของคนรุ่นใหม่ที่มีต่อความต่อเนื่องของประเพณีบ้านน้อย และการออกแบบกลยุทธ์การสืบทอดที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตร่วมสมัยโดยยังคงรักษาแก่นความหมายทางวัฒนธรรม

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณ อาจารย์ที่ปรึกษาที่ให้ความรู้และคำแนะนำตลอดกระบวนการทำวิจัย รวมทั้งสนับสนุนให้สามารถดำเนินงานวิจัยได้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย

ขอขอบพระคุณ ผู้ให้ข้อมูลหลักทุกท่านในตำบลดอนแร่ อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ที่สละเวลาการให้สัมภาษณ์ และเปิดโอกาสให้เรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งเป็นแก่นสำคัญของการวิจัยในครั้งนี้

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณ ครอบครัว ญาติพี่น้อง และเพื่อน ๆ ที่เป็กำลังใจสนับสนุนให้การทำงานวิจัยนี้ประสบความสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

เกษม มานะรุ่งวิทย์. (2564). สื่อสัญลักษณ์ ความเชื่อสู่อัตลักษณ์ผ้าทอไทย-ลาว. *วารสารศิลปศาสตร์* (วังนางเลิ้ง) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร, 1(1), 56–72.

- พระครูกาญจนธรรมมารณ์, พระครูใบฎีกาทัดพล จันทวีโส (เพลงปาน), & พระครูกาญจนกิจโสภณ. (2566).
โลกธรรม 8 ในชีวิตประจำวัน. *วารสารพุทธจิตวิทยา*, 8(1), 110–120.
- พระปลัดธนา อุดคธโม, พระสุทธิสารเมธี, พระครูสังฆรักษ์ สุริยะ ปภสสโร, พระมหาวิชิต อุดคชโชโต พระมหา
บุญประสิทธิ์ นาคบุญโญ. (2567). รูปแบบการจัดพิธีศพตามมติของผู้ที่เกี่ยวข้องภายในวัด อำเภอ
เมือง จังหวัดนนทบุรี (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระสมุห์สุรินทร์ รตนโชโต. (2566). พระสงฆ์กับการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ใน
จังหวัดราชบุรี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 6(3), 165–177.
- สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่. (2548). *ปราสาทไผ่ศพ, ปรีศนาธรรมในพิธีกรรมล้านนา*. ธารทองการพิมพ์.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage.
- Schutz, A. (2016). *The phenomenology of the social world* (Reprint ed.). Northwestern
University Press.
- Turner, V. (1995). *The ritual process: Structure and anti-structure*. Transaction Publishers.
- Van Manen, M. (2016). *Phenomenology of practice: Meaning-giving methods in
phenomenological research and writing*. Routledge.

การจัดการห่วงโซ่อุปทานการผลิตด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อยกระดับผู้ประกอบการเศรษฐกิจฐานราก จังหวัดนครปฐม

ศักดิ์ดา สุภาพ^{1*} และ ไตรมาส พูลผล²

¹หัวหน้าหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา (หลักสูตรนานาชาติ) มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

²คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช

* Corresponding author e-mail: Sakda.sup@rmutr.ac.th

Received: 29/09/2025, Revised: 29/01/2026, Accepted: 22/02/2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาและพัฒนาห่วงโซ่อุปทานการผลิตสินค้าด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมถึงเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการเศรษฐกิจฐานรากในการจัดการห่วงโซ่อุปทานการผลิตและการแปรรูปสินค้า งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีแบบผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยกลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณประกอบด้วยผู้ประกอบการเศรษฐกิจฐานรากจังหวัดนครปฐม จำนวน 58 ราย และกลุ่มสัมภาษณ์เชิงลึก 10 ราย ซึ่งเป็นตัวแทนกลุ่ม SME/OTOP ผลการวิจัยพบว่า

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของผู้ประกอบการเศรษฐกิจฐานราก ได้แก่ การเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรม การวางแผนการผลิตและการตลาด การจัดหาวัตถุดิบที่มีคุณภาพ การพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ ตลอดจนการสร้างช่องทางการตลาดที่หลากหลาย โดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการผลิต เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพ ลดต้นทุน และยกระดับมาตรฐานสินค้าให้เป็นที่อมรับในตลาดมากยิ่งขึ้น ส่วนของปัจจัยที่ยังต้องส่งเสริม คือ ผู้ประกอบการยังขาดองค์ความรู้และทักษะในการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีอย่างเต็มประสิทธิภาพ รวมถึงมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและการเข้าถึงแหล่งทุน ด้านการตลาดพบว่า ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังพึ่งพาช่องทางการขายแบบดั้งเดิม เช่น การขายหน้าร้านหรือออกร้านกับหน่วยงานรัฐ ส่งผลให้ขาดความต่อเนื่องและมั่นคงทางรายได้ การส่งเสริมการตลาดออนไลน์และการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัลจึงเป็นแนวทางสำคัญที่ควรได้รับการสนับสนุน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนองค์ความรู้ แหล่งทุน และการขยายตลาด ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ได้แก่ การส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรม การอบรมและพัฒนาองค์ความรู้ การสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์ การส่งเสริมช่องทางการตลาดและการรับรองมาตรฐานสินค้า รวมถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่มผู้ประกอบการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นสิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างศักยภาพและความยั่งยืนของผู้ประกอบการเศรษฐกิจฐานรากในระยะยาว จากการวิจัยในครั้งนี้จะเห็นได้ว่าการบริหารงาน และการบูรณาการความร่วมมือ ส่งเสริมผู้ประกอบการเศรษฐกิจฐานรากตลอดห่วงโซ่อุปทาน เป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มศักยภาพการแข่งขันและสร้างความยั่งยืนทางธุรกิจ ต่อยอดการพัฒนาเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน และเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ

คำสำคัญ: การจัดการห่วงโซ่อุปทาน, ผู้ประกอบการ, เศรษฐกิจฐานราก

Supply Chain Management for Production Using Technology and Innovation to Enhance Grassroots Entrepreneurs in Nakhon Pathom Province

Sakda Supap^{1*} and Trimas Phunphon²

^{1*}Program Chair of Ph.D. in Education Studies (International Program)

Rajamangala University of Technology Rattanakosin

²Faculty of Medicine Vajira Hospital Navamindradhiraj University

Abstract

This mixed-methods study examines manufacturing supply chains and proposes strategies to enhance their resilience and performance through the integration of innovation and technology. It also provides evidence-based guidelines to strengthen the capacity of grassroots entrepreneurs to manage manufacturing and food processing supply chains. Conducted in Nakhon Pathom, Thailand, the study involved 58 entrepreneurs in the quantitative phase and 10 SME and OTOP entrepreneurs in in-depth interviews.

The results reveal that key success factors for grassroots entrepreneurs include access to innovation and technology; effective manufacturing and marketing planning; sourcing high-quality raw materials; product and packaging innovation; and the use of diverse, technology-supported marketing platforms to enhance efficiency, reduce costs, elevate product standards, and increase market recognition. However, several areas require improvement, including limited technological proficiency, underutilization of available tools, financial constraints, restricted access to funding, and most entrepreneurs' reliance on brick-and-mortar retail channels, which may limit income stability.

The study recommends expanding access to innovation and production technologies, including appropriate manufacturing tools and equipment, providing structured training to strengthen entrepreneurs' technical skills and effective tool use, diversifying marketing channels beyond brick-and-mortar retail, facilitating access to regulatory approval to enhance product credibility and consumer trust, and fostering collaborative networks among grassroots entrepreneurs and with government agencies, non-governmental organizations, business associations, and educational institutions to enhance competitiveness, promote business sustainability, and strengthen the grassroots economy for broader community and national benefit.

Key words: supply chain management, entrepreneurs, enhance grassroots

บทนำ

ปัจจุบันจังหวัดนครปฐมได้มีการกำหนดแนวทางการขับเคลื่อน และพัฒนาพื้นที่จังหวัดนครปฐมให้มีความสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านชีวิตความเป็นอยู่ ตลอดจนการขับเคลื่อนเพื่อให้เป็นชุมชนและสังคมที่พึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ด้วยการเปลี่ยนแปลงที่ไม่มีที่สิ้นสุด จึงได้กำหนดวิสัยทัศน์ไว้ ดังนี้ “เมืองอัจฉริยะที่มีอัตลักษณ์เป็นที่รู้จักในด้านการเกษตรแปรรูปด้วยนวัตกรรม และเทคโนโลยีเขตการลงทุน การศึกษาและประตูลู่เศรษฐกิจด้านตะวันตกรวมถึงการท่องเที่ยวเชิงอาหาร และวัฒนธรรม

การพัฒนาเมืองภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันสิ่งหนึ่งที่ไม่สามารถมองข้ามได้ คือ การพัฒนาทางด้านนวัตกรรมที่มาช่วยสนับสนุนการดำเนินงาน และการขับเคลื่อนจังหวัดให้มีการเปลี่ยนแปลงทันต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นส่งผลให้บริบทของเมือง และความเป็นนครปฐมในรูปแบบเดิมเปลี่ยนแปลงไปดังที่สำนักงานจังหวัดนครปฐม กลุ่มงานยุทธศาสตร์ และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด (2567) ได้อธิบายถึงบริบทที่เปลี่ยนแปลงที่ส่งผลกระทบต่อจังหวัดนครปฐมไว้ด้วยกัน 5 ประการ คือ

ประการแรก การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัล และนวัตกรรมที่มีการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในภาคการผลิต การค้า และการบริการที่มีการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ จะเห็นได้จากการที่โลกปัจจุบันก้าวเข้าสู่ยุค digital economy อันจะนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้ทางด้านเทคโนโลยีกับทุกภาคส่วน ทั้งในภาคธุรกิจ การศึกษา ราชการ เกษตรกรรม การท่องเที่ยว การขนส่ง และอุตสาหกรรม อันส่งผลให้เกิดความสามารถในการแข่งขันมากขึ้น

ประการที่สอง การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร (aging society) ประเทศไทยรวมถึงจังหวัดนครปฐมซึ่งปัจจุบันกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย ดังจะเห็นได้จากจำนวนผู้สูงวัยมากขึ้น แต่ประชากรในวัยแรงงานมีปริมาณน้อยลง ส่งผลให้วัยแรงงานต้องรับผิดชอบในการดูแลผู้สูงวัยมากขึ้น จึงจำเป็นต้องมุ่งพัฒนาคนทุกช่วงวัย การพัฒนาระบบสุขภาพ และการพัฒนาด้านสภาพแวดล้อมที่ส่งผลต่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ประการที่สาม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของโลก ปรากฏการณ์โลกร้อน (global warming) และผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านภูมิอากาศ อันเป็นผลจากการพัฒนาภาคอุตสาหกรรม การเกษตรที่ส่งผลกระทบต่อวงกว้างของการดำรงชีวิต และเป็นเหตุให้เกิดปัญหาอุทกภัย ภัยแล้งที่มีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น

ประการที่สี่ การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในประเทศไทยที่เริ่มตั้งแต่ปี 2563 ซึ่งเป็นโรคระบาดที่ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างรุนแรงทั่วโลก โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน การส่งออก และการท่องเที่ยว ส่งผลให้ภาคการผลิตมีการปรับตัวให้มีการนำเทคโนโลยีเข้ามาสนับสนุนการทำงาน

ประการสุดท้าย การขยายตัวของความเป็นเมือง (urbanization) ปัจจุบันจะเห็นได้ว่าประชากรที่อยู่ในเขตเมืองมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เนื่องจากเมืองเป็นแหล่งรวบรวมปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และความพร้อมทางด้านสาธารณูปโภค ดังนั้นจึงเกิดการเคลื่อนย้ายของประชากรส่งผลให้พื้นที่ของเมืองมีการขยายตัวมากขึ้น

จากการพัฒนา และการขยายเมืองตลอดจนการเปลี่ยนแปลงด้านโครงสร้างต่างๆ ส่งผลต่อการใช้ชีวิต และการประกอบสัมมาชีพของกลุ่มผู้ประกอบการในพื้นที่ ดังนั้นกระบวนการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจฐานราก เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน เป็นเป้าหมายหนึ่งที่มุ่งให้ผู้ประกอบการมีศักยภาพ ในการบริหารจัดการ และขับเคลื่อนกิจการของตนเองไปในทิศทางที่เหมาะสม ทั้งนี้การนำเทคโนโลยี และนวัตกรรมมาปรับใช้ก็เป็นสิ่งหนึ่งที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะช่วยให้ผู้ประกอบการมีเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินงาน และสร้างมูลค่าเพิ่มที่สูงขึ้น การให้ความสำคัญกับกระบวนการดำเนินธุรกิจภายในองค์กร (Internal Business Process) และโครงสร้างธุรกิจ เพื่อสร้างสินค้า บริการที่ตามศักยภาพของพื้นที่ และความต้องการของตลาด

จากประเด็นดังกล่าวผู้วิจัยถึงสนใจศึกษาถึงแนวทาง และวิธีการส่งเสริมผู้ประกอบการเศรษฐกิจฐานรากในด้านการผลิต การแปรรูป และการส่งเสริมการจัดจำหน่ายสินค้า ตลอดจนการนำเครื่องจักร และเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และส่งผลต่อความยั่งยืนของกิจการกลุ่มผู้ประกอบการเศรษฐกิจฐานราก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและพัฒนาห่วงโซ่อุปทานการผลิตสินค้าด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อยกระดับผู้ประกอบการเศรษฐกิจฐานราก จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการเศรษฐกิจฐานรากในการจัดการห่วงโซ่อุปทานการผลิต และการแปรรูปสินค้า

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

คำจำกัดความของการจัดการห่วงโซ่อุปทาน

ห่วงโซ่อุปทาน หมายถึง ห่วงโซ่อุปทานหนึ่ง ๆ ซึ่งประกอบด้วยองค์กรต่าง ๆ ได้แก่ผู้ส่งมอบวัตถุดิบผู้ผลิตผู้จำหน่ายผู้ให้บริการและจัดการคลังสินค้า ผู้ขนส่งสินค้าและร้านค้าปลีกจะมีวิธีการจัดการในรูปแบบต่างๆเพื่อให้องค์กรดังกล่าว สามารถผลิต และกระจายสินค้าให้ถูกต้องตามปริมาณเวลาและสถานที่เพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่ลูกค้าด้วยต้นทุนที่ต่ำที่สุด (สาธิต พะเนียงทอง, 2548) เช่นเดียวกับ (ธนัญญา วสุศรี, 2550) ได้ให้นิยามห่วงโซ่อุปทานว่าเป็นการรวมกลุ่มองค์กรหรือบริษัทที่ดำเนินธุรกิจโดยมีการเชื่อมโยงกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของข้อมูลสินค้าหรือบริการ กิจกรรมต่าง ๆ เช่น การจัดหาวัตถุดิบการผลิตการจัดส่งการจัดเก็บ และการบรรจุรวมถึงการจัดการกับสินค้าที่กลับคืนมาในห่วงโซ่อุปทานโดยมีวัตถุประสงค์ในการสนองตอบความต้องการของลูกค้าตามที่ต้องการและสร้างความพึงพอใจสูงสุดให้แก่ลูกค้า ขณะที่ใช้ต้นทุนต่ำที่สุด หรือ

อาจกล่าวได้ว่า ห่วงโซ่อุปทานหนึ่งประกอบด้วยเครือข่ายด้านผู้ขายหรือผู้ส่งมอบ (Supplier Networks) ผู้ผลิต (Manufacturers) และเครือข่ายด้านผู้ซื้อหรือลูกค้า (Customer Networks)

Supply Chain หรือ ห่วงโซ่อุปทาน คือ โครงข่ายที่มีองค์กรต่างๆ มาเกี่ยวข้องต่อกันตั้งแต่ต้นทางของการผลิตจนถึงปลายทางของการผลิตซึ่งมีกระบวนการและกิจกรรมที่แตกต่างกันเพื่อสร้างคุณค่าในรูปของสินค้าหรือบริการให้แก่ผู้บริโภคคนสุดท้าย (Christopher, 1998) เช่นเดียวกับ สมพงษ์ ศิริโสภณศิลป์ และคณะ (2549) ได้ให้ความหมายของห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ว่าเป็นเครือข่ายของธุรกิจที่มีแหล่งที่ตั้งกระจายกันเป็นเอกเทศต่อกัน มีการร่วมกันวางแผนและดำเนินการจัดหาสินค้าหรือบริการแก่ลูกค้าโดยการดำเนินงานในห่วงโซ่อุปทานหนึ่งๆ จะครอบคลุมตั้งแต่การคิดค้นพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการ การจัดหาแหล่งวัตถุดิบการผลิตสินค้าและบริการ การจัดเก็บสินค้ารวมถึงการจัดส่งสินค้าหรือบริการให้แก่ผู้บริโภค

แบบจำลอง SCOR

Supply Chain Operating Reference (SCOR) หมายถึง SCOR Model เป็นแบบจำลองที่ใช้สำหรับประเมินผลการปฏิบัติงานห่วงโซ่อุปทาน มีการรวมกระบวนการมาตรฐานที่สำคัญไว้ 5 กระบวนการ ได้แก่ การวางแผน (Plan), การจัดหาจัดซื้อแหล่งวัตถุดิบ (Source), การผลิต (Make), การขนส่ง (Deliver) และการส่งคืนสินค้าจากลูกค้า (Return) ซึ่งแบ่งกระบวนการทั้งหมดออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ กระบวนการวางแผน (Planning), การปฏิบัติการ (Execution), และส่วนสนับสนุน (Enable)

วิทยา สุหฤทธดำรง (2546) ได้ระบุว่า SCOR Model นำเสนอขั้นตอนสำคัญในการบริหารจัดการกระบวนการเป็น 4 ส่วนที่เกี่ยวข้องกับขอบข่ายการบริหารจัดการระบบโลจิสติกส์และห่วงโซ่อุปทาน โดยจัดการในกระบวนการที่สำคัญ 5 ส่วนนี้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) การวางแผน (Plan) เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนรวมทั้งด้านอุปสงค์และอุปทาน เพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมจัดหาผลิต และส่งมอบได้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวางแผน คือ เพื่อจัดสรรทรัพยากรให้สอดคล้องกับความต้องการของลูกค้า และจัดรูปแบบการสื่อสารแผนงานต่าง ๆ ไปทั้งห่วงโซ่อุปทาน

2) การจัดหาแหล่งวัตถุดิบ (Source) เป็นกระบวนการในการดำเนินการจัดหาวัตถุดิบ และบริการเพื่อที่จะตอบสนองแผนงานที่วางไว้ หรือความต้องการที่แท้จริงของลูกค้า ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย ๆ ได้แก่

- การจัดหาแหล่งป้อนวัตถุดิบและวัตถุดิบจะเกี่ยวข้องกับการรับวัตถุดิบ การตรวจสอบ การเก็บรักษา และการจ่ายวัตถุดิบเข้าสู่ระบบการผลิต

- การจัดการองค์ประกอบพื้นฐานของการจัดหาแหล่งวัตถุดิบ ประกอบด้วยระบบการรับรองผู้จัดส่งวัตถุดิบและการติดต่อสื่อสารข้อมูลดำเนินงาน คุณภาพของการจัดหาแหล่งวัตถุดิบ การขนส่งวัตถุดิบเข้า

3) ด้านการผลิต (Make) เป็นส่วนที่จัดการในส่วนการปฏิบัติงานของระบบการผลิตมี ดังนี้

- ระบบการดำเนินการผลิต เช่น การร้องขอหรือการเบิกวัตถุดิบ การรับวัตถุดิบ การผลิต การทดสอบผลิตภัณฑ์ การบรรจุ การเก็บรักษา และการส่งจ่ายผลิตภัณฑ์

- การจัดการองค์ประกอบพื้นฐานของการผลิต ประกอบด้วย ระบบการเปลี่ยนแปลงข้อกำหนดทางวิศวกรรมของผลิตภัณฑ์ ระบบสาธารณูปโภค อุปกรณ์การผลิต สถานภาพของระบบการผลิต คุณภาพของระบบการผลิต การจัดลำดับและกำหนดการผลิต การกำหนดกำลังการผลิตจริงในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ

4) การจัดส่ง (Delivery) เป็นส่วนที่จัดการในผลิตภัณฑ์สู่ลูกค้าเพื่อให้เป็นไปตามแผนงานและความต้องการของลูกค้า โดยจะประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ คือ

- การจัดการคลังสินค้า ประกอบด้วยการจัดการด้านการค้นหาสินค้า การบรรจุและรวบรวมผลิตภัณฑ์

- การจัดการองค์ประกอบพื้นฐานของการจัดส่ง ประกอบด้วยการจัดการด้านกฎเกณฑ์ของช่องทางการกระจายสินค้า, กฎเกณฑ์ในการส่งสินค้า การจัดการด้านคุณภาพของการจัดส่ง

5) การส่งคืน (Return) เป็นส่วนที่จัดการในการบริหารจัดการในกรณีที่มีการส่งสินค้ากลับคืนจากลูกค้า ซึ่งประกอบด้วย การรับคืนสินค้าตามเงื่อนไขธุรกิจ การวิเคราะห์ความเสียหายของสินค้า

แบบจำลอง SCOR Model มีการแบ่งกระบวนการมาตรฐานออกเป็นกลุ่มเพื่อใช้ในการอธิบายความสัมพันธ์ ภายในห่วงโซ่อุปทานให้ง่ายขึ้น และเป็นแนวทางในการดำเนินงานการทำธุรกิจ ที่ต้องคำนึงถึงผลในระยะยาวเนื่องจากความต้องการของลูกค้ามีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลากลยุทธ์ในการแข่งขัน การปรับปรุงพัฒนาและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำผลที่ได้ไปปรับปรุงส่งผลให้เกิดการพัฒนาในการปฏิบัติงานในห่วงโซ่อุปทาน และการที่จะบรรลุเป้าหมาย องค์กรจะต้องพิจารณาถึงการใช้ตัวขับเคลื่อน ห่วงโซ่อุปทานทั้ง 4 ด้าน (ดวงพรรณ กริชชาญชัย, 2549) คือ

สินค้าคงคลัง (Inventory) เป็นตัวขับเคลื่อนห่วงโซ่อุปทานที่สำคัญอย่างมาก เพราะการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการดำเนินการในการคงคลังสินค้านั้นมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพและความสามารถในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าของห่วงโซ่อุปทานได้โดยจะเริ่มตั้งแต่การจดทะเบียนวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต และสินค้าสำเร็จรูปจนถึงการนำออกจากคลังสินค้า

การขนส่ง (Transportation) การขนส่งสามารถเกิดขึ้นได้หลากหลายวิธี จากรูปแบบ และเส้นทางในการขนส่งซึ่งในแต่ละวิธีที่เลือกนั้นก็จะมีลักษณะเด่น และข้อดีที่ไม่เหมือนกันคือ ทางเลือกในการขนส่งมีผลกระทบต่อประสิทธิภาพและความสามารถในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าของห่วงโซ่อุปทาน นอกจากนี้ยังส่งผลต่อต้นทุนที่ใช้ในการผลิตด้วย

สิ่งอำนวยความสะดวก (Facilities) เป็นการจัดการองค์กร เพื่อช่วยในการอำนวยความสะดวกในการดำเนินงานภายในองค์กร ทั้งทางด้านการผลิต เก็บสินค้าและการขนย้ายผลผลิตการจัดสรรอุปกรณ์ และ

ทำเลที่ตั้ง เพื่อทำให้ความสามารถในการผลิตเกิดประสิทธิภาพสูงสุด และต้องมีความยืดหยุ่นได้ในแต่ละขั้นตอนการดำเนินงานในองค์กรสิ่งเหล่านี้จะมีผลกระทบอย่างมากต่อการดำเนินการภายในโซ่อุปทาน

ข้อมูลสารสนเทศ (Information) ประกอบด้วยข้อมูลดิบและการวิเคราะห์ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับวัตถุดิบ คลังการขนส่งสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับลูกค้าที่เกี่ยวข้องในโซ่อุปทานข้อมูลสารสนเทศของโซ่อุปทานนั้น อาจถือได้ว่าเป็นตัวขับเคลื่อนโซ่อุปทานที่ยิ่งใหญ่ที่สุด เพราะข้อมูลนั้นมีผลกระทบโดยตรงต่อตัวขับเคลื่อนโซ่อุปทานทุกตัวข้อมูลสารสนเทศจะช่วยให้การจัดการกับโอกาสที่จะทำให้โซ่อุปทานมีความสามารถในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าและประสิทธิภาพมากขึ้น

เทคโนโลยี และนวัตกรรมด้านการผลิตและการแปรรูป

การนำความรู้และเทคโนโลยีการเกษตรมาใช้ หมายถึง การนำความรู้ทักษะ และทรัพยากรที่มีมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการแก้ไขปัญหา เพิ่มศักยภาพ และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานด้านการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ ให้ได้ผลผลิตมากขึ้นตามความต้องการของมนุษย์ โดยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มผลผลิตพืช (วิรัช วงศวาท, 2562) (เพิ่มปริมาณผลผลิตโดยไม่ต้องเพิ่มพื้นที่) มีรายละเอียดดังนี้

1. การคัดเลือกพันธุ์พืช ปรับปรุงพันธุ์พืช และการขยายพันธุ์พืช ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของสภาพแวดล้อมในพื้นที่ปลูกนั้นๆ ทั้งความต้านทานโรคของพืชและแมลงในพื้นที่ รวมถึงความนิยมและความต้องการบริโภคผลผลิตในพื้นที่ด้วย
2. การดูแลรักษาดินและปรับปรุงดิน เป็นการรักษาคูณสมบัติของดินให้เหมาะสมกับการเพาะปลูกพืช โดยการใช้ดินอย่างรู้คุณค่าให้เกิดประโยชน์สูงสุด ลดการใช้สารเคมีต่างๆ และบำรุงดินอย่างถูกวิธี เพื่อให้ดินคงความอุดมสมบูรณ์ สามารถใช้ในการเพาะปลูกพืชได้อย่างยั่งยืน
3. การปรับปรุงระบบชลประทาน ในภาคของการเกษตร หมายถึง การใช้น้ำให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดให้เหมาะสมกับพื้นที่ อาจรวมไปถึงการจัดระบบการให้น้ำให้แก่พืชที่ เช่น การวางระบบน้ำหยด (Drip irrigation) และ การให้น้ำใต้ดิน (Sub irrigation) เป็นต้น
4. การดูแลรักษาพืชที่ปลูก เป็นขั้นตอนการปฏิบัติของเกษตรกรผู้ปลูก ที่จะทำให้พืชที่เจริญเติบโตให้ผลผลิตที่มีคุณภาพและปริมาณที่คุ้มค่าทางเศรษฐกิจ โดยการนำเทคโนโลยีมาใช้ เช่น การให้ธาตุอาหารที่พืชต้องการอย่างถูกต้องเหมาะสม การจัดการความชื้นแสง และช่วงแสงที่พืชต้องการ รวมถึงการป้องกัน กำจัดศัตรูพืช เป็นต้น
5. การปลูกพืชแบบไม่ใช้ดิน/ การใช้วัสดุผสม/ การใช้สารละลาย อาจแบ่งเป็น 2 รูปแบบ คือ (1) การปลูกพืช (Hydroponics) หรือการปลูกพืชโดยให้ส่วนของรากแช่อยู่ในสารละลายธาตุอาหารที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของพืชโดยตรง (2) การปลูกบนวัสดุอื่นที่ไม่ใช่ดินและรดด้วยสารละลายธาตุอาหารหรือน้ำปุ๋ย เช่น กรวด ทราย หิน ที่ได้จากธรรมชาติ หรือที่มนุษย์ทำขึ้นมา เช่น เพอร์ไลท์ (Perlite) เวอร์มิคิวไลต์ (Vermiculite) โยหิน (Rockwool) เป็นต้น

การยกระดับผู้ประกอบการเศรษฐกิจฐานราก

“เศรษฐกิจฐานราก” คือ ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ที่สามารถพึ่งตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการช่วยเหลือเอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน มีคุณธรรม และเป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาในด้านอื่นๆ ในพื้นที่ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม ผู้คน ชุมชน วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน เป็นระบบเศรษฐกิจแนวราบที่ส่งผลและสร้างความสัมพันธ์ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างผู้คนในชุมชนท้องถิ่น มิใช่เป็นเฉพาะเศรษฐกิจแนวตั้งแบบปัจเจกแต่สามารถทำให้เกิดความร่วมมือเกิดโอกาสและความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเศรษฐกิจร่วมของชุมชนกับเศรษฐกิจของปัจเจก เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะความร่วมมือเป็นหุ้นส่วนสร้างความสัมพันธ์ ทั้งในชุมชนท้องถิ่นและในระดับที่กว้างขวางอื่นๆ และภายนอก (สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน, 2564)

เศรษฐกิจฐานรากหรือเศรษฐกิจชุมชน คือ การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับการผลิต จนถึงระดับการบริโภค การมีส่วนร่วมของชุมชนในการคิด การลงมือปฏิบัติ การรับผลประโยชน์ และร่วมกันเป็นเจ้าของ (กรมประชาสัมพันธ์, 2566) ปัญหาด้านโครงสร้างทางเศรษฐกิจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดความยากจนและความเหลื่อมล้ำโดยเฉพาะในกลุ่มเกษตรกรและแรงงานทั่วไป การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากจึงเป็นความคาดหวังในการที่จะคิดหาวิธีจัดการแก้ไขความยากจนและความเหลื่อมล้ำอย่างถูกต้องและยั่งยืน ดังนั้นการพัฒนาศักยภาพของชุมชนซึ่งเป็นรากฐานของสังคม จึงจำเป็นต้องช่วยกันสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับฐานรากของสังคมให้มุ่งสู่ชุมชนเข้มแข็งและอยู่เย็นเป็นสุข โดยต้องส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ด้วยกระบวนการวางแผนการบริหารการพัฒนา นำไปสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาธุรกิจเพื่อความยั่งยืน

การที่กิจการต่าง ๆ จะสามารถดำเนินกิจการของตนเองได้อย่างยั่งยืนนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญคือ มีการกำกับดูแลที่ดี มีการบริหารจัดการความเสี่ยงตลอดห่วงโซ่อุปทานความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการเติบโตบนเส้นทางธุรกิจได้ในระยะยาว และคู่มือหลักการแนวทางด้านการพัฒนาธุรกิจเพื่อความยั่งยืน โดยภายในคู่มือจะมีการกำหนดนโยบาย กลยุทธ์ แผนการดำเนินงาน และแผนการดำเนินงานเพื่อการพัฒนาธุรกิจอย่างยั่งยืน (อภิรักษ์ กาญจนคงคา, 2564)

การปรับประยุกต์ของคณะกรรมการโลกว่าด้วยสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา หรือ World Commission on Environment and Development ในรายงาน Our Common Future 1987 หรือ Brundtland Report โดยมี 3 องค์ประกอบคือ ด้านเศรษฐกิจ : ความสามารถในการทำกำไร ด้านสังคม : องค์กรแห่งความสุข และด้านสิ่งแวดล้อม : ความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งมีนิยามปฏิบัติการและวิธีการวัดทั้ง 3 ประเด็น ดังนี้

1.ด้านเศรษฐกิจ : ความสามารถในการทำกำไร หมายถึง การมีกำไรที่มั่นคง มีเสถียรภาพ กระตุ้นการประหยัดเพื่อลดค่าใช้จ่ายขององค์กร มีความสามารถในการสร้างตราสินค้าเพื่อเพิ่มส่วนแบ่งการตลาด มีความเข้าใจและ เข้าถึงลูกค้า

2.ด้านสังคม: องค์กรแห่งความเอื้ออาทร หมายถึง ระดับความเป็นจริงในการใส่ใจสุขภาพและความปลอดภัยของพนักงาน การตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อผู้เกี่ยวข้องทางธุรกิจ เน้นความจริงใจ โปร่งใสในการทำงาน เป็นองค์กรแห่งความสุข

3.ด้านสิ่งแวดล้อม: ความรับผิดชอบต่อสังคม หมายถึง ระดับความเป็นจริงของการเป็นองค์กรที่มีชื่อเสียงด้านรักษาสิ่งแวดล้อม การเป็นองค์กรที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม รวมถึงมีผลิตภัณฑ์ที่เน้นการรักษาสิ่งแวดล้อม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยแบบสอบถามสำหรับผู้ประกอบการ จำนวนทั้งสิ้น 58 ราย และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกลุ่มผู้ประกอบการ SME และ OTOP จำนวน 10 ราย จากผู้ประกอบการเป้าหมายเศรษฐกิจฐานรากของจังหวัดนครปฐม ประจำปี 2564

ขอบเขตพื้นที่

พื้นที่ดำเนินการวิจัย คือ จังหวัดนครปฐม

ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากร คือ กลุ่มผู้ประกอบการเศรษฐกิจฐานรากประเภทผลิต และแปรรูป จังหวัดนครปฐม ในปี 2564 ซึ่งเป็นกลุ่มผู้ประกอบการ SME และ OTOP จำนวน 10 ราย ประกอบด้วย

1. วิสาหกิจชุมชนแปรรูปผลิตภัณฑ์อาหาร ตำบลสระพัฒนา
2. กลุ่มแปรรูปปลาสำบ้านคลองเขื่อนขันธุ์
3. วิสาหกิจชุมชนกลุ่มพัฒนายั่งยืน
4. กลุ่มผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา
5. Modern Fruit
6. วิสาหกิจชุมชนกลุ่มอาชีพผลไม้สด และผลผลิตการเกษตรแปรรูปบ้านดอนทอง
7. กลุ่มอาชีพเสริมบ้านสุขเกษม
8. กลุ่มผลิตภัณฑ์ผ้าทอมือ
9. วิสาหกิจชุมชนแปรรูปเนื้อสัตว์ตำบลห้วยพระ
10. กลุ่มผลิตภัณฑ์บ้านรางโพธิ์ทอง

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากร คือ ผู้ประกอบการเป้าหมายเศรษฐกิจฐานรากของจังหวัดนครปฐม ประจำปี 2564 จำนวนทั้งสิ้น 58 ราย

ผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลผลจากแบบสอบถามผู้ประกอบการเศรษฐกิจฐานรากสามารถสรุปประเด็นที่มีความเกี่ยวเนื่อง ดังนี้

ภาพที่ 1 เจาะลึกภาพรวมผู้ประกอบการเศรษฐกิจฐานราก จังหวัดนครปฐม

ผู้ประกอบการที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อยู่ที่ร้อยละ 69 อายุของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่จะอยู่ที่ระหว่าง 41-50 ปี โดยมีระดับการศึกษาอยู่ที่ระดับมัธยมศึกษา ร้อยละ 58.60 สถานภาพของผู้ประกอบการที่ตอบแบบสอบถามอยู่ในสถานภาพสมรส ร้อยละ 56.90 ประเภทของสินค้าที่จำหน่ายส่วนใหญ่เป็นสินค้าภาคการเกษตร ร้อยละ 69 รองลงมาคือ ด้านการแปรรูป และด้านการท่องเที่ยว ตามลำดับ ระยะเวลาในการประกอบการอยู่ที่ 6-10 ปี คิดเป็นร้อยละ 51.70 รายได้โดยเฉลี่ยอยู่ที่ 20,000 บาท มีการรวมกลุ่มสมาชิกอยู่ที่ 10-15 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยการจัดการกระบวนการผลิตตลอดห่วงโซ่อุปทาน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3.84 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการแปรรูป และการผลิตมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ 3.90 โดยปัจจัยด้านการจัดการที่สำคัญ คือ มีการใช้เทคนิค และวิธีการผลิตที่ช่วยถนอมอาหาร ค่าเฉลี่ย 4.03 รองลงมา คือ เครื่องมือ หรืออุปกรณ์ที่นำมาใช้ในการผลิตสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า และ มีการนำเครื่องทุนแรง หรือเครื่องมือมาสนับสนุนในการผลิต

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาเทคโนโลยี และนวัตกรรมของสถานประกอบการ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.90 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความคิดสร้างสรรค์มีค่าเฉลี่ยมาก คือ 4.07 และเมื่อพิจารณาในส่วนปัจจัยที่ส่งเสริม คือ การพัฒนาการเรียนรู้เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหา มีค่าเฉลี่ยมาก คือ 4.15 รองลงมา คือ ส่งเสริมการคิดเพื่อการเปลี่ยนแปลงโดยใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมมาสนับสนุน และ ใช้สารสนเทศมาเป็นข้อมูลในการพัฒนา ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.84 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านของราคาเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงาน มีค่าเฉลี่ยในระดับมากที่สุด คือ 3.93 เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยเป็นรายข้อพบว่า มีป้ายบอกราคาของที่กำหนดอย่างชัดเจน ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.03 รองลงมา คือ ราคาสินค้าดึงดูดใจผู้บริโภค และ ราคามีความเหมาะสมกับคุณภาพของสินค้า ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความยั่งยืนของสถานประกอบการ ปัจจัยด้านความยั่งยืนของสถานประกอบการ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.74 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการส่งเสริมเทคโนโลยีและนวัตกรรมค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.96 และเมื่อพิจารณารายปัจจัยที่ส่งเสริมผู้ประกอบการ พบว่า เครื่องมือ และนวัตกรรมการผลิตที่มีอยู่ตรงกับความต้องการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.27 รองลงมา คือ มีการใช้เทคโนโลยีมาสนับสนุนการผลิต และ เครื่องมือ และเทคโนโลยีที่นำมาใช้ ช่วยให้การดำเนินกิจการมีประสิทธิภาพ ตามลำดับ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ประกอบการเกี่ยวกับแนวทางการจัดการห่วงโซ่อุปทานการผลิต และการแปรรูปด้วยเทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อยกระดับผู้ประกอบการเศรษฐกิจฐานราก

ด้านของเทคโนโลยีและนวัตกรรม ผลการวิจัยพบว่า เทคโนโลยีและนวัตกรรมด้านการผลิตถือว่าเป็นข้อจำกัดที่เกิดขึ้นกับผู้ประกอบการทุกกลุ่มที่ลงไปทำการศึกษา ผู้ประกอบการส่วนใหญ่ยังขาดเครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆมาสนับสนุนการผลิต เช่น เครื่องอบ เครื่องซีล เครื่องปั่นผง เครื่องกวน เครื่องทำความสะอาด เครื่องทอดสลัดน้ำมัน และตู้อบล้างแสงอาทิตย์ ที่ต้องใช้งบประมาณในการจัดซื้อ เป็นต้นทุนในการดำเนินงาน แต่ในบางกลุ่มที่เข้าร่วมโครงการส่งเสริมกับภาครัฐจะได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงาน เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานเกษตรจังหวัด ซึ่งเครื่องมือเหล่านี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยสามารถวางแผน และเพิ่มกำลังการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านปัจจัยส่วนประสมทางการตลาด ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมการตลาด ช่องทางการจัดจำหน่ายของผู้ประกอบการมีข้อจำกัด **ผู้ประกอบการบางราย**มีพื้นที่ร่วมกับคู่ค้าประจำ เช่น กลุ่มแปรรูปปลา ส้มบ้านคลองเขื่อนขันธุ์ กลุ่มผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา วิสาหกิจชุมชนกลุ่มอาชีพผลไม้สด และผลผลิตการเกษตรแปรรูปบ้านดอนทอง แต่ในส่วนของผู้ประกอบการกลุ่มอื่น ๆ **โดยส่วนมากจะขายที่หน้าร้าน** หรือร่วมออกร้านแสดงสินค้ากับภาครัฐ **ทำให้ประหยัดต้นทุนด้านสถานที่จำหน่าย นอกเหนือจากสถานที่แล้วด้าน**

การกำหนดราคาเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากผลิตภัณฑ์ของผู้ประกอบการยังไม่ได้รับรองมาตรฐาน ดังนั้นจึงไม่สามารถตั้งราคาได้สูง ดังนั้นผู้ประกอบการจึงใช้การส่งเสริมการขายเพื่อเป็นการดึงดูดความสนใจของกลุ่มลูกค้า

ด้านการพัฒนาสู่ความยั่งยืนของสถานประกอบการ ผลการวิจัยพบว่า เทคโนโลยี เครื่องมือนวัตกรรมต่างๆที่นำมาส่งเสริมด้านการผลิต การแปรรูป เป็นสิ่งที่มีความสำคัญ สามารถช่วยให้ผู้ประกอบการวางแผนการดำเนินงาน แนวทางการแข่งขันในอนาคตได้ เพราะปัจจุบันกำลังใช้แรงงานคนในการผลิต ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าได้ในกรณีที่มีการสั่งซื้อเป็นจำนวนมาก นอกจากการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีแล้ว การพัฒนาองค์ความรู้ให้กับสมาชิก ให้มีความสามารถในการใช้เครื่องมือด้านการผลิตได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ก็จะเป็นส่วนที่ช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างยั่งยืนในอนาคต จากแนวทางการส่งเสริมสอดคล้องกับการศึกษาของ อภิรักษ์ สงรักษ์ (2563) ศึกษาเรื่อง นวัตกรรมพัฒนาพื้นที่เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากและหนุนเสริมผู้ประกอบการชุมชนในเขต พื้นที่ลุ่มน้ำปะเหลียน จังหวัดตรัง และลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตอนล่าง จังหวัดสงขลา วัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อการยกระดับชุมชนสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและพึ่งพาตนเองได้ การบริหารจัดการงานวิจัยนวัตกรรมชุมชนเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่ โดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย มีการพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการพื้นที่ ให้ความสำคัญต่อกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อสนับสนุนแผนงานชุมชนนวัตกรรมเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่การบริหารจัดการส่วนต้นน้ำ (Upstream) ประกอบด้วยกลไกการพัฒนารอบการวิจัย การจัดทำสัญญาทุนและเปิดบัญชีธนาคาร การออกระเบียบการเงินและบัญชี และการสร้างกลไกความร่วมมือกับภาคีในพื้นที่ การบริหารจัดการส่วนกลางน้ำ (Midstream) ประกอบด้วย การอำนวยความสะดวกให้กับนักวิจัย การพัฒนาเสริมทักษะให้กับนักวิจัย การประเมินติดตามรายงานผลการวิจัย ได้กำหนดรูปแบบการติดตามรายงานความก้าวหน้า และกระบวนการพัฒนาเทคโนโลยีชุมชน/นวัตกรรมชุมชนและการพัฒนาความสามารถให้กับนวัตกรรมชุมชน การให้บริหารช่วยเหลือนักวิจัยตลอดกระบวนการวิจัยผ่านคลินิกให้คำปรึกษา พื้นที่การทำงานร่วมกัน และการบริหารจัดการส่วนปลายน้ำ (Downstream) ประกอบด้วย การตรวจสอบคุณภาพผลงาน การสร้างการยอมรับของผลผลิตงานวิจัย การสร้างคุณค่าของบทความวิจัยในการตีพิมพ์เผยแพร่ การจัดทรัพยากรสนับสนุนปัญหา การแสดงผลงานวิจัยต่อเวทีสาธารณะ การประกวดแข่งขัน การจัดกิจกรรมเพื่อการเสนอผลงานและส่งมอบผลงานวิจัยให้กับผู้ใช้ประโยชน์ และการสร้างกลไกการถ่ายทอดเทคโนโลยีและการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ สโรชินี เทียวธนโชติ (2563) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่พัฒนาเกษตรเชิงนวัตกรรม: กรณีศึกษาการพัฒนาเกษตรในจังหวัดราชบุรี มีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ 1) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการเกษตรสู่เกษตรเชิงนวัตกรรม และ 2) เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการเกษตรสู่เกษตรเชิงนวัตกรรมผลการศึกษาพบว่า กลุ่มเกษตรกรได้รับรางวัลการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีมีความเห็นว่าการตลาดเป็นเรื่องสำคัญมากที่สุด และในยุคปัจจุบันเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาท การนวัตกรรมมาใช้กับ

การเกษตรถือเป็นเรื่องสำคัญมาก ปัจจัยรองลงมา คือ ปัจจัยเรื่องการบริหารงานส่งเสริมการเกษตรให้ภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องมีการบูรณาการร่วมกันในการส่งเสริม ปัจจัยที่มีผลน้อยที่สุด คือปัจจัยส่วนบุคคล กลุ่มเกษตรกรที่ยังไม่ได้รับรางวัลการปฏิบัติการ แต่ได้รางวัลรับรองมาตรฐานอื่นๆ มีมุมมองความคิดที่ต่างจากกลุ่มที่ได้รับรางวัลการปฏิบัติทางการเกษตรที่ให้ความสำคัญกับเรื่องของการบริหารงานส่งเสริมของภาครัฐมากกว่าเรื่องเทคโนโลยีและนวัตกรรม คณะกรรมการบริหารศูนย์เทคโนโลยีเกษตรและนวัตกรรม จังหวัดราชบุรีมองว่าภาคการเกษตรเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกภาคส่วนต้องบูรณาการและช่วยกันการส่งเสริมพัฒนาโดยต้องช่วยเกษตรกรในเรื่องการตลาดและเรื่องเทคโนโลยีและนวัตกรรมเป็นเรื่องสำคัญที่จะช่วยเกษตรกรได้มาก ในการพัฒนาการเกษตรเรื่องการลดต้นทุนการผลิต

ภาพที่ 2 ยกระดับเศรษฐกิจฐานรากนครปฐม : ความท้าทายและแนวทางสู่ความสำเร็จ

ความท้าทาย และแนวโน้มสู่ความสำเร็จ

จากวัตถุประสงค์การวิจัย ประเด็นปัญหาหลักที่ต้องเร่งดำเนินการแก้ไข และเสนอต่อหน่วยงานที่มีส่วนในการแก้ไขปัญหา และส่งเสริมผู้ประกอบการเศรษฐกิจฐานราก 3 ด้าน คือ ด้านแรก การขาดแคลนทางด้านเทคโนโลยี ด้านที่สอง การจัดการห่วงโซ่อุปทานที่อ่อนแอ และด้านสุดท้าย สินค้า และบรรจุภัณฑ์ที่ไม่เป็นที่น่าสนใจ จากประเด็นดังกล่าวถ้ามีการบูรณาการแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ที่มีการบูรณาการสกัดปัญหาดังกล่าวออกมาสู่การแก้ไข และมีการจัดหน่วยงานที่รับผิดชอบไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วย 3 วิธีการ คือ

1. การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ คือ หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบด้านเศรษฐกิจฐานราก เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด เกษตรจังหวัด สํารวจกลุ่มเป้าหมายที่ต้องเร่งพัฒนามาเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้และพัฒนาเพื่อให้เกิดความเข้มแข็ง

2. วางระบบบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทาน คือ ส่งเสริมด้านแนวทางการผลิตเพื่อก่อให้เกิดมาตรฐาน การจัดหาเครือข่ายวัตถุดิบ และช่องทางการเข้าถึงแหล่งทุน หน่วยงานที่ต้องเตรียมความพร้อมคู่ขนานกับข้อที่ 1 คือ สำนักงานพาณิชย์จังหวัด ธนาคารอมสิน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สำนักงาน ส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม เครือข่ายธุรกิจ BizClub เครือข่ายเกษตรกร ที่ต้องเตรียมความพร้อมในการส่งเสริม

3. การพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการ ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และช่องทางด้านการตลาด โดยการ ส่งเสริมด้านองค์ความรู้การผลิต นวัตกรรมการแปรรูปสินค้า และการออกแบบตราสินค้าพร้อมบรรจุภัณฑ์ที่มีความสอดคล้องกับตลาด ทั้งนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการพัฒนา เช่น สถาบันการศึกษาในจังหวัดที่มีการ ถ่ายทอดองค์ความรู้ และการนำนวัตกรรมการผลิตต่าง ๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์กับผู้ประกอบการในพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาเรื่องนี้ยังมีปัจจัยที่ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปขยายผล และศึกษาต่อยอดการพัฒนาด้าน เทคโนโลยี และนวัตกรรมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานราก และเรื่องอื่นๆ ที่มีความสัมพันธ์กัน ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

ประการแรก ควรส่งเสริมการเข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างทั่วถึงในกลุ่มผู้ประกอบการ โดย เน้นการอบรมและพัฒนาองค์ความรู้ควบคู่กับการสนับสนุนเครื่องมือและอุปกรณ์

ประการที่สอง ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีบทบาทในการสนับสนุนช่องทางการตลาดและ เพื่อยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขัน

ประการที่สาม การวิจัยในอนาคตควรขยายขอบเขตไปยังภูมิภาคอื่น ๆ และมีการประเมินผลในเชิง ปริมาณที่ชัดเจนมากขึ้น

อ้างอิง

กรมประชาสัมพันธ์ (2566).เศรษฐกิจฐานรากคืออะไร. <https://www.prd.go.th/th/content/content/category/detail/id/31/iid/225239>.

ดวงพรรณ กริชชาญชัย. (2549). *โซ่อุปทานและโลจิสติกส์ทฤษฎี*. โอทีแอล เทรด มีเดีย.

ธัญญา วสุศรี. (2550). *การจัดการผู้ส่งมอบ (Supplier management)*. สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ.

วิทยา สุทธิดำรง. (2546). *โลจิสติกส์และการจัดการโซ่อุปทาน*. ซีเอ็ดยูเคชั่น.

- วิรัช วงศ์วาท. (2562). เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร. <https://sites.google.com/a/ptss.ac.th/my-work-agri/2-2>.
- สโรชินี เตียวธนโชติ. (2563). ปัจจัยที่พัฒนาเกษตรเชิงนวัตกรรม: กรณีศึกษาการพัฒนาเกษตรในจังหวัดราชบุรี [สารนิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมพงษ์ ศิริโสภณศิลป์และคณะ. (2549). แนวทางการสร้างโซ่อุปทานในอุตสาหกรรมสิ่งทอ. สถาบันพัฒนาอุตสาหกรรมสิ่งทอ.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (2564). เศรษฐกิจฐานราก. https://web.codi.or.th/development_project/20201125-20029/.
- สาธิต พะเนียงทอง. (2548). การจัดการโซ่อุปทานเชิงกลยุทธ์. ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- สำนักงานจังหวัดนครปฐม กลุ่มงานยุทธศาสตร์ และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด. (2567). แผนพัฒนาจังหวัดนครปฐม พ.ศ. 2566-2570 (ฉบับทบทวน) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567. ศูนย์ราชการจังหวัดนครปฐม.
- อภิรักษ์ กาญจนคงคา. (2564). การพัฒนาธุรกิจเพื่อความยั่งยืน. <http://huexonline.com/knowledge/28/660/>
- อภิรักษ์ สงรักษ์. (2563). นวัตกรรมพัฒนาพื้นที่เพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานรากและหนุนเสริมผู้ประกอบการชุมชนในเขต พื้นที่ลุ่มน้ำปะเหลียน จังหวัดตรัง และลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาตอนล่าง จังหวัดสงขลา (รายงานผลการวิจัย). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย.
- Christopher, M. (1998). *Logistics and Supply Chain Management Strategies for Reducing Cost and Improving Service*. Prentice-Hall.

การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน

วิชาภาษาเขมร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

พิชญานันท์ สุขแซก¹ และ ประสาท เนืองเฉลิม^{1*}

¹คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

* Corresponding author e-mail: prasart.n@msu.ac.th

Received: 9/02/2026, Revised: 24/03/2026, Accepted: 24/03/2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนากิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน วิชาภาษาเขมร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบความสามารถในการอ่านคำระหว่างก่อนและหลังเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน วิชาภาษาเขมร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และ 3) ศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชันของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 แผนการเรียนภาษาเขมรเพื่อการสื่อสาร ห้อง 2 โรงเรียนวีรวัฒน์โยธิน จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 13 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย 1) แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน 2) แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านคำ วิชาภาษาเขมร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบการแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน ซึ่งการวิจัยนี้เป็นการทดลองแบบกลุ่มทดลองหนึ่งกลุ่มมีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ละสถิตินอนพาราเมตริก ใช้วิธีทดสอบแบบ The Wilcoxon signed - rank test ผลการวิจัยพบว่า ประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำเท่ากับ 87.63/93.08 นักเรียนมีความสามารถในการอ่านคำหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยรวมมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การอ่านแจกลูกสะกดคำ, เกมมิฟิเคชัน, ภาษาเขมร

The Development of reading learning activities, distributing spelling beads, combined with Gamification in Khmer Language among Grade 10 Students

Pitchayanat Suksaek¹ and Prasart Nuangchalem^{1*}

¹Faculty of Education, Mahasarakham University

Abstract

The purposes of this research were 1) to develop learning activities based on distributing spelling units combined with gamification to enhance the Khmer word reading ability of Grade 10 students to meet the efficiency criterion of 80/80, 2) to compare students' word reading ability before and after learning through the developed learning activities, and 3) to investigate students' satisfaction toward the learning activities. The sample consisted of 13 Grade 10 students enrolled in the Khmer for Communication program, Classroom 2 at Weerawat Yothin School, Surin Province. The research instruments included 1) lesson plans on distributing spelling units combined with gamification to enhance students' Khmer word reading ability; 2) a Khmer word reading ability test; and 3) a satisfaction questionnaire toward the learning activities. This study employed a one-group pretest–posttest experimental design. The data were analyzed using mean, standard deviation, and nonparametric statistics through the Wilcoxon signed-rank test. The results indicated that the efficiency of the developed learning activities was 87.63/93.08, students' word reading ability after the intervention was significantly higher than before the intervention at the .05 level of statistical significance, and students had level of satisfaction toward the learning activities was at the highest level.

Keywords: distributing spelling, gamification, Khmer

บทนำ

ภาษาต่างประเทศที่เป็นสาระการเรียนรู้พื้นฐานซึ่งกำหนดให้เรียนตลอดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานคือ ภาษาอังกฤษ สำหรับภาษาต่างประเทศอื่น ไม่ว่าจะเป็นภาษาฝรั่งเศส เยอรมัน จีน ญี่ปุ่น อาหรับ บาลี ตลอดจนภาษากลุ่มประเทศเพื่อนบ้าน (เขมร ลาว พม่า มาลายู เวียดนาม) หรือภาษาอื่น ๆ นั้น เปิดโอกาสให้สถานศึกษาสามารถพิจารณาจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติม หรือดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ตามความพร้อมและความเหมาะสมของบริบทพื้นที่ ตลอดจนความสนใจของผู้เรียนและความต้องการของสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ภาษาเขมรเป็นหนึ่งในภาษาต่างประเทศที่สองที่กระทรวงศึกษาธิการเปิดโอกาสให้สถานศึกษาสามารถพิจารณาจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติมหรือดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ได้ตามความพร้อมและความเหมาะสมของบริบทพื้นที่ แม้เป็นนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการเปิดโอกาสให้สถานศึกษาสามารถพิจารณาจัดทำเป็นรายวิชาเพิ่มเติมได้ก็ตาม แต่การจัดการเรียนการสอนภาษาเขมรในสถานศึกษายังเผชิญ กับข้อจำกัดหลายประการ ดังที่ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2566) ได้สรุปว่า ภาษาเขมรเริ่มจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย ซึ่งแต่ละโรงเรียนมีจำนวนผู้เรียนและจำนวนคาบที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับความพร้อมและนโยบายของโรงเรียน จากที่ผู้วิจัยได้ปฏิบัติหน้าที่สอนรายวิชาภาษาเขมรพบว่า ผู้เรียนใช้วิธีจำภาพรวมของคำที่เป็นคำ ๆ เมื่อเจอคำที่ไม่เคยเห็นมาก่อน โดยเฉพาะคำที่มีตัวสะกด ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถอ่านได้ เพราะขาดทักษะการสะกดคำตามหลักเกณฑ์ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาสาเหตุของปัญหาและพยายามหาวิธีแก้ปัญหาของสาเหตุต่าง ๆ ในข้างต้น

ผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้และจัดกิจกรรมกระบวนการเรียนการสอนที่สามารถทำให้ผู้เรียนนั้นเข้าใจในเนื้อหาที่เรียนได้อย่างถ่องแท้ (จิราพร พรมาศรี, 2549; ประสาท เนืองเฉลิม, 2561) ซึ่งการจัดกิจกรรมกระบวนการเรียนการสอนที่ดี สามารถทำให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอ่านเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการแสวงหาความรู้ การรับรู้และใช้วิธีอ่านที่ถูกต้องจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้เรียนทุกคน (สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์, 2543) กระทรวงศึกษาธิการ (2546) สรุปว่า การอ่านแจกลูกสะกดคำเป็นเรื่องจำเป็นมากสำหรับผู้เริ่มเรียน หากครูไม่ได้สอนการแจกลูกสะกดคำแก่นักเรียนในระยะเริ่มเรียน นักเรียนจะไม่มีหลักเกณฑ์ในการอ่าน ประสมคำ ซึ่งเป็นปัญหาอย่างมากสำหรับผู้เริ่มเรียนภาษาไทย แต่เนื่องด้วยภาษาเขมรและภาษาไทยมีความคล้ายกัน ดังที่ อรรธรณ บุญฤทธิ์ (2562) กล่าวไว้ว่า ภาษาไทยและภาษาเขมรเป็นภาษาที่มีความใกล้ชิดกันทางภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์

ภาษาเขมรเป็นภาษาพูดหลักหรือภาษาราชการของประเทศกัมพูชา มีภาษาเขียนของตนเองมานานมาก อีกทั้งบริบทพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ เป็นจังหวัดที่ติดชายแดนราชอาณาจักรกัมพูชา ทำให้การเรียนภาษาเขมรอาจกลายเป็นสิ่งที่น่าเบื่อได้มาจากหลายปัจจัยทั้งวิธีการสอน รูปแบบการเรียนรู้ และทัศนคติของผู้เรียนเอง เนื่องจากผู้เรียนมีทัศนคติว่ามีพื้นฐานภาษาเขมรแล้วทำให้ไม่สนใจในการเรียน แต่ภาษาเขมรที่ใช้สื่อสารในพื้นที่นั้นเป็นภาษาเขมรสูง ไม่มีตัวอักษรในการเขียน แต่ภาษาเขมรแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม อรรธรณ บุญฤทธิ์

(2562) ได้แบ่งภาษาเขมรเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ภาษาเขมรกลาง ภาษาเขมรถิ่นไทย และภาษาเขมรในประเทศเวียดนาม ซึ่งภาษาเขมรกลางนั้นเป็นภาษาเขมรที่ใช้ในประเทศกัมพูชา มีตัวอักษรในการเขียนอย่างเป็นระบบ ภาษาเขมรถิ่นไทย เป็นภาษาเขมรที่พูดในบริเวณอีสานใต้ของประเทศไทย หรือที่เรียกว่าภาษาเขมรสูง และสุดท้ายเป็นภาษาเขมรในเวียดนาม หรือที่พูดอยู่บริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง

ผู้วิจัยได้ศึกษาเทคนิคและวิธีการสอนต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เรื่องต่าง ๆ อย่างสนุกสนาน มีความกระตือรือร้นตลอดจนสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ผู้เรียนให้สูงขึ้นได้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเกมมิฟิเคชัน ซึ่งเกมมิฟิเคชันนั้น เป็นการนำเอาองค์ประกอบและกลไกของเกมมาประยุกต์ใช้ในบริบทที่ไม่ใช่เกม เช่น การศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์หลัก ได้แก่ การกระตุ้นแรงจูงใจ (motivation) และเพิ่มการมีส่วนร่วม (engagement) ของผู้เรียน (Dehghanzadeh et al., 2019; Qiao et al., 2023) เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายตามที่คุณสอนต้องการผลลัพธ์บางอย่างที่ต้องการ เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมอย่างลึกซึ้งให้ประสบการณ์ที่เห็นภาพอย่างละเอียด (Foreman, 2013) นักเรียนให้เกิดทักษะต่อการอ่านและมีพฤติกรรมการเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เกมมิฟิเคชันได้นำหลักการพื้นฐานในการออกแบบเกมกลไกการเล่นเกมมาใช้ในบริบทอื่นที่ไม่ใช่การเล่นเกมน (Sailer & Homner, 2019; Xi & Hamari, 2019) โดยผู้สอนสามารถนำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ได้ (ชนัดถ์ พูนเดช และธนิศา เลิศพรกุลรัตน์, 2558) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ขนิษฐา โลหะประเสริฐ และคณะ (2566) ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหา จึงสนใจนำกิจกรรมการเรียนรู้แบบการแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน มาส่งเสริมความสามารถในการอ่านคำ วิชาภาษาเขมรของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยหวังว่า ผู้เรียนจะมีความสามารถในการอ่านคำที่ดีขึ้นตลอดจนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้อ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน อีกทั้งยังเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนในการปรับปรุง และพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน วิชาภาษาเขมร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านคำระหว่างก่อนและหลังเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน วิชาภาษาเขมร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน วิชาภาษาเขมร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

สมมติฐาน

ความสามารถในการอ่านคำ วิชาภาษาเขมร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน วิชา ภาษาเขมร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1. ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 แผนการเรียนภาษาเขมรเพื่อการสื่อสาร โรงเรียนวิวัฒนนโยธิน ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 2 ห้อง มีประชากรทั้งสิ้น 26 คน ห้องละ 13 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 แผนการเรียนภาษาเขมรเพื่อการสื่อสาร ห้อง 2 โรงเรียนวิวัฒนนโยธิน ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 13 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนกลุ่มที่ต้องลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษานี้ และมีลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการเรียนที่คล้ายคลึงกัน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1.1 แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน วิชา ภาษาเขมร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 13 แผน แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แผนละ 1 ชั่วโมง

1.2 แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านคำ วิชา ภาษาเขมร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 ข้อ

1.3 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบการแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน วิชา ภาษาเขมร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 16 ข้อ

3. การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. การสร้างแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1.1 ศึกษาผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้ภาษาเขมร ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ สาระที่ 1 ภาษาเพื่อการสื่อสาร มาตรฐาน ต 1.1 เข้าใจ และตีความเรื่องที่ฟัง และอ่าน จากสื่อประเภทต่าง ๆ และแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ คำอธิบายรายวิชา ขอบข่ายของเนื้อหา ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

1.2 ศึกษาโครงสร้างและคำอธิบายรายวิชาภาษาเขมร 2 (ข31202) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 เรื่อง ตัวสะกด จากหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนวิริยวัฒโนธิน อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

1.3 แบ่งเนื้อหาสาระ หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ตัวสะกด ออกเป็น 13 แผน 13 ชั่วโมง

1.4 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสาระการเรียนรู้ สาระสำคัญ ผลการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ และชั่วโมงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ แล้วนำมาสร้างตารางวิเคราะห์ความสัมพันธ์

1.5 กำหนดรูปแบบการเขียนแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ดังนี้ มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้สาระสำคัญจุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เกณฑ์การวัดและประเมินผล และบันทึกหลังการสอน

1.6 เขียนแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน จำนวน 13 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง เรื่อง ตัวสะกด ตามเนื้อหาที่จะทำการวิจัย โดยให้สอดคล้องกับผลการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้และระยะเวลาที่กำหนด

1.7 นำกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาแล้ว ปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและนำผล การประเมินแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้มาหาค่าเฉลี่ยเทียบกับเกณฑ์ซึ่งเป็นคะแนนที่คำนวณจากแบบมาตราประมาณค่า 5 อันดับ ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) ค่าเฉลี่ยของแผนการจัดการเรียนรู้ต้องมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 3.51 - 5.00 ถือว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมและใช้ได้ ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้องของแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้จากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.13) มีคุณภาพดีมาก

1.8 นำแผนการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้ไปทดลองใช้ (tryout) กับผู้เรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง หลังจากนั้นนำแผนไปใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างตามลำดับ

2. การสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านคำ

แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านคำ วิชาภาษาเขมร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ใช้ทดสอบก่อนการจัดการเรียนรู้และหลังการจัดการเรียนรู้ชุดเดียวกันที่มีลักษณะเป็นแบบประเมินความสามารถด้านการอ่านคำแบบรายบุคคล จำนวน 30 คำ เนื่องด้วยวิชาภาษาเขมรไม่มีแบบเรียน ผู้วิจัยจึงคัดเลือกคำพื้นฐานจากหนังสือหนังสือเรียน ภาษาเขมร ภาส - สมเษม ฐาคีรี ๑ กระทรง อบรม ยุวชน และกีฬา ราชาอาณาจักรกัมพูชา โดยดำเนินการสร้างดังนี้

2.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี วิธีการสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านคำ วิชาภาษาเขมร จากตำรา เอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2 การสร้างแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านคำ จำนวน 45 ข้อ ใช้จริงจำนวน 30 ข้อ

2.3 เสนอแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านคำ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อประเมินความสอดคล้องใช้สูตรดัชนีความสอดคล้อง IOC (Index of Item Object Congruence) (บุญชม ศรีสะอาด และคณะ, 2559) พิจารณาข้อสอบที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ถึง 1.00 ถือว่าเป็นที่ยอมรับได้

2.4 นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านคำ ไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 แผนการเรียนภาษาเขมรเพื่อการสื่อสาร กลุ่มที่ 1 โรงเรียนวิวัฒนนโยธิน อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์คุณภาพหาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านคำ โดยใช้เกณฑ์ค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.20 - 0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไปได้เลือกเป็นแบบทดสอบที่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด

2.5 นำแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านคำ จำนวน 30 ข้อ ไปหาค่าความเชื่อมั่น โดยค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไปถือว่าเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ซึ่งค่าดัชนีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.83

2.6 แบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านคำ จำนวน 30 ข้อ ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

3. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีขั้นตอนในการสร้างดังนี้

ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน วิชา ภาษาเขมร จำนวน 16 ข้อ ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างและพัฒนา ดังนี้

3.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีความพึงพอใจ เอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2 ศึกษาวิธีการสร้างแบบวัดความพึงพอใจจากตำรา เอกสารวิชาการ

3.3 สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ กำหนดแบบวัดความพึงพอใจ เป็นแบบมาตราประเมินค่า 5 ระดับ จำนวน 16 ข้อ แบ่งเป็นข้อคำถามออกเป็น 4 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 1 เตรียมการและกระตุ้นความสนใจ ชั้นที่ 2 สอนและการทำภารกิจ ชั้นที่ 3 วัดและประเมินผลระหว่างเรียน และชั้นที่ 4 สรุปและมอบรางวัล โดยแปลผลตามเกณฑ์ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2558)

3.4 นำแบบสอบถามความพึงพอใจที่พัฒนาขึ้นไปนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา นำผลการพิจารณามาคำตัดสินความสอดคล้อง ซึ่งดัชนีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 1.00

3.6 นำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน วิชา ภาษาเขมร ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ไปใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยทดลอง นำกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 แผนการเรียนภาษาเขมรเพื่อการสื่อสาร ห้อง 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนวิวัฒโนโยธิน ตำบลนอกเมือง อำเภอเมืองสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 13 คน โดยมีขั้นตอนดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับ ดังนี้

1. ชี้แจงข้อตกลงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำ ร่วมกับเกมมิฟิเคชัน กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ เกณฑ์การวัดและประเมินผล เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ทราบก่อนเริ่มทดลอง

4. ผู้เรียนทำแบบทดสอบความสามารถในการอ่านคำก่อนเรียน (pre-test) ซึ่งเป็นแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านคำ วิชา ภาษาเขมร จำนวน 30 ข้อ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อตรวจสอบความสามารถในการอ่านแบบแจกลูกสะกดคำของผู้เรียน

5. ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจำนวน 13 แผน เป็นเวลา 13 ชั่วโมง

6. ผู้เรียนทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านคำ (post-test) และแบบสอบถามความพึงพอใจโดยใช้แบบทดสอบวัดความสามารถชุดเดิม

7. นำคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบและความพึงพอใจในการอ่านมาวิเคราะห์โดยวิธีการทางสถิติ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยดำเนินการตามลำดับ ดังนี้

1. วิเคราะห์ประสิทธิภาพแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำ ร่วมกับเกมมิฟิเคชัน ตามเกณฑ์ 80/80 โดยการใช้สูตรคำนวณหาประสิทธิภาพ (E_1/E_2)

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบความสามารถในการอ่านคำ เรื่อง ตัวสะกด ก่อนและหลังเรียน โดยใช้สถิติ Wilcoxon Signed Rank Test

3. วิเคราะห์ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำ ร่วมกับเกมมิฟิเคชัน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านคำ วิชาภาษาเขมร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำ ร่วมกับเกมมิฟิเคชัน วิชา ภาษาเขมร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ผลการเรียน	คะแนนเต็ม	$\bar{x}$	SD	ร้อยละของคะแนนเฉลี่ย (E_1/E_2)
ประสิทธิภาพของกระบวนการ	130	113.92	6.03	87.63
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์	30	27.92	1.65	93.08

จากตารางที่ 1 พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 87.63 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 93.08 ดังนั้น การจัดการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน วิชา ภาษาเขมร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เท่ากับ 87.63/93.08

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านคำระหว่างก่อนและหลังเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน วิชา ภาษาเขมร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ Nonparametric Test แบบ Wilcoxon signed Rank test ผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการอ่านคำระหว่างก่อนและหลังเรียน

ตัวแปร	N	$\bar{x}$	SD	Mean rank	Sum of Ranks	Z	p
คะแนนหลังเรียน - คะแนนก่อนเรียน	Negative Ranks	0	.00	.00	.00	-3.19	.001
	Positive Ranks	13	27.92	1.65	7.00		
	Ties	0					
	Total	13					

จากตารางที่ 2 แสดงว่า ความสามารถในการอ่านคำระหว่างก่อนและหลังเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน วิชา ภาษาเขมร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 มีความแตกต่างกัน นั่นคือ คะแนนหลังเรียนของผู้เรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($Z = -3.19$, $p = .001$) แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำ ร่วมกับเกมมิฟิเคชัน วิชา ภาษาเขมร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ส่งผลให้ความสามารถในการอ่านคำของผู้เรียนสูงขึ้น

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน วิชา ภาษาเขมร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยผู้วิจัยนำผลการตอบแบบสอบถามมาวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

รายการ	$\bar{X}$	SD	แปลผล
ขั้นที่ 1 เตรียมการและกระตุ้นความสนใจ	4.63	0.72	มากที่สุด
ขั้นที่ 2 สอนและทำการทํากิจ	4.67	0.64	มากที่สุด
ขั้นที่ 3 วัดและประเมินผลระหว่างเรียน	4.58	0.83	มากที่สุด
ขั้นที่ 4 สรุปและมอบรางวัล	4.69	0.71	มากที่สุด
รวม	4.64	0.73	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่านักเรียนที่เรียนโดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยรวมมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.64, SD = 0.73) ขั้นตอนการสอนที่มีผลการประเมินมากที่สุด ได้แก่ ขั้นที่ 4 สรุปและมอบรางวัล ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.69, SD = 0.71) รองลงมา ได้แก่ ขั้นที่ 2 สอนและทำการทํากิจ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.67, SD = 0.64) ขั้นที่ 1 เตรียมการและกระตุ้นความสนใจ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.63, SD = 0.72) และขั้นที่ 3 วัดและประเมินผลระหว่างเรียน ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.58, SD = 0.83) ตามลำดับ

สรุปและอภิปรายผล

1. ประสิทธิภาพของกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เท่ากับ 87.63/93.08 หมายความว่า การจัดการเรียนรู้ทำให้นักเรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ระหว่างเรียน 87.63 ถือเป็นประสิทธิภาพของกระบวนการ ซึ่งเป็นคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 ของคะแนนที่ได้จากอ่านคำศัพท์ระหว่างเรียน และทำให้ผู้เรียนมีผลการเรียนรู้หลังเรียนเฉลี่ย 93.08 ถือเป็นประสิทธิภาพด้านผลลัพธ์ ซึ่งได้จากจำนวนร้อยละ 80 ที่ผู้เรียนทำแบบทดสอบวัดความสามารถในการอ่านคำ แสดงว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน วิชา ภาษาเขมร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เป็นการจัดกิจกรรมที่ผ่านการวางแผนและพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน กล่าวคือ มีการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ฉบับปรับปรุงตัวชี้วัด พุทธศักราช 2566 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2563) ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ โรงเรียนวิวัฒโนโยธิน เพื่อให้ทราบถึงตัวชี้วัด คำอธิบายรายวิชา ผลการเรียนรู้และมาตรฐานการเรียนรู้ เพื่อใช้

เป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหาที่เหมาะสมต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ ทดลองและปรับปรุงก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ส่งผลให้ผู้เรียนผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ (Harismayanti et al., 2020) โดยเรียงเนื้อหาเป็นลำดับขั้นจากง่ายไปยาก ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้ อย่างเป็นลำดับขั้น ซึ่งผลการวิจัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ ขนิษฐา โลหะประเสริฐ และคณะ (2566) ที่พบว่ากระบวนการและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในลักษณะนี้ช่วยให้นักเรียนเกิดความสุขและไม่รู้สึกเบื่อหน่ายกับบทเรียน

2. ความสามารถในการอ่านคำระหว่างก่อนและหลังเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชันมีความแตกต่างกัน นั่นคือ คะแนนหลังเรียนของผู้เรียน สูงกว่าคะแนนก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($Z = -3.19, p = .001$) ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ สมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ เนื่องจากกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ และมีความเหมาะสมกับวัยและระดับความสามารถของผู้เรียน กิจกรรมดังกล่าวมีการจัดลำดับเนื้อหาอย่างเป็นระบบ มีคำอธิบายและคำแนะนำที่ชัดเจน ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาและขั้นตอนของกิจกรรมได้อย่างถูกต้อง อีกทั้งรูปแบบกิจกรรมมีความน่าสนใจ ช่วยกระตุ้นความสนใจและแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นและมีส่วนร่วมในกิจกรรม การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งผลการวิจัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ เบญจพร พลไกร (2565) ที่พบว่า ความสามารถในการอ่านสะกดคำภาษาไทยของนักเรียนหลังการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ขั้นตอนการสอนที่มีผลการประเมินมากที่สุด ได้แก่ ขั้นที่ 4 สรุปและมอบรางวัล ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ขั้นที่ 2 สอนและทำภารกิจ ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ขั้นที่ 1 เตรียมการและกระตุ้นความสนใจ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และขั้นที่ 3 วัดและประเมินผลระหว่างเรียน ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ ทั้งนี้ เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชัน เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านคำ วิชาภาษาเขมร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นนั้น เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความสนใจและลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ได้เป็นอย่างดี กิจกรรมมีโครงสร้างและขั้นตอนการเรียนการสอนที่ชัดเจน ตั้งแต่การเตรียมความพร้อมของผู้เรียน การดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ ไปจนถึงการสรุปและเสริมแรง ทำให้นักเรียนสามารถเข้าใจบทบาทของตนเองในแต่ละขั้นตอน และมีส่วนร่วมในกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดความรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลิน และไม่เกิดความตึงเครียดในการเรียนรู้ (Mitchell et.al., 2020) ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ นววรรณ มุ่งเสรี และวชิระ จันทราช (2567) ได้ศึกษาผลการใช้การจัดการเรียนรู้แนวนี้แล้วนักเรียนมีความพึงพอใจมาก

ข้อเสนอแนะ

จากการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำ ร่วมกับเกมมิฟิเคชันเพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านคำ วิชาภาษาเขมร ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อเสนอแนะไว้ได้ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ครูผู้สอนวิชาภาษาเขมรสามารถนำกิจกรรมการเรียนรู้การอ่านแจกลูกสะกดคำร่วมกับเกมมิฟิเคชันที่พัฒนาขึ้น ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านคำของนักเรียน โดยเฉพาะนักเรียนที่มีปัญหาด้านการอ่านและการสะกดคำ ทั้งนี้ควรปรับระดับความยากง่ายของกิจกรรมและภารกิจให้เหมาะสมกับพื้นฐานความรู้และความสามารถของผู้เรียนในแต่ละห้องเรียน

1.2 ผู้สอนควรดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอนที่กำหนดไว้อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ขั้นเตรียมการและกระตุ้นความสนใจ ขั้นสอนและทำภารกิจ ขั้นวัดและประเมินผลระหว่างเรียน และขั้นสรุปและมอบรางวัล เพื่อให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้อย่างครบถ้วน และเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

1.3 ในการนำกิจกรรมไปใช้ ผู้สอนควรให้ความสำคัญกับการเสริมแรงทางบวกตามแนวคิดเกมมิฟิเคชัน เช่น การให้คะแนน เหรียญตรา ระดับ หรือรางวัล เพื่อกระตุ้นความสนใจ สร้างความภาคภูมิใจ และส่งเสริมความมั่นใจในการอ่านออกเสียงและการสะกดคำของผู้เรียน

1.4 ผู้สอนควรจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศการเรียนรู้ให้เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของผู้เรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกอ่านออกเสียงซ้ำอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในรูปแบบรายบุคคลและรายกลุ่ม เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความชำนาญและความคล่องแคล่วในการอ่านคำมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรขยายระยะเวลาในการทดลองใช้กิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อศึกษาผลของกิจกรรมต่อความคงทนของทักษะการอ่านคำ และการนำความรู้ไปใช้ในระยะเวลา รวมทั้งศึกษาผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้และทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อวิชาภาษาเขมรอย่างต่อเนื่อง

2.2 ควรศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับเกมมิฟิเคชันต่อทักษะด้านภาษาอื่น ๆ เช่น ทักษะการเขียนคำ การอ่านเพื่อความเข้าใจ หรือทักษะการสื่อสาร เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและสามารถพัฒนาผู้เรียนด้านภาษาเขมรได้อย่างรอบด้าน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551) *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *แนวทางการบริหารโรงเรียนปฏิรูปการเรียนรู้*. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

- ชนิษฐา โลหะประเสริฐ เถลิ้มชัย มนุเสวต และ ชุติมา ทศโร. (2566). การพัฒนาชุดฝึกทักษะการอ่าน ร่วมกับเทคนิคเกมมิฟิเคชัน (Gamification) เพื่อส่งเสริมความสามารถการอ่านคำภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชน จังหวัดสงขลา. *วารสารพิบูล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร*, 21(2), 233-252.
- จิราพร พรหมวาศรี. (2549). การพัฒนาแผนการเรียนรู้กลุ่มสาระภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เรื่อง การอ่านและเขียนสะกดคำไม่ตรงตามมาตรา ตัวสะกดแม่กด โดยใช้แบบฝึกทักษะ [วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ชนัดต์ พุนเดช, และธนิตา เลิศพรกุลรัตน์. (2558). แนวทางการจัดการเรียนรู้ด้วยแนวคิดเกมมิฟิเคชัน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 18(3), 331-339
- นภวรรณ มุ่งเสรี, และวชิระ จันทราช. (2567). ผลการใช้การจัดการเรียนรู้โดยบูรณาการการสอนอ่านของเมอร์ด็อก (MIA) ร่วมกับเกมมิฟิเคชัน (Gamification) เพื่อส่งเสริมความสามารถในการอ่านภาษาอังกฤษเพื่อความเข้าใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. *วารสาร มจร บาลีศึกษายุทธ โสภปริทรรศน์*, 10(3), 231-245.
- เบญจพร พลไกร. (2565). การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านสะกดคำภาษาไทย โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ร่วมกับแนวคิดเกมมิฟิเคชัน (Gamification) สำหรับนักเรียนที่มีภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ (Learning loss) ในสถานการณ์การโควิด-19 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 [การค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 7). สุวีริยาสาส์น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2559). *การวัดและการประเมินผลการศึกษา*. ตักสิลาการพิมพ์.
- ประสาธ เนืองเฉลิม. (2561). *หลักการศึกษาเบื้องต้น*. คลังน่านวิทยา.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2558). *วิธีวิจัยทางการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). ศูนย์วิจัยและพัฒนาทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุนันทา มั่นเศรษฐวิทย์. (2543). *หลักและวิธีการสอนอ่านภาษาไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). ไทยวัฒนาพานิช.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2566) *ผลการเรียนรู้ภาษาเขมรและสาระการเรียนรู้ภาษาเขมร*. สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.
- อรรวรรณ บุญยฤทธิ์. (2562). *ระบบเสียงและไวยากรณ์ภาษาไทยและภาษาเขมร*. ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- Dehghanzadeh, H., Fardanesh, H., Hatami, J., Talaei, E., & Noroozi, O. (2019). Using gamification to support learning English as a second language: A systematic review. *Computer Assisted Language Learning*, 34(7), 934-957.

- Foreman, J. (2013). Next generation educational technology versus the lecture. *EDUCAUSE Review*, 38(4), 12-23.
- Harismayanti, I., Putra, I. N. A. J., & Santosa, M. H. (2020). *Gamification in English teaching and learning*. Nilacakra.
- Mitchell, R., Schuster, L., & Jin, H. S. (2020). Gamification and the impact of extrinsic motivation on needs satisfaction: Making work fun? *Journal of Business Research*, 106, 323-330.
- Qiao, S., Chu, S. K. W., & Yeung, S. S. (2023). Understanding how gamification of English morphological analysis in a blended learning environment influences students' engagement and reading comprehension. *Computer Assisted Language Learning*, 1-34.
- Sailer, M., & Homner, L. (2019). The gamification of learning: A meta-analysis. *Educational Psychology Review*, 32(1), 77-112.
- Xi, N., & Hamari, J. (2019). Does gamification satisfy needs? A study on the relationship between gamification features and intrinsic need satisfaction. *International Journal of Information Management*, 46, 210-221.

แนวทางการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาทักษะและเทคนิค การแกะสลักผักและผลไม้อย่างมืออาชีพ

สุกัญญา จันทกุล¹ ศักรินทร์ หงส์รัตนาวรกิจ^{1*} และ มธุรส ช่มจิตร¹

¹*คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

*Corresponding author e-mail: Sakkarin.ho@rmutp.ac.th

Received: 1/08/2025, Revised: 7/10/2025, Accepted: 15/10/2025

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรทักษะและเทคนิคการแกะสลักผักและผลไม้อย่างมืออาชีพ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีวิทยาปรากฏการณ์วิทยา กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักประกอบด้วยผู้ชนะเลิศการแข่งขันระดับชาติ นานาชาติ และผู้เชี่ยวชาญในด้านการแกะสลักผักและผลไม้จำนวน 15 คน เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ทักษะและเทคนิคการแกะสลักสามารถแบ่งออกเป็น 5 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ (1) การเริ่มต้นฝึกที่สอดคล้องกับระดับการศึกษาและระยะเวลาการพัฒนาเพื่อการแข่งขัน (2) องค์ความรู้ ทักษะ เทคนิค แนวทางการฝึก และปัจจัยสนับสนุนความสำเร็จในการแข่งขัน (3) บทบาทของครูหรือผู้ฝึกสอน (4) อุปสรรคและวิธีจัดการกับความท้าทาย และ (5) ข้อเสนอแนะในการพัฒนาและองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรฝึกอบรม ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรการพัฒนาทักษะและเทคนิคการแกะสลักผักและผลไม้อย่างมืออาชีพ เพื่อเสริมสร้างศักยภาพอย่างมืออาชีพเชิงวิชาชีพอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: แนวทางการพัฒนาหลักสูตร, ทักษะและเทคนิคการแกะสลักผักและผลไม้,
การแกะสลักผักและผลไม้อย่างมืออาชีพ

Proposing Strategies for Developing Professional Skills and Techniques Training course in Fruit and Vegetable Carving

Sukunya Chantakul¹ Sakarin Hongrattanavorakit^{1*} and Maturros Komjit¹

^{1*}Home Economics Technology, Rajamangala University of Technology Phra Nakorn

Abstract

This research aimed to study the development guidelines for professional vegetable and fruit carving skills, using qualitative in nature and employs a phenomenological research methodology. The key informants consisted of 15 individuals, including national and international competition winners as well as experts in the field of fruit and vegetable carving. The data were collected through interviews and questionnaires. Data analysis employed content analysis. The research findings revealed that carving skills and techniques can be divided into 5 key areas: (1) training initiation consistent with educational level and development period for competition, (2) knowledge base, skills, techniques, training approaches, and factors supporting competition success, (3) the role of teachers or trainers, (4) obstacles and methods for dealing with challenges, and (5) recommendations for developing key components of the training curriculum. The level of importance toward main components in curriculum Development. The research results can be used as guidelines for developing systematic vegetable and fruit carving training curricula to sustainably enhance professional potential.

Keywords: curriculum development guidelines, vegetable and fruit carving skills and techniques, professional vegetable and fruit carving

บทนำ

แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดีมีคุณลักษณะทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับทบบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและยุทธศาสตร์ชาติ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) กรอบทิศทางการพัฒนาด้านวัฒนธรรมระยะ 20 ปี กระทรวงวัฒนธรรมร่วมกับภาคีเครือข่ายทางวัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมในระดับนานาชาติ มีภาพลักษณ์ ความสัมพันธ์ที่ดี และได้รับการยอมรับในเวทีทางวัฒนธรรมระดับสากล รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้ประเทศไทยมีรายได้ และความมั่งคั่งจากอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และบริการทางวัฒนธรรมเพิ่มมากขึ้น (กระทรวงวัฒนธรรม, 2559)

ภายใต้กรอบนโยบายดังกล่าว การจัดการศึกษารายวิชาและการแกะสลักผักและผลไม้ ซึ่งมีการเรียนการสอนตั้งแต่ในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ตอบสนองต่อเป้าหมายของประเทศไทยได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากการแกะสลักผักและผลไม้ นับเป็นงานวัฒนธรรมชิ้นหนึ่งที่ช่วยสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ และยังเป็นที่ยึดมั่นในระดับประเทศและนานาชาติ (ศักรินทร์ หงส์รัตนารกิจ, 2565) งานวิจัยของ ยวนจิตร พิศล้ำ อนุรักษ ทองขาว และเสาวนีย์ ลาคน้อย (2563) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะการแกะสลักผักและผลไม้ วิทยาลัยดุสิตธานี พัทยา ซึ่งชี้ให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะการแกะสลักผักและผลไม้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเน้นให้นักศึกษาตระหนักถึงโอกาสในการนำความรู้ไปต่อยอดเป็นอาชีพหลักหรือเสริม พร้อมทั้งพัฒนาทักษะเชิงศิลป์และสามารถถ่ายทอดความรู้ด้านการแกะสลักได้อย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย

ความสำคัญของอาชีพแกะสลักผักผลไม้ มีหลายด้านทั้งในเชิงวัฒนธรรม ศิลปะ และเศรษฐกิจ การแกะสลักผักผลไม้เป็นศิลปะที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ สะท้อนถึงความประณีต พิถีพิถัน อาชีพนี้จึงมีบทบาทสำคัญในการรักษาเอกลักษณ์และวัฒนธรรมไทย สามารถสร้างรายได้มีความต้องการงานฝีมือสูง จากงานวิจัยของศักรินทร์ หงส์รัตนารกิจ, จอมขวัญ สุวรรณรักษ์ และจุฑามาศ พิรพัชระ (2567) ศึกษาสภาพการณ์และแนวโน้มสมรรถนะของช่างฝีมือแกะสลักในประเทศไทย พบว่า แนวโน้มการเริ่มต้นอาชีพของช่างฝีมือแกะสลักในประเทศไทยพบว่า สังคมไทยให้ความสำคัญในอาชีพช่างฝีมือแกะสลักซึ่งเป็นทุนทางวัฒนธรรม ทำให้มีการเรียนรู้สืบทอดอาชีพงานแกะสลักมากขึ้นและช่างแกะสลักมีอาชีพหลากหลายมากขึ้น เช่น รับราชการ/พนักงานของรัฐ พนักงานบริษัทเอกชนธุรกิจส่วนตัว อาชีพอิสระ เป็นต้น รายได้จากแกะสลักค่อนข้างสูงเพราะเป็นงานฝีมือที่ต้องมีความคิดสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาตลาดใหม่ให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภค การวิเคราะห์และออกแบบแนวทางพัฒนาหลักสูตรช่วยยกระดับการแกะสลักผักและผลไม้จากเพียงงานศิลป์เชิงวัฒนธรรม ไปสู่การเป็นวิชาชีพที่มีมาตรฐาน สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมและอุตสาหกรรมบริการได้ อีกทั้งยังเป็นการอนุรักษ์และต่อยอดภูมิปัญญาไทยให้คงอยู่และแข่งขันได้ในระดับสากล

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีวิทยาปรากฏการณ์วิทยาเก็บข้อมูลจากผู้ชนะเลิศการแข่งขันระดับชาติ นานาชาติ และผู้เชี่ยวชาญในด้านการแกะสลักผักและผลไม้ ด้วยวิธีการการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลจากการวิจัยนำมาเป็นแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนรายวิชาการแกะสลักผักและผลไม้ และทำให้นักเรียน นักศึกษาได้ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ดี สามารถส่งเสริมให้นักศึกษา มีคุณภาพและเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานในอุตสาหกรรมบริการต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรทักษะและเทคนิคการแกะสลักผักและผลไม้อย่างมืออาชีพ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตการศึกษาด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยวิธีการศึกษาปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) ซึ่งเป็นการศึกษาเกี่ยวกับปรากฏการณ์และประสบการณ์ของมนุษย์ (Holloway, 1997) ซึ่งมีความสอดคล้องกับการศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรทักษะและเทคนิคการแกะสลักผักและผลไม้อย่างมืออาชีพ

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก การคัดเลือกใช้วิธีเจาะจง โดยพิจารณาผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีประสบการณ์ตรง คือ ผู้ชนะเลิศการแข่งขันระดับชาติ นานาชาติ มีอายุไม่น้อยกว่า 22 ปี และผู้เชี่ยวชาญในด้านการแกะสลักผักและผลไม้ที่มีประสบการณ์ไม่น้อยกว่า 15 ปี ถือเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่เหมาะสมเพราะผู้ให้ข้อมูลเหล่านี้สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกและมุมมองที่หลากหลายซึ่งจำเป็นต่อการทำความเข้าใจปรากฏการณ์วิทยาได้อย่างครบถ้วน โดยผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ซ้ำหลายครั้งจนกระทั่งถึงจุดอิ่มตัว จนข้อมูลซ้ำที่ให้ได้เช่นเดิม จำนวน 15 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เครื่องมือที่สำคัญที่สุดสำหรับการวิจัยครั้งนี้คือตัวผู้วิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดและครบถ้วนเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาหลักสูตรทักษะและเทคนิคการแกะสลักผักและผลไม้อย่างมืออาชีพ ผู้วิจัยได้เตรียมตัวในส่วนของความรู้ ด้วยการศึกษาค้นคว้าและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ทักษะ เทคนิค การแกะสลักผักและผลไม้ คือ เครื่องบันทึกภาพและบันทึกเสียง อุปกรณ์จัดบันทึก แนวคำถามการสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูล 2 ประเภท ได้แก่

4.1 แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) แหล่งข้อมูลปฐมภูมิที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ข้อมูลบุคคลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) โดยผู้วิจัยได้จัดทำแนวคำถามในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า ซึ่งได้จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.2 แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้แก่ ข้อมูลประเภทเอกสารต่าง ๆ โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูลผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับกระบวนการดำเนินงานในการแกะสลักผักและผลไม้

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ถอดการบันทึกเสียงจากเครื่องบันทึกเสียงออกมาในรูปแบบของชุดข้อความ เพื่อนำไปจัดกลุ่มความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่ได้มาสู่กระบวนการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดย 1) การย่อข้อมูล เป็นกระบวนการจัดการด้วยวิธีการต่างๆ เพื่อให้ข้อมูลมีความเป็นระเบียบ 2) การแสดงข้อมูลเป็นการนำเสนอข้อมูลที่ได้จัดระเบียบไว้แล้วอย่างเป็นหมวดหมู่ด้วยวิธีการพรรณนา และ 3) การหาข้อสรุป การตีความ และการตรวจสอบความถูกต้องตรงประเด็นของการวิจัย พร้อมทั้งการยืนยันผลด้วยการตรวจสอบสามเส้า ความน่าเชื่อถือของข้อสรุป (อัญญา พลดเปลื้อง, 2556)

ผลการวิจัย

1. การเริ่มต้นและเส้นทางการฝึกฝน

1.1 การเริ่มเรียนรู้และฝึกฝนการแกะสลักผักและผลไม้ การเริ่มต้นฝึกแกะสลักผักและผลไม้สามารถแบ่งตามระดับการศึกษา ดังนี้ 1) ระดับประถมศึกษา เริ่มจากเรียนในชั้นเรียนกับครูผู้สอนเรียนในชมรมแกะสลักผักผลไม้ในโรงเรียน เรียนรู้แล้วเกิดความชื่นชอบ จึงฝึกฝนเพิ่มเติม 2) ระดับมัธยมศึกษา สานต่อจากความสนใจจากช่วงประถม เรียนรู้เพิ่มเติมผ่านกิจกรรม หรือศึกษาจาก YouTube และแหล่งอื่น ๆ 3) ระดับอุดมศึกษา เริ่มฝึกฝนอย่างจริงจัง มีโค้ชหรือผู้เชี่ยวชาญคอยแนะนำ เรียนรู้จากศูนย์ฝึกอาชีพชุมชน เรียนรู้จากศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน และ 4) การศึกษานอกระบบ ฝึกฝนเพิ่มเติมจากความชอบส่วนตัว ศึกษาด้วยตนเองจาก YouTube

1.2 ระยะเวลาฝึกฝนเพื่อพัฒนาในการแข่งขันในระดับประเทศระยะเวลาฝึกฝนเพื่อพัฒนาในการแข่งขันในระดับประเทศมีความแตกต่างกันได้ตั้งแต่ 1 เดือนจนถึง 1-2 ปี เพราะขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยสำคัญ ดังนี้ 1) พื้นฐานของผู้ฝึกฝนคนที่มีความรู้พื้นฐานดีอยู่แล้ว อาจใช้เวลาเพียง 1-3 เดือน ในการปรับตัวเพื่อแข่งขัน คนที่เริ่มต้นใหม่ หรือมีพื้นฐานน้อย อาจต้องใช้เวลา 6 เดือนถึง 1-2 ปี เพื่อพัฒนาอย่างเป็นระบบ 2) ความยากของการแข่งขัน การแข่งขันการแกะสลักผักผลไม้บางรายการมีระดับความซับซ้อนสูง จึงต้องฝึกฝนนาน 3) ความสม่ำเสมอและความเข้มข้นในการฝึกคนที่ฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอและเข้มข้นวันละหลายชั่วโมง จะพัฒนาเร็วกว่าคนที่ฝึกฝนแบบไม่ต่อเนื่อง 4) ประสบการณ์การแข่งขันผู้ที่เคยผ่านการแข่งขันมาก่อน จะมีภูมิคุ้มกันและกลยุทธ์ ทำให้ใช้เวลาเตรียมตัวน้อยกว่าคนที่ไม่มีประสบการณ์เลย และ 5) การได้รับการสนับสนุนการมีโค้ช ครู ฝึกซ้อมจะช่วยลดเวลาการฝึกฝนลงได้มาก

2. องค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคที่ใช้ในการแข่งขัน

2.1 ความรู้ที่สำคัญที่สุดที่ในการพัฒนาเพื่อแข่งขันในระดับประเทศ ดังนี้ 1) ความรู้ด้านเทคนิคและพื้นฐาน เข้าใจคุณสมบัติของวัสดุ (ผัก-ผลไม้แต่ละชนิด) เทคนิคการลงมีด จับมีด องศา มีด และการแกะสลักรูปแบบต่าง ๆ การดูแลรักษาผักผลไม้ให้คงความสดระหว่างการทำงาน 2) การออกแบบลวดลายและความคิดสร้างสรรค์ ออกแบบลวดลายให้มีความสวยงาม สื่อความหมาย และเป็นเอกลักษณ์ รู้จักการจัดองค์ประกอบ และการนำลวดลายไปประยุกต์ต่อยอด เช่น ลายดอกไม้ ลายสัตว์ 3) การฝึกฝนและความละเอียดแม่นยำ ฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอเพื่อเพิ่มความชำนาญ ความเร็ว และความละเอียด และความมั่นใจในการใช้มีด กล้ามเนื้อ กล้ามใจ เรียนรู้จากพี่ ๆ หรือผู้มีประสบการณ์ 4) การจัดการเวลา ฝึกทำงานให้เสร็จสมบูรณ์ในเวลาที่กำหนด รู้จักแบ่งเวลาแต่ละขั้นตอน เช่น ออกแบบ แกะ ลงรายละเอียด 5) ความรู้ด้านอุปกรณ์ รู้จักและใช้งานอุปกรณ์ได้อย่างถูกต้อง เช่น มีดแกะสลัก อุปกรณ์ เครื่องมือพิเศษ ดูแลรักษาอุปกรณ์ให้คมและพร้อมใช้งาน 6) ความเข้าใจในเกณฑ์การแข่งขันศึกษาเกณฑ์การตัดสิน เช่น ความสะอาด ความสมดุล ความสร้างสรรค์ ความละเอียด ฝึกฝนตามมาตรฐานการประกวด เช่น จัดแสดงผลงาน การนำเสนอผลงาน 7) การแกะสลักลวดลายแปลกใหม่ และจัดแสดงผลงานเรียนรู้ลายใหม่ ๆ ที่ทันสมัย หรือมีลูกเล่นน่าสนใจฝึกการจัดวางและนำเสนอผลงานให้โดดเด่น

2.2 ทักษะและเทคนิคที่สำคัญสำหรับการเตรียมตัวแข่งขันการแกะสลักผักและผลไม้ในระดับประเทศ ดังนี้ 1) เทคนิคการแกะสลักที่ใช้เวลาน้อยแต่ได้ผลงานดีใช้ลวดลายที่มีความเรียบง่ายแต่สวยงาม เน้นความไว ความแม่นยำ และการควบคุมมีดอย่างมั่นคงฝึกแกะเกสรและกลีบดอกที่คมชัด ละเอียดในเวลาจำกัด 2) ทักษะการปาด ตัด เกลา แกะฝึกแกะผลไม้ขนาดใหญ่ เช่น แตงโม แคนตาลูป ให้มีความเรียบร้อย ใช้เทคนิคเกลา ตัด เกลา แกะ ตกแต่ง และเพิ่มความประณีตของผลงาน 3) ความแม่นยำและความละเอียด ลงมีดอย่างมั่นใจ ไม่แกะผิดพลาด ลายเส้นเรียบเนียน เรียบร้อย ไม่สะดุด หรือเบี้ยว 4) ความคิดสร้างสรรค์ ออกแบบลวดลายให้แปลกใหม่ สะดุดตา และแตกต่างจากคู่แข่ง คิดต่อยอดจากพื้นฐานให้เกิดผลงานที่โดดเด่น 5) การควบคุมเครื่องมือรู้จักใช้มีดแกะสลัก และอุปกรณ์ต่างๆ อย่างถูกวิธี ฝึกใช้มีดให้คล่องและปลอดภัย 6) การจัดการเวลา ฝึกแบ่งเวลาแต่ละขั้นตอนให้เหมาะสม คำนวณเวลาให้สามารถจบผลงานได้ทันโดยไม่เร่งจนเสียคุณภาพ 7) การออกแบบและจัดองค์ประกอบ วางแผนลวดลายและจัดองค์ประกอบให้สวยงาม มีมิติ การจัดตำแหน่งลายให้สมดุลและชวนมอง 8) ความนิ่ง ความชำนาญ และความไว มีต้องนั่งลายต้องคมฝึกความเร็วโดยไม่ลดความละเอียดของงาน 9) วินัยในการฝึกฝนฝึกอย่างสม่ำเสมอ ฝึกทุกวัน เพื่อให้เกิดความจำ กล้ามเนื้อแข็งแรง และ 10) การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า พร้อมรับมือกับปัญหา เช่น ลายผิด ผักผลไม้ช้ำ อุปกรณ์เสีย แก้สถานการณ์ได้โดยไม่ตื่นตระหนก

2.3 การฝึกฝนสำหรับการแข่งขันระดับประเทศ การฝึกฝนที่มีเป้าหมาย ชัดเจน มีระบบ และเน้นคุณภาพ ความเร็ว เพื่อพร้อมสำหรับการแข่งขันระดับประเทศ ดังนี้ 1) เน้นการจัดการเวลาอย่างเข้มข้นเริ่มกำหนดเวลาการฝึกในแต่ละชิ้นงาน เช่น ต่อ 1 ลูก หรือ 1 ลวดลาย จับเวลาในการฝึกเพื่อสร้างความชำนาญในการทำงานภายใต้แรงกดดัน 2) พัฒนาแบบลายและรายละเอียด เริ่มออกแบบลวดลายที่

แปลกใหม่ สวยงาม และเหมาะกับการแข่งขันจริง ลวดลายมีความลงตัวมากขึ้น มีลายเส้นที่ดีขึ้น และมองเห็นศักยภาพในการพัฒนาต่อได้อีก 3) เพิ่มความถี่ในการฝึกจากฝึกวันเว้นวัน เป็นการฝึกทุกวันอย่างต่อเนื่อง ฝึกซ้อมบ่อยขึ้นเพื่อไม่ให้ลืมนาน และสร้างความชำนาญ 4) มีการวางแผนมากขึ้นเรียนรู้การวางลำดับขั้นตอนการแกะสลัก เข้าใจธรรมชาติของวัสดุและลวดลายมากขึ้น ทำให้ทำงานได้มีประสิทธิภาพ 5) มีความกล้าและเปิดรับมากขึ้นกล้าถามผู้รู้หรือพี่ๆ มากขึ้นเพื่อพัฒนาฝีมือเปิดใจรับคำแนะนำและนำไปปรับใช้จริง และ 6) พัฒนาการที่ชัดเจนสังเกตได้ว่าฝีมือดีขึ้นทั้งด้านความเร็ว ลวดลาย และความประณีต สามารถเพิ่มจำนวนผลงานในเวลาเท่าเดิมได้มากขึ้น

2.4 ลักษณะการฝึกฝนทักษะการแกะสลักในการฝึกฝนทักษะการแกะสลักอย่าง

เป็นระบบและมีเป้าหมาย โดยแบ่งการฝึกออกเป็นขั้นตอน ดังนี้ 1) หาแรงบันดาลใจและสร้างสรรค์ลวดลายใหม่ ๆ ตั้งใจพัฒนาการออกแบบลวดลายใหม่จากพื้นฐานลวดลายเดิม โดยการทดลองใช้ลวดลายใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มความหลากหลายและความคิดสร้างสรรค์ 2) วางแผนทักษะย่อยและฝึกทีละลวดลายแบ่งงานแกะสลักเป็นทักษะย่อย ๆ แล้วฝึกทีละลวดลายให้สำเร็จก่อน จะได้ค่อย ๆ รวมชิ้นงานให้สมบูรณ์และมีความแม่นยำมากขึ้น 3) ฝึกให้มือมั่นคงและเส้นคมชัดเน้นฝึกให้มือมีความนิ่งในการแกะสลัก และเส้นที่แกะมีความคมชัด เพื่อความประณีตของงาน 4) ฝึกทบทวนลวดลายพื้นฐานอย่างสม่ำเสมอ เช่น ลายผีเสื้อ การพลิกมิต ลายรักเร่ การแกะสลักเกสร เพื่อรักษาความรวดเร็วและแม่นยำ 5) ซ้อมและฝึกเหมือนแข่งขันจริงฝึกแกะสลักวันละ 1 ลูกตามลวดลายที่ได้รับมอบหมาย พร้อมจับเวลา เพื่อวัดความเร็วและความนิ่งเพื่อให้ผลงานตรงตามแบบที่ต้องการ 6) จับเวลาฝึกและพยายามลดเวลาลง ฝึกลวดลายตามแผนที่วางไว้และจับเวลา เพื่อวัดพัฒนาการและเพิ่มความเร็วในการทำงาน และ 7) ปรับเทคนิคและแก้ไขข้อบกพร่องอย่างต่อเนื่องหมั่นทบทวนผลงานตัวเอง วิเคราะห์จุดที่บกพร่อง และปรับปรุงแก้ไขในทุก ๆ วัน เพื่อพัฒนาคุณภาพงานให้ดีขึ้น

2.5 ปัจจัยที่ช่วยพัฒนาฝีมือการแกะสลัก การพัฒนาฝีมือการแกะสลักได้อย่างต่อเนื่อง เพื่อพร้อมสำหรับการแข่งขันระดับประเทศ ดังนี้ 1) การฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอการแกะสลัก ช่วยให้ร่างกายจดจำ และการควบคุมมือได้ดีขึ้น ช่วยพัฒนาทักษะการคิดและออกแบบลวดลายอย่างเป็นธรรมชาติและแม่นยำมากขึ้น 2) แรงจูงใจและแรงบันดาลใจ เริ่มต้นจากการเห็นผู้ที่ประสบความสำเร็จ แล้วเกิดแรงบันดาลใจอยากพัฒนาให้เก่งเทียบเท่าหรือดีกว่า การแข่งขัน การได้รับรางวัล และโอกาสในการสร้างรายได้เป็นแรงผลักดันที่สำคัญ 3) การสนับสนุนด้านทรัพยากร การลงทุนซื้อวัสดุอุปกรณ์ที่ดี เช่น มีดแกะที่เหมาะสมส่งผลต่อคุณภาพของงาน ความชอบส่วนตัวในการแกะสลัก ทำให้สามารถฝึกได้โดยไม่รู้สึกเบื่อ 4) การเรียนรู้จากแหล่งที่มีคุณภาพ เข้าร่วมเวิร์กช็อปหรือคลาสเรียนจากผู้เชี่ยวชาญ เรียนรู้จากโค้ชหรือครูผู้สอนที่สามารถให้คำแนะนำและแนวทางที่ถูกต้อง และ 5) การเรียนรู้ด้วยตนเองและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทดลองวัสดุและลวดลายใหม่ ๆ เพื่อหาสไตล์ของตนเองรับฟังคำแนะนำจากคนรอบข้าง และนำไปปรับปรุงงานให้ดีขึ้น ศึกษาศิลปะและวัฒนธรรม เพื่อหาแนวคิดใหม่ ๆ มาต่อยอดผลงาน ตั้งเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนา

2.6 เทคนิคการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาทักษะ เทคนิคการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาทักษะการแกะสลัก ทั้งความคิด เทคนิค และฝีมือให้สมบูรณ์ที่สุดในการแกะสลัก ดังนี้ 1) การฝึกปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่องฝึกซ้ำ ๆ กับลวดลายเดิมเพื่อให้เกิดความชำนาญและแม่นยำ การทำผลงานให้เสร็จเป็นชิ้นทุกครั้ง เพื่อเห็นพัฒนาการ และสร้างแรงใจในการพัฒนาต่อ 2) การเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้จากแหล่งออนไลน์ เช่น วิดีโอ หนังสือและ การสังเกตงานของผู้อื่น ทดลองทำจริงจากสิ่งที่ศึกษามา เปรียบเทียบและปรับใช้ให้เหมาะกับตนเอง 3) การรับ คำแนะนำจากผู้อื่น รับคำแนะนำจากพี่ ๆ หรือโค้ชที่มีประสบการณ์ เปิดรับคำวิจารณ์จากเพื่อนร่วมวงหรือ ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อนำไปปรับปรุงงาน 4) การสังเกตและวิเคราะห์ สังเกตเทคนิคของผู้ที่มีฝีมือดี เพื่อนำวิธีคิดและ กระบวนการมาใช้ในการงานตนเอง 5) การใช้ความคิดสร้างสรรค์ร่วมกับพื้นฐานเดิม นำพื้นฐานเดิมมาต่อยอด สร้างลวดลายใหม่ ๆ โดยใช้จินตนาการและการวาดภาพร่างเป็นแนวทางก่อนลงมือแกะจริง และ 6) การ ตั้งเป้าหมายและมีวินัยในการฝึก ฝึกอย่างมีเป้าหมาย ทำจริงจัง ไม่ทำแบบเล่น ๆ ใช้ความตั้งใจจริงและความ มุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จทุกครั้ง

2.7 กระบวนการในการฝึกซ้อมที่ช่วยพัฒนาทักษะ แนวทางการฝึกซ้อมเพื่อพัฒนา ทักษะการแกะสลักให้สมบูรณ์แบบ ดังนี้ 1) วางแผนการฝึกซ้อมอย่างเป็นระบบ ออกแบบลวดลายล่วงหน้า และประเมินความเหมาะสมกับระยะเวลา ปรับปรุงลวดลายให้สอดคล้องกับเวลาที่มี 2) ฝึกซ้อมอย่างสม่ำเสมอ และมีวินัย แกะลายเดิมซ้ำ ๆ เพื่อเพิ่มความแม่นยำ ฝึกเทคนิคเดิม ๆ อย่างต่อเนื่องจนเกิดความชำนาญ 3) ใช้ กระบวนการสะท้อนผลและแก้ไข้ปัญหา ประเมินผลงานทุกครั้งที่ฝึกซ้อม ปรับปรุงเทคนิคตามจุดบกพร่อง 4) ทำงานร่วมกับทีมเพื่อพัฒนาร่วมกัน วางแผนและปรึกษากับทีมก่อนฝึกซ้อม เปิดโอกาสให้ผู้อื่นช่วยวิจารณ์ ผลงานเพื่อพัฒนา 5) เสริมแรงและสร้างแรงจูงใจให้ผู้ฝึกย้ำเป้าหมายให้ชัดเจนและนำดึงดูดสิ่งสนใจกระตุ้น กำลังใจเมื่อผู้ฝึกเกิดความท้อแท้ 6) ฝึกทั้งสิ่งที่คุ้นเคยและสิ่งใหม่ๆ ให้มีจดจำการเคลื่อนไหวผ่านการทำซ้ำ ฝึกฝนลวดลายใหม่ควบคู่กับการฝึกพื้นฐาน และ 7) มีผู้สอนหรือพี่เลี้ยงคอยแนะนำ เพื่อให้การฝึกออกมา สมบูรณ์ที่สุดและไม่ติดอยู่กับข้อผิดพลาดเดิม

3. บทบาทของครูหรือผู้ฝึกสอน

3.1 บทบาทของครูหรือผู้ฝึกสอนในการพัฒนาทักษะการแกะสลัก ดังนี้ 1) ให้ คำแนะนำและชี้แนวทางแนะนำเทคนิคการแกะสลักอย่างมีคุณภาพ ชี้แนะองค์ประกอบของผลงานทั้งใน ภาพรวมและรายละเอียด 2) เป็นผู้ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ ตรวจสอบความเรียบร้อยของชิ้นงาน ช่วย ระบุข้อบกพร่องและแนะแนวทางการปรับปรุง 3) ให้ความรู้และเทคนิคขั้นสูงถ่ายทอดความรู้เฉพาะทางและ เทคนิคระดับสูงให้ผู้ฝึก แนะนำวิธีการที่เหมาะสมในการเตรียมตัวแข่งขันในระดับต่าง ๆ 4) เป็นโค้ชและที่ ปรึกษาอย่างใกล้ชิด คอยดูแล เอาใจใส่ และเป็นกำลังใจให้ช่วยให้ผู้ฝึกเข้าใจการแกะสลักอย่างลึกซึ้งและ พัฒนาได้รวดเร็ว 5) จัดเตรียมและอำนวยความสะดวก สนับสนุนในด้านสถานที่ฝึก วัสดุ อาหาร และความ พร้อมอื่น ๆ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมและรู้สึกปลอดภัย 6) มีบทบาทสำคัญอย่างสูงในการ พัฒนาและความสำเร็จของผู้ฝึก เป็นผู้มีบทบาทสำคัญเบื้องหลังความสำเร็จของผู้ฝึกซ้อมในระยะยาว

3.2 คำแนะนำหรือการสนับสนุนจากผู้ฝึกสอน การได้รับคำแนะนำและการสนับสนุนจากผู้ฝึกสอนที่ช่วยให้สามารถแข่งขันได้อย่างมั่นใจ ดังนี้ 1) คำแนะนำด้านเทคนิคและลวดลายแนะนำเทคนิคการแกะที่ถูกต้องและรวดเร็ว ช่วยเลือกและปรับลวดลายให้เหมาะสมกับเวลาและความสามารถ 2) การสร้างความมั่นใจและแรงบันดาลใจให้คำพูดที่ปลุกใจ และเสริมสร้างกำลังใจ ทำให้ผู้ฝึกกล้าถาม กล้าทำ และเชื่อมั่นในตนเอง 3) การให้คำชมและข้อเสนอแนะหลังฝึกซ้อม คำชมช่วยสร้างแรงบันดาลใจ คำแนะนำหลังปฏิบัติงานช่วยให้เห็นจุดพัฒนา 4) การสนับสนุนด้านทรัพยากร สนับสนุนสถานที่ฝึกซ้อม วัสดุอุปกรณ์ และผลไม้สำหรับการฝึก คอยช่วยจัดการสิ่งแวดล้อมให้พร้อมต่อการฝึกซ้อม 5) ความเชื่อมั่นและความเข้าใจกันในห้อง เชื่อมั่นในตัวผู้แข่งขันและสร้างบรรยากาศแห่งความไว้วางใจ ส่งเสริมให้ทำงานร่วมกันอย่างมีพลังและกล้าสู้จนสุดความสามารถ และ 6) ความใส่ใจและการดูแลจากครูฝึก ดูแลรายละเอียดงานอย่างใกล้ชิดสนับสนุนทั้งด้านจิตใจและการปฏิบัติ

3.3 กระบวนการของครูหรือผู้ฝึกสอนในการพัฒนาทักษะผู้ฝึกแกะสลัก ดังนี้ 1) เริ่มต้นจากพื้นฐานอย่างเป็นระบบ สอนการจับมีด การพลิกมีดอย่างถูกต้องเริ่มฝึกจากลวดลายพื้นฐานแบบง่าย 2) พัฒนาอย่างเป็นขั้นตอนสู่ระดับที่สูงขึ้น ฝึกต่อยอดจากลายพื้นฐานสู่ลายประยุกต์ ฝึกออกแบบลวดลายใหม่ ๆ จากจินตนาการและพื้นฐานเดิม ใช้เทคนิคการแกะแบบสากลเพื่อเพิ่มความสมจริง เช่น แกะดอกไม้ ตัวสัตว์ ฯลฯ 3) ฝึกลงมือปฏิบัติจริงและแก้ปัญหาเฉพาะหน้าส่งเสริมให้ลงมือแกะจริง ฝึกฝนอย่างต่อเนื่องหากพบปัญหากระตุ้นให้ถามเพื่อหาทางแก้ไขร่วมกัน 4) ให้คำแนะนำตามความสามารถเฉพาะตัวของผู้ฝึก สังเกตจุดเด่นของผู้ฝึก และเน้นฝึกสิ่งที่ถนัดปรับการฝึกให้เหมาะสมกับระดับความสามารถ 5) เสนอแนะและให้ข้อคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ ให้ข้อเสนอแนะทั้งข้อดีและข้อบกพร่องอย่างตรงจุดช่วยชี้จุดที่พลาดหรือมองข้าม เพื่อให้ผู้ฝึกได้พัฒนา และ 6) เสริมแรงและสนับสนุนด้านจิตใจ ให้กำลังใจตลอดกระบวนการฝึกและแข่งขันเปิดโอกาสให้ผู้ฝึกออกแบบผลงานด้วยตนเองอย่างอิสระ

4. อุปสรรคและการจัดการกับความท้าทาย

4.1 ความท้าทายหรืออุปสรรคในการฝึกฝนและแข่งขัน ความท้าทายและอุปสรรคที่เผชิญในการฝึกฝนและแข่งขัน ดังนี้ 1) ข้อจำกัดด้านอุปกรณ์และวัสดุ ลืมนำอุปกรณ์สำคัญเข้าสนามแข่งขัน มีดแกะสลักหักหรือมีดบาดขณะปฏิบัติงาน ผลไม้ที่ใช้มีคุณภาพไม่ดี หรือหายากในบางฤดูกาล ใส่แต่งไม้ล้มหรือทะลุ เกสรพังเสียหาย 2) ข้อจำกัดด้านเวลาและสถานการณ์ แข่งกับเวลาในสนามแข่งขันที่กดดัน ปัญหาเหตุสุดวิสัย เช่น น้ำท่วมก่อนแข่งขัน เหลือเวลาเตรียมตัวน้อยก่อนวันแข่งขันจริง 3) ความท้าทายจากกติกาและรูปแบบการแข่งขันการเปลี่ยนแปลงกติกาหรือเกณฑ์การตัดสินใหม่ การควบคุมสติ สมาธิ และการจัดการเวลาอย่างเหมาะสมในระหว่างแข่งขัน 4) ความซับซ้อนของลวดลายและเทคนิค ลวดลายมีความยาก ต้องใช้ความประณีตสูง ลวดลายประยุกต์หรือลายเส้นละเอียดมาก ทำให้ใช้เวลานาน และ 5) อุปสรรคด้านจิตใจ ความย่อท้อ ความกดดัน และความเครียดระหว่างการแข่งขัน ต้องรักษาความมั่นใจและสมาธิท่ามกลางอุปสรรค

4.2 การแก้ปัญหาอุปสรรคในการฝึกฝนและแข่งขัน แนวทางการแก้ปัญหาและอุปสรรคในการฝึกฝนและแข่งขัน ดังนี้ 1) ใช้สติ สมาธิ และความคิดสร้างสรรค์ ตั้งสติและใช้สมาธิควบคุมสถานการณ์เมื่อเกิดปัญหา ประยุกต์ใช้ลวดลายที่เคยฝึกเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้าใช้ความคิดสร้างสรรค์และประสบการณ์ที่มี เพื่อให้ผลงานออกมาดีที่สุด 2) ปรับตัวและดัดแปลงอุปกรณ์/วัสดุ ใช้อุปกรณ์สำรองหรือที่มีอยู่แม้ประสิทธิภาพต่ำกว่า เปลี่ยนลูกแตงหรือมิดแกสสักทันทีเมื่อต้องการ ใช้วัสดุชนิดอื่นที่ใกล้เคียงทดแทนเมื่อต้องการ 3) ซ้อมมือและเตรียมพร้อมล่วงหน้าฝึกซ้อมอย่างต่อเนื่องที่บ้านหรือที่โรงเรียนนำปัญหาที่เคยเกิดขึ้นมาวิเคราะห์และปรับปรุงในการฝึกครั้งถัดไป 4) สื่อสารและทำงานเป็นทีม คอยและปรับความเข้าใจกันในทีม เพื่อให้การทำงานที่ราบรื่น สนับสนุนและช่วยเหลือกันเมื่อเกิดอุปสรรค และ 5) มุ่งมั่นและมีเป้าหมายชัดเจน ทำให้ดีที่สุดเท่าที่สามารถทำได้ในสถานการณ์นั้น มองเป้าหมายเป็นแรงผลักดันเพื่อลดความท้อแท้ หมดหวัง และพยายามไม่ให้ปัญหาเดิมเกิดซ้ำ

4.3 การรับมือกับความเครียดหรือความกดดันในการเตรียมตัวแข่งขัน วิธีการรับมือกับความเครียดหรือความกดดันในการเตรียมตัวแข่งขัน ดังนี้ 1) ปรับมุมมองต่อการแข่งขัน มองการแข่งขันให้เป็นเรื่องสนุก ไม่กดดันตัวเองมองว่าการแข่งขันคือโอกาสในการแสดงความสามารถ เชื่อมั่นในความพยายามที่ฝึกซ้อมมาอย่างเต็มที่ 2) ผ่อนคลายและพักสมอง หาสิ่งจรรโลงใจทำ เช่น ฟังเพลง พักสายตา หรือเล่นกับเพื่อนร่วมทีมปล่อยวางความเครียด ไม่เก็บมาคิดให้มากเกินไปทำจิตใจให้สงบ เพื่อคืนสมาธิและความมั่นใจ 3) โฟกัสที่ตัวเองและแผนที่วางไว้ โฟกัสการทำหน้าที่ของตัวเองให้ดีที่สุด ไม่เปรียบเทียบกับผู้อื่น และทำตามแผนของตัวเองอย่างมั่นใจ 4) ใช้พลังใจและกำลังใจเป็นแรงผลักดัน ทำใจให้เข้มแข็ง ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค สู้กับความกดดันโดยเชื่อว่าผลลัพธ์จะออกมาดีหากตั้งใจ

5. ข้อเสนอแนะและการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม

5.1 การปรับปรุงการฝึกอบรมหรือการเตรียมตัวสำหรับผู้ที่ต้องการแข่งขันในระดับประเทศ ดังนี้ 1) ขยายโอกาสการเข้าถึงและสนับสนุนด้านสถานที่ฝึกซ้อมและทุน 2) พัฒนาเนื้อหาและวิธีอบรมให้ทันสมัย สอดคล้องกับเกณฑ์การแข่งขัน 3) เสริมองค์ความรู้ด้านองค์ประกอบศิลป์และการออกแบบสร้างสรรค์ 4) ปลุกฝังวินัย ขยัน อดทน และการเตรียมใจรับมือแรงกดดัน 5) สร้างเป้าหมายในการแข่งขันและเรียนรู้จากประสบการณ์ 6) ส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการแบ่งปันความรู้ และ 7) สร้างระบบสนับสนุนที่ช่วยให้ผู้เข้าแข่งขันพัฒนาเต็มศักยภาพ

5.2 องค์ประกอบสำคัญของการฝึกอบรมแก่สภามีส 7 ด้าน ดังนี้ 1) สอนทักษะพื้นฐานและต่อยอดอย่างถูกต้อง พร้อมสร้างสรรค์ลวดลายใหม่ 2) พัฒนางค์ประกอบและการนำเสนอผลงานให้โดดเด่นและน่าสนใจ 3) ฝึกทำงานภายใต้ข้อจำกัดเวลา เสริมความคล่องตัวในการแข่งขัน 4) เสริมทักษะรับมือสถานการณ์เฉพาะหน้าและบริหารความเครียด 5) จัดสภาพแวดล้อมฝึกซ้อมให้เหมาะสม พร้อมอุปกรณ์และโค้ชที่มีประสบการณ์ 6) ใช้รูปแบบการสอนที่สร้างสรรค์ กระตุ้นความคิดและนวัตกรรม และ 7) สนับสนุนความพร้อมผู้เรียน สร้างกำลังใจและโอกาสในการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

สรุปและอภิปรายผล

1. การเริ่มต้นและเส้นทางการฝึกแกะสลักผักผลไม้ไม่ได้ตั้งแต่ระดับประถมถึงอุดมศึกษา รวมถึง การศึกษานอกระบบ ระยะพัฒนาฝีมือเพื่อแข่งขันใช้เวลาแตกต่างกันตั้งแต่ 1 เดือนถึง 1-2 ปี ขึ้นอยู่กับ พื้นฐานผู้ฝึก ความยากของการแข่งขัน ได้แก่ ความสม่ำเสมอในการฝึกประสบการณ์ และการมีโค้ชหรือระบบ สนับสนุนที่ดี อาจเนื่องมาจาก เส้นทางการฝึกแกะสลักผักผลไม้มีความยืดหยุ่นและปรับให้เหมาะสมกับแต่ ละช่วงวัยและพื้นฐานของผู้เรียน โดยเริ่มได้ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงผู้ใหญ่ในระบบนอกระบบโรงเรียน ซึ่ง แสดงให้เห็นว่าเป็นทักษะที่ทุกคนสามารถเข้าถึงและพัฒนาได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศักรินทร์ หงส์รัต นาวารกิจ, จอมขวัญ สุวรรณรักษ์ และจุฑามาศ พิรพัชระ (2567) ศึกษาสภาพการณ์และแนวโน้มสมรรถนะของ ช่างฝีมือแกะสลักในประเทศไทย พบว่า 1) การศึกษางานแกะสลักของช่างฝีมือแกะสลักในประเทศไทยมีการจัด การศึกษานอกระบบ และการจัดการศึกษาในระบบวิธีการเรียนการสอนเรียนตั้งแต่ลายพื้นฐานง่าย ๆ จนถึง ลวดลายขั้นสูง

2. องค์ความรู้ ทักษะ และเทคนิคที่ใช้ในการแข่งขัน ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะและเทคนิคที่สำคัญ การฝึกฝนสำหรับการแข่งขันระดับประเทศ ลักษณะการฝึกฝนทักษะการแกะสลัก ปัจจัยที่ช่วยพัฒนาฝีมือการ แกะสลัก เทคนิคการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาทักษะ และกระบวนการในการฝึกซ้อมที่ช่วยพัฒนาทักษะ อาจ เนื่องมาจาก ลักษณะของการแข่งขันที่ต้องใช้ทั้งความรู้เชิงลึก ทักษะเชิงปฏิบัติ และการจัดการเวลาอย่างมี ประสิทธิภาพในสภาพแวดล้อมที่กดดันสูง การเตรียมตัวจึงไม่สามารถอาศัยเพียงความชำนาญด้านเดียวได้ แต่ ต้องอาศัยการบูรณาการทั้งองค์ความรู้ ความชำนาญเฉพาะทาง และกลยุทธ์ส่วนบุคคล นอกจากนี้ความ แตกต่างในพื้นฐานของผู้เข้าแข่งขันและข้อจำกัดด้านเวลา ทำให้การฝึกแบบจำลองสถานการณ์จริง และการมี แนวทางฝึกที่ชัดเจน กลายเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาทักษะเพื่อให้พร้อมแข่งขันจริง สอดคล้องกับแนวคิด ของ ภูษิณย์ สว่างสุข (2555) ได้กล่าวถึง คุณสมบัติของช่างแกะสลักผักผลไม้ไว้ดังนี้ เป็นผู้ที่มีทักษะในการ ออกแบบและแกะสลักผักผลไม้ ทักษะ (Skill) คือ ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญในการปฏิบัติงานเป็นผู้ที่มี ความคิดค้นและสร้างสรรค์ผลงาน เป็นผู้ติดตามข่าว ความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในงานออกแบบ สอดคล้อง กับแนวคิดของศักรินทร์ หงส์รัตนาวารกิจ (2566) ศึกษาการแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน: วิเคราะห์ หลักเกณฑ์การแข่งขันแกะสลัก ผักและผลไม้ กล่าวว่า กิจกรรมการแข่งขันทำให้เกิดทักษะความชำนาญ ฝึก ความอดทน รู้จักความผิดหวัง และการได้เรียนรู้จากข้อผิดพลาดเพื่อพัฒนาตนเองในการก้าวสู่อาชีพช่างฝีมือ แกะสลักผักผลไม้ของไทยต่อไป

3 บทบาทของครูหรือผู้ฝึกสอน ได้แก่ ให้คำแนะนำและชี้แนวทาง ได้แก่ ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ ดูแลและเสริมความเข้าใจ สนับสนุนด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมด้านจิตใจและความมั่นใจ พัฒนา ทักษะอย่างเป็นระบบ และปรับรูปแบบการสอนตามรายบุคคล อาจเนื่องมาจาก ความแตกต่างของผู้เรียนใน ด้านพื้นฐาน ทักษะ ความเร็วในการเรียนรู้ และแรงจูงใจ ซึ่งทำให้บทบาทของครูหรือผู้ฝึกสอนต้องยืดหยุ่นและ รอบด้าน เพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนสามารถพัฒนาได้เต็มศักยภาพ โดยเฉพาะในงานฝีมืออย่างการแกะสลัก ที่ต้อง

อาศัยความเข้าใจลึกซึ้งทั้งด้านเทคนิคและจิตวิทยา ครูจึงเปรียบเสมือนผู้นำทางที่ไม่ได้แค่สอนวิธีการ แต่ยังต้องสร้างแรงบันดาลใจ สร้างความเชื่อมั่น และดูแลสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการฝึกซ้อมอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศักรินทร์ หงส์ตันาวรกิจ เสริมศรี สงเนียม และอัศรพล ไวเชียงคำ (2568) ศึกษาแนวทางสู่ความสำเร็จในการแข่งขันแกะสลักผักและผลไม้ระดับประเทศ: บทเรียนจากผู้ชนะเลิศงานมหกรรมการจัดการศึกษาท้องถิ่น ระดับประเทศปี 2567 พบว่า แนวทางสู่ความสำเร็จการเป็นผู้ชนะเลิศการแข่งขันแกะสลักผักและผลไม้ระดับประเทศ ได้แก่ การวางแผนของผู้บริหาร คณะครู และบุคลากรในโรงเรียน กระบวนการคัดเลือกนักเรียน การวางแผนการฝึกซ้อมสำหรับการแข่งขัน กระบวนการฝึกซ้อม แนวคิดการสร้างสรรค์จัดตกแต่ง การแข่งขันจริง การสรุป

4. อุปสรรคและการจัดการกับความท้าทาย ได้แก่ ความท้าทายหรืออุปสรรคในการฝึกฝนและแข่งขัน การแก้ปัญหาอุปสรรคในการฝึกฝนและแข่งขัน การรับมือกับความเครียดหรือความกดดันในการเตรียมตัวแข่งขัน อาจเนื่องมาจากการแข่งขันที่ต้องทำงานภายใต้เวลาจำกัดและความคาดหวังสูง ซึ่งก่อให้เกิดแรงกดดันทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ผู้แข่งขันจึงต้องเผชิญกับหลายปัจจัยพร้อมกัน เช่น ความไม่แน่นอนของวัสดุ ความตึงเครียดจากกติกา และความคาดหวังจากตนเองหรือผู้อื่น การจัดการกับอุปสรรคเหล่านี้จึงต้องอาศัยมากกว่าฝีมือ เช่น สติ สมาธิ การควบคุมอารมณ์ และการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อพลิกสถานการณ์ได้ทันเวลารวมถึงการสร้างทัศนคติเชิงบวก เพื่อให้การแข่งขันเป็นโอกาสในการเติบโต ไม่ใช่แค่การเอาชนะ สอดคล้องกับงานวิจัยของสายบังอร ปานพรหม (2556) ศึกษาการแกะสลักผักและผลไม้: การพัฒนาตลาดเพื่อประกอบการจัดเลี้ยงระดับชาติ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการแกะสลักผักและผลไม้ส่วนใหญ่ส่วนใหญ่เป็นปัญหาด้านวัตถุดิบหายากขึ้น ขาดรูปแบบ ขาดแกะสลักลดน้อยลงทั้งจำนวน และฝีมือ ลดตลาดการพัฒนาและการถ่ายทอดไม่ได้นำมาใช้ในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ขาดแกะสลักผักและผลไม้ ขาดประสบการณ์ด้านองค์ประกอบศิลป์ การพัฒนา

5. ข้อเสนอแนะและการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ได้แก่ การปรับปรุงการฝึกอบรมหรือการเตรียมตัวสำหรับผู้ที่ต้องการแข่งขันการเพิ่มการเข้าถึง พัฒนาเนื้อหาและวิธีสอน ปลุกฝังทัศนคติที่ดี และส่งเสริมการทำงานเป็นทีม องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ทักษะพื้นฐาน การจัดองค์ประกอบ การฝึกในเวลาจำกัด ทักษะเสริมการสอนที่หลากหลาย และการเตรียมความพร้อมผู้เรียน อาจเนื่องมาจาก ความต้องการในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมทั้งด้านทักษะ ความคิด และจิตใจสำหรับการแข่งขันที่ท้าทายมากขึ้นในปัจจุบัน หลักสูตรฝึกอบรมจึงไม่ควรเน้นเพียงการฝึกทางเทคนิคเท่านั้น แต่ต้องออกแบบให้ครอบคลุมการพัฒนารอบด้าน เช่น การสร้างแรงจูงใจ การฝึกการคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการจัดการกับข้อจำกัดต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยวนจิตร พิศล้ำ อนุรักษ์ ทองขาว และเสาวนีย์ ลาตน้อย (2563) เสนอแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนวิชาศิลปะการแกะสลักผักและผลไม้ วิทยาลัยดุสิตธานี พัทยา ดังนี้ 1) ปรับกิจกรรมหรือมอบหมายงานที่เหมาะสมและสอดคล้องกับบทเรียน 2) ใช้เทคนิคและวิธีการสอนที่เข้าใจง่าย 3) อาจารย์ผู้สอนต้องใช้สื่อและอุปกรณ์ในการสอนอย่างถูกต้องและเหมาะสม 4) ปรับจำนวนของบทเรียนให้มี

ปริมาณที่เหมาะสมกับการเรียนตลอดภาคการศึกษา 5) ผู้บริหารและคณาจารย์ควรปรับเนื้อหาของบทเรียนให้สามารถนำไปบูรณาการใช้ในชีวิตจริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 องค์ประกอบ 7 ด้านที่ค้นพบจากการวิจัยสามารถนำไปจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมอย่างเป็นระบบ การพัฒนาหลักสูตรที่สอดคล้องกับระดับทักษะของผู้เรียน โดยคำนึงถึงช่วงวัยระยะเวลาในการฝึก และเป้าหมายในการแข่งขันหรือประกอบอาชีพ บูรณาการองค์ความรู้และเทคนิคเฉพาะทาง หลักสูตรควรรวบรวมความรู้ ทักษะ เทคนิคเฉพาะ แนวทางการฝึก และประสบการณ์จริงจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อถ่ายทอดอย่างเป็นลำดับขั้น

1.2 ส่งเสริมบทบาทของครูหรือผู้ฝึกสอนอย่างเข้มข้น มีการพัฒนาครูฝึกให้มีความรู้ความสามารถในการให้คำปรึกษา แนะนำ และส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมาย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยควรเพิ่มแนวทางการวิจัย เช่น การใช้วิธีวิทยาชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) ศึกษาวัฒนธรรม วิถีปฏิบัติ และบริบทของการเรียนรู้ ทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) สร้างทฤษฎีหรือกรอบแนวคิดใหม่ ๆ เกี่ยวกับวิธีการเรียนรู้การสอนแกะสลักผักและผลไม้ หรือการเปรียบเทียบกับบริบทสากล เพื่อเพิ่มมิติความน่าสนใจและคุณค่าทางวิชาการ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยได้รับการอุปการคุณทุนสนับสนุนงบประมาณในการดำเนินโครงการจากเงินกองทุนวิจัย พ.ศ. 2568 ขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญที่ให้ข้อมูลสัมภาษณ์ทุกคนและขอขอบคุณคณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ ในการอำนวยความสะดวกพื้นที่ รวมถึงมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร สนับสนุนในการทำวิจัยทำโครงการวิจัยนี้จนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงวัฒนธรรม. (2559). *ร่างกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ 20 ปี ด้านวัฒนธรรมตามกรอบทิศทางยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี*. กระทรวงวัฒนธรรม.

ภูษิษฐ์ สว่างสุข. (2555). *การแกะสลักผักและผลไม้*. (พิมพ์ครั้งที่ 1). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ยวนจิตร พิศาล, อนุรักษ์ ทองขาว และเสาวนีย์ ลาตน้อย. (2563). แนวทางการพัฒนาการจัดการเรียน

การสอนวิชาศิลปะการแกะสลักผักและผลไม้ วิทยาลัยดุสิตธานี พัทยา. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 14(3), 369 - 384.

ศักรินทร์ หงส์รัตนารกิจ. (2565). ศิลปะการแกะสลักผักและผลไม้ร่วมสมัย. *วารสารกระแสวัฒนธรรม*, 23(44), 58 - 69.

ศักรินทร์ หงส์รัตนารกิจ. (2566). การแข่งขันงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน: วิเคราะห์หลักเกณฑ์การแข่งขันแกะสลัก ผักและผลไม้. *วารสารกระแสวัฒนธรรม*, 24(46), 42 - 55.

ศักรินทร์ หงส์รัตนารกิจ, จอมขวัญ สุวรรณรักษ์ และจุฑามาศ พีรพัชระ. (2567). สภาพการณ์และแนวโน้มสมรรถนะของช่างฝีมือแกะสลักในประเทศไทย. *วารสารกระแสวัฒนธรรม*, 25(47), 56 - 71.

ศักรินทร์ หงส์รัตนารกิจ, เสริมศรี สงเนียม และอัครพล ไวเชียงคำ. (2568). แนวทางสู่ความสำเร็จในการแข่งขันแกะสลักผักและผลไม้ระดับประเทศ : บทเรียนจากผู้ชนะเลิศงานมหกรรมการจัดการศึกษาท้องถิ่น ระดับประเทศปี 2567. *วารสารคหกรรมศาสตร์และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน*, 7(1), 1 - 15.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579.

บริษัท พรักหวานกราฟฟิค จำกัด.

สายบังอร ปานพรหม. (2556). งานแกะสลักผักและผลไม้ไทย : การพัฒนาลวดลายเพื่อการประกอบการจัดเลี้ยงระดับชาติ [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุขฎฐบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

อัญญา ปลดเปลื้อง. (2556). การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปรากฏการณ์วิทยา. *วารสารพยาบาลกระทรวงสาธารณสุข*, 23(2), 1-10.

Holloway, I. (1997). *Basic Concepts for Qualitative Research*. Blackwell Science

แนวทางการจัดการขยะอาหารในการจัดประชุมและอีเวนต์ กรณีศึกษาโรงแรม 5 ดาวในกรุงเทพมหานคร เพื่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

ลิตา เอี่ยมโสภาส^{1*}

¹วิทยาลัยการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยนครพนม

*Corresponding author e-mail: iamopartsita@gmail.com

Received: 25/08/2025, Revised: 18/12/2025, Accepted: 22/12/2025

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวความคิดในการจัดการขยะอาหารในธุรกิจโรงแรม 5 ดาวในพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม โดยเฉพาะการจัดการประชุมและอีเวนต์ของโรงแรมระดับ 5 ดาว ที่มีการให้บริการอาหารในปริมาณมาก โดยใช้กรอบแนวคิดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) โดยในบทความนี้เป็นการวิเคราะห์ รูปแบบองค์ประกอบที่สำคัญ 3 องค์ประกอบ คือ 1) การสร้างการรับรู้ถึงปัญหาของขยะอาหาร 2) การบริหารจัดการที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม และ 3) เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วย SDGs พร้อมยกตัวอย่างการบริหารจัดการ แนวความคิดของธุรกิจโรงแรม กรณีศึกษาจากโรงแรม 5 ดาวในกรุงเทพฯ ที่มีการบริหารจัดการในหลากหลายมิติ เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีนัยสำคัญ

คำสำคัญ : การจัดการขยะอาหาร, โรงแรม 5 ดาว, การจัดประชุมและอีเวนต์, เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน, กรุงเทพฯ

Food Waste Management in the MICE Industry: Evidence from Five-Star Hotels in Bangkok

Sita lamopart^{1*}

^{1*}Tourism and Service Industry College, Nakhon Phanom University

Abstract

Food waste is a significant environmental and social concern, particularly during meetings, conferences, and other MICE-related events where substantial quantities of food are prepared and served. This academic article examines food waste management practices in five-star hotels in Bangkok.

Grounded in the Sustainable Development Goals (SDGs) framework, the study analyzes three key components: (1) stakeholder awareness of food waste issues; (2) management practices that contribute to environmental, economic, and social sustainability; and (3) the alignment of five-star hotel operations in Bangkok with specific SDGs through multidimensional management approaches that generate social and economic value.

Keywords: food waste management; five-star hotels; MICE; SDGs; Bangkok

บทนำ

อุตสาหกรรมไมซ์เป็นธุรกิจบริการที่มีความสำคัญต่อประเทศไทยอย่างมาก เนื่องจากเป็นธุรกิจที่ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศให้เติบโตขึ้น ทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนในการพัฒนาและลงทุนด้านโครงการพื้นฐาน โดยก่อให้เกิดการสร้างงานและกระจายรายได้ไปสู่ธุรกิจที่เกี่ยวข้องและทุกภูมิภาคทั่วประเทศ และที่สำคัญอุตสาหกรรมไมซ์ก่อให้เกิดการส่งเสริมภาพลักษณ์ของประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักเพิ่มมากขึ้น ปัจจุบัน อุตสาหกรรมยังคงเติบโตและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง กระจายการจัดงานไปทั่วประเทศ การมีเทคโนโลยี นวัตกรรมที่ทันสมัยและอาศัยการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในทันยุคสมัยจะทำให้ธุรกิจไมซ์ เป็นหนึ่งในธุรกิจที่น่าจับตามองทั้งในปัจจุบันและอนาคต ในระดับประเทศและนานาชาติ (สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ(องค์กรมหาชน), 2566)

ในปี 2567 กรุงเทพมหานคร เมืองหลวงของประเทศไทย ได้รับการจัดอันดับประเทศและเมืองเจ้าภาพการจัดงานประชุมนานาชาติ โดยประเทศไทยเป็นอันดับ 25 ของโลก กรุงเทพมหานครเป็นอันดับ 7 ของโลกและอันดับ 3 ของเอเชียแปซิฟิก (International Congress and Convention Association, 2024) ทำให้เห็นได้ว่าประเทศไทยพร้อมเป็นศูนย์กลางการจัดงานประชุมนานาชาติของโลก อุตสาหกรรมไมซ์เป็นฟันเฟืองสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ โดยในปี 2567 ที่ผ่านมา ไมซ์ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ 25,350,288 คน สร้างรายได้ 148,341 ล้านบาท เกิดเป็นรายได้ประชาชาติรวมมูลค่ากว่า 309,000 ล้านบาท หรือคิดเป็น 1.67% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศหรือ GDP ของประเทศไทย ทำให้เกิดการใช้จ่ายการเป็นจำนวนมาก นักวิชาการเริ่มมีการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการขยะอาหาร (Food Waste Management) จากธุรกิจอาหารและเครื่องดื่มเพิ่มมากขึ้น อันเนื่องจากการตื่นตัวของผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม นักวิชาการหลายท่าน (กุลธิดา บรรจงศิริ, 2561) กล่าวว่า การจัดการขยะอาหาร เป็นเรื่องสำคัญของภาคธุรกิจและสิ่งแวดล้อมของสังคม การที่ภาคธุรกิจมีขยะอาหารจำนวนมากที่เกิดจากการผลิตหรือการดำเนินงานที่ไม่เหมาะสม จะก่อให้เกิดผลเสียต่อเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างมาก ทำให้สูญเสียงบประมาณหรือค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็นกับอาหารที่เหลือหรืออาหารที่ถูกทิ้ง ส่วนของการกำจัดขยะอาหารเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดภาวะโลกร้อน (Global Warming)

ปัญหาขยะอาหารเป็นหนึ่งในความท้าทายสำคัญของโลกในศตวรรษที่ 21 สถิติจากองค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ชี้ให้เห็นว่า หนึ่งในสามของอาหารที่ผลิตเพื่อการบริโภคของมนุษย์ทั่วโลกถูกสูญเสียหรือเสียเปล่า คิดเป็นปริมาณประมาณ 1,300 ล้านตันต่อปี ซึ่งส่งผลให้เกิดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเท่ากับ 3.3 พันล้านตัน หรือคิดเป็น 8 เปอร์เซ็นต์ของการปล่อยก๊าซเรือนกระจกทั่วโลก ในประเทศไทยสถานการณ์ขยะอาหารมีความรุนแรงไม่น้อย ตามการสำรวจขององค์ประกอบขยะในสถานที่กำจัดของกรมควบคุมมลพิษ (2567) ในปี 2567 พบว่า ขยะอาหารคิดเป็นสัดส่วนสูงถึง ร้อยละ 36.79 ของขยะมูลฝอยทั้งหมด รองลงมาคือ ขยะพลาสติก มีองค์ประกอบร้อยละ 29.38 ขยะจากสวน มีองค์ประกอบ ร้อยละ 11.11 และกระดาษ มีองค์ประกอบ ร้อยละ 4.58 และพบว่าร้อยละ 37 เป็นขยะอาหารที่ถูกทิ้งรวมกับขยะทั่วไป

แสดงให้เห็นว่าประชากรส่วนใหญ่ยังไม่ตระหนักถึงการป้องกันและลดการเกิดขยะอาหาร การคัดแยกและการจัดการขยะอาหารตั้งแต่ต้นทาง

รัฐบาลไทยได้พัฒนา "แผนปฏิบัติการจัดการขยะอาหาร ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2566-2570)" ซึ่งตั้งเป้าหมายลดสัดส่วนขยะอาหารให้เหลือน้อยกว่า 28% ของขยะมูลฝอยในปี 2570 อุตสาหกรรมโรงแรมและการท่องเที่ยว โดยเฉพาะโรงแรมระดับ 5 ดาว มีบทบาทสำคัญในการสร้างขยะอาหาร การจัดงานเลี้ยงบุฟเฟต์ งานประชุมขนาดใหญ่ และงานกาลาดีนเนอร์ ล้วนเป็นกิจกรรมที่สร้างขยะอาหารในปริมาณมาก โรงแรมเหล่านี้จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการหาแนวทางจัดการขยะอาหารที่มีประสิทธิภาพ เพื่อตอบสนองต่อเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ (SDGs) โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 12.3 ที่มุ่งลดขยะอาหารลงครึ่งหนึ่งภายในปี 2030

ปัญหาและความท้าทายในปัจจุบัน

สถานการณ์ขยะอาหารของประเทศไทย

จากข้อมูลของ กรมควบคุมมลพิษ (พ.ศ. 2560) พบว่า ประเทศไทยมีปริมาณขยะมูลฝอยชุมชนรวมทั้งสิ้นประมาณ 27.37 ล้านตันต่อปี โดยในจำนวนนี้ ขยะอินทรีย์มีปริมาณสูงถึงประมาณ 17.56 ล้านตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 64 ของขยะทั้งหมด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ขยะอินทรีย์เป็นองค์ประกอบหลักของปัญหาขยะในประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม ในระบบการเก็บข้อมูลของประเทศไทย ยังไม่มีการจำแนก “ขยะอาหาร (Food Waste)” ออกมาเป็นหมวดเฉพาะอย่างเป็นระบบ แตกต่างจากหลายประเทศพัฒนาแล้วที่แยกข้อมูล food waste ตั้งแต่ต้นทาง (ครัวเรือน ร้านอาหาร โรงแรม ซูเปอร์มาร์เก็ต ฯลฯ) ส่งผลให้งานวิจัยและรายงานเชิงนโยบายของไทยส่วนใหญ่ใช้ “ขยะอินทรีย์” เป็นตัวแทน (proxy) ของขยะอาหาร โดยเฉพาะในบริบทของขยะจากชุมชนเมือง

ปัจจุบันองค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้ปัญหาขยะเหลือทิ้ง เป็นหนึ่งในเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยตั้งเป้าลดปริมาณการสูญเสียอาหารลงร้อยละ 50 ทั่วโลก ภายในปี พ.ศ. 2573 และประเทศไทยก็นำเป้าหมายที่ 12 ของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goal: SDGs) มาจัดทำเป็นแผนขับเคลื่อนการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืนระหว่างปี พ.ศ. 2560-2579 โดยมีเป้าหมายหลัก คือ มุ่งลดขยะประเภทอาหารให้ได้ร้อยละ 5 ต่อปีสำหรับประเทศไทย กองจัดการกากของเสียและอันตราย กรมควบคุมมลพิษ กล่าวถึงปริมาณขยะมูลฝอยที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ในปี 2563 ขยะมูลฝอยชุมชนเกิดขึ้นประมาณ 25.37 ล้านตัน ซึ่งขยะมูลฝอยชุมชนจะถูกคัดแยก ณ ต้นทาง และนำกลับไปใช้ประโยชน์ จำนวน 8.36 ล้านตัน (ร้อยละ 33) โดยมีขยะมูลฝอยชุมชนที่ได้รับการกำจัดอย่างถูกต้อง 9.13 ล้านตัน นับเป็นเพียง 1 ใน 3 ของขยะมูลฝอยเท่านั้น ส่งผลให้ขยะมูลฝอยชุมชนได้รับการกำจัดไม่ถูกต้องประมาณ 7.88 ล้านตัน (ร้อยละ 16) ในส่วนงานของประชุมและอีเวนต์อย่างเป็นระบบเป็นแค่ข้อมูลเบื้องต้นจากประสบการณ์ของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวกับงานจัดเลี้ยงในโรงแรมต่างๆ ที่เริ่มตระหนักถึงผลกระทบจากสถานการณ์ขยะอาหาร สาเหตุหลักเกิดจากการ

ขาดความตรวจจับในการป้องกันและลดขยะอาหาร รวมถึงการขาดระบบการแยกและจัดการขยะอาหารที่ต้นทาง การจัดการขยะอาหารที่ไม่เหมาะสมส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เมื่อขยะอาหารถูกนำไปฝังกลบหรือทิ้งไว้โดยไม่มีการจัดการที่เหมาะสม จะเกิดการย่อยสลายแบบไร้อากาศ ทำให้เกิดก๊าซมีเทน ซึ่งมีประสิทธิภาพในการดักจับความร้อนมากกว่าก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ถึง 30 เท่า การจัดการขยะอาหารที่ไม่ถูกต้องจึงส่งผลต่อการเกิดภาวะโลกร้อน (EN-Technology, 2025)

ปัญหาเฉพาะในโรงแรม 5 ดาว

โรงแรมระดับ 5 ดาวในกรุงเทพมหานครเผชิญกับความท้าทายเฉพาะในการจัดการขยะอาหาร ประการแรก การจัดงานเลี้ยงบุฟเฟต์และงานอีเวนต์ขนาดใหญ่ เช่น งานประชุมสัมมนา งานแต่งงาน และงานเลี้ยงรับรอง มักมีการเตรียมอาหารในปริมาณมากเพื่อรองรับจำนวนผู้เข้าร่วมงาน ซึ่งส่งผลให้เกิดอาหารเหลือจำนวนมาก ประการที่ 2 การรักษาภาพลักษณ์ความหรูหราและมาตรฐานการบริการระดับสูง ทำให้โรงแรมต้องเตรียมอาหารที่มีคุณภาพและความสดใหม่อย่างต่อเนื่อง อาหารที่แสดงในบุฟเฟต์จะถูกเปลี่ยนใหม่เป็นระยะ แม้ว่าอาหารเดิมจะยังคงสภาพดีอยู่ และประการที่ 3 ความยากลำบากในการวางแผนจำนวนอาหารที่แม่นยำ เนื่องจากจำนวนผู้เข้าร่วมงานอาจแตกต่างจากการจองล่วงหน้า รวมถึงพฤติกรรมบริโภคของลูกค้าที่คาดการณ์ได้ยาก อุปสรรคในการจัดการ การจัดการขยะอาหารในโรงแรม 5 ดาวยังคงเผชิญกับอุปสรรคหลายประการ 1. ความขาดแคลนความรู้และทักษะของพนักงานในการจัดการขยะอาหารอย่างเป็นระบบ หลายโรงแรมยังไม่มีฝึกอบรมพนักงานอย่างเป็นรูปธรรมเกี่ยวกับเทคนิคการลดขยะอาหารและการใช้ประโยชน์จากขยะอาหาร 2. ข้อจำกัดทางกฎหมายและความปลอดภัยอาหาร การบริจาคอาหารเหลือใช้ต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบคุณภาพและความปลอดภัยที่เข้มงวด เพื่อป้องกันปัญหาการเกิดโรคจากอาหาร ซึ่งอาจทำให้เกิดความรับผิดชอบทางกฎหมายกับโรงแรม และ 3. ต้นทุนในการลงทุนระบบจัดการขยะอาหาร การติดตั้งเครื่องมือชั่งน้ำหนัก ระบบแยกขยะ และการจัดส่งอาหารไปยังองค์กรที่ต้องการ ล้วนต้องใช้งบประมาณเพิ่มเติม ซึ่งอาจไม่ให้ผลตอบแทนทางการเงินในระยะสั้น

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการจัดการขยะอาหารในการจัดงานประชุมและงานอีเวนต์ของโรงแรม 5 ดาวในกรุงเทพมหานคร โดยนำเสนอนวัตกรรมและกลยุทธ์ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ผ่านการศึกษารณีศึกษาจากโรงแรมชั้นนำและการวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals, SDGs)

SDGs เป็นเป้าหมายการพัฒนาระดับโลกที่องค์การสหประชาชาติ (The United Nations, UN) เสนอและทุกประเทศ รวมถึงไทยได้ให้การรับรองในวันที่ 25 กันยายน 2558 และให้คำมั่นว่าจะร่วมบรรลุเป้าหมายดังกล่าวในปี 2573 หรือ 2030 SDGs จึงเป็นเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงวิสัยคิด และพัฒนาในระดับรากฐาน รวมถึงการพัฒนาอย่างสมดุล กล่าวคือต้องการให้ชีวิตคนมีความมั่นคง โดยเฉพาะคนเล็ก คนน้อย และคนเปราะบาง (จිරนันท์ นาคสมทรง, 2563) อีกประการที่สำคัญ SDGs มาจากเป้าหมายการพัฒนาชุดก่อนหน้านี้ คือเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs)

ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ UN คิดขึ้นและให้ประเทศกำลังพัฒนาดำเนินการ แต่พอสิ้นสุด ปี 2015 ปรากฏว่าประเทศที่นำ MDGs ไป ดำเนินการตั้งแต่ปี 2001 -2015 หลายประเทศก็ทำได้ดี อย่างประเทศไทย สามารถทำสำเร็จได้หลายข้อ และเลยจากความเป็นประเทศกำลังพัฒนาไปแล้ว แต่ก็ยังมีความท้าทายหลายอย่าง เช่น ในระดับโลกยังมีความยากจนความเท่าเทียมทางเพศ ประเด็นด้านสุขภาพ และด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งโลกต้องเจอปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ปัญหาความเหลื่อมล้ำที่รุนแรงขึ้น และประเทศต่าง ๆ ก็ตระหนักถึงเรื่องนี้มากขึ้น (ไกรสร วันละ และ เสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร, 2564) นอกจากนั้น SDGs ยังให้ความสำคัญ และมีตัวชี้วัดกับสามเสาหลักในประเด็นด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม โดยในเป้าหมาย 17 ประการ มี 5 ประเด็นหลัก ๆ (5 Ps) ที่เชื่อมโยงทุกมิติของความยั่งยืนไว้ด้วยกัน ได้แก่ 1) People (มิติด้านสังคม) 2) Prosperity (มิติด้านเศรษฐกิจ) 3) Planet (มิติด้านสิ่งแวดล้อม) 4) Peace (มิติด้านสันติภาพและสถาบัน) และ 5) Partnership (มิติด้านหุ้นส่วนการพัฒนา) (United Nations,2023)

ภาพที่ 1 Sustainable Development Goals SDGs 17 ข้อ (2015)

ที่มา : SDG MOVE

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะอาหาร ด้วยมิติ SDGs มีดังนี้

ความหมายและความสำคัญของอุตสาหกรรมไมซ์

แนวคิดของสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (องค์การมหาชน) (2566) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวรูปแบบ MICE ประกอบด้วย 1) ธุรกิจการจัดประชุมองค์กร (Meetings: M) คือการประชุมสัมมนาในระดับองค์กร หรือศึกษาดูงานทั้งระดับกลุ่มบุคคลมาจากองค์กรเดียวกันหรือต่างองค์กร โดยจะเป็นการประชุมเฉพาะกิจหรือมีการวางแผนล่วงหน้า 2) ธุรกิจการท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Incentives: I) คือการจัดการเดินทางเพื่อเป็นรางวัลแก่พนักงานหรือบุคคลที่ปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายขององค์กร 3) ธุรกิจการ

ประชุมนานาชาติ (Conventions: C) คือการประชุมสมาคมวิชาชีพของสมาคมวิชาชีพเดียวกันหรือแตกต่างกัน โดยส่วนใหญ่จะเป็นการจัดประชุมระดับประเทศระดับภูมิภาค ไปจนถึงระดับนานาชาติ จัดโดยองค์กรสมาคมระดับชาติหรือรัฐบาล 4) การจัดแสดงสินค้า (Exhibitions: E) คือ การจัดงานแสดงสินค้าเพื่อกลุ่มเป้าหมายแต่ละอุตสาหกรรมและธุรกิจ โดยอาจจะเป็นการแสดงสินค้านี้ระหว่างคนทำธุรกิจด้วยกัน (Business – to - Business (B2B)) หรือเปิดให้คนทั่วไปสามารถเข้าร่วมได้ (Business – to – Consumer (B2C)) โดยมีการจัดงานแสดงสินค้านี้ระหว่างผู้ประกอบการ ผู้บริโภคและผู้ประกอบการที่ควบคู่ไปกับผู้บริโภค และ 5) การจัดงานอีเวนต์ (Events: E) คือ เหตุการณ์ที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะ ซึ่งจัดขึ้นในช่วงเวลาสำคัญหนึ่ง โดยมีการประกอบงานพิธีการและพิธีกรรมเพื่อบรรลุความต้องการอันจำเพาะเจาะจง (Goldblatt, 2014, p. 8) นอกจากนั้น อุตสาหกรรมไมซ์ยังมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย จากยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ได้บรรจุให้อุตสาหกรรมไมซ์เป็นส่วนหนึ่งในยุทธศาสตร์ด้านการสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน ประเด็นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงธุรกิจ โดยกำหนดเป้าหมายการดำเนินการเพื่อใช้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับไมซ์สร้างสิ่งจูงใจ และใช้เป็นเครื่องมือทำให้ประเทศไทยเป็นหนึ่งในจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวคุณภาพ อีกทั้งส่งเสริมให้ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางการจัดประชุม และนิทรรศการนานาชาติของโลก และตอกย้ำถึงความเป็นที่ 1 ของการจัดงานไมซ์ ในอาเซียน จาก 12 เกณฑ์ตัวชี้วัดการรับรู้ประเทศไทยในฐานะ MICE Destination “Value for Money, Unique but Low Tech, Not High Value Added”

ภาพที่ 2 การรับรู้ประเทศไทยในฐานะ MICE Destination
ที่มา: สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (องค์การมหาชน)

แนวทางบูรณาการการบริหารจัดการขยะอาหารและห่วงโซ่อาหารเพื่อลดปริมาณการเกิดขยะตามรูปแบบสากล

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการขยะอาหาร (Food Waste)

“ขยะอาหาร” หมายถึง อาหารและชิ้นส่วนที่กินไม่ได้ซึ่งถูกกำจัดออกจากห่วงโซ่อุปทานอาหารของมนุษย์ (United Nations Environment Programme, 2024) มาตรการและแนวทางดำเนินการตามแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ (พ.ศ. 2565 – 2570) ข้อมูลจากแผนปฏิบัติการด้านการจัดการขยะของประเทศ (พ.ศ. 2565 – 2570) กองจัดการกากของเสียและอันตราย กรมควบคุมมลพิษ (2567) กันยายน 2564 ขยะอาหาร (Food Waste) มี 3 แนวทางปฏิบัติ ดังนี้ (1) ป้องกันและลดการเกิดขยะอาหารในภาคผู้จำหน่ายอาหาร อาทิ ห้างสรรพสินค้า ซูเปอร์มาร์เก็ต และตลาดภาคผู้ประกอบการโรงแรม อาทิ ภัตตาคาร และร้านอาหาร โดยพัฒนาและประยุกต์ใช้แนวปฏิบัติที่ดีเพื่อยกระดับการควบคุมและป้องกันขยะอาหารจากแหล่งกำเนิด และลดการเกิดอาหารส่วนเกินโดยส่งเสริมการนำอาหารส่วนเกินไปแบ่งปันอาหารให้กับผู้ด้อยโอกาสและผู้มีรายได้น้อย (2) ป้องกันและลดการเกิดขยะอาหารในภาคผู้บริโภค โดยเพิ่มความรู้ในการลดการเกิดขยะอาหาร และการจัดระบบที่เหมาะสมและสอดคล้องกับระบบกำจัดขยะปลายทางในการคัดแยกและนำขยะอาหารไปใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า และ (3) จัดทำองค์ความรู้ และระบบข้อมูลขยะอาหาร

ในขณะที่ องค์การอาหารและเกษตรแห่งสหประชาชาติ (FAO) ร่วมกับ โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP) อ้างใน สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2562) ได้เผยแพร่ข้อเสนอแนะทางเลือกในการบริหารจัดการห่วงโซ่อาหารเพื่อลดปริมาณขยะอาหาร โดยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนโดยเรียงจากความสำคัญของทางเลือกจัดการอาหารเพื่อการลดปริมาณขยะอาหารที่ภาครัฐควรสนับสนุนมากที่สุด (most preferable option) ไปยังที่ทางเลือกที่ภาครัฐควรให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด (least preferable option) ดังต่อไปนี้

1) การป้องกัน (prevention) คือ การป้องกันการก่อให้เกิดขยะอาหาร โดยภาครัฐควรมีมาตรการการป้องกันการเกิดขยะอาหารในทุกชั้นของห่วงโซ่ เช่น การส่งเสริมการพัฒนาเทคโนโลยีที่สามารถผลิตอาหารโดยใช้ประโยชน์ของทรัพยากรอย่างสูงสุด การสนับสนุนการพัฒนาเทคโนโลยีด้านการขนส่งที่ดี เพื่อป้องกันการสูญเสียและก่อให้เกิดขยะอาหารจากการขนส่งและการห้ามไม่ให้มีการกำหนดมาตรฐานรูปลักษณ์ของอาหารในการจำหน่ายซึ่งเป็นต้นเหตุสำคัญของการสูญเสียอาหาร อาทิ การห้ามการกำหนดลักษณะของผักและผลไม้ในการจำหน่ายว่าต้องมีเปลือกหุ้มห่อที่ดี เป็นต้น

2) จัดสรรอาหารเพื่อประโยชน์สูงสุด (optimization) คือ การป้องกันการทิ้งอาหารส่วนที่เกินความต้องการโดยไม่จำเป็นด้วยการส่งต่ออาหาร (redistribution) ไปยังแหล่งต่าง ๆ เพื่อสร้างประโยชน์ให้ได้มากที่สุด ประกอบด้วย (1) การบริจาคอาหารส่วนเกินจากการจำหน่ายที่ยังไม่หมดอายุแต่ยังสามารถบริโภคได้ให้กับผู้มีความต้องการอาหาร และ (2) การนำอาหารส่วนเกินมาส่งต่อเพื่อนำไปเป็นอาหารสัตว์

3) การนำมาผลิตเพื่อใช้ใหม่ (recycle) คือ การนำขยะอาหารไปเข้ากระบวนการผลิตเพื่อ นำกลับมาใช้ใหม่ ประกอบด้วยการผลิตก๊าซชีวภาพ (biogas) โดยผ่านกระบวนการหมักย่อยแบบไร้อากาศ และการผลิตปุ๋ยเพื่อการเกษตร

4) การกำจัดเพื่อนำพลังงานมาใช้ใหม่ (recovery) คือ การนำขยะอาหารที่มีความชื้นต่ำมาเผาเพื่อผลิตเป็นพลังงานความร้อน ทั้งนี้ ขยะอาหารที่มีความชื้นสูงต้องใช้พลังงานได้การเผาสูงและทำให้เกิดมลพิษมากกว่าขยะอาหารที่มีความชื้นต่ำ ดังนั้น ขยะอาหารที่มีความชื้นสูงจึงไม่คุ้มค่าต่อการนำมาเผาเพื่อผลิตเป็นพลังงานความร้อน โดยควรนำไปผลิตเป็นก๊าซชีวภาพหรือปุ๋ยเพื่อการเกษตรในกระบวนการรีไซเคิลหรือการเผาโดยไม่นำมาผลิตเป็นพลังงานมากกว่า

5) การกำจัด (disposal) คือ การนำขยะอาหารที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้แล้วไปกำจัดอย่างถูกวิธี ประกอบด้วยการเผาโดยไม่นำมาผลิตเป็นพลังงาน การฝังกลบและการทิ้งร่วมกับน้ำเสียเพื่อการบำบัด ทั้งนี้ การฝังกลบและการบำบัดน้ำเสีย สามารถนำไปสู่การผลิตพลังงานจากการดักจับก๊าซชีวภาพได้

การจัดการขยะอาหารที่โรงแรม

การป้องกันการเกิดและลดขยะอาหาร

1) การประกอบอาหาร

1.1) วางแผนรายการอาหารเพื่อซื้อวัตถุดิบสำหรับประกอบอาหาร/ อาหารให้มีปริมาณเหมาะสมกับการจำหน่าย

1.2) วางแผนในการเก็บรักษาวัตถุดิบสำหรับประกอบอาหาร/ อาหารโดยคำนึงถึงอุณหภูมิ ความชื้นและความสะอาดในการเก็บรักษาวัตถุดิบแต่ละชนิดให้เหมาะสม

1.3) วางแผนการประกอบอาหารให้มีขยะอาหารน้อยที่สุด

1.4) วางแผนนำวัตถุดิบที่เหลือจากการประกอบอาหารจานหลัก มาประกอบอาหารชนิดอื่นเพื่อจำหน่ายในราคาถูก

2) การจำหน่ายอาหาร

2.1) วางแผนสำหรับการจำหน่ายอาหาร อาทิ จัดให้มีขนาดอาหารหลายขนาดเพื่อให้ลูกค้าสามารถเลือกขนาดที่เหมาะสมกับการรับประทานของตน ขนาดของจานของอาหารมีการขายตามน้ำหนัก

2.2) กรณีจำหน่ายอาหารแบบบุฟเฟ่ต์ ควรแจ้งลูกค้าให้ตักแต่พอทาน

3) การจัดการอาหารส่วนเกิน

3.1) นำอาหารส่วนเกินมาเข้าร่วมโครงการและแอปพลิเคชันต่างๆ อาทิ Green2Get Yindii S.O.S.

3.2) นำไปบริจาคให้กับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส อาทิ ชุมชนแออัด ผู้ยากไร้สถานสงเคราะห์คนชรา สถานรับเลี้ยงเด็ก สถานสงเคราะห์เด็กกำพร้า โดยปฏิบัติตามแนวปฏิบัติเพื่อความปลอดภัยอาหารสำหรับการบริจาคอาหาร เพื่อควบคุมคุณภาพอาหารและความปลอดภัยของผู้บริโภค

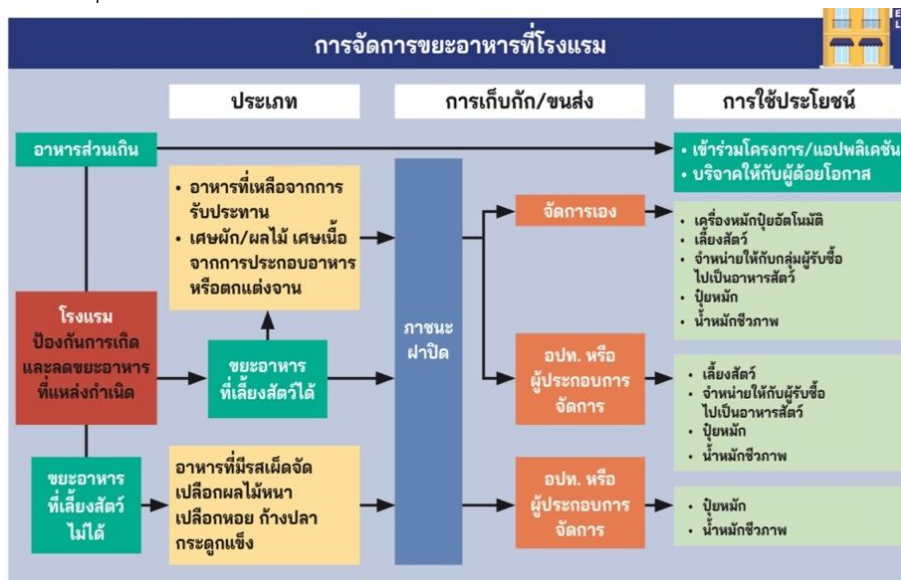
การจัดการขยะอาหารที่เลี้ยงสัตว์ได้และเลี้ยงสัตว์ไม่ได้

1) ขยะอาหารที่เลี้ยงสัตว์ได้ ได้แก่ อาหารที่เหลือจากการรับประทาน เศษผัก/ผลไม้ เศษเนื้อจากการประกอบอาหารหรือตกแต่งจาน ให้คัดแยกและเก็บรวบรวมให้ภาชนะที่มีฝาปิด

1.1) นำไปใช้ประโยชน์ด้วยตนเอง โดยนำไปหมักปุ๋ยโดยเครื่องหมักปุ๋ยอัตโนมัติเลี้ยงสัตว์หรือจำหน่ายให้กับผู้รับซื้อไปเป็นอาหารสัตว์ ทำปุ๋ยหมักหรือทำน้ำหมักชีวภาพ

1.2) ไม่สามารถจัดการด้วยตนเอง ใส่ภาชนะที่มีฝาปิดและให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้ประกอบการเก็บรวบรวมเพื่อเลี้ยงสัตว์หรือจำหน่ายให้กับผู้รับซื้อไปเป็นอาหารสัตว์ ทำปุ๋ยหมักหรือน้ำหมักชีวภาพ

2) ขยะอาหารที่เลี้ยงสัตว์ไม่ได้ ได้แก่ อาหารที่มีรสเผ็ดจัด เปลือกผลไม้หนา เปลือกหอย ก้างปลา กระดูกแข็ง ให้คัดแยกและเก็บรวบรวมในภาชนะที่มีฝาปิด และให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้ประกอบการเก็บขนขยะอาหารส่วนนี้ไปทำปุ๋ยหมักหรือน้ำหมักชีวภาพ

ภาพที่ 3 การจัดการขยะอาหารที่โรงแรม

ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ

นโยบายต่อต้านขยะอาหารมีประโยชน์หลายประการ เช่น ช่วยประหยัดเงินของผู้บริโภคโดยไม่ต้องลดปริมาณการบริโภค (Hasegawa et al. 2015) การห้ามทิ้งขยะอาหารและนโยบายอื่นๆ ยังช่วยให้ผู้จัดหาผักและผลไม้สดสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนที่ด้อยโอกาสหรือขาดแคลนได้ดียิ่งขึ้น (Pearson and Wilson 2013) ในกรณีที่หน่วยงานมีอำนาจควบคุมการจัดหาอาหารโดยตรง รวมถึงในภาครัฐ ก็สามารถช่วยลดปริมาณการปล่อยก๊าซคาร์บอนได้ ตัวอย่างเช่น เมืองลีดส์ในสหราชอาณาจักรได้นำอาหารปลอดเนื้อสัตว์และวีแกนเข้าสู่โรงเรียนประถมศึกษา 182 แห่งเพื่อบรรเทาปัญหาสุขภาพภูมิอากาศ (Leeds City Council, 2020)

กรณีศึกษาโรงแรม 5 ดาว พื้นที่กรุงเทพมหานคร

โดยข้อมูลเชิงประจักษ์ในบทความนี้ได้มาจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงแรมระดับ 5 ดาว ซึ่งช่วยให้เข้าใจกลไกการตัดสินใจและข้อจำกัดในการจัดการขยะอาหารได้อย่างรอบด้าน

“โรงแรมดำเนินแผนการจัดการจัดการขยะอย่างยั่งยืน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลดปริมาณขยะทั่วไปที่ต้องนำไปฝังกลบ และนำขยะอินทรีย์กลับมาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ผ่านการส่งเสริมให้มีการแยกเศษอาหาร เศษผัก และเปลือกผลไม้ออกจากขยะทั่วไป เพื่อนำไปต่อยอดด้วยนวัตกรรมแปรรูปเป็นสารปรุงดิน และปุ๋ยอินทรีย์ สำหรับใช้ภายในบริเวณโรงแรม นอกจากนี้ เรายังมุ่งเน้นการเพิ่มอัตราการแยกขยะรีไซเคิล และขยะประเภทอื่น ๆ เพื่อนำกลับมาเพิ่มมูลค่า หรือสร้างประโยชน์แก่ชุมชนโดยรอบ อีกทั้งยังมีการบริจาคอาหารที่เหลือจากการบริโภคของแขกเพื่อนำไปเป็นอาหารสัตว์ในสัดส่วนไม่น้อยกว่า 30% ของปริมาณอาหารที่เหลือทั้งหมดแนวทางทั้งหมดนี้เป็นส่วนหนึ่งของระบบบริหารจัดการที่โรงแรมดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยมีการสื่อสารและแจกจ่ายแนวปฏิบัติให้กับพนักงานทุกคน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงในการขับเคลื่อนสู่ความยั่งยืน พร้อมทั้งมีการประชาสัมพันธ์นโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของโรงแรมแก่ลูกค้าและหน่วยงานที่เข้ามาจัดประชุมหรือสัมมนาในพื้นที่ของโรงแรมอย่างต่อเนื่อง” (คุณรัตนาวรรณ มีกมล, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 10 กรกฎาคม 2568)

“นโยบายการบริหารจัดการงานอย่างยั่งยืนบริษัท อมารี วอเตอร์เกต กรุงเทพ จำกัด เป็นผู้ให้บริการพื้นที่สำหรับการจัดประชุม สัมมนา นิทรรศการ และกิจกรรมพิเศษ มีความมุ่งมั่นที่จะปฏิบัติตามข้อกำหนดที่เกี่ยวข้อง มุ่งมั่นในการปรับปรุงระบบบริหารจัดการงานอย่างยั่งยืนอย่างต่อเนื่อง มุ่งมั่นในการเป็นผู้นำในด้านการจัดการความยั่งยืนของงาน และมุ่งมั่นในการกำกับดูแลหลักการพัฒนายั่งยืน โดยมีแนวทางการปฏิบัติดังนี้ 1.ดำเนินระบบการบริหารจัดการงานอย่างยั่งยืน เพื่อการบริหารจัดการผลกระทบอย่างมีประสิทธิภาพ 2.ปรับปรุงสมรรถนะการบริหารจัดการงานอย่างยั่งยืนอย่างต่อเนื่อง ผ่านกิจกรรมด้านการปรับปรุงอย่างยั่งยืนที่ทางองค์กรได้มีการดำเนินการ 3.คำนึงถึงการรักษาความสมดุลด้านเศรษฐกิจ (Economic) สังคม (Social) และสิ่งแวดล้อม (Environment) รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการดำเนินงานเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืนขององค์กร 4.ลดผลกระทบจากการจัดงานตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ครอบคลุมมิติด้านเศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อม 5.เปิดเผยผลการดำเนินงานด้านระบบบริหารจัดการงานอย่างยั่งยืนอย่างโปร่งใส 6.ปฏิบัติตามหลักการความยั่งยืนขององค์กร (Sustainability Principles) สำหรับการจัดการขยะอาหาร มาตรฐานการจัดการขยะทั่วไปสำหรับงานอีเวนต์ อ้างอิงจาก ISO 20121 แนวทางการจัดการขยะอย่างยั่งยืนระดับโลก และกรอบการทำงานของประเทศไทย เช่น มาตรฐานการจัดงานอย่างยั่งยืนของประเทศไทย หรือ TSEMS”

1. วางแผน Plan – ระบุจุดที่มีขยะจำนวนมาก เลือกวัสดุที่มีขายน้อย และออกแบบสถานที่กำจัดขยะ
2. ลงมือทำ Do – จัดให้มีถังขยะติดฉลากชัดเจน ใช้วัสดุที่ย่อยสลายได้/รีไซเคิลได้ และสร้างความตระหนักรู้

3. ตรวจสอบ Check – วัดปริมาณขยะ ติดตามการรีไซเคิล และประเมินผลกระทบ

4. ลงมือปฏิบัติ Act – ปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ ปรับปรุงการวางแผนงานอีเวนต์ในอนาคต และรายงานผลลัพธ์ (ชวกร ชนะธัญธำรง, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 10 กรกฎาคม 2568)

“โรงแรม เดอะสุโกศล กรุงเทพฯ เป็นผู้ให้บริการด้านห้องพัก อาหารและเครื่องดื่มและการจัดประชุมสัมมนา โดยมุ่งเน้นการให้บริการที่ตรงตามความต้องการของลูกค้า พัฒนางค์กรให้เป็นที่ยอมรับในระดับสากล และคำนึงถึงการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน เพื่อบริการสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง จึงมีนโยบายและโครงการเกี่ยวกับขยะอาหาร (Food Waste) ของโรงแรมฯ เป็นอีกหนึ่ง โครงการ เพื่อตอบสนองการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการลดและจัดการขยะอาหารอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และส่งเสริมการนำอาหารส่วนเกินกลับมาใช้ประโยชน์ให้ได้มากที่สุด” สำหรับพนักงาน ได้มีการรณรงค์กิจกรรม Zero Food Waste อย่างต่อเนื่อง ในห้องอาหารของพนักงาน เป็นการปลูกจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมสำหรับลูกค้า เตรียมผลิตภัณฑ์จากเศษอาหารเหลือใช้ มาเป็นของกำนัล สำหรับแขกที่มีความสนใจ เช่น น้ำหมักจากผลไม้ , กากกาแฟ และเมล็ดผลไม้ สำหรับผู้ประกอบการ เข้าร่วมโครงการ Scholars of Sustenance Foundation Thailand โดยการบริจาคอาหารให้กับชุมชนเปราะบางรวมถึงผู้คน และ โรงเรียนที่ขาดแคลน ซึ่งทำให้ผู้คนเหล่านี้ได้รับประทานอาหารที่มีคุณภาพอีกด้วย” (นันทน์ ตั้งพิริธรรม , การสื่อสารระหว่างบุคคล, 10 กรกฎาคม 2568)

“โรงแรมแห่งแรกของโลกที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการบริหารจัดการอย่างยั่งยืน (ISO 20121) โรงแรม ดิ แอทธินี โฮเทล แบงค็อก ฉลองครบรอบ 12 ปี ในฐานะผู้นำ ด้านความยั่งยืน เผยตัวเลขผลลัพธ์เชิงบวก จากความมุ่งมั่นในการสร้างความเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อม ตัวเลขของความเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกซึ่งเกิดขึ้นจริง ลดการใช้ไฟฟ้าได้ถึง 87.1% เปอร์เซ็นต์ เมื่อเทียบกับการใช้หลอดไฟแบบเดิม ลดการปล่อยน้ำเสีย

50 เปอร์เซ็นต์ ผ่านการบำบัดแล้วจะนำกลับมาใช้ใหม่ ลดการใช้หลอดกว่า 275,000 ชิ้น เปลี่ยนมาใช้หลอดกระดาดจนสามารถแทนที่ได้ 100 เปอร์เซ็นต์ ซื้อข้าวหอมมะลิออร์แกนิกโดยตรงจากชาวนาในจังหวัดอำนาจเจริญประมาณ 5 ตันต่อเดือน ซึ่งเป็นแนวทางที่สามารถประกันรายได้ และช่วยเหลือเกษตรกรท้องถิ่น เพราะไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง จึงมั่นใจได้เลยว่าผู้รับประทานข้าวหอมมะลิออร์แกนิกที่โรงแรมฯ จะได้รับคุณค่าทางโภชนาการอย่างเต็มที่ ร้อยละ 85 ของวัตถุดิบที่ใช้ในร้านอาหารไทย เดอะ เฮาส์ ออฟ สมูท เคอร์รี่ (The House of Smooth Curry) คือผลิตภัณฑ์ออร์แกนิกที่ส่งตรงจากเกษตรกรท้องถิ่นทั่วประเทศ โดยเฉพาะผักและผลไม้ตามฤดูกาลซึ่งเขาใช้เพื่อสร้างสรรค์ให้อาหารไทยแต่ละจานมีรสชาติที่ดีขึ้นกว่าเดิม ทั้งนี้เป็นเพียงตัวเลขส่วนหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นจริง โดยโรงแรม ดิ แอทธินี โฮเทล แบงค็อก ยังคงให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม และดำเนินโครงการริเริ่มต่าง ๆ เพื่อสร้างความยั่งยืน ความทุ่มเทจากทุกภาคส่วนเพื่อลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมสะท้อนให้เห็นถึงวิสัยทัศน์ร่วม ที่นอกจากจะสร้างประสบการณ์อันยอดเยี่ยมให้กับผู้มาใช้บริการแล้ว ยังคำนึงถึงความยั่งยืนในอนาคตอีกด้วย” (ชูเลง โก, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 10 กรกฎาคม 2568)

สรุป

การจัดการขยะอาหารในธุรกิจอีเวนต์ของโรงแรม 5 ดาวในกรุงเทพมหานครเป็นประเด็นสำคัญที่ต้องการการดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง จากการศึกษาพบว่า โรงแรมสามารถลดขยะอาหารได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านการใช้หลัก Food Waste Hierarchy และการนำแนวคิด Corporate Social Responsibility มาปฏิบัติ กรณีศึกษาจากโรงแรมชั้นนำในกรุงเทพฯ แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จที่เป็นรูปธรรม ไม่ว่าจะเป็น Amari Bangkok ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการจัดงานอย่างยั่งยืนของประเทศไทยและ ISO 20121:2012 มาตรฐานระดับโลก Movenpick BDMS Wellness Resort มีการกำหนดนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของโรงแรมแก่ลูกค้าและหน่วยงานที่เข้ามาจัดประชุมหรือสัมมนาในพื้นที่ของโรงแรมอย่างต่อเนื่องให้ทราบโดยทั่วกัน โรงแรม ดิ แอทธินี โฮเทล แบงค็อก มีโครงการริเริ่มที่ชื่อ Food Rescue ลดขยะให้เป็น 0 นำเศษอาหารในครัวไปใช้ต่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด รีไซเคิลดอกไม้ จากการใช้ใน 200 งานต่อปี หรือ โรงแรม เดอะ สุโกศล กรุงเทพฯ ที่ดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานภายนอก SOS สอดคล้องมิติด้านสังคม

ผลกระทบที่เกิดขึ้นครอบคลุมทั้งด้านสิ่งแวดล้อม สังคม และเศรษฐกิจ การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกนับล้านกิโลกรัม การสร้างมี้อาหารนับล้านมี้อสำหรับผู้ขาดแคลน และการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจหลายสิบล้านบาท แสดงให้เห็นถึงศักยภาพของการจัดการขยะอาหารในการสร้างคุณค่าที่หลากหลาย ความสำเร็จของการจัดการขยะอาหารไม่ได้ขึ้นอยู่กับความพยายามของโรงแรมเพียงฝ่ายเดียว แต่ต้องการความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งการสนับสนุนนโยบายจากภาครัฐ การพัฒนาเทคโนโลยีจากภาคเอกชน และการสร้างความตวจับจากประชาชน แผนปฏิบัติการจัดการขยะอาหาร ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2566-2570) ของประเทศไทยที่ตั้งเป้าลดสัดส่วนขยะอาหารจากร้อยละ 38 เหลือ ร้อยละ 28 เป็นโอกาสสำคัญที่อุตสาหกรรมโรงแรมสามารถมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลง การที่โรงแรม 5 ดาวสามารถเป็นต้นแบบและแหล่งเรียนรู้จะช่วยสร้างผลกระทบเชิงในการยกระดับมาตรฐานการจัดการขยะอาหารของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยรวม การมองไปสู่อนาคต อุตสาหกรรมโรงแรมจะต้องปรับตัวให้สามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าที่มีความตวจับด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้น การจัดการขยะอาหารจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของมาตรฐานการบริการและเป็นปัจจัยในการเลือกโรงแรมของนักท่องเที่ยว การลงทุนในระบบจัดการขยะอาหารจึงไม่เพียงเป็นการทำความดีต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม แต่ยังเป็นกลยุทธ์ทางธุรกิจที่สำคัญในการสร้างความแตกต่างในการแข่งขันได้อีกด้วย

การศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า การจัดการขยะอาหารในธุรกิจอีเวนต์ของโรงแรม 5 ดาวไม่ใช่เพียงกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อม แต่เป็น “กลไกเชิงกลยุทธ์” ที่เชื่อมโยงความยั่งยืนกับคุณค่าทางธุรกิจอย่างเป็นรูปธรรม โดยการประยุกต์ใช้ Food Waste Hierarchy ควบคู่กับ Corporate Social Responsibility สามารถยกระดับการจัดการขยะอาหารจากระดับปฏิบัติการไปสู่ระดับนโยบายและมาตรฐานองค์กร

องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นคือ บทบาทของโรงแรม 5 ดาวในฐานะ “Sustainability Intermediary” ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างนโยบายภาครัฐ มาตรฐานสากล (เช่น ISO 20121) ภาคเอกชน และสังคม

ผ่านกิจกรรมอีเวนต์ที่มีความเข้มข้นด้านการใช้ทรัพยากรสูง ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นไม่ได้จำกัดอยู่เพียงการลดขยะอาหาร แต่ขยายไปสู่การลดก๊าซเรือนกระจก การสร้างความมั่นคงทางอาหาร และการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

นอกจากนี้ งานศึกษายังสะท้อนว่า การจัดการขยะอาหารกำลังกลายเป็น “ส่วนหนึ่งของคุณค่าการบริการ (Service Value Proposition)” ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกโรงแรมของลูกค้าองค์กรและนักท่องเที่ยวที่มีความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงสามารถสรุปได้ว่าการลงทุนในระบบจัดการขยะอาหารไม่ใช่ต้นทุน แต่เป็น การลงทุนเชิงกลยุทธ์เพื่อความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืนของอุตสาหกรรมโรงแรมในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาข้อมูลการจัดการขยะอาหารในการจัดประชุมและอีเวนต์ ปัจจุบันมีแนวโน้มลดลงเพิ่มมากขึ้นจากโรงแรมที่ให้ความร่วมมือและตระหนักเห็นถึงความสำคัญของการจัดการขยะอาหารถึงเป็นปัญหาหลักที่ส่งผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศ ทำให้มีการนำแนวปฏิบัติและมาตรฐานต่างๆ ทั้งในระดับประเทศและระดับสากลที่มีความเกี่ยวข้องกับการจัดการขยะอาหารมาเป็นแนวทางในการดำเนินธุรกิจ ซึ่งทำให้การจัดการดังกล่าวมีระบบและแบบแผนที่ชัดเจน ส่งผลในทางที่ดีโดยตรงต่อสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมพื้นที่บริเวณโดยรอบ อันจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์กรณีศึกษาโรงแรม 5 ดาวในกรุงเทพมหานคร ได้นำเป้าหมาย SDGs มากลยุทธ์สำคัญในการขับเคลื่อนธุรกิจได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้ บางโรงแรมที่ยังไม่เห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนในมิติด้านสิ่งแวดล้อม SDGs ข้อ 12 การขอความร่วมมือในภาคสมัครใจอาจไม่เพียงพอ รัฐบาลควรมีการออกกฎหมายบังคับ ควบคุม และมีบทลงโทษที่ชัดเจนกับโรงแรมที่ดำเนินธุรกิจส่งผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมในทางที่ไม่ดี รวมถึงการพอกเขี้ยวในธุรกิจโรงแรมซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความไม่มีจริยธรรมเพื่อให้การจัดการขยะอาหารในอุตสาหกรรมโรงแรมและอีเวนต์มีประสิทธิภาพ ครอบคลุม และสามารถขับเคลื่อนเชิงนโยบายได้อย่างเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น การศึกษาและการวิเคราะห์ในอนาคตควรพิจารณาประเด็นต่อไปนี้

1. งานวิจัยในอนาคตควร ขยายขอบเขตการศึกษาเชิงพื้นที่และเชิงเปรียบเทียบ จากเดิมที่มุ่งเน้นเฉพาะโรงแรมระดับ 5 ดาวในกรุงเทพมหานคร ไปสู่โรงแรมระดับอื่น ๆ และพื้นที่เมืองท่องเที่ยวหลัก เช่น เชียงใหม่ ภูเก็ต พัทยา หรือหัวเมืองรอง เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างด้านแนวคิด นโยบาย และศักยภาพในการจัดการขยะอาหารในบริบทที่หลากหลาย ซึ่งจะช่วยสะท้อนความเหลื่อมล้ำเชิงโครงสร้างและข้อจำกัดของแต่ละพื้นที่ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับ พฤติกรรมและบทบาทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) ในห่วงโซ่การจัดประชุมและอีเวนต์ ไม่ว่าจะเป็นผู้จัดงาน (event organizers) ฝ่ายจัดเลี้ยง (catering) ซัพพลายเออร์

อาหาร พนักงานโรงแรม ตลอดจนผู้เข้าร่วมงาน เพื่อทำความเข้าใจว่าแต่ละกลุ่มมีส่วนในการสร้างหรือลดขยะอาหารอย่างไร และปัจจัยใดที่ส่งผลต่อการยอมรับหรือการต่อต้านมาตรการด้านความยั่งยืน

3. งานวิจัยในอนาคตควรให้ความสำคัญกับ การวัดผลเชิงปริมาณของขยะอาหารและผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ปริมาณขยะอาหารต่อกิจกรรม (กิโลกรัมต่อผู้เข้าร่วมงาน) การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากการจัดการขยะอาหาร หรือการประเมินผลตอบแทนทางเศรษฐกิจจากการนำขยะอาหารไปใช้ประโยชน์ (food waste valorization) เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายและการบริหารจัดการบนฐานข้อมูลเชิงประจักษ์

4. ควรมีการศึกษาเชิงนโยบายและกฎหมาย โดยเฉพาะ บทบาทของภาครัฐในการกำกับ ควบคุม และกำหนดมาตรการบังคับใช้ ในการจัดการขยะอาหารของธุรกิจโรงแรมและอีเวนต์ เช่น การออกกฎหมายเฉพาะด้าน food waste การกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ หรือกลไกลงโทษและแรงจูงใจ (penalty & incentive mechanisms) เพื่อประเมินว่ามาตรการภาคสมัครใจเพียงอย่างเดียวเพียงพอหรือไม่ในการแก้ไขปัญหาอย่างยั่งยืน

5. งานวิจัยในอนาคตควรเปิดพื้นที่ให้กับการศึกษาในกรอบแนวคิดด้าน จริยธรรมธุรกิจ ความรับผิดชอบต่อสังคม และการฟอกเขียว (greenwashing) ในอุตสาหกรรมโรงแรมและอีเวนต์ เพื่อวิเคราะห์ความสอดคล้องหรือความขัดแย้งระหว่างภาพลักษณ์ด้านความยั่งยืนกับการปฏิบัติจริง ซึ่งจะช่วยยกระดับการกำหนดมาตรฐานด้านจริยธรรมและความโปร่งใสในภาคธุรกิจบริการ

การศึกษาในอนาคตอาจพิจารณาการบูรณาการกรอบแนวคิดสากล เช่น SDG 12.3, ISO 20121, Circular Economy และ Climate Action ร่วมกับบริบทท้องถิ่นของประเทศไทย เพื่อพัฒนาโมเดลการจัดการขยะอาหารสำหรับการจัดประชุมและอีเวนต์ที่เหมาะสมกับบริบทเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของประเทศอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2567). รายงานสถานการณ์สถานที่กำจัดขยะมูลฝอยชุมชนของประเทศไทย ปี 2567. <https://www.pcd.go.th/publication/35729/>
- กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2567). คำแนะนำแนวทางการจัดการขยะอาหารสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ปี 2567. <http://www.pcd.go.th/garbage/คำแนะนำแนวทางการจัดการขยะอาหาร-สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/>
- ไกรสร วันละ และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอัมพร. (2564). การขับเคลื่อนเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศไทย. *วารสาร มจร บาลีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์*, 7(3), 56–66.
- กุลธิดา บรรจงศิริ. (2561). แนวทางการจัดการอาหารที่ถูกทิ้ง. *SAU JOURNAL OF SCIENCE & TECHNOLOGY*, 4(1), 43 – 53
- จิรนนท์ นาคสมทรง. (2563). เศรษฐกิจหมุนเวียนหนทางสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและบทบาทของการบัญชี. *วารสารการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 12(3), 157-172.

- ศิริวรรณ สนั่นเอื้อ และเกดศิริ เจริญวิศาล (2567). การบูรณาการเมืองไมซ์ที่ดีด้วยมิติของ SDGs. *วารสารวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี*, 6(1), 28-39.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2562). *การศึกษาแนวทางการบริหารจัดการอาหารส่วนเกิน เพื่อลดปัญหาขยะอาหารที่เหมาะสมกับประเทศไทย*. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สุพรรณิ ศรีธัมมา (2567). แนวทางการจัดการของเสียจากงานอีเวนต์เพื่อความยั่งยืนในธุรกิจอุตสาหกรรมบริการ. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการจัดการและเทคโนโลยีอีสเทิร์น*. 21(1), 238-249.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2565). *สถิติสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย พ.ศ. 2565*. สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (2568). *ทีเล็บ เผย 5 ยุทธศาสตร์ 3 กลยุทธ์ขับเคลื่อนไมซ์ไทย ปี 68* เพิ่มรายได้พีชิตอันดับไมซ์แห่งเอเชีย. <https://www.businesseventsthailand.com/th/press-media/news-press-release/detail/1631-5-3-68>
- สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (องค์การมหาชน). *โครงการศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการคาดการณ์เชิงกลยุทธ์เพื่อตอบสนองความต้องการของนักเดินทางไมซ์*. <https://intelligence.businesseventsthailand.com/th/insights-details/executive-summary-thailand-mice-foresight>
- EN-Technology. (2025, February 7). *เตาเผาขยะ vs หลุมฝังกลบขยะ วิธีไหนลดคาร์บอนไดออกไซด์?*. https://www.en-technology.com/incinerator/?utm_source=chatgpt.com
- Hasegawa et al. 2015. Scenarios for the risk of hunger in the twenty-first century using Shared Socioeconomic Pathways. *Environ. Res. Letter*, 10 014010,1-8. <http://doi.org/10.1088/1748-9326/10/1/014010>
- International Congress and Convention Association (ICCA). (2024). *ICCA statistics report: Country and city rankings 2023*. <https://www.iccaworld.org>
- Leeds City Council. (2020). Leeds City Council to introduce plant-based meals to schools. *The School Food People*. <https://www.theschoolfoodpeople.co.uk/news/leeds-city-council-introduce-plant-based-meals-schools>
- Pearson, D., & Wilson, L. J. (2013). Supply of fresh fruits and vegetables to vulnerable communities. *International Journal of Consumer Studies*, 37(5), 503-510.
- United Nations Environment Programme. (2024). *Food waste index report 2024: Think eat save, tracking progress to halve global food waste*. UN. [unep.org](https://www.unep.org).
- United Nations. (2023). *The Sustainable Development Goals Report 2023: Special Edition*. United Nations Publications.

คำแนะนำในการเตรียมต้นฉบับ

รูปแบบการเขียนบทความ

1. บทความที่รับพิจารณาตีพิมพ์เป็นบทความภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษ โดยมีจำนวนหน้าของเนื้อหาและบรรณานุกรมรวมทั้งสิ้น 8-15 หน้า ใช้ตัวอักษร TH Sarabun PSK พิมพ์หน้าเดียวบนกระดาษขนาด A4 ตั้งค่าน้ำกระดาษ และระยะขอบ ดังนี้

ระยะขอบบน	2.54 ซม.	ระยะขอบล่าง	2.00 ซม.
ระยะขอบซ้าย	2.54 ซม.	ระยะขอบขวา	2.00 ซม.
หัวกระดาษ	1.25 ซม.	ท้ายกระดาษ	1.25 ซม.

2. องค์ประกอบของบทความ

หัวข้อ/ส่วนประกอบ	คำอธิบาย
ชื่อบทความ	ระบุชื่อบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ขนาดตัวอักษร 18 พอยท์ ตัวหนา ไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ
ชื่อผู้เขียน	ระบุชื่อผู้นิพนธ์ ผู้นิพนธ์ร่วม (ถ้ามี) ทุกคนทั้งภาษาไทย และ ภาษาอังกฤษ โดยไม่ต้องระบุคำนำหน้าชื่อ ขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ไว้กึ่งกลางหน้ากระดาษ และใส่ * ที่ผู้นิพนธ์หลัก
สังกัดผู้เขียน	เขียนไว้ต่อจากชื่อผู้เขียน ขนาดตัวอักษร 14 พอยท์ - สำหรับอาจารย์/นักวิชาการ ระบุตำแหน่งทางวิชาการ(ถ้ามี) คณะ สถาบันการศึกษา ที่สังกัด สถานที่ทำงาน - สำหรับนักศึกษา ระบุนักศึกษาปริญญาตรี โทหรือนักศึกษาปริญญาเอก คณะ/สถาบันการศึกษา
อีเมล	อีเมลให้ระบุผู้นิพนธ์หลักเท่านั้น ขนาดตัวอักษร 12 พอยท์
บทคัดย่อ	บทคัดย่อต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษความยาวไม่เกิน 300 คำ หากเป็นบทความภาษาไทยให้เขียนบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ หากเป็นบทความภาษาอังกฤษ ให้เขียนบทคัดย่อเป็นภาษาอังกฤษ โดยเรียงลำดับความสำคัญของเนื้อหา เช่น วัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา ผลงานและการวิจารณ์อย่างต่อเนื่อง
คำสำคัญ	ระบุคำสำคัญ 3-5 คำทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ไว้ท้ายบทคัดย่อ
เนื้อหา	หัวข้อใช้ขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ตัวหนา วางไว้ชิดขอบซ้าย ส่วนรายละเอียดใช้ขนาดตัวอักษร 16 พอยท์ ปกติ การเขียนบทความแต่ละประเภทมีรายละเอียดดังนี้

	1. บทความวิจัย ประกอบด้วย 1.1 บทนำ 1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย 1.3 สมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี) 1.4 กรอบแนวคิด (ถ้ามี) 1.5 วิธีดำเนินการวิจัย - ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง - เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย - การเก็บรวบรวมข้อมูล - การวิเคราะห์ข้อมูล 1.6 ผลการวิจัย 1.7 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย 1.8 ข้อเสนอแนะจากการวิจัย 1.9 กิตติกรรมประกาศ(ถ้ามี) 1.10 เอกสารอ้างอิง (ไม่น้อยกว่า 10 รายการ) 2. บทความวิชาการ บทวิจารณ์หนังสือ และบทความปริทัศน์ ประกอบด้วย 2.1 บทนำ 2.2 เนื้อเรื่อง 2.3 บทสรุป 2.4 เอกสารอ้างอิง
ตารางและกราฟ (ถ้ามี)	ตารางที่แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูล
รูปภาพ (ถ้ามี)	• รูปภาพประกอบให้ส่งต้นฉบับเป็นภาพถ่ายที่มีความคมชัดและส่งจัดไฟล์รูปภาพเป็นนามสกุล JPEG หรือ PNG • กรณีภาพถ่ายที่คัดลอกจากแหล่งอื่นให้อ้างอิงแหล่งที่มาของภาพด้วย

ตัวอย่างตาราง

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรม (TH SarabunPSK ขนาด 16 ตัวหนาและตัวปกติ จัดชิดซ้าย)

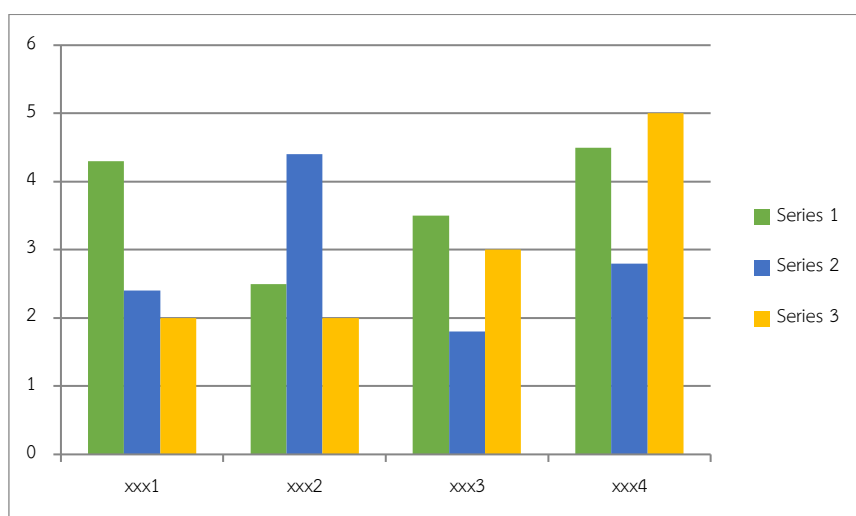
ประเด็นความพึงพอใจ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
xx	xxx	xxx
xx	xxx	xxx
xxx	xxx	xxx
ค่าเฉลี่ยภาพรวม	xxx	xxx

(ข้อความในตาราง TH SarabunPSK ขนาด 14-16 point)

ตัวอย่างรูปภาพ

ภาพที่ 1 กิจกรรมฝึกอบรม (TH SarabunPSK ขนาด 16 ตัวหนาและตัวปกติ)

กราฟที่ 1 แผนภูมิแสดงจำนวนผู้เข้าอบรม (TH SarabunPSK ขนาด 16 ตัวหนาและตัวปกติ จัดชิดซ้าย)

การอ้างอิงตัวอักษรที่ใช้ คือ “TH SarabunPSK” ขนาด 16 point

1. การอ้างอิงในเนื้อหา

1.1 การอ้างอิงในเนื้อหา เป็นระบบนาม-ปี โดยระบุชื่อผู้เขียนและปีพิมพ์ ไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังของข้อความที่ต้องการอ้างอิง

ตัวอย่าง

นางลักษณ์ อิศโร (2564) กล่าวว่า คนเราทุกคนล้วนมีอุดมการณ์และความฝันอันยิ่งใหญ่ที่จะเปลี่ยนแปลงโลกนี้ให้ดีขึ้น แม้จะฟังดูไกลตัว แต่เชื่อหรือไม่ว่าทุกคนทำแบบนั้นได้จริง ๆ

หรือ

คนเราทุกคนล้วนมีอุดมการณ์และความฝันอันยิ่งใหญ่ที่จะเปลี่ยนแปลงโลกนี้ให้ดีขึ้น แม้จะฟังดูไกลตัว แต่เชื่อหรือไม่ว่าทุกคนทำแบบนั้นได้จริง ๆ (นางลักษณ์ อิศโร, 2564)

* ทั้งนี้ หากมีผู้เขียนไม่เกิน 3 คน ให้ใส่ครบทุกคน และหากมีผู้แต่งมากกว่า 3 คน ให้ใส่ผู้แต่งคนแรกตามด้วย “และคณะ” หรือ “et al.” เช่น ฉันทนา ปาปัดถา และคณะ (2568) หรือ Harris et al., (2018)

1.2 การอ้างอิงจากบทสัมภาษณ์

“เราคิดว่าการใช้ Facebook เป็นสื่อเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว มีประสิทธิภาพสูงมากและยังคงเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างยิ่ง แม้ว่าภูมิทัศน์ของโซเชียลมีเดียจะมีการเปลี่ยนแปลงและมีแพลตฟอร์มใหม่ ๆ เกิดขึ้น แต่ Facebook ก็ยังคงมีฐานผู้ใช้งานที่มหาศาลและหลากหลาย ทำให้เป็นช่องทางที่ทรงพลังในการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้กว้างขวาง” (นรินทร สิมหทัย, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 18 มีนาคม 2568)

* ทั้งนี้ สามารถใช้นามสมมติแทนชื่อ-สกุล ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้ (ผู้ให้ข้อมูล A, การสื่อสารระหว่างบุคคล, 18 มีนาคม 2568)

2. การอ้างอิงท้ายบทความ

อ้างอิงท้ายบทความใช้รูปแบบการเขียนอ้างอิงตามระบบ APA7 เรียงลำดับอักษร ตามอักษรตัวแรกปรากฏ ไม่ว่ารายการนั้นจะขึ้นต้นด้วยชื่อผู้แต่ง ชื่อบทความ ชื่อเรื่อง หรือชื่อเอกสารและสิ่งอ้างอิง โดยไม่แยกประเภท และไม่ต้องใส่เลขกำกับ ให้เริ่มด้วยรายการอ้างอิงและบรรณานุกรมภาษาไทยจนหมดก่อน จึงตามด้วยรายการอ้างอิงและบรรณานุกรมภาษาต่างประเทศ

2.1 หนังสือ

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). *ชื่อหนังสือ* (พิมพ์ครั้งที่,ถ้ามี). สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ผู้แต่ง 1 คน

อิทธิพัทธ์ สุวทันพรกุล. (2562). *การวิจัยทางการศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Cohen, J. (1977). *Statistical Power Analysis for Behavioral Sciences*. (1st Ed). Academic Press.

ผู้แต่ง 2 คน

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และ พเยาว์ ยินดีสุข. (2561). *การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PLC เพื่อการพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 1). โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Kreiner, G., & Wall, G. (2015). *Tourism and Religion: Spiritual Journeys and Their Consequences*. Springer.

ผู้แต่ง 3-20 คน ใส่ชื่อทุกคน

ทรงสิริ วิจิราพันธ์, โรจน์รวี พจน์พัฒน์พล, สุทธิพร บุญส่ง, สุวิมล จุลวานิช และ อนุรี แก้วแว่น้อย. (2548). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม*. บริษัท ทริปปี้ล กรุ๊ป จำกัด.

Kee, J.L., Marshall, S.M., Wood, K. & Forrester, M.C. (2021). *Clinical Calculation with Application to General and Specialty Areas* (9th ed.). Elsevier.

ผู้แต่ง 21 คน ขึ้นไป ใส่ชื่อและสกุลของผู้แต่งคนที่ 1-19 ตามด้วยเครื่องหมาย , . . . ก่อนชื่อคนสุดท้าย

Gilbert, J. R., Smith, J. D., Johnson, R. S., Anderson, A., Plath, S., Martin, G., Sorenson, K., Jones, R., Adams, T., Rothbaum, Z., Esty, K., Gibbs, M., Taultson, B., Christner, G, Paulson, L., Tolo, K., Jacobson, W. L., Robinson, R. A., Maurer, O., ... White, N. (2014). *Choosing a title* (2nd ed.). Unnamed Publishing.

ผู้แต่งเป็นหน่วยงาน สถาบัน หรือองค์กร

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2550). *การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน*. กระทรวงศึกษาธิการ

2.2 วารสาร

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. *ชื่อวารสาร*, ปีที่ (ฉบับที่), หน้าแรก-หน้าสุดท้าย.

เมธิกา พ่วงแสง และ อรจิรา ธรรมไชยกุล. (2567). การรับรู้ข่าวสารและการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำสำหรับยกระดับการท่องเที่ยวจังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน มทร.พระนคร*, 9(1), 57-76.

Bada, S. O., & Olusegun, S. (2015). Constructivism learning theory: A paradigm for teaching and learning. *Journal of Research & Method in Education*, 5(6), 66-70.

2.3 วารสารออนไลน์ที่ไม่มีเลข DOI

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้าแรก-หน้าสุดท้าย.URL.

โชคชัย สุทธาเวช. (2566). การต่อสู้ทางชนชั้น : ความหมายเก่าและความหมายใหม่กับอนาคตของการสร้างสรรค์สังคมโลก. รัฐสภาสาร, 71(2), 6-51. https://old.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/download/article/article_20231030112408.pdf

Brown, T. (2008). Design thinking. *Harvard Business Review*, 86(6), 84–92.

<https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=3028459>

2.4 วารสารออนไลน์ที่มีเลข DOI

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่(ฉบับที่), หน้าแรก-หน้าสุดท้าย.DOI

เมธิกา พวงแสง และ เพ็ญพิมพ์ พวงสุวรรณ. (2566). ความเชื่อ ความศรัทธา ที่สนับสนุนการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดพัทลุง. วารสารศิลปศาสตร์ มทร.ธัญบุรี, 4(2), 58-71. <https://doi.org/10.60101/jla.2023.4.2.3287>.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268.

https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01

2.5 หนังสือพิมพ์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์, วัน เดือน). ชื่อบทความ. ชื่อหนังสือพิมพ์, หมายเลขหน้า.

ดวงพร อุดมทิพย์. (2563, 27 ตุลาคม). ปฏิบัติการดีอีเอส. *ไทยรัฐ*, 6.

2.6 หนังสือพิมพ์ออนไลน์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์, วัน เดือน). ชื่อบทความ. ชื่อหนังสือพิมพ์ออนไลน์, URL.

โคทม อารียา. (2563, 27 ตุลาคม). ช่วยกันหาทางออกจากวิกฤติ. *มติชนออนไลน์*, <https://www.matichon.co.th>

2.7 วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อวิทยานิพนธ์ [ระดับปริญญาของวิทยานิพนธ์].ชื่อมหาวิทยาลัย.

อรจิรา ธรรมไชยากร. (2563). การพัฒนารูปแบบการสร้างสมรรถนะการประเมินของผู้บริหารระดับต้นของมหาวิทยาลัย: การประยุกต์ใช้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ [วิทยานิพนธ์ปริญญาคุชฎีบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จันทร์จิรา นันตีสู่. (2560). อิทธิพลของส่วนประสมการตลาดและภาพลักษณ์ตราสินค้าที่มีต่อคุณค่าตราสินค้า. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

ศิริภัสสร ทองโดนด. (2559). การออกแบบเครื่องแต่งกายสตรีวัยทำงานที่ประยุกต์จากชุดไทยพระราชานิยม [ศิลปนิพนธ์ปริญญาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

2.8 รายงานสืบเนื่องการประชุมวิชาการ

ชื่อผู้แต่ง.(ปีพิมพ์).ชื่อบทความ.ใน ชื่อบรรณาธิการ (บ.ก.), ชื่อการประชุม (หน้าแรก-หน้าสุดท้าย). สถานที่. เมทิกา พวงแสง, สุวรรณ เข้มแดง และปทุมมา อินทร์อ่อน. (2568). การศึกษาความต้องการพัฒนาศักยภาพทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของบุคลากร ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ พื้นที่ภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย. ใน .อนิรุทธิ์ สติมัน (บ.ก.), การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลสำหรับอุดมศึกษาไทย: การเสริมสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิตด้วย AI. *การประชุมวิชาการ ครั้งที่ 20 ประจำปี 2568 (ควอท)* (น. 161–170). สมาคมเครือข่ายการพัฒนาวิชาชีพอาจารย์และองค์กรระดับอุดมศึกษา แห่งประเทศไทย (ควอท).

Katz, I., Gabayan, K., & Aghajan, H. (2007). A multi-touch surface using multiple cameras. In J. Blanc-Talon, W. Philips, D. Popescu, & P. Scheunders (Eds.), *Lecture notes in computer science: Vol. 4678. Advanced concepts for intelligent vision systems* (pp. 97–108). Springer-Verlag. https://doi.org/10.1007/978-3-540-74607-2_9

2.9 รายงานการวิจัย

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่องานวิจัย(รายงานการวิจัย). ชื่อมหาวิทยาลัย. เมทิกา พวงแสง, ชัยวุฒิ ชัยฤกษ์ และ อรจิรา ธรรมไชยงกูร. (2569). *การขับเคลื่อนเทศบาลเมืองเพชรบุรีเมืองแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตบนฐานทุนวัฒนธรรมสู่เครือข่ายเมืองแห่งการเรียนรู้ของ UNESCO ด้วยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี Smart Learning* (รายงานการวิจัย). มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร.

2.10 ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อกฎหมาย. (ปี./วัน/เดือน).ราชกิจจานุเบกษา.เล่ม ตอนที่.หน้า เลขหน้า. พระราชบัญญัติกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา พ.ศ. 2561. (2561, 13 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนที่ 33 ก. หน้า 1–18.

2.11 รายงานที่จัดทำโดยหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรอื่น

ชื่อหน่วยงาน.(ปีที่เผยแพร่).ชื่อเรื่อง.สำนักพิมพ์.URL(ถ้ามี) สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา. (2567). *นโยบายการพัฒนาอาชีวศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568-2569*. กรุงเทพมหานคร. สภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2569). *รายงานประจำปี 2568 สำนักงานสภาพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ*. https://www.nesdc.go.th/wp-content/uploads/2026/05/NESDC-Annual-2025_.pdf

2.12 เว็บไซต์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีพิมพ์). ชื่อเรื่อง. URL. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2563). *กินดีเพื่อสุขภาพในวัยสูงอายุ*. <https://www.thaihealth.or.th/Content/53121-กินดีเพื่อสุขภาพ%20ในวัยสูงอายุ.html>

2.13 Social media

Facebook post

ชื่อผู้แต่ง/ผู้โพสต์. (ปีพิมพ์). *เรื่องที่โพสต์* [ประเภทของโพสต์]. สื่อสังคม. URL

สุวิทย์ เมษินทรีย์. (2569). *8 เสน่ห์ส่องโลกในศตวรรษที่ 21* [Status update]. Facebook.

<https://www.facebook.com/100044175052108/posts/1586561392826347/?mibextid=wWxIfr&rdid=pXiacaTdjgFoztEi#>

local Alike. (2026, September 15). *Experience Thailand like a local* [Video]. Facebook.

<https://www.facebook.com/share/r/14q9Csfazvp/>

Instagram

Author, A. A.[@username]. (Year,Monthdate หรือ n.d.). เนื้อหาของโพสต์. [Photograph]. Instagram.URL

New Zealand Police [newzealandpolice]. (2019, November 15). *Class of 2019 Wellington dog section* [paw prints emoji] #fridayfloop [Photograph]. Instagram.

https://www.instagram.com/p/B43Cl_-J9pN/

YouTube หรือ streaming video

Uploader, U. U. (Year, Month Day). Title of work./[Video]. YouTube.URL

MSNBC. (2020, January 7). *Julián Castro endorses Elizabeth Warren*. [Video]. YouTube.

<https://www.youtube.com/watch?v=Uk2Tzc8H5po>

วิธีเรียงบรรณานุกรม ใช้หลักการเดียวกันกับการเรียงคำในพจนานุกรม หรือ Dictionary ที่เป็นยอมรับกันทั่วไป โดยคำที่มีตัวสะกด จัดเรียงไว้ก่อนคำที่มีรูปสระตามลำดับตั้งแต่ กก-กฮ ดังนี้

ก ข ค ด ข จ ฉ ช ซ ฌ ญ ฎ ฏ ฐ ฑ ฒ ณ ด ต ถ ท ธ น บ ป ผ ฝ พ ฟ ภ ม ย ร ฤ ฦ ล ฎ ฎ ว ศ ษ ส ห พ อ ฮ

ส่วนคำที่ขึ้นต้นด้วยพยัญชนะตัวเดียวกัน เรียงลำดับตามรูปสระ ดังนี้

อะ อัว อัวะ อา อำ อี อี้ อื อุ ู เอะ เอะ เอา เอ็น เอีย เอียะ เอื้อ เอื้อะ แอ แอะ โอะ โอ ใ ไอ

3. การใช้อักษรย่อ

ม.ป.ท.	แทนคำว่า	ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์
N.P.	แทนคำว่า	no Place of publication
ม.ป.พ.	แทนคำว่า	ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์
n.p.	แทนคำว่า	no publisher
(ม.ป.ป.)	แทนคำว่า	ไม่ปรากฏปีพิมพ์
(n.d.)	แทนคำว่า	no date
(บ.ก.)	แทนคำว่า	บรรณาธิการ
(Ed.) หรือ (Eds.)	แทนคำว่า	Editor หรือ Editors

